T.C.
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

GÖRSEL-İŞİTSEL SEKTÖRE İLİŞKİN ULUSAL MEVZUATIMIZIN REVİZE GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ DİREKTİFİ İLE İLİŞKİSİ

UZMANLIK TEZİ

Çağlayan ÇAĞLAR

ANKARA

HAZİRAN/2021

T.C.
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

GÖRSEL-İŞİTSEL SEKTÖRE İLİŞKİN ULUSAL MEVZUATIMIZIN REVİZE GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ DİREKTİFİ İLE İLİŞKİSİ

UZMANLIK TEZİ

Çağlayan ÇAĞLAR

DANIŞMAN

Üst Kurul Uzmanı Tanseli GÜRÜN

ANKARA

HAZİRAN/2021

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığına

Bu çalışma, Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Uzmanlık Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
Başkan	:	
Üye	:	
Üye	:	
Üye	:	
Üye	:	

ONAY

…/…/2021

Ebubekir ŞAHİN

Üst Kurul Başkanı

TEZ TESLİM TUTANAĞI VE DOĞRULUK BEYANI

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunda görev yapan Üst Kurul Uzman Yardımcısı olarak, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Tez Hazırlama Yönergesi'ne uygun şekilde hazırlamış olduğum uzmanlık tezi ilişikte sunulmuştur.

Bu uzmanlık tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplayıp sunduğumu; ayrıca, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

…/…/ 2021

Çağlayan ÇAĞLAR

Üst Kurul Uzman Yardımcısı

Uzmanlık Tezinin Adı:

Görsel-İşitsel Sektöre İlişkin Ulusal Mevzuatımızın Revize Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi ile İlişkisi

EK:

-Tez (6 adet)

-CD (1 adet)

Tezi Teslim Alan

Daire Başkanı

…/…/ 2021

TEŞEKKÜR

KOVİD-19 pandemisi döneminde hazırlanan bu tez çalışması boyunca sağladığı destek ve değerli katkıları için tez danışmanım Sayın Tanseli GÜRÜN'e,

Tez çalışmasının ana konusunu oluşturan Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi konusundaki bilgi ve birikimiyle yardımcı olan Sayın Nihat ÇAYLAK'a,

Gösterdikleri ilgi için Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığındaki değerli mesai arkadaşlarıma ve Kurumdaki diğer arkadaşlarıma,

Hayatımın her döneminde olduğu gibi bu tez çalışmasının hazırlanması boyunca da benden yardım ve desteklerini esirgemeyen anne ve babama

teşekkür etmeyi borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Onay Sayfası
Tez Teslim Tutanağı ve Doğruluk Beyanı
Teşekkür I
İçindekiler II
Kısaltmalar VI

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

1.1 AVRUPA BİRLİĞİ 7
1.1.1 Avrupa Birliği Kuruluş ve Gelişim Süreci 7
1.1.2 Avrupa Birliği Kurumları 11
1.1.2.1 Avrupa Birliği Konseyi 11
1.1.2.2 Avrupa Komisyonu 12
1.1.2.3 Avrupa Parlamentosu 13
1.2 TÜRKİYE – AB İLİŞKİLERİ VE ÜYELİK MÜZAKERELERİ 13
1.3 AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA 18
1.3.1 Avrupa Birliği'nde Görsel-İşitsel Medyanın Gelişim Süreci 18
1.3.2 Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Politikaları 23

İKİNCİ BÖLÜM
GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ DİREKTİFİNİN GELİŞİM SÜRECİ

2.1 SINIR TANIMAYAN TELEVİZYON DİREKTİFİ 31
2.1.1 Direktifin Hazırlık Süreci 31
2.1.2 Direktif Hükümleri 35
2.1.2.1 Tanımlar 38
2.1.2.2 Yargı Yeri Yetkisi ve Muafiyet Yetkisi 40

2.1.2.3 Avrupa Eserleri 41
2.1.2.4 Ticari İletişim 44
2.1.2.5 Küçüklerin Korunması 45
2.1.2.6 Cevap Hakkı 46
2.1.3 Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinin Revize Edilen Hükümleri (1997) 48
2.1.4 Direktifin Uygulanışının Takip Edilmesi 54
2.2 2010/13/EU SAYILI GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ DİREKTİFİ (GİMHD) 59
2.2.1 GİMHD Hükümleri 61
2.2.1.1 Tanımlar 61
2.2.1.2 Yargı Yeri Yetkisi ve Muafiyet Yetkisi 67
2.2.1.3 Medya Hizmet Sağlayıcılarının Yükümlülükleri 70
2.2.1.4 Ticari İletişim 71
2.2.1.5 İsteğe Bağlı Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri 74
2.2.1.6 Kısa Haber Sunumu 76
2.2.1.7 Düzenleyici Otoriteler Arası İş Birliği 77
2.2.2 Direktifin Uygulanışının Takip Edilmesi 78
2.3 2018/1808 SAYILI GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ DİREKTİFİ . 80
2.3.1 Tanımlar 81
2.3.2 Yargı Yeri Yetkisi ve Muafiyet Yetkisi 85
2.3.3 Öz Denetim ve Ortak Denetim 91
2.3.4 Medya Hizmet Sağlayıcılarının Yükümlülükleri 94
2.3.5 Kamu Yararına Yönelik Hizmetler ve Program Bütünlüğü 99
2.3.6 Ticari İletişim 101
2.3.7 İsteğe Bağlı Hizmetlerde Avrupa Eserleri ve Finansal Katkı Yükümlülüğü 104
2.3.8 Video Paylaşım Platform Hizmetleri 111
2.3.8.1 Video Paylaşım Platform Hizmeti Tanımı ve Belirleyici Kriterler 112
2.3.8.2 Video Paylaşım Platformlarında Sunulan İsteğe Bağlı Hizmetler 114
2.3.8.3 Video Paylaşım Platform Hizmeti Üzerindeki Yargı Yeri Yetkisinin ve İlgili Otoritenin Belirlenmesi 117
2.3.8.4 Direktifle Video Paylaşım Platformlarına Yönelik Getirilen Önlemler 120

2.3.8.5 Direktifle Video Paylaşım Platformlarında Düzenlenen Alanlar 121
2.3.8.6 Öz ve Ortak Denetim ve Diğer Hususlar 123
2.3.9 Ulusal Düzenleyici Otoriteler ve ERGA 124
2.3.10 Medya Okuryazarlığı 128
2.4 ULUSAL DÜZENLEYİCİ OTORİTELER ARASINDA AKDEDİLEN MUTABAKAT ZAPTI 129

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GÖRSEL-İŞİTSEL SEKTÖRE İLİŞKİN ULUSAL MEVZUATIMIZIN REVİZE GİMHD İLE KARŞILAŞTIRILMASI

3.1 TÜRKİYE'DE YAYINCILIK FAALİYETLERİ VE HUKUKİ DÜZENLEMELERİN KISA TARİHİ 135
3.2 RADYO VE TELEVİZYONLARIN KURULUŞ VE YAYIN HİZMETLERİ HAKKINDA KANUN (6112 SAYILI KANUN) VE 2018/1808 SAYILI DİREKTİF İLE KARŞILAŞTIRMASI 140
3.2.1 Amaç, Kapsam ve Tanımlar 142
3.2.2 Genel Esaslar 144
3.2.3 Yayın Hizmeti İlkeleri 148
3.2.4 Yayın Hizmetlerinde Ticari İletişim 149
3.2.5 Yayın Hizmeti İçeriği 153
3.2.6 Özel Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar 157
3.2.7 Radyo ve Televizyon Üst Kurulu 160
3.2.8 Diğer Hususlar 161
3.3 MADDE 29/A VE RADYO, TELEVİZYON VE İSTEĞE BAĞLI YAYINLARIN İNTERNET ORTAMINDAN SUNUMU HAKKINDA YÖNETMELİK 164
3.4 SAĞIRLARIN, İŞİTME VE GÖRME ENGELLİLERİN YAYIN HİZMETLERİNE ERİŞİMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN USUL VE ESASLAR HAKKINDA YÖNETMELİK 172

SONUÇ VE ÖNERİLER 178

Kaynakça 187
Özet 198
Abstract 199
Özgeçmiş 200

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
a.g.y.	: Adı geçen yayın
C.	: Cilt
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADSL	: Asymmetric Digital Subscriber Line
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGCOM	: Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AKÇT	: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
AT	: Avrupa Topluluğu
AVMSD	: Audiovisual Media Services Directive
AVOD	: Advertising-based video on demand
BAI	: Broadcasting Authority of Ireland
BBC	: British Broadcasting Corporation
BTK	: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CNN	: Cable News Network
CSA	: Conseil Supérieur de l'Audiovisuel
DLM	: Direktorenkonferenz der Landesmedienanstalten
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
EASA	: European Advertising Standards Alliance
EESC	: European Economic and Social Committee
EPRA	: European Platform of Regulatory Authorities
ERGA	: European Regulators Group for Audiovisual Media Services

GATT : Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması

GİMHD : Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi

HD : High Definition

IPTV : Internet Protocol Television

KHK : Kanun Hükmünde Kararname

KOB : Katılım Ortaklığı Belgesi

KommAustria : Kommunikationsbehörde Austria

Ofcom : Office of Communication

OJ : Official Journal

PTT : Posta ve Telgraf Teşkilatı

REFIT : Regulatory Fitness and Performance Programme

RG : Resmî Gazete

RTL : Radio Television Luxembourg

RTÜK : Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

RTYK : Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu

SVOD : Subscription video on demand

TRT : Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu

TVOD : Transactional video on demand

UP : Ulusal Program

YSK : Yüksek Seçim Kurulu

GİRİŞ

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) entegrasyon çalışmaları, Temmuz 1959'da Ortaklık Anlaşması yapmak üzere Avrupa Ekonomik Topluluğuna (AET) başvurduğu döneme dayanmaktadır. Türkiye'nin Ortaklık Anlaşması başvurusunun yapıldığı tarihten, aday ülke statüsünü elde ettiği Aralık 1999'a kadar geçen kırk yıllık uzun ve karmaşık süreç boyunca Avrupa Birliği de kendi içinde hem ekonomik alan dışında siyasi ve diğer alanlarda bütünleşme çalışmalarını sürdürmüş hem de genişleme politikalarına devam etmiştir.

Aralık 1999'daki "Helsinki Zirvesinde, diğer aday ülkeler için olduğu gibi Türkiye için de Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmasına karar verilmiştir. Türkiye için hazırlanan ilk Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Mart 2001 tarihinde AB Konseyi tarafından onaylanmıştır… Avrupa Birliği'ne üyelik yolunda kararlılığını her fırsatta ortaya koyan siyasi irade bu dönemde, reform çabalarına da ivme kazandırmıştır. Böylece, müzakerelerin açılması için ön şart olan siyasi kriterlerin karşılanmasına yönelik uyum yasası paketleri yoğun bir şekilde Meclis'ten geçirilmiştir. Temel hak ve özgürlüklerin kapsamını genişleten, demokrasi, hukukun üstünlüğü, düşünce ve ifade özgürlüğü ile insan hakları gibi alanlarda mevcut düzenlemeleri güçlendiren ve güvence altına alan reformlara devam edilmiştir."[1]

Avrupa Birliği'nin, Türkiye'nin siyasi kriterleri yeteri ölçüde karşıladığını belirtmesinin ardından, 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da yapılan Hükûmetler-arası Konferans ile Türkiye, resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamıştır. "Türkiye'nin AB katılım müzakereleri, Müzakere Çerçeve Belgesi kapsamında, 35

[1] Avrupa Birliği Başkanlığı, Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi, https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html (10.04.2021)

fasıl üzerinden yürütülmektedir ve toplumsal yaşamın hemen her alanını kapsamaktadır."[2]

Söz konusu katılım müzakerelerinde 10 no.lu Bilgi Toplumu ve Medya faslı çerçevesinde, Türkiye'deki görsel-işitsel sektörü düzenleyen mevzuat ile AB mevzuatının uyumlaştırılması da beklenmektedir. Bu alandaki güncel AB düzenlemesi ise iki yılı aşkın görüşmelerin ardından 28 Kasım 2018 tarihinde Avrupa Birliği Resmî Gazetesi'nde yayımlanarak yürürlüğe giren 2018/1808 sayılı Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifidir.

Amaç: "Görsel-İşitsel Sektöre İlişkin Ulusal Mevzuatımızın Revize Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi ile İlişkisi" başlıklı tez çalışması ile öncelikli amaç, AB'de görsel-işitsel sektöre yönelik asgari standartları belirleyen 1989'daki 89/552/EEC sayılı Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinden son güncelleme çalışmalarının yer aldığı 2018/1808 sayılı Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifine kadar düzenleme yapılan konuların ve getirilen hükümlerin kapsamlı bir şekilde ele alınmasıdır. Özel olarak ise katılım müzakereleri çerçevesinde mevzuat uyumunun sağlanabilmesi maksadıyla 6112 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun" hükümleri ile 2018/1808 sayılı Direktif hükümlerinin karşılaştırılması ve düzenleme yapılması gerekli görülen alanların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Önem: Tez çalışması ile Türkiye'de Kanun ile kendisine verilen görsel-işitsel alanı düzenleme ve denetleme yetkisine sahip Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun hem AB bünyesinde Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Avrupa Düzenleyiciler Grubu (ERGA) ile hem AB üye devletlerindeki ulusal bağımsız düzenleyici otoritelerle hem de diğer kurum ve kuruluşlarla ilişkilerinde yararlanılabilecek bir metnin ortaya konması arzu edilmektedir. Direktifin getirdiği yeni düzenlemelerin, bu yeniliklere yol

[2] Avrupa Birliği Başkanlığı, Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum, https://www.ab.gov.tr/katilim-muzakerelerinde-mevcut-durum_65.html (10.04.2021)

açan gelişmelerin ve AB üye devletlerinde Direktifi iç hukuka uyarlama sürecinin de tez çalışmasında aktarılacak olmasının, Türkiye'nin AB ile yürüttüğü katılım müzakereleri çalışmalarına katkı sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca 2018/1808 sayılı Direktif konusunda henüz kapsamlı bir araştırmanın yapılmamış olması sebebiyle bu tez çalışmasının akademi dünyasının da yürüttüğü/yürüteceği çalışmalara kaynak sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

Yöntem: Çalışmada verilerin derinlemesine incelendiği ve veriler arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlayan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, tez çalışmasının üç aşamalı bir yaklaşıma sahip olduğu belirtilebilir. İlk olarak, Avrupa Birliği'nin gelişim süreci, kurumları, görsel-işitsel politikaları ile Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri ele alınarak üçüncü bölümde yapılan mevzuat karşılaştırmalarının mantıksal çerçevesi oturtulmaya çalışılmaktadır. İkinci olarak, Avrupa görsel-işitsel politikalarının ana hukuki metni olan Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifinin detaylı bir şekilde incelenmesi yoluyla Avrupa'da Sayısal Tek Pazar'ın görsel-işitsel açıdan hangi temeller üzerine kurulu olduğu gösterilmeye çalışılmaktadır. Tezin son bölümünde ise Türkiye'de görsel-işitsel sektöre yönelik olarak hukuki düzenlemelere ve bunları güncelleme ihtiyacı olup olmadığına bakılmaktadır.

Kavramsal Çerçeve: Tez çalışmasının kavramsal çerçevesi, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri ile Avrupa'da görsel-işitsel alana yönelik olarak 20.yy'ın son çeyreğinden itibaren uygulanan yasal temellerin tartışıldığı ilk iki bölüm altında çizilmektedir. Avrupa Birliği'nin 1989'dan itibaren yürüttüğü ve çeşitli dönemlerde revizyona tabi tuttuğu Direktifin esas alındığı kavramsal çerçevenin oluşturulması çabalarına, Türkiye'nin katılım müzakereleri nihayetinde AB tam üyesi olma hedefi doğrultusunda şekil verilmiştir.

Varsayımlar: Esas olarak şu önermede özetlenebilmektedir: Türkiye'nin AB tam üyesi olma hedefi doğrultusunda gerçekleştirilen katılım müzakerelerinin bir

parçası olarak görsel-işitsel sektörü düzenleyen mevzuatının, yakınsak bir özellik gösteren sektör yapısına ve değişen kullanıcı alışkanlıklarına paralel olarak, AB Direktifiyle uyumlaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca daha özel olarak, görsel-işitsel alanda da gittikçe önemli bir rol oynamaya başlayan video paylaşım platformları ya da benzer nitelikteki diğer platformları kapsayacak şekilde verilecek bir yetki ve görevlendirmenin, daha önce de görsel-işitsel alanı düzenleme deneyimine sahip bir otoriteye tevdi edilmesinin yararlı olacağı varsayılmaktadır.

Kapsam ve Sınırlılıklar: Tez çalışmasının konusu, revize edilen AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifinin Türkiye'deki görsel-işitsel alana yönelik mevzuatla ilişkisinin ele alınmasıdır. Dolayısıyla çalışmanın kapsamı, Avrupa görsel-işitsel politikası ve özellikle Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifiyle sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda, özellikle 1989'da kabul edilen 89/552/EEC sayılı Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi ve bu Direktif üzerinde temel değişiklikler yapan 97/36/EC, 2010/13/EU ve 2018/1808 sayılı metinler dikkate alınmıştır. Son iki bölümde ise özellikle 2018/1808 sayılı metinle getirilen değişiklikler ışığında 6112 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelikler incelenmiştir.

Veri Toplama Tekniği: Tez çalışmasında veri toplama tekniği olarak kaynak tarama yöntemi kullanılmıştır. Kaynak tarama yöntemi, "bilginin biriktiği ve insanların ötekilerin yaptıklarından öğrendiği ve onları temel aldığı varsayımına dayanır."[3] "Araştırmacının araştırma konusuyla ilgili mevcut kaynakları incelemesi yoluyla veri elde ettiği kaynak tarama yöntemi, ön tarama ve detaylı tarama olmak üzere iki aşamaya ayrılmaktadır. Ön tarama, konu başlıklarının belirlenebilmesi; detaylı tarama ise tüm ana ve yardımcı kaynakların elde edilebilmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir."[4] Bu kapsamda kaynak tarama aşamasında başta Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifinden, Avrupa Birliği temel kurumlarının (Komisyon, Parlamento ve Konsey) hazırladığı/hazırlattığı ilgili

[3] William Lawrence Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, Yayınodası Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 164.
[4] Şahin Coşkun, *Hibrit TV (HbbTV) ve Uygulamaları*, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2018, s. 5.

dokümanlardan, Komisyonun kararı ile kurulan ERGA'nın hazırladığı raporlardan ve gerçekleştirdiği toplantı çıktılarından, Avrupa Görsel-İşitsel Gözlemevi ve Avrupa Düzenleyici Otoriteler Platformu (EPRA) tarafından hazırlanan rapor ve diğer çalışmalardan, konu ile ilgili hazırlanan akademik tezler ve makalelerden ve konu ile ilgili kurumların resmî internet sayfalarından yararlanılmıştır. Toplanan veriler ise ön tarama kapsamında belirlenen başlıklara göre ilgili bölümlerde uygun şekilde kullanılarak sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bu doğrultuda, yukarıda ana hatları verilen tez çalışması, üç bölüm üzerine kurulmuştur. İlk bölümde Avrupa Birliği, kurumları ile tarihi gelişimi bakımından ele alınmakta olup Türkiye-AB ilişkileri, özellikle üyelik müzakereleri kapsamında incelenmektedir. İkinci Bölüme giriş niteliği taşıyan Avrupa Birliği'nde Görsel-İşitsel Medya başlığı ile Birinci Bölüm nihayete erdirilmektedir. Tez çalışmasının omurgasını oluşturan Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi ise İkinci Bölümde ele alınmaktadır. Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinden başlayarak otuz yılı aşkın gelişim süreci gözden geçirilmektedir. İkinci Bölümün esas noktası ve çalışmanın ana konusu olan 2018/1808 sayılı Direktif ise İkinci Bölümün sonunda detaylıca incelenmektedir.

Üçüncü Bölümde ise ilk olarak Türkiye'de yayıncılık faaliyetlerinin gelişim sürecine kısaca değinilerek görsel-işitsel alanı düzenlemeye yönelik ilk girişimlerden söz edilmektedir. Ardından 2011 yılında yürürlüğe giren ve o dönem için temel AB metni olan 2010/13/EU sayılı Direktifle büyük ölçüde uyum sağlayan 6112 sayılı Kanun hükümleri ele alınmakta ve 2018/1808 sayılı Direktif ile karşılaştırması yapılmaktadır. Kanun hükümleri incelenirken özellikle "Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"ten de yararlanılmış olup ayrıca, RTÜK'ün son dönemde hazırladığı ve kamuoyunda ses getiren iki önemli yönetmelik çalışması, "Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik" ile "Sağırların, İşitme ve Görme Engellilerin Yayın Hizmetlerine Erişiminin İyileştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" hükümleri de Direktif kapsamında incelemeye tabi tutulmaktadır. Sonuç

bölümü ile de varılan sonuçlar özetlenmekte olup RTÜK'ün yetki alanıyla ilişkilendirilerek tez çalışması nihayete vardırılmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

Avrupa Birliği, İkinci Dünya Savaşının ardından harap hâldeki Avrupa Kıtasında ekonomik temellere dayalı bir barış projesi olarak kurulmuştur. Altmış yılın üzerinde bir geçmişe sahip olan AB bugün artık güvenlik, dış politika, kültür ve diğer pek çok konuda bütünleşme ve iş birliği çalışmaları yürütmektedir. Aday ülke olarak Türkiye, uzun bir süredir AB çalışmalarına katılmakta ve karşılıklı etkileşim süreci içinde bulunmaktadır. Bu kapsamda, tez çalışmasının Birinci Bölümünde Avrupa Birliği, Türkiye-AB ilişkileri ve AB görsel-işitsel medya politikaları ele alınmaktadır.

1.1 AVRUPA BİRLİĞİ

1.1.1 Avrupa Birliği Kuruluş ve Gelişim Süreci

Avrupa bütünleşmesi, düşüncenin[5] ilk ortaya konduğu İkinci Dünya Savaşı ardından günümüze kadar evirilerek derinleşmiş ve genişlemiştir. 1951'de ilk anlaşmanın imzalandığı altı üye arasında kurulan topluluklardan oluşan bir ortaklıktan günümüzde 27 üye arasında gelişen bir birliğe dönüşmüştür. Bütünleşme adına ilk adım, 9 Mayıs 1950 tarihinde Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman'dan gelmiştir. Fransız iktisatçı Jean Monnet'in hazırladığı Schuman tarafından açıklanan plan ve

[5] Avrupa'da bir birliğin kurulmasına yönelik düşünceler ve tasarlanan projeler her ne kadar hayata geçirilemese de 14. yüzyıla kadar götürülebilmektedir.
Bkz. Haydar Çakmak, *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*, Barış Kitap Basım Yayın, Ankara, 2014, s. 11-16.

yapılan pazarlıklar neticesinde 18 Nisan 1951 günü Fransa, Almanya Federal Cumhuriyeti, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg Paris Antlaşması'nı imzalayarak Avrupa Kömür Çelik Topluluğunu (AKÇT) kurmuşlardır.

Temmuz 1955 – Nisan 1956 arasında faaliyet gösteren Spaak Komitesinin tarım, bölgesel gelişim ve sanayi ürünleri için ortak pazar kurulmasını salık veren raporunun ve özellikle Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da AKÇT ülkelerini de ilgilendiren gelişmelerin ardından, 25 Mart 1957 tarihinde altı ülke arasında imzalanan Roma Antlaşması ile ortak pazar sürecini başlatan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) iki ayrı kurum olarak kurulmuştur.[6]

Seksenlerin ortalarına kadar Avrupa bütünleşmesi, dünyada yaşanan krizlerin etkisiyle duraklama devrine girmiş olsa da gelişim dönemi devam etmiştir.[7] Bu dönemde yaşanan önemli gelişmelerden birisi, 8 Nisan 1965 tarihinde imzalanan Brüksel Antlaşması (Birleşme Antlaşması) ile AKÇT, AAET ve AET'nin tek çatı altında birleştirilerek Avrupa Topluluğunun (AT) kurulmasıdır.[8] "Antlaşmaya göre, daha önce varolan kurum ve faaliyetler birleştirilmekte ve bunlar AET ile ayniyet gösteren AT kurumları durumuna gelmektedirler."[9] Yaşanan gelişmelerden birisi de 1973 yılında Birleşik Krallık, Danimarka ve İrlanda'nın Avrupa Topluluğuna katılarak üye sayısının altıdan dokuza çıkması olmuştur.[10] "Son olarak üzerinde durulması gereken bir diğer gelişme de Avrupa Konseyi'nin (*European Council*) kurulma kararının 1974 yılında alınmış olmasıdır."[11] AT'nin genişleme süreci seksenlerde de devam etmiş ve bu kapsamda Yunanistan 1981'de, İspanya ve Portekiz 1986'da AT üyesi olarak toplam üye sayısını on ikiye yükseltmişlerdir.

[6] Ayhan Kaya (Ed.), *Avrupa Birliği'ne Giriş: Tarih, Kurumlar ve Politikalar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2020, s. 3-5.
[7] a.g.e., s. 6.
[8] European Parliament, Merger Treaty, https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/merger-treaty (10.04.2021)
[9] Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Der Yayınları, İstanbul, 2010, s. 93.
[10] Jean-Luc Mathieu, *Avrupa Birliği*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006, s. 16.
[11] A. Kaya, 2020, s. 7.

Seksenli yıllarda Avrupa bütünleşmesi yolunda atılan en önemli adım Avrupa Tek Senedi'nin yürürlüğe girmesi olmuştur. Avrupa Tek Senedi 17 Şubat 1986'da Lüksemburg'da dokuz üye devlet tarafından imzalanmış ve 1 Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Senedin en önemli özelliklerinden biri, AET'yi kuran Roma Antlaşması'nda köklü değişiklikler yapmasıdır. Senedin bir diğer önemi ise Avrupa Birliği ortak pazarının tamamlanarak tek pazara geçilmesi için bir zaman çizelgesi oluşturması ve karar alma sürecinde yapılan değişikle nitelikli çoğunluk oylaması sistemini getirmesi olmuştur. Senet; ortak iç ve dış politika oluşturulması, tek bir Avrupa para birimi kullanılması ve Avrupa Parlamentosunun yetkilerinin artırılması konularında adım atmaları için üye devletleri görevlendiren bir anlaşma olup 1992'de AB'nin kurulmasıyla tamamlanmıştır.[12]

On iki üye ülkenin devlet ve hükûmet başkanlarının bir araya geldiği Aralık 1991 Maastricht Zirvesinde, AT'nin değişen koşullara uygun şekilde yapısının yeniden belirlenmesi ve politikalarının saptanması amacıyla yeni bir mevzuat hazırlanması için görüşmeler yapılmıştır.[13] Bu kapsamda 7 Şubat 1992'de Avrupa Birliği Antlaşması (Maastricht Antlaşması) imzalanmıştır:

> "Roma Antlaşması ve Tek Senet'ten sonra AT'nin üçüncü anayasası niteliğindeki antlaşma, Avrupa'daki bütünleşmeyi Topluluk'tan Birlik'e dönüştürürken amaçlarda, işleyişte ve üyelerde değişiklik yapılmasını öngörmüştür. Bu çerçevede 3 Mart 1994 Brüksel Zirvesi'nde Birlik'in genişlemesi kararı alınmış, 25 Haziran 1994 Korfu Zirvesi'nde Finlandiya, İsveç, Avusturya ve Norveç ile "Katılma Anlaşması" imzalanmıştır. 1 Ocak 1995 tarihinden geçerli üyelik için yapılan Norveç referandumunun olumsuz sonuçlanması ile Avrupa Birliği'nin dördüncü genişlemesi diğer üç ülke ile gerçekleşmiştir… Avrupa Birliği'nin üç temeli bulunmaktadır. Maastricht Antlaşması ile belirlenen bu temellerin birincisi Topluluk boyutudur ve Birlik vatandaşlığı, ortak politikalar ile Ekonomik ve Parasal Birlik konularını

[12] Peter Madsen, Single European Act, *Encyclopedia Britannica*, https://www.britannica.com/topic/Single-European-Act, (10.04.2021);Matthew J. Gabel, European Union, *Encyclopedia Britannica*, https://www.britannica.com/topic/European-Union, (10.04.2021)
[13] F. Sönmezoğlu, 2010, s. 461.

kapsamaktadır. İkinci temel, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'dır. Üçüncü temel ise adalet ve iç işlerinde işbirliğidir."[14]

Maastricht Antlaşması'nın ardından AB'nin gündeminde Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine genişleme süreci[15] ve AB'nin kurumsal yapısının bu genişlemeye hazırlanması olmak üzere iki önemli mesele yer almıştır. "Amsterdam (1997) ve Nice Antlaşmaları'nın (2001) getirdiği bir dizi kurumsal reform, Birliği, yaklaşan büyük genişlemeye hazırlamakta eksik kalmıştır."[16] AB'nin geleceği tartışmasının başlangıcından sekiz ve 2004 yılında imzalanmasına rağmen Fransa ve Hollanda'daki halk oylamaları sonucu yürürlüğe giremeyen Anayasa Antlaşması'ndan beş yıl sonra, Aralık 2009 tarihinde Lizbon Antlaşması yürürlüğe girmiştir. Lizbon Antlaşması, Roma ve Maastricht Antlaşmalarında değişiklikler öngörerek daha demokratik, şeffaf ve verimli bir AB için birçok reform yapılmasını öngörmüştür.

Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği dönemde başlayan küresel finansal kriz, özellikle Akdeniz havzasındaki üyeleri derinden etkileyerek güney-kuzey arasındaki sosyo-ekonomik ve siyasal sınırları keskinleştirmiştir. AB krizin yaralarını sarmaya çalışırken genişleme politikasını da devam ettirmiş ve Hırvatistan 1 Temmuz 2013'te yirmi sekizinci üye olarak AB'ye katılmıştır. Öte yandan, Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş, özellikle 2015 yılında mülteci krizi olarak kendini hissettirmiş ve kriz sonrası ekonomik olarak tam anlamıyla toparlanamayan AB'de popülist ve aşırı sağ hareketlerin yükselmesine neden olmuştur. Bu hareketlerin yükselişi, 23 Haziran 2016'da Birleşik Krallık halkının AB'den ayrılma kararı vermesi (Brexit) ile zirveye ulaşmıştır. Brexit'ten sonraki süreçte ise AB yanlısı ile karşıtı Birlik vatandaşlarının karşılıklı siyasal mücadelesi hız kazanmıştır.[17]

[14] a.g.e., s. 60.
[15] 2004 yılındaki genişlemede GKRY, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya AB'ye katılmışlardır. 2007'deki genişlemede ise Bulgaristan ve Romanya AB üyesi olmuşlardır.
[16] A. Kaya, 2020, s. 9.
[17] a.g.e., s. 13.

1.1.2 Avrupa Birliği Kurumları

> "Bir uluslararası hukuk kişisi olarak AB hükümetler-arası örgüt statüsündedir. Ancak aynen devlet tanımında olduğu gibi hükümetler-arası örgüt tanımı da sadece minimum ölçütleri ve ortak paydaları dikkate aldığından AB'nin birçok açıdan aynı hukuki statüdeki diğer örgütlerden son derece farklı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle AB aslında pek çok yönüyle farklı bir örgütlenme ve inşaya işaret etmektedir. Bu farkı özellikle AB'nin kurumsal yapısında daha belirgin bir şekilde gözlemlemek de mümkündür."[18]

"Avrupa Birliği'nin bugün kurumsal çatısını oluşturan yapı, temel olarak 1958 yılında kurulmuş olan ve altı kurucu ülke için oluşturulan yapıdan çok farklı değildir."[19] Bu kurumların iki ayrı kategoride ele alınabileceği değerlendirilmektedir. Birinci kategoriye Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu girmektedir. İkinci kategoriye giren kurumlar ise AB Adalet Divanı, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi, Bölgeler Komitesi, Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Sayıştayı gibi denetim, destek ve danışma mekanizmalarıdır.[20]

1.1.2.1 Avrupa Birliği Konseyi

"Bakanlar Konseyi (Council of the Ministers) olarak da bilinen Avrupa Birliği Konseyi, AB'de üye devletlerin temsil edildiği en üst düzey kurumdur. Yasama faaliyetlerine Avrupa Parlamentosu ile eşit bir şekilde katılan Konsey, temelde üye devletlerin egemenliklerinin muhafaza edilmesi düşüncesine dayanmaktadır."[21] "Her üye devletten bir bakanın yer aldığı Konsey'de bakanlar kendi hükümetlerini temsil

[18] Cenap Çakmak, *Avrupa Birliği Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 195.
[19] A. Kaya, 2020, s. 25.
[20] a.g.e., s. 25.
[21] C. Çakmak, 2017, s. 204.

etmektedir."[22] "Konsey'in temelde beş sorumluluğu bulunmaktadır: Avrupa Parlamentosu ile birlikte kanun yapmak, üye devletlerin politikalarını koordine etmek, AB'nin ortak güvenlik ve dış politikasını geliştirmek, AB ile diğer devletler veya uluslararası örgütler arasındaki uluslararası anlaşmaları sonuçlandırmak ve Parlamento ile birlikte AB bütçesini kabul etmek."[23]

1.1.2.2 Avrupa Komisyonu

Avrupa Komisyonu, rol ve yetkileri dikkate alındığında AB'nin yürütme organı olarak nitelendirilebilir. Her üye devletten bir temsilci yer alsa da Komisyon üyeleri bir bütün olarak yalnızca AB çıkarlarını korumakla yükümlü olup ulusal hükûmetlerinden talimat almaları mümkün değildir. Komisyon, Avrupa Parlamentosuna karşı sorumludur. Parlamentonun Komisyonu feshetme yetkisi mevcuttur.[24] "*Komisyon yasa teklifi yapmak, AB politikalarını ve bütçesini uygulamak, AB hukukunu uygulamak ve AB'yi uluslararası ilişkilerde temsil etmek olmak üzere dört ana işlev üstlenmektedir. Bu roller bir bütün olarak Komisyonun yürütme organı niteliğinin altını çizmektedir. AB Hukuku Komisyona yasama sürecinde ilk momentumu verme yetkisi tanımaktadır. Her ne kadar yasama faaliyeti doğrudan Komisyonun uhdesinde değilse de Komisyon başlatmadıkça yasamanın gerçekleşmesi söz konusu değildir. Yeni bir yasama metninin hazırlanmasında Komisyon tek başına yetkilidir. Komisyon yasa taslağını, yasamanın iki temel organı olan Parlamento ve Konsey'e sunmaktadır.*"[25] "Komisyonun çalışma biçimi, büyük ölçüde Başkan tarafından belirlenmektedir. Komisyon Başkanı, hangi komisyon üyesinin hangi alanda sorumlu olduğuna karar vermekte ve gerekli görmesi hâlinde bu sorumluluk alanlarında değişiklikler veya yeniden görevlendirmeler yapabilmektedir."[26]

[22] a.g.e., s. 204.
[23] a.g.e., s. 205.
[24] a.g.e., s. 206-207.
[25] a.g.e., s. 207.
[26] a.g.e., s. 209.

1.1.2.3 Avrupa Parlamentosu

Avrupa Parlamentosu Avrupa halklarının doğrudan temsil edildiği merci olup esas önceliği AB vatandaşlarının menfaatlerini korumaktır.[27] "Doğrudan halk oyuyla seçilen milletvekillerinin oluşturduğu Parlamento, zaman içinde sembolik bir kurumdan güçlü ve geniş yetkileri olan bir yasama ve temsil kurumuna dönüşmüştür. Parlamento seçimleri beş yılda bir"[28] yapılmaktadır. 27 üye devletten 705 milletvekiline sahip olan Parlamento Fransa'nın Strazburg şehrindedir. "Avrupa Parlamentosundaki sandalyeler, AB nüfusu içindeki paylarına bakılarak üye devletler arasında paylaştırılmaktadır."[29] "Avrupa Parlamentosunun temelde üç rol oynadığını söylemek mümkündür. Birincisi, Konsey ile birlikte yasa geçirme yetkisine sahiptir. İkincisi, Komisyon başta olmak üzere bütün AB kurumları üzerinde demokratik denetim yetkisini kullanmaktadır. Üçüncüsü, yine Konsey ile birlikte AB bütçesini kabul etme veya reddetme yetkisini"[30] kullanarak harcama işlemlerini kontrol etmektedir.

1.2 TÜRKİYE – AB İLİŞKİLERİ VE ÜYELİK MÜZAKERELERİ

Türkiye, Avrupa Birliği ile ilk temasını 12 Eylül 1963 tarihinde imzaladığı Ankara Antlaşması ile kurmuştur. Bundan sonra da Türkiye, AB ile ilişkilerini sürekli geliştirmeye çalışmıştır.[31] İki taraf arasındaki ilişki, yalnızca adaylık süreciyle açıklanamayacağı için Türkiye-AB ilişkilerinin kaynağını, ortaklık mevzuatına dayandırmanın yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

[27] a.g.e., s. 198.
[28] a.g.e., s. 198-199.
[29] a.g.e., s. 199.
[30] a.g.e., s. 199.
[31] Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 1152-1153.

Türkiye ile AB arasındaki ortaklık ilişkilerini hukuken başlatan Ankara Antlaşması, aynı zamanda üyelik perspektifini de içermektedir. "Ankara Antlaşması, konu edindiği düzenlemeler kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti ile AT arasında salt bir Gümrük Birliğinin tesis edilmesini değil, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nin zaman içerisinde AT'na tam üye olmasını da hedeflemektedir."[32]

"Hazırlık", "geçiş" ve "nihai" olmak üzere üç aşama öngören Ankara Antlaşması'nın hazırlık aşaması sorunsuz geçmiş ve Türkiye, Mayıs 1967'de geçiş aşamasını başlatmak için AT'ye başvurmuştur. İkinci adım olan geçiş aşaması için ise 1970'te imzalanan ve geçiş dönemine ait süreleri ve gerekli şartları içeren Katma Protokol 1 Ocak 1973 itibarıyla tamamen yürürlüğe girmiştir.[33] Ancak Katma Protokolün yürürlüğe girdiği dönemde iç ve dış politikada yaşanan gelişmeler neticesinde Türkiye, 1978'de AT'den gümrük birliği ilişkisinin gözden geçirilmesini talep ederek beş yıllık ek süre istemiştir.

Öte yandan özellikle seksenli yıllardan itibaren AT, yürüttüğü ilişkilerde demokrasi ve insan hakları konularındaki gelişmelere de önem vermeye başlamıştır. Bu dönemde özellikle 12 Eylül askeri darbesinin ardından Türkiye ile ilişkilerinde insan hakları konuları öne çıkmıştır. Türkiye'de darbe sonrası sivil yönetime geçişle birlikte ise Ortaklık Anlaşması canlandırılmaya çalışılmıştır. Bu koşullarda Türkiye 14 Nisan 1987 tarihinde tam üyelik için başvuru yapsa da Avrupa Komisyonu, Türkiye'nin tam üyelik için yeterliliğini teslim etmekle birlikte, daha önce başlattığı derinleşme ve genişleme sürecinin tamamlanmasının beklenmesini önererek başvuruyu geri çevirmiştir. Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte çok sayıda

[32] Kamuran Reçber, *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa, 2009, s. 11-12. Ankara Antlaşması'nın 5. maddesi, nihai aşamanın gümrük birliğine dayandığını belirtmekte olup bu aşamanın bitimine yönelik bir süre öngörmemiştir. Ankara Antlaşması'nın genelinde kendisinin sona erdirmeye ilişkin düzenleme bulunmadığından Antlaşma'nın, uluslararası hukukta uygulanan diğer yöntemler dışında, esasen Türkiye'nin AB'ye tam üye olmasıyla sona ereceği üzerinde görüş birliği mevcuttur. Bkz. a.g.e., s. 18-19; Sercan Reçber, Ortaklık Mevzuatı Açısından Türkiye Cumhuriyeti Uyrukluğundaki Gerçek ve Tüzel Kişilerin Avrupa Birliği Hukuk Düzeninde Açabilecekleri Davalar, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 71, Sayı: 1, 2013, s. 1391.

[33] İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri, Ortaklığın Temel Belgeleri, https://bit.ly/3fc28SV (10.04.2021)

Doğu Avrupa ülkesi Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusunda bulunmuştur. Avrupa Konseyi de 22 Haziran 1993 Kopenhag Zirvesinde AB'nin genişlemesinin Doğu Avrupa ülkelerini kapsayacağını onaylayarak ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılaması gereken kriterleri de belirlemiştir. Türkiye'nin AB ile yürüttüğü gümrük birliği müzakereleri bu koşullarda gerçekleşmiş ve gümrük birliği 1 Ocak 1996 itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Böylece, Ankara Antlaşması'nın öngördüğü geçiş dönemi tamamlanarak nihai aşamaya geçilmiştir.[34]

12-13 Aralık 1997 tarihindeki AB Lüksemburg Zirvesinde ise öngörülen genişleme sürecine dâhil edilmemesi üzerine Türkiye, AB'yle siyasi diyalogu askıya almıştır. Ancak 10-11 Aralık 1999'daki Helsinki Zirvesinde, Türkiye'nin "Birliğe katılması mukadder bir aday devlet"[35] olarak kabul edilmesiyle ilişkilerde bir dönüm noktası yaşanmıştır.

1999 Helsinki Zirvesinde Türkiye'ye tam üyelik adaylığı statüsü tanınması neticesinde taraflar birtakım hazırlıklar içine girmişlerdir. Bu kapsamda Türkiye ve AB arasında Katılım Öncesi Strateji Belgelerinin hazırlanması yoluna gidilmiştir. Bu belgeler Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB), Ulusal Program (UP), Ülke Raporu, Topluluk Program ve Ajanslarına Katılım belgeleridir.

AB Komisyonunun hazırladığı KOB, Türkiye'nin AB mevzuatını üstlenmesine ilişkin koşulları belirtmekte ve AB Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilmektedir. KOB hukuksal olarak AB'nin tek taraflı bir irade açıklaması niteliği

[34] Volkan Bozkır, "Türkiye ve Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Süreci", *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Sayı 5, Nisan 2002; Kopenhag Kriterleri olarak bilinen bu kriterlerin üç grupta toplandığı görülmektedir: siyasi kriter "demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlık haklarını güvence altına alan kurumların varlığını", ekonomik kriter "işleyen ve aynı zamanda Birlik içinde rekabetçi baskılara ve diğer serbest piyasa güçlerine dayanabilecek bir serbest piyasa ekonomisinin varlığını" ve hukuksal kriterler "siyasi, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine bağlı kalmak üzere üyelik için gerekli yükümlülükleri yerine getirebilme kapasitesine sahibi olunmasını" gerektirmektedir. Avrupa Birliği Başkanlığı, 22 Haziran 1993 Avrupa Birliği Konseyi Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi, https://www.ab.gov.tr/302.html (10.04.2021)

[35] Dışişleri Bakanlığı, Helsinki Zirvesi (10-11 Aralık 1999), https://www.mfa.gov.tr/helsinki-zirvesi-10-11-aralik-1999.tr.mfa (10.04.2021)

taşısa da uygulamada Türkiye'nin uyması beklenen bir belgeyi oluşturmaktadır.[36] KOB'da yer alan kısa vadeli önlemlerin, yayım tarihini takiben 1-2 yıl, orta vadeli önlemlerin ise 3-4 yıllık sürede yerine getirilmesi öngörülmektedir.[37]

Hukuksal olarak bağlayıcılığı bulunmasa da her KOB'a karşılık aday ülkelerin üstlenecekleri mevzuat uyumu ve yapısal değişimlerin koşullarını ve takvimini içeren bir Ulusal Program hazırlamaları beklenmektedir. KOB'da yer alan tedbir ve sürelere uygun olarak Türkiye'de bugüne kadar 3 adet UP hazırlanmıştır.[38]

"Avrupa Komisyonu 1998 yılından itibaren aday ülkelerin Kopenhag Kriterlerine uyum konusunda kaydettiği gelişmeleri yıllık olarak değerlendiren raporlar yayımlamaktadır. Söz konusu raporlar 2016 yılına kadar "İlerleme Raporu", sonrasında ise "Ülke Raporu" olarak adlandırılmıştır."[39] Komisyonun Türkiye'ye ilişkin ilk İlerleme Raporu, 8 Kasım 2000 tarihinde açıklanmış olup işbu tez çalışmasının yazımı sırasındaki son rapor ise 6 Ekim 2020 tarihinde açıklanmıştır.[40]

AB Uyum Paketi çalışmaları kapsamında Türkiye'de "*Ekim 2001'de yapılan bazı Anayasa değişikliklerini Şubat 2002-Temmuz 2004 tarihleri arasında 8 adet uyum paketi çerçevesinde 53 yasanın 218 maddesi A.B. müktesebatına uyarlanmış ve 2004'te bir de Anayasa değişikliği gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin A.B.'ne tam üye adayı olarak kabul edilmesinden sonra ikinci önemli aşama, 16-17 Aralık 2004*

[36] Hüseyin Pazarcı, *Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 257-258.
[37] Avrupa Birliği Başkanlığı, Katılım Ortaklığı Belgeleri, https://www.ab.gov.tr/46226.html (10.04.2021)
[38] Avrupa Birliği Başkanlığı, Ulusal Programlar, https://www.ab.gov.tr/ulusal-programlar_46225.html (10.04.2021); H. Pazarcı, 2015, s. 259.
[39] Avrupa Birliği Başkanlığı, Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları, https://www.ab.gov.tr/ilerleme-raporlari_46224.html (10.04.2021)
[40] Avrupa Birliği Başkanlığı, Avrupa Komisyonu 2020 Türkiye Raporu (Gayri resmî tercüme), https://www.ab.gov.tr/siteimages/trkiye_raporustrateji_belgesi_2020/turkey_report_30.10.2020.pdf (10.04.2021)

tarihinde A.B.'nin Brüksel Zirvesinde Türkiye ile katılma andlaşması görüşmelerine başlanması kararı olmuştur."[41]

"A.B. Bakanlar Konseyi, 3 Ekim 2005'te toplanarak Türkiye ile görüşmelerin başlanması kararını kesinleştirdiği gibi, görüşme sürecine ilişkin yöntem ve koşulları içeren Görüşme Çerçeve Belgesine de son biçimini aynı gün vermiştir. Anılan belgede A.B. Bakanlar Konseyi görüşmelerin, A.B. üyesi Devletler ile Türkiye arasında Hükûmetlerarası Konferans biçiminde ve 35 başlık altında yapılacağını belirtmektedir."[42] "Görüşmelerin başlaması kararı üzerine ilk çalışmalar A.B. Komisyonu tarafından aday ülkenin katkısı ile gerçekleştirilen tarama süreci olmaktadır."[43] AB mevzuatıyla Türk mevzuatının karşılaştırılmasını ve uyumlaştırma çalışmalarını öngören Türkiye ile AB arasında resmî tarama süreci, 20 Ekim 2005'te başlamış ve 13 Ekim 2006'da toplantıların tamamlanmasının ardından Komisyon raporunu hazırlamıştır.[44]

Tarama sürecinin ardından fiilen görüşmelere geçilmiştir. Bu kapsamda Türkiye ile AB tarafı arasında görüşmelerde açılan ilk başlık 25 no.lu Bilim ve Araştırma başlığı olmuş ve 12 Haziran 2006 tarihinde geçici olarak kapatılmıştır. Görsel-işitsel medya sektörünün de görüşüldüğü 10 no.lu Bilgi Toplumu ve Medya başlığı ise 19 Aralık 2008 tarihinde açılmıştır. 30 Haziran 2016 tarihine kadar ise toplamda on altı başlık görüşmelere geçici olarak açılmıştır.[45]

Bu gelişmelerin yanı sıra KOB da zamanla gözden geçirilerek 2001'den sonra 2003, 2006 ve 2008'de yeniden yayımlanmıştır.[46] İlerleme Raporları da her yıl yayımlanmaktadır. Bu raporların sonuncusu olan 2020 Türkiye Raporunda özellikle

[41] H. Pazarcı, 2015, s. 259.
[42] a.g.e., s. 260.
[43] a.g.e., s. 261.
[44] a.g.e., s. 261.
[45] Avrupa Birliği Başkanlığı, Katılım Müzakereleri, https://www.ab.gov.tr/katilim-muzakereleri_37.html (10.04.2021)
[46] Avrupa Birliği Başkanlığı, AB Katılım Ortaklığı Belgeleri, https://www.ab.gov.tr/katilim-ortakligi-belgeleri_46226.html (10.04.2021)

"Türkiye'nin yönetim sistemi, seçimler, temel haklar, bazı yargı kararları ve idari kararlar ile terörle mücadeleye yönelik olarak alınan meşru önlemlerin yanı sıra dış, güvenlik ve ekonomi politikaları"[47] hakkında eleştiriler getirilmektedir.

Özetle, 1959 yılında Ortaklık Antlaşması imzalamak için AET'ye başvuran Türkiye'nin AB ile ilişkileri, inişli çıkışlı bir şekilde ilerlemeye devam etmektedir.

1.3 AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA

1.3.1 Avrupa Birliği'nde Görsel-İşitsel Medyanın Gelişim Süreci

Görsel-işitsel medya sektörünün Avrupa Birliği çapında düzenlenmesi hususu, özellikle uydu ve kablo teknolojilerindeki gelişmeler ve Amerikan eserleri karşısında Avrupa kültürünü ve televizyon yayıncılığını koruma ihtiyacı duyulması neticesinde ortaya çıkmıştır. Seksenli yıllarda telekomünikasyon sektörünün hızlı gelişim göstermesi ve dönemin neo-liberal siyaset anlayışı gereği görsel-işitsel sektör, daha önceki kavrayışların aksine, ekonomik boyutu öne çıkarılan bir değer olarak alınmaya başlanmıştır. Ancak ekonomik bir değeri olduğu kabul edilene dek yayıncılık, üye devletlerin farklı ulusal politika ve gelenekleri bağlamında bir alana sıkıştırılmıştır. Seksenlere kadar olan dönemde AB'de yayıncılık alanında ortak tek nokta kamu hizmeti yayıncılığı olsa da bu hizmet türünün de gerek finansmanı gerek organizasyonu üyeden üyeye farklılık göstermiştir. Üye devletler de yayıncılığı temelde ulusal sınırlar içinde kültürel bir etkinlik olarak gördükleri için bu farklılıkları korumaya çalışmışlar ve sektörde yeni teknolojik gelişmeler, birlik çapında ortak

[47] Dışişleri Bakanlığı, "No: 236, 6 Ekim 2020, Avrupa Komisyonu 2020 Türkiye Raporu Hk.", http://www.mfa.gov.tr/no_-236_-avrupa-komisyonu-2020-turkiye-raporu-hk.tr.mfa (10.04.2021)

düzenleme yapılması gerekliliğini ortaya çıkarıncaya dek Brüksel'in bu iç politika alanına müdahale etmesini istememişlerdir.[48]

Bu kapsamda "*İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, Avrupa'da yayıncılık sistemlerinin tekel ya da oligopol şeklinde başladığını görmek mümkündür. Bu durumun temel gerekçesi, mevcut radyo dalgalarının 'sınırlı' olduğunun kabul edilmesiydi. Diğer bir önemli neden ise, siyasal iktidarların o dönem için yeni ve güçlü gözüken elektronik kitle iletişim araçlarından yararlanma arzusuydu. Ayrıca, bu araçların kültür ve eğitim amacıyla kullanılması isteği, siyasal iktidarların bu araçları kendi lehine kullanma arzusu ve uygulanan devletçilik politikaları, kamu yayın tekellerinin tercih edilmesinin diğer nedenleridir.*"[49] "Örneğin BBC (British Broadcasting Corporation), büyük ölçüde İngiltere'nin egemen toplumsal gruplarının *ethos*'unu ve beğenisini yansıtan yüksek standartların muhafaza edilmesi ideali üzerine kurulmuştur… Lord Reith, daha demokratik bir medyanın kaçınılmaz olarak daha düşük standartlara yol açacağını öne sürerek bu yaklaşımı savunmuştur."[50]

Ancak 1950'lerden beri en önemli gelişme, televizyon yayıncılığı alanında devlet kontrolünden ticari ve küresel yayıncılığa doğru yaşanan dönüşüm olmuştur. Böylece film ve televizyon yayıncılığında bir dünya pazarı ortaya çıkmıştır.[51] Bu dönemde Amerika'da program sektörü, Hollywood yapımcılarının desteğini alarak güçlenmiş, yapımların ucuz ve altyazı imkânı ile sunulması Avrupa'daki talebi artırmıştır. Ancak yine aynı dönemde İngiltere'de Amerikan yapımlarının yaygın gösterimine karşı kota uygulaması başlatıldığı görülmektedir.[52]

---

[48] Burcu Sümer, Avrupa Birliği ile Uyum Süreci Bağlamında Türkiye'de Yeni Yayıncılık Yasası, *Mülkiye Dergisi*, Cilt 34, Sayı: 269, 2010, s. 201-204.
[49] Kemal Cem Baykal, "Avrupa Yayıncılık Hukukunda 'Avrupa Eseri' Kavramı ve Türkiye'deki Yansımaları", Hasan Çiftçi (Ed.), *İletişim Çalışmaları ve Yeni Medya 2*, İksad Yayınevi, Ankara, 2021, s. 37-38.
[50] Nick Stevenson, *Medya Kültürleri: Sosyal Teori ve Kitle İletişim*, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2015, s. 32.
[51] a.g.e., s. 40.
[52] Ayşen Akkor Gül, *Görsel-İşitsel Politikasıyla Avrupa Birliği: Televizyon Yayıncılığından Yöndeşen Medyaya*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 32-33.

Altı Batı Avrupa ülkesi arasında 1957 yılında imzalanan ve AET'yi kuran Roma Antlaşması ile her ne kadar ekonomik faaliyetleri düzenleme altına almak ve ortak pazar kurmak amaçlansa da bu dönemde görsel-işitsel politikanın esasında kültürel alana özgülenmesi ve ekonomik bir faaliyet olarak görülmemesi sebebiyle Antlaşma'da kendisine yer bulamamıştır.[53]

Altmışlı ve yetmişli yıllarda Lüksemburg haricindeki AET üyelerinde yayıncılık ekseriyetle kamu yayıncılığı olarak devam etmiştir. Aynı dönemde İngiltere'deki yarı ticari yayıncı ITV örneği, yayıncılıktaki devlet tekelinin sürdürülebilirliği üzerine düşünülebilecek alternatif bir yayıncılık anlayışı oluşturmuştur.[54] Zira yetmişli yıllarda, özellikle de petrol krizinin büyük etkisi ile ekonomik olarak zora giren "devletin kamusal hizmetlerinden geri çekildiği ve ekonomik alanın dışında toplumsal alanın da piyasa güçlerinin belirleyiciliğine bırakıldığı bir sürece geçilmiştir."[55] Ayrıca "bu dönemde görsel-işitsel iletilerin, iletişim uyduları ve kablo ağları ile aktarılmaya başlanması, görsel-işitsel yayıncılığın şekillenmesinde önemli bir rol"[56] oynamıştır. Bu kapsamda, 1977 yılında Avrupa'da uydu temelli telekomünikasyon altyapısını geliştirecek ve işletecek bir konsorsiyum olarak Eutelsat (European Telecommuncations Satellite Organization) kurulmuştur. Ancak Eutelsat'ın faaliyet göstermesi 1983 yılına kadar gerçekleşememiştir.[57]

Yetmişli yıllardan itibaren yayıncılık alanına ilişkin olarak AB Adalet Divanının da önemli katkıları olduğu görülmektedir. Divan yayıncılık sektörüne dair oldukça kapsamlı bir içtihat hukuku geliştirmiş ve AB Antlaşmalarının uygulanması, özellikle hizmetlerin serbest şekilde sağlanması konusunda ve görsel-işitsel alanı düzenleyen metinlerin yorumlanması konusunda ciddi katkılar sunmuştur. Bu kapsamda Divanın yayıncılık alanına ilişkin ilk kararı, 30 Nisan 1974 tarihli Giuseppe

[53] Milagros del Corral ve Jean-Michel Baer, Cultural programmes on European public television channels: comparative approach; recommendations, UNESCO ve European Commission, 1998, s. 17-20.
[54] A. Akkor Gül, 2013, s. 56.
[55] Çiler Dursun, *TV Haberlerinde İdeoloji*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2001, s. 107.
[56] A. Akkor Gül, 2013, s. 72.
[57] a.g.e., s. 72-73.

Sacchi Davası neticesinde gelmiştir. Bu kararı ile Divan, televizyon sinyallerinin de ortak pazarda serbestçe dolaşması gereken bir hizmet olarak değerlendirilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinin kabul edildiği 3 Ekim 1989 tarihine kadar Divan, yayıncılık alanında içtihat oluşturan kararlar almaya devam etmiştir. Bu kapsamda, 18 Mart 1980 tarihinde Debauve Davasında Divan, kablo yoluyla iletilen yayınların da hizmet olduğu ve serbest şekilde iletilebileceğini onaylamış ve ayrıca reklamlara ilişkin herhangi ortak bir düzenlemenin olmadığı durumlarda, üye devletlerin ulusal sınırları içinde vereceği kararların meşru ve Birlik hukukuyla uyumlu olduğunu vurgulamıştır. Aynı tarihteki Coditel Davasında ise Divan, telif hakları hususunda önemli bir karar almış ve telif haklarının ulusal boyutta olduğuna, bu kapsamda hakları alınmamış bir programın sınır ötesinde gösteriminin engellenmesinin, hizmetlerin serbest dolaşımı ilkesine zarar vermediğine kanaat getirmiştir.[58]

Seksenli yıllar ise Avrupa'da televizyon üzerindeki kamu tekelinin son bulduğu, kablo yayınlarının ve güçlü ticari kanalların gelişim sağladığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde "ekonomideki liberalleşme hareketleri, devletin birçok alandaki rolünün giderek küçülmesi; öte yandan kablolu yayıncılık, uydu, doğrudan uydu yayınları ve video gibi yeni yayın teknolojilerinin geliştirilmiş olması, girişimcilerin görsel-işitsel alanın farklı kollarında iş imkânları bulmasına olanak sağladı."[59] "Sermayenin serbestleşip küreselleşmesi program alım, satım, yapım, dağıtım, televizyon teknolojisi ve işletmeciliği alanlarında"[60] da sınır ötesi iş yapılmasını kolaylaştırmıştır. Ticari kanallar yerli yapımlar yerine, gelişmiş

[58] Court of Justice of European Union, Giuseppe Sacchi, Case 155-73, 30 Nisan 1974; Court of Justice of European Union, Procureur du Roi v Marc J.V.C. Debauve ve others, Case 52/79, 18 Mart 1980; Court of Justice of European Union, SA Compagnie générale pour la diffusion de la télévision, Coditel, and others v Ciné Vog Films ve others, Case 62/79, 18 Mart 1980.
[59] A. Akkor Gül, 2013, s. 111.
[60] a.g.e., s. 111.

teknolojiler sayesinde seri bir şekilde üretildiği için çok daha az maliyetli olan Amerikan yapımlarına yönelmiştir.

Amerikan yapımlarının ciddi talep görmesi üzerine, Avrupa Birliği'nde görsel-işitsel alandaki gelişmelerin takip edilmeye başlandığı ve Avrupa kültürünün korunması amacıyla çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda atılan adımlardan birisi, Avrupa Parlamentosunun 12 Mart 1982 tarihli "Avrupa Topluluğunda Radyo ve Televizyon Yayıncılığı" başlıklı kararı[61] olmuştur. Parlamento, kararında televizyonun kamuyu bilgilendirmede ve yönlendirmedeki önemine ve Avrupa vatandaşlarının Topluluğun çalışmalarından haberdar olmadığını gösteren anket sonuçlarına vurgu yaparak haber, eğlence, kültür ve spor gibi konularda programlar yapacak bir Avrupa televizyonun kurulması için çalışmalar yapılmasını istemiştir.

Seksenli yıllardaki serbestleşme ortamında ticari televizyon kanalı sayısında yaşanan artış ve bu kanalların program tercihi, Parlamentoyu olduğu kadar Komisyonu da endişelendirmiş ve 1985 yılında Komisyon Başkanı olarak Parlamentoda yaptığı ilk konuşmasında Jacques Delors, geleceğin en büyük endüstrilerinden birisi olacak kültür alanının mevcut durumda Roma Antlaşması hükümleri ile düzenlenemediğini, bu alana ancak ekonomik politikalar yoluyla dolaylı olarak yaklaşım geliştirilebileceğini vurgulamış ve televizyon programları yerine hem ortamın hem de içeriğin kontrol altında tutulmasını sağlayacak güçlü bir Avrupa kültür alanı inşa edilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.[62] Bay Delors'un kültür ve ekonomiyi harmanladığı bu konuşmasının ardından Komisyon 30 Nisan 1986 tarihinde Konseye yayıncılık faaliyetlerinin düzenlenmesi ile ilgili taslak metni göndermiştir. Söz konusu taslak metin, üç yıllık görüşme döneminin ardından Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi olarak kabul edilmiştir.

[61] European Parliament, Resolution on Radio and Television Broadcasting in the European Community, OJ: 12.03.1982 C 87/110.
[62] David Levy, *Europe's Digital Revolution: Broadcasting Regulation, the EU and the Nation State*, Routledge Press, London, 1999, s. 39.

Doksanlı yıllarda ise Avrupa'da uydu yayıncılığı oldukça yaygınlaşmış ve şirketler uydu sistemlerini geliştirebilmek için yaptıkları yatırımları artırmışlardır. Bu yatırımların büyük çoğunluğu sayısal yayıncılık ve yüksek tanımlı (HD) televizyon uygulamalarını mümkün kılabilmek için yapılmıştır. Kablolu yayıncılık alanında da gelişmeler, uydu yayıncılığına benzer şekilde devam etmiş, Kuzey Amerikalı kablo ve telefon şirketleri birçok Avrupa ülkesinde yatırımlarını sürdürmüşlerdir. Teknolojik gelişmeler televizyon kanallarının çok dilli bir şekilde sunulmasına izin vermiş, isteğe bağlı yayın hizmetlerinin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Karasal ve uydu yayıncıları, telefon ve internet hizmetleri veren şirketler gibi bir zamanlar farklı alanlarda çalışan geleneksel aktörler yakınsak hizmetler sunmaya başlamışlardır.[63]

Devam eden süreçte özellikle internet teknolojisinin gelişimi ile isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin, video paylaşım platformlarının ve sosyal medya hizmetlerinin giderek yaygınlaştığı görülmüştür. Geleneksel medya hizmeti sunan birçok hizmet sağlayıcısı da izleyici alışkanlıklarının değişmesi ile birlikte çevrim içi ortamda daha fazla aktif hâle gelmiştir. Avrupa yasa koyucuları da bu alanlardaki değişimin farkında olarak, kullanıcılara temel düzeyde koruma sağlamak için gerekli düzenlemeleri gerçekleştirmektedir.

1.3.2 Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Politikaları

"Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Politikası, Avrupa görsel-işitsel kapasitesinin geliştirilmesi, "Avrupa Yapımı"nın özendirilmesi, …, yaratıcılığın, yapımcılığın ve yayıncılığın desteklenerek Avrupa kültürünün, zenginliğinin ve çeşitliliğinin ortaya çıkarılmasını sağlamayı amaçlayan politikalar" [64] olarak tanımlanabilmektedir.

[63] A. Akkor Gül, 2013, s. 178-180.
[64] Özcan Demir, *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk Sayısal Yayıncılığının Düzenlenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s. 11.

"Avrupa Birliği'nde görsel-işitsel politikaların oluşması da tıpkı Avrupa Birliği'nin kendisi gibi ilk yıllarda ekonomik temeller çerçevesinde yürümüştür. Görsel-işitsel politika birliğin temel kurumları oluşturulana kadar ayrı bir alanda ele alınmamıştır. Birlik başlangıçta bu alana ekonomik politikalar çerçevesinde yaklaşmıştır."[65]

Avrupa'da görsel-işitsel alanda politika geliştirilmesine, yetmişli yıllardaki ekonomik krizlerin ardından başlayan serbestleşme dönemiyle ortaya çok sayıda ticari kanalın çıkması ve bunların takip ettiği yayın politikaları neticesinde ihtiyaç duyulmuştur. Bu kapsamda daha önce de belirtilen 1982 tarihli Parlamento kararı ve bunu takip eden Hahn Raporu ya da Komisyonun "Avrupa Televizyonunda Gerçekler ve Eğilimler" başlıklı Geçici Raporu gibi bazı çalışmalar yapılmış olsa da en önemli ilk politika belgeleri olarak 1984 ve 1987 tarihli Yeşil Raporlar ile 1985 tarihli "İç Pazarın Tamamlanması" başlıklı Beyaz Rapor öne çıkmaktadır.

Komisyon 1984 yılında "Özellikle Uydu ve Kablo Yoluyla Yayıncılıkta Ortak Pazarın Kurulması Üzerine Yeşil Rapor" ve 1987 yılında "Telekomünikasyon Hizmetleri ve Ekipmanları İçin Ortak Pazar Geliştirilmesi Üzerine Yeşil Rapor" başlıklı iki çalışma paylaşmıştır. Söz konusu Yeşil Raporlar, Roma Antlaşması'nda garanti altına alınan özgürlüklerin uygulanmasını temin edecek ve bu sektörlerde tek pazar hedefini gerçekleştirecek nitelikteki rekabetçi ve açık bir bilgi toplumu sektörünün ve Avrupa Televizyonunun kurulmasını sağlayacak düzenleyici adımları tartışmaktadır. 1984 tarihli Yeşil Raporda henüz ulusal düzeyde gelişim göstermekte olan Avrupa yayıncılığı ve özellikle uydu ile kablo teknolojileri sayesinde sınır aşan yayınların taşıdığı potansiyel ele alınmaktadır. Sınır aşan şekilde sunulan yayın hizmetlerinde dikkate alınması öngörülen reklamcılık, küçüklerin korunması ve cevap hakkı gibi konularda mevzuat uyumu yapılması gerektiğine işaret edilmektedir. 1987 tarihli Yeşil Raporda ise ulusal telekomünikasyon sektörlerinin serbestleştirilmesi ve

[65] Onur Kuzu, *Avrupa Birliği'nin Görsel-işitsel Politikalarının Belirlenmesinde ABD ile Rekabet Edebilme Düşüncesinin Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s. 17.

ulusal sınırların kaldırılması önerilmektedir. Bunun da ortak standartların geliştirilmesi, Açık Ağ Sunumu (telekomünikasyon ağlarına ayrımcı olmayan şekilde erişime izin verilmesi), yeni hizmetlerin teşvik edilmesi ve uydu iletişim teknolojileri üzerine tutarlı bir Avrupa tutumunun geliştirilmesi yoluyla yapılabileceği ifade edilmektedir.[66]

Avrupa Komisyonu Haziran 1985'te Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması'nda hedeflenen ortak pazarın hâlâ oluşturulamamasının nedeni ile bu konuda yapılması gerekenleri, tarihleri de içeren bir program şeklindeki çalışmasını Konseye iletmiştir. "İç Pazarın Tamamlanması" başlıklı bu raporda medya sektörü gelecek vadeden üç üretim alanından biri olarak işaret edilmiştir. Raporun "Yeni Teknolojiler ve Hizmetler" başlıklı bölümünde ise televizyon yayıncılığı ve genel olarak görsel-işitsel medya hizmetlerindeki gelişmelere yer verilmiş, bu alanın en kısa sürede rekabete açılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, üye devletler arasında ortak standartların oluşturulmasının önemi üzerinde durulmuştur.

"'İç Pazarın Tamamlanması' başlıklı Beyaz Rapor, 1986 yılında imzalanan *Avrupa Tek Senedi Antlaşması*'nın yolunu açmıştı. Böylece üye devletler arasında kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının 1992 yılı itibariyle tamamlanması kabul edilmiş oldu."[67] Avrupa Tek Senedi görsel-işitsel alanı açıkça düzenlemese de ücret karşılığında gerçekleştirilen hizmetlerin serbest dolaşımını 1992 sonuna kadar tamamlanmasını öngörmüştür. Bu bakımdan Avrupa Birliği Adalet Divanının hizmet sınıfında kabul ettiği yayınların düzenlenmesi hususu öncelikle üzerinde çalışılması gereken bir konu olarak ortaya çıkmıştır.[68]

[66] European Commission, Audiovisual and Media Policy, History of TVwF, https://ec.europa.eu/archives/information_society/avpolicy/reg/history/historytvwf/index_en.htm (10.04.2021)
[67] A. Akkor Gül, 2013, s. 125.
[68] a.g.e., s. 125.

Avrupa Tek Senedi'nin ardından görsel-işitsel alana dair politika geliştirilmesi konusunda 1989 tarihinde kabul edilen üç düzenleme dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, Avrupa Konseyine üye devletler tarafından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinde yer alan "ifade özgürlüğü ilkesi" çerçevesinde hazırlanan Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'dir. Sözleşme'nin "amacı, sınırötesi televizyon yayınlarının belirlenen ortak kurallara uygun olarak, Taraf Devletler arasında serbestçe dolaşabilmesine imkân tanımak ve üye devletler arasında televizyon yayıncılığı alanında ilke/esas ve uygulamalarda birlik ve beraberliği sağlamaktır. 5 Mayıs 1989 tarihinde Avrupa Konseyine üye Devletlerin imzasına açılan" [69] Sözleşme 1 Mayıs 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İkinci önemli gelişme ise 2 Ekim 1989 tarihinde Paris'te Avrupa Konseyine üye 26 devlet temsilcisi ile Avrupa Birliği Komisyonunun ortaklaşa bir girişimi olarak "Görsel-işitsel EUREKA Hakkında Ortak Deklarasyon" yayımlanması olmuştur. Ortak deklarasyon ile taraflar, Görsel-işitsel EUREKA olarak adlandırılacak olan ve Avrupa'da daha şeffaf ve dinamik bir görsel-işitsel sektörün oluşmasını; Avrupa görsel-işitsel program sektörünün geleceği ile ilgili faaliyetlerin ve somut iş birliği projelerinin başlatılmasını; Avrupa programlarının mümkün olan en geniş coğrafi alanda dağıtımını; Avrupa'da coğrafi ya da dil bakımından kısıtlı imkânlara sahip ülkelerde üretilen eserlerin en geniş coğrafi alanda dağıtımını ve geliştirilmesini; başta HD televizyon alanında olmak üzere görsel-işitsel program üretimi ve dağıtımı amacıyla kullanılan Avrupa teknolojilerinin geliştirilmesini desteklemek hedeflerine yönelik birtakım tedbirlerin alınması üzerine uzlaşmışlardır. Ortak deklarasyonun tarafları ayrıca, Avrupa'da görsel-işitsel programların üretimi, ortak üretimi ve değişimi amacıyla uygun ortamın ve gerekli koşulların sağlanması için tutarlı politikalar izleme ve tedbirler alma hususunda da uzlaşmışlar ve bu koşulların oluşmasının Görsel-işitsel EUREKA'nın başarısını belirleyeceğini ifade etmişlerdir. Ortak deklarasyonla aynı zamanda Görsel-işitsel EUREKA Koordinatörler Komitesi

[69] RTÜK, Avrupa Konseyi (AK) Bünyesinde Yürütülen Faaliyetler, https://bit.ly/3jaW8L8 (10.04.2021)

kurulmuş ve bu Komitenin Avrupa Görsel-İşitsel Gözlemevinin kuruluşu, rolleri ve teşkilat yapısı ile ilgili sorunlara odaklanması kararlaştırılmıştır.[70]

Üçüncü düzenleme ise 3 Ekim 1989 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi olmuştur. Direktif ile görsel-işitsel alanda belli konularda üye devletlerin mevzuat uyumu hedeflenmiş, Avrupa eserlerinin üretimi teşvik edilmiş ve yayın alım ve yeniden iletim özgürlüğü güvence altına alınmıştır.

Kurucu antlaşmalarda doğrudan düzenlenmeyen görsel-işitsel alan 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile kapsam dâhiline alınmıştır. Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma'nın Kültür başlığını taşıyan 167. maddesinin ikinci paragrafında görsel-işitsel sektör hedefleri, Birlik eylemleri kapsamında değerlendirilmiştir:

"Birlik eylemi, Üye Devletler arasında iş birliğinin teşvik edilmesini ve gerektiğinde Üye Devletlerin aşağıdaki alanlardaki faaliyetlerinin desteklenmesi ve tamamlanmasını hedefler:

- *Avrupa halklarının kültür ve tarihinin bilinmesinin ve yayılmasının geliştirilmesi,*
- *Avrupa açısından önem taşıyan kültürel mirasın muhafaza edilmesi ve korunması,*
- *ticari olmayan kültürel alışverişler,*
- *görsel-işitsel sektördekiler de dâhil, sanatsal ve edebi eserler."*

[70] The Committee of Ministers of Council of Europe (1989), Joint Declaration on Audio-visual EUREKA, https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804c3b5b (10.04.2021)

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi ile yayıncılık faaliyetlerine yönelik konular doğrudan düzenleme altına alınırken Direktif de günün koşullarına uygun şekilde 1997, 2007 ve 2018 yıllarında güncellenmiştir.

Görsel-işitsel sektöre yönelik olarak AB nezdinde son dönemde birçok düzenleme hayata geçirilmiştir ya da hazırlıkları sürdürülmektedir. Bu düzenlemelerin başında, sayısal platformlardan sunulan görsel-işitsel eserler bakımından Direktif ile bağlantı kuran Sayısal Hizmetler Yasası gelmektedir.[71] AB kurumlarında görüşülmeye devam eden Sayısal Hizmetler Yasası, her ne kadar sayısal platformlar arasında bir ayrım gözetmese de içeriklerin sunulduğu çevrim içi ortama yönelik olarak platformların büyüklüklerine göre değişen oranda ciddi tedbirler getirmektedir.

2020 yılı sonunda kabul edilen iki önemli eylem planı da AB görsel-işitsel politikaları arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bunlardan ilki özellikle sayısal çağda vatandaşları korumak ve demokrasilerin değişime ayak uydurabilmesini sağlamak amacıyla hazırlanan Avrupa Demokrasi Eylem Planıdır.[72] Eylem planı ile Avrupa yasa koyucuları, serbest ve adil seçimler düzenlenmesini, medya özgürlüğünün güçlendirilmesini ve dezenformasyonla mücadele edilmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda da siyasi reklamların şeffaflığı üzerine yasal bir düzenleme yapılmasını, gazetecilerin korunması hususunda tavsiye kararları alınmasını ve mevcut Dezenformasyonla Mücadele Uygulama Kodunun güçlendirilmesi hususunda çalışmalar yürütülmesini öngörmektedir.[73]

Aynı dönemde kabul edilen ikinci eylem planı ise sayısal çağda Avrupa medya sektörünün desteklenmesini ve Avrupa'nın kültürel ve teknolojik özerkliğini korumayı

[71] European Commission, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Single Market For Digital Services (Digital Services Act) and amending Directive 2000/31/EC, COM(2020) 825 final, Brüksel, 15 Aralık 2020.
[72] European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the European democracy action plan, COM(2020) 790 final, Brüksel, 3 Aralık 2020.
[73] European Commission, European Democracy Action Plan: making EU democracies stronger, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_2250 (10.04.2021)

hedefleyen Medya ve Görsel-İşitsel Eylem Planıdır.[74] Söz konusu eylem planı ile özellikle KOVİD-19 salgını ile oldukça zor günler yaşayan yazılı ve çevrim içi basın, radyo ve görsel-işitsel hizmetler dâhil olmak üzere haber medyası sektörü ile sinema, televizyon, video yayınlar, video oyunları ve sanal gerçeklik ortamları da dâhil olmak üzere görsel-işitsel eğlence sektörüne yönelik olarak "iyileştirme, yapısal dönüşüm ve güçlendirme" temaları etrafında şekillenen on tane faaliyet gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.[75]

Avrupa'da görsel-işitsel sektörün düzenlenmesi hususunda hazırlanması öngörülen güncel düzenlemelerden biri de Avrupa Medya Özgürlüğü Yasası'dır. Avrupa Parlamentosu Kültür ve Eğitim Komitesinde Nisan 2021'de gerçekleştirilen oturuma katılan Avrupa Komisyonu İç Pazardan Sorumlu Üyesi Thierry Breton, üye devletlerde medya özgürlüğü konusunda görülen gerileme ve kutuplaşmaya yönelik olarak Avrupa Medya Özgürlüğü Yasası'nın hazırlanacağını ifade etmiştir. Medya kuruluşlarının ve düzenleyici otoritelerin bağımsızlığı ile ilgili olarak yaşanan sorunların üstesinden gelmek amacıyla böyle bir adımın gündemde olduğu belirtilmiştir. Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifini daha da güçlendirmesi beklenen yeni yasal düzenlemenin üç konu üzerine yoğunlaşması planlanmaktadır:

i. ulusal düzeyde görsel-işitsel sektör başta olmak üzere ifade hürriyeti konusunda olumsuz sonuçlar doğurma ihtimali olan kararların şeffaf bir şekilde alınmasını sağlama ve karar alıcıların hesap verebilirliğinin artırılması,
ii. medya düzenleyici otoritelerinin ve kamu hizmeti yayıncılarının bağımsızlığının temin edilmesi ve

[74] European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Europe's Media in the Digital Decade: An Action Plan to Support Recovery and Transformation, COM(2020) 784 final, Brüksel, 3 Aralık 2020.
[75] European Commission, European Media and Audiovisual Action Plan, https://bit.ly/3f4kWmM (10.04.2021)

iii. özellikle küçük medya hizmet sağlayıcılarının değişen koşullara daha rahat uyum sağlayabilmeleri için destekleyici mahiyette birtakım tedbirlerin alınması.[76]

[76] European Commission, For a « European Media Freedom Act », https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/breton/announcements/european-media-freedom-act_en (10.04.2021);

İKİNCİ BÖLÜM

GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ DİREKTİFİNİN GELİŞİM SÜRECİ

Avrupa Birliği'nde görsel-işitsel medya sektörünün düzenlenmesi konusunda ilk ciddi adım, 1989 yılında kabul edilen Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi ile atılmıştır. Direktif, sonraki süreçte birçok defa revizyon çalışmalarına tabi tutulmuş ve günün şartlarına uygun olarak kapsamı genişletilmiştir. Bu kapsamda, tez çalışmasının İkinci Bölümünde 1989'da kabul edilen 89/552/EEC sayılı Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi ve bu Direktif üzerinde değişiklikler yapan 97/36/EC sayılı Direktif, 2010/13/EU sayılı Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi ve 2018/1808 sayılı Direktif hükümleri kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır.

2.1 SINIR TANIMAYAN TELEVİZYON DİREKTİFİ

2.1.1 Direktifin Hazırlık Süreci

Avrupa Konseyinin Üye Devletlerde Televizyon Yayın Faaliyetlerinin Takibi ile İlgili Olarak Kanun, Yönetmelik veya İdari İşlemle Belirlenen Belirli Hükümlerin Koordinasyonuna İlişkin 3 Ekim 1989 tarihli Konsey Direktifinin 3 Ekim 1991 tarihinde yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır.[77] Kamuoyunda ve görsel-işitsel

[77] European Council, Council Directive 89/552/EEC of 3 October 1989 on the coordination of certain provisions laid down by Law, Regulation or Administrative Action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities, OJ: 17.10.1989, L 298/32.

sektörde daha sık kullanılan ismiyle "Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi", Avrupa televizyon pazarında kaydedilen patlama döneminde ortaya çıkmıştır.[78]

AET'nin ticari engellerin kaldırılmasına yönelik olarak belirlediği 1992 hedef tarihinden üç yıldan fazla bir süre önce yayımlanan Direktif, sınırların kaldırıldığı ve *(o dönem için)* potansiyel olarak 320 milyon televizyon izleyicisi olan bir Avrupa pazarının kurulmasına yönelik atılan adımlardan birisidir.[79]

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi; Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Topluluğu Konseyi, üye devletler ile diğer bazı sektör ve sektör-dışı nüfuz grupları arasındaki özenli çalışmaların, hararetli tartışmaların ve iş birliğinin bir sonucudur. Söz konusu taraflar Direktifi, Avrupa değerlerini ve kültürünü teşvik etmek ve yansıtmak için bir katalizör ve diğerlerinin, yani ABD'nin, yıllardır yararlandığı ekonomik bir "altın madeni" olarak görmüşlerdir.[80]

Temel amacı, Avrupa Birliği'nde televizyon yayınlarının serbest dolaşımını sağlamak ve böylece ulus-ötesi hizmetlerin gelişmesini teşvik etmek[81] olan Direktif, üye devlet mevzuatlarının belirli alanlarında minimum düzeyde koordinasyonun sağlanması yoluyla programların serbest dolaşımının önündeki somut engelleri ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Koordinasyon kavramı ise üye devletlerin yürürlüğe koydukları karşılaştırılabilir tedbirler yoluyla programların serbest dolaşımını engelleyen nedenlerin ortadan kaldırılması için ulusal mevzuatlara uygun/denk hükümlerin dâhil edilmesi anlamına gelmektedir.[82]

---

[78] Arthur Dimopoulos, The Television without Frontiers Directive: Preserving Cultural Integrity or Protectionism, *The Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review*, Cilt 13, Sayı: 2, 1993, s. 274.
[79] Kelly Wilkins, Television Without Frontiers: An EEC Broadcasting Premiere, *Boston College International and Comparative Law Review*, Cilt 14, Sayı: 1, 1991, s. 195.
[80] Shaughnessy'den aktaran A. Dimopoulos, 1993, s. 274-275.
[81] M. del Corral ve J. Baer, 1998, s. 24.
[82] European Commission, European File: Towards a Large European Audio-visual Market, 4/88, L-2985, Şubat 1988, s. 6.

AET "her şeyden önce ekonomik bir topluluktur." Dolayısıyla, Direktifin hedefleri de esas olarak ekonomiktir. Direktif hükümlerinin üye devletlerde televizyon yapımlarını teşvik edeceği ve televizyon yayıncılığı için kurulacak ortak bir pazarın kültürel sektörlerdeki istihdamı artıracağı öngörülmüştür. Ayrıca Direktif ile AET, üye devlet ekonomilerinde modern iletişim alt yapılarının geliştirileceğini ve böylelikle Topluluğun dünya pazarlarındaki gücü ve rekabet düzeyinin gelişmesine yardımcı olacağını düşünmüştür.

Direktif aynı zamanda, kültürel hedefleri de karşılamaktadır. Özellikle her bir üye devletin kültürel kimliğini geliştirmenin yanı sıra bir bütün olarak Avrupa kimliğini yansıtmayı da amaçlamaktadır. Avrupa Komisyonu Başkanı Jacques Delors, televizyon işgalini ticari bir mesele değil, toplumsal bir mesele olarak değerlendirmiştir. Avrupalı televizyon uzmanları ise birçok küçük devlet ulusal kültürünün ekonomik olarak rekabet edebilir konumda bulunmadığını ve dolayısıyla böyle bir duruma hazırlıklı olunmadığını bildirerek kültüre yalnızca piyasa etkenlerinin hâkim olmasının önüne geçilmesini talep etmişlerdir. Bu nedenlerle, Direktifin amaçlarının yalnızca ekonomik olduğu yönündeki birtakım iddialara rağmen Direktif, aynı zamanda güçlü kültürel kaygıları da ele almaktadır. [83]

Avrupa Toplulukları Komisyonu, 30 Nisan 1986 tarihinde Avrupa Konseyine Topluluk içindeki yayıncılık faaliyetlerini düzenlemek maksadıyla bir Direktif taslağı sunmuştur.[84] Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi, Avrupa Topluluğu tarafından aylarca süren tartışmaların ardından 2 olumsuz oya karşı 10 olumlu oyla kabul

[83] K. Wilkins, 1991, s. 199-200. Makalede ayrıca, dönemin Avrupa Parlamentosu Başkan Yardımcısı Roberto Barzanti'nin "Biz burada korumacılıktan bahsetmiyoruz. Bu, kültürel mirasımızın zenginliğinin ve çeşitliliğinin korunması gerekliliği üzerine bir konu." şeklindeki açıklamalarına da yer verilerek Avrupalı politikacıların televizyon devriminin kültürel etkisinin endişe verici boyutlarının farkında oldukları ve aynı zamanda o dönemki ismiyle Antenne 2 (Şu an France 2) kanalının Genel Direktörü Jean-Michel Gaillard'ın ise "Bizi yok etmeye niyetli olan yurt dışı kaynaklı programlar tarafından daha fazla istila edilemeyiz." ifadeleriyle de başta Amerikan yapımları olmak üzere dış devletlerin "kültürel emperyalizmine" karşı Avrupa çapında bir direniş sergilenmesi gerektiği çağrıları vurgulanmaktadır.

[84] European Commission, Proposal for a Council Directive on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of broadcasting activities, COM (86) 146 final/2, 30 Nisan 1986.

edilmiştir.[85] Avrupa Topluluğu Ticaret Bakanları, 13 Nisan 1989 tarihinde Direktifi onaylayarak Avrupa Parlamentosuna göndermiştir. Ancak Direktifin Parlamentoda mayıs ayında görüşülmesinden önce düzenlemelere yönelik tepkiler büyümüş, Avrupa film sektörü paydaşları, Parlamentoyu Direktifi güçlendirmeye ya da tamamen reddetmeye çağırmışlardır. Avrupa'da kültür sektörünün bilinen isimleri, Avrupa eseri olmayan programlara katı kotalar uygulanmadığı müddetçe Parlamentoyu Direktifi onaylamamaya davet etmişlerdir. ABD Ticaret Temsilcisi Carla Hills ise Avrupa Parlamentosu üyelerine ve Avrupa Topluluğu üye devletlerindeki yetkililere, önerilen Direktifteki Avrupa eseri yükümlülüğünün "Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması"nı (GATT) ihlal edeceğini iddia eden bir protesto mektubu göndermiştir.[86] ABD, Direktifin kabul edilmesi ile GATT'ın "En Çok Kayrılan Ülke" koşulunu düzenleyen 1. maddesi ile "Ulusal Muamele" kuralını düzenleyen 3. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Mayıs 1989'da Parlamento, ulusal ve sınır aşan televizyon yayınlarında pornografik, ırkçı ve şiddet ihtiva eden içeriği engelleyen, reklam süresini toplam program süresinin %15'i ile sınırlayan ve televizyon kanallarından 1993 yılı itibariyle yayınlarının en az %50,1'ini Avrupa eserlerine ayırmalarını gerektirecek şekilde değiştirilen Direktifi onaylamıştır.

Bununla birlikte Direktif, Avrupa Toplulukları Bakanlar Konseyinin 17-18 Temmuz 1989 tarihli toplantısında onay alamamıştır.[87] Anlaşmazlık ve tartışmalar, Avrupa kültürünü ve geleneğini korumayı savunanlar ile kota uygulamasının onaylanmasının sektör üzerinde negatif sonuç doğurmasından endişe edenler arasında gerçekleşmiştir. İlk başta oy birliği ile reddedilen Direktif hususunda[88] Konsey, daha

[85] Belçika ve Danimarka Direktife karşı oy vermiştir. Bkz. Suzanne M. Schwarz, Television without Frontiers, *North Carolina Journal of International Law*, Cilt 16, Sayı: 2, 1991, s. 352.
[86] a.g.m., s. 352.
[87] a.g.m., s. 352-353.
[88] "Avrupa Toplulukları, uygulanabilir olduğu yerlerde, programların çoğunun Avrupa eserlerinden olmasını zorunlu kılmalıdır ifadesi Avrupa eserleri için yeterli koruma sağlamadığı gerekçesiyle Fransa, Hollanda ve Yunanistan söz konusu düzenlemeye karşı çıkmışlardır. Almanya Federal Cumhuriyeti ise Direktifte yer alan kuralların ulusal egemenliğe zarar verip vermediği hususunu sorgulamıştır. Sonuçta tüm üyeler ithalat üzerinde bağlayıcı nitelikteki bir sınırlamaya karşı çıkmışlardır." a.g.m., s. 353.

sonra tutumunu değiştirmiş ve 3 Ekim 1989 tarihinde Direktifin Avrupa eserleri kotasına ilişkin net ifadeler içermeyen hâlini onaylamıştır.

Avrupa Toplulukları Komisyonunun birçok üyesi, Direktifin kabul edilmesinde ana neden olarak ABD'nin kota karşıtı lobi faaliyetlerini göstermiştir. BBC'nin eski direktörlerinden David Webster "Amerikan baskısının, çoğu Avrupa ülkesini rahatsız edecek nitelikte olduğunu" iddia etmiş ve "Fransızların, Direktifin her şeye rağmen iyi bir fikir olduğunu ve Amerikalıları bu kadar rahatsız ediyorsa, güzel bir iş yaptıklarına inandıklarını" belirtmiştir. Direktifin kabulünden sonra Komisyon sözcüsü süreci şu şekilde özetlemiştir: "Bugün, Amerikalılar sayesinde bir Direktifimiz var."[89]

2.1.2 Direktif Hükümleri

Avrupa Toplulukları Resmî Gazetesi'nde yayımlandığı nihai hâliyle 89/552/EEC sayılı Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi, giriş ve toplamda altı bölümde yer verilen 27 maddeden müteşekkil bir düzenlemedir.

Ön sözde öncelikle Direktifin, Avrupa Ekonomik Toplulukları Kurucu Antlaşması'na ve özellikle de Antlaşma'nın 57 ve 66. maddelerine uygun olarak, Avrupa Toplulukları Komisyonunun Direktifin hazırlanması için sunduğu taslak ile Ekonomik ve Sosyal Komitenin görüşlerinin dikkate alınarak hazırlandığı açıklanmıştır. Daha sonra Direktifin; Avrupa halkları arasında daha yakın bir birlik tesis etmek, Topluluk üyesi devletler arasındaki ilişkileri güçlendirmek, Avrupa'yı bölen engelleri ortak faaliyetlerle ortadan kaldırarak iktisadi ve toplumsal ilerlemeyi sağlamak, Avrupa halklarının yaşam şartlarını sürekli iyileştirmek ve barış ile

[89] Kevin M. McDonald, How Would You Like Your Television: With or Without Borders and With or Without Culture-a New Approach to Media Regulation in the European Union, *Fordham International Law Journal*, Cilt 22, Sayı: 5, 1998, s. 2002-2003.

özgürlükleri koruyup güçlendirmek hedefleriyle uyumlu bir şekilde hazırlandığı vurgulanmıştır.

Ön sözde ayrıca Kurucu Antlaşma ile kişi, mal, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımını engelleyen unsurların kaldırılması yoluyla ortak pazarın kurulmasının hedeflendiği, çeşitli teknolojiler vasıtasıyla ülkeler arasında iletilen yayınların da hizmet kategorisine girdiği dile getirilmiştir. Topluluk hedeflerini gerçekleştirme yollarından birisi olduğu vurgulanarak yayınların, ulusal pazarlardan ortak program üretim ve dağıtım pazarlarına aktarılmasına izin veren ve aynı zamanda televizyon yayıncılığının kamu yararına hizmet eden niteliklerine zarar vermeden adil rekabeti sağlayan düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Direktif hükümlerinin net bir şekilde anlaşılması bakımından önem taşıyan ön sözde televizyon yayıncılığının, normal şartlar altında, Kurucu Antlaşma kapsamında hizmet kategorisi içinde yer aldığı tekrarlanarak bir ödeme karşılığında temin edilen hizmetlerin, kültürel ya da diğer özellikleri bakımından herhangi bir dışlanmaya maruz bırakılmadan ve Topluluk içinde coğrafi olarak bir kısıtlamaya uğramadan, serbest dolaşım hakkına sahip olduğunun altı çizilmiştir.

Televizyon hizmetlerinin yayınlanması ve dağıtımında öngörülen söz konusu serbest dolaşım hakkı, Topluluk hukukunda daha genel bir ilke olan ve tüm üye devletlerin onayladığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 10. maddesinde yer verildiği şekliyle ifade özgürlüğünün açık bir şekilde uygulamaya alındığını göstermektedir. Bu sebeple ön sözde televizyon programlarının yayınlanması ve dağıtımının AİHS'nin 10. maddesi kapsamında yapılacağı ve yayın hizmetlerinin ancak bahse konu maddenin 2. fıkrası ve Kurucu Antlaşma'nın 56(1). maddesinde yer alan kısıtlamalara tabi olabileceği vurgulanmıştır.

Bu kapsamda, Topluluk içindeki yayın hizmetlerinin serbest dolaşımını engelleyebilecek ve dolayısıyla ortak pazardaki rekabet ortamına zarar verebilecek olan kural, düzenleme ve idari tedbirlerin, Kurucu Antlaşma kapsamında, kaldırılması gerektiği ön sözde belirtilmiştir.

Yayın hizmetlerinin ortaya çıktığı (kaynak) üye devletin kurallarına uygun olması gerektiği ve bu üye devletin söz konusu yayın hizmetlerinin, hedef ülkede ikinci bir denetimden geçmesini önlemek adına, ulusal kurallarıyla uyumlu olduğunu teyit etmesi öngörülmüştür. Ön sözde ayrıca Direktifin, yayın hizmetlerinde iletim özgürlüğünün sağlanması için gerekli olan kuralları minimum düzeyde ihtiva ettiği belirtilmiştir. Bu sebeple Direktif hükümlerinin, üye devletlerin ve düzenleyici otoritelerinin programlara ilişkin lisanslama, idari yetkilendirme ve vergilendirme dâhil finansman ve içerikle ilgili sorumluluklarını etkilemediği ifade edilmiştir.

Topluluktaki tüm kamu ve ticari televizyon programları hususunda Avrupa görsel-işitsel eserleriyle ilgili getirilen asgari şartların kültürel sektörlerde üretimin, bağımsız üretimin ve dağıtımın teşvik edilmesinde önemli bir araç olacağı ve bu şartların aynı konuda önceden yapılan veya daha sonra yapılacak düzenlemeleri tamamlayıcı nitelikte olacağı düşünülmüştür. Bu sebeple üye devletlerdeki televizyon yapımları için yeterli büyüklükteki pazarların, yalnızca ulusal pazarlara erişimi açan ortak kuralların getirilmesiyle değil, aynı zamanda uygun yerlerde ve doğru araçlarla televizyon programlarının çoğunluğunun Avrupa eseri olması sağlanarak gerekli yatırımların yapılması için desteklenmesinin zorunlu olduğu bildirilmiştir.

Ön sözde Avrupa eserleri konusunda ayrıca; düşük üretim kapasitesi olan ya da kısıtlı dil imkânı olan pazarlarda üye devletlerin uygun tedbirleri uygulayabileceği vurgulanmış, Topluluk kuralları ile uyumlu olduğu sürece ulusal destek mekanizmalarının geliştirilmesinde herhangi bir sakınca olmadığı belirtilmiş ve yayıncılardan/televizyon kanallarından bağımsız çalışan yapımcıların üreteceği eserlerin de çeşitliliğe katkı sunacağı hatırlatılmıştır.

Televizyon izleyicileri olarak tüketicilerin çıkarlarının korunması amacıyla televizyon reklamlarının belirli kural ve standartlara tabi kılınması gerektiği ifade edilmiştir. Ön sözde sigara, her türlü tütün ürünü ve tıbbi ürün ile tedavilerin reklamının yasaklandığı, alkol ürünlerinin ise reklamlarına ciddi kısıtlamalar uygulanacağı vurgulanmıştır. Program desteklemesinin, programların fonlanmasında öneminin farkında olunduğu belirtilerek belirli kurallar getirilmesi gerektiği ortaya konmuştur. Ayrıca hem programlarda hem de reklamlarda küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini korumak için düzenlemeler yapılması gerekli görülmüştür.

Ön sözde son olarak televizyon yayıncılarının programlarında gerçeklere yer vermekle ve olayları adil bir şekilde aktarmakla yükümlü oldukları hatırlatılmış ve programlarda yer alan unsurlardan dolayı yasal hakları zarar gören kişilerin cevap hakkına sahip olduklarının altı çizilmiştir.

2.1.2.1 Tanımlar

Direktifin "Tanımlar" başlıklı Birinci Bölümü altında yer alan 1. maddesinde; televizyon yayını, televizyon reklamı, aldatıcı reklam ve program desteklemesi gibi yayıncılık alanındaki temel kavramların tanımları yapılmıştır. Buna göre;

Televizyon yayını, "kamu tarafından alınması amaçlanan televizyon programlarının şifreli veya şifresiz şekilde, uydu yayını da dâhil olmak üzere, kablodan veya havadan ilk iletimi" anlamına gelmektedir. Bu iletim, programların taraflar arasında kamuya yayınlanması amacıyla nakledilmesini de kapsamaktadır. Tele-kopyalama, elektronik veri bankaları ve diğer benzer hizmetler gibi kişisel talebe dayalı olarak bilgi unsurlarını veya diğer mesajları sağlayan iletişim hizmetlerini ise kapsamamaktadır.

Televizyon reklamı, "ücret karşılığı veya benzeri bir mülahazayla ticaret, iş, zanaat veya meslekle ilgili bir kamu veya özel teşebbüsün taşınmaz mallarının, hak ve yükümlülüklerinin dâhil olduğu, mal veya hizmetlerinin teminini geliştirmek amacıyla ücret karşılığında yayınlanan her türlü duyuruyu" ifade etmektedir.

Aldatıcı reklam, "yayıncı tarafından reklam yapma maksadıyla ve kamuyu yanlış yönlendirebilecek şekilde, malların, hizmetlerin, ismin, ticari markanın veya bir mamul üreticisinin veya hizmet sağlayıcısının faaliyetlerinin programlarda kelimelerle veya resimlerle tanıtımı" anlamına gelmektedir. Bu tanıtımın özellikle para karşılığı veya benzer sebeplerle bir maksada yönelik yapıldığı kabul edilmektedir.

Program desteklemesi, "televizyon yayıncılığı faaliyetlerinde veya görsel-işitsel eserlerin üretiminde yer almayan bir kamu girişimcisi veya özel bir girişimcinin, kendi adını, markasını, imajını, faaliyetlerini veya ürünlerini tanıtmak amacıyla televizyon programlarını finanse etmek için yaptığı her türlü katkı" anlamına gelmektedir.

"Direktif, televizyon yayınlarına veya 1. Maddesinde yer alan şekliyle, karasal, kablo veya uydu aracılığıyla birden fazla izleyici tarafından alınmak üzere şifreli veya şifresiz olarak yapılan televizyon programlarının ilk yayın hizmetlerine uygulanmaktadır."[90]

[90] Arzu Kihtir, Avrupa Birliği Görsel İşitsel Politikası Bağlamında AB Medya Hukukunun Temel Çerçevesi, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı 26, 2006, s. 84.

2.1.2.2 Yargı Yeri Yetkisi ve Muafiyet Yetkisi

Direktifin "Genel Hükümler" başlıklı İkinci Bölümü; üye devletlerin sorumlulukları, yargı yetkisi dâhilindeki yayıncılar, Direktifin uygulama alanı, yayın alma ve yeniden iletim özgürlüğünün teminatı ve yayın alma ile yeniden iletimin sınırlandırılabileceği durumlara ilişkin hükümleri içermektedir.

Bu kapsamda, öncelikle Direktifin 2. maddesiyle televizyon yayınlarının, üye devletlerde yayınlar için belirlenen kurallara uygun olması hususu düzenleme altına alınmıştır. Buna göre; üye devletler, yargı yetkileri altındaki yayıncıların ve herhangi bir üye devlet yargı yetkisinde olmamakla birlikte, bir üye devlet tarafından sağlanan frekans ya da uydu kapasitesini kullanan ya da yayınını o üye devlet üzerinden uyduya gönderen yayıncıların yayınlarının, o üye devlet halkına yönelik yayınlara uygulanan yasa sisteminin kurallarına uygun olmasını sağlamakla sorumlu tutulmuştur.

2. madde kapsamında ayrıca yayın alım özgürlüğü garanti altına alınmış ve genel bir kural olarak üye devletlerin, diğer üye devletlerden yeniden iletimi yapılan yayınları kısıtlayamayacağı belirtilmiştir. Üye devletler, Direktifin "küçüklerin korunması" başlıklı 22. maddesinin açıkça, ciddi ve ağır bir şekilde ihlal edilmesi durumunda, yeniden iletilen televizyon yayınlarını durdurabilme imkânına sahip olmuşlardır. Yeniden iletimin durdurulabilmesi için 22. maddeye yönelik ihlalin son 12 ay içinde en az iki kez gerçekleşmiş olması, üye devletin yayıncıya ve Komisyona ilgili hükümlerin ihlal edildiğini ve ihlalin yeniden tekrarlanması durumunda yayını durdurma niyetini bildirmiş olması ve ihlalle ilgili olarak yayının iletildiği devlet ve Komisyon temsilcileri ile yürütülecek dostane çözümün 15 gün içinde sonuç vermemiş olması gerekmektedir. Komisyonun, üye devlet tarafından alınan önlemlerin Avrupa Topluluğu hukukuna uygun olup olmadığına karar vermesi ve önlemlerin Topluluk hukukuna aykırı olduğu tespit edilirse üye devletten söz konusu önlemlere acil olarak son vermesini isteyeceği bildirilmektedir.

Direktifin 3. maddesi ile üye devletlerin, yargı yetkileri altında bulunan televizyon kanallarının Direktif hükümlerine uyum sağlamasını temin etme yükümlülüğü bulunduğu ve "uygun ölçülerde olmak koşuluyla Direktifin kapsadığı konularda daha katı kurallar koyma hakkına sahip oldukları belirtilmiştir."[91]

2.1.2.3 Avrupa Eserleri

"'Televizyon Programlarının Dağıtımının ve Üretiminin Geliştirilmesi' başlıklı Üçüncü Bölümde ise Avrupa eserleri, bağımsız yapımcıların ürettiği Avrupa eserleri ve sinematografik eserlerin yayın süresi ile ilgili hükümlere yer verilmiş, ayrıca bu bölümün yerel seyirci kitlelerini hedefleyen ve ulusal yayın ağının bir parçasını oluşturmayan televizyon yayınları için geçerli olmayacağı belirtilmiştir."[92]

4(1). madde ile üye devletlerin, uygulanabilir olduğunda ve uygun araçlarla, yayıncıların, 6. madde çerçevesinde, haberlere, spor olaylarına, oyunlara, reklamlara ve teleteks hizmetlerine ayrılan zaman dışındaki iletim zamanlarının büyük oranını Avrupa eserleri için ayırmalarını sağlamaları öngörülmüştür.[93] Maddenin devamında ise bu oranın, yayıncının izleyiciye karşı haber verme, eğitme, kültür ve eğlendirme alanlarındaki sorumlulukları dikkate alınarak ve uygunluk kriteri zemininde giderek artan bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Madde 4(2) ile de ilk paragrafta belirtilen oranın sağlanamaması durumunda, her üye devlet için bu oranın

[91] Aydilge Sarp, *Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'ne Yansıyan Avrupa Birliği Kültür Politikası ve Türkiye'ye Etkileri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004, s. 55.

[92] Emel Sapmaz, *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Görsel-İşitsel Medya Mevzuatı ve Karşılaşılan Sorunlar*, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2011, s. 32.

[93] "Maddenin bu şekilde düzenlenmesiyle birlikte Avrupa eserleri konusundaki yükümlülük kapsamına büyük çoğunluğu ABD'den Avrupa'ya ihraç edilen program türleri olan diziler ve uzun metrajlı filmler girmektedir. Zira haber programları, spor etkinlikleri ve oyunlar çoğunlukla yerel olarak üretilen programlardır." Smith'ten aktaran Donaldson, ""Television Without Frontiers": The Continuing Tension Between Liberal Free Trade and, European Cultural Integrity", *Fordham International Law Journal*, Cilt 20, Sayı: 1, 1996, s. 99.

kendi ülkelerindeki 1988 yılında belirlenen ortalamadan düşük olmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Madde 5 ile üye devletlerin, uygulanabilir olduğunda ve uygun araçlarla, yayıncıların haberlere, spor olaylarına, oyunlara, reklamlara ve teleteks hizmetlerine ayrılan zaman dışındaki iletim zamanlarının %10'unu ya da program bütçelerinin %10'unu bağımsız yapımcıların ürettiği Avrupa eserlerine ayırması kararlaştırılmıştır. Aynı madde ile ayrıca bu oranın, yayıncının izleyiciye karşı haber verme, eğitme, kültür ve eğlendirme alanlarındaki sorumlulukları dikkate alınarak, uygunluk kriteri zemininde giderek artan bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiş ve eserlerin son beş yıl içinde üretilmiş olanlar arasından seçilmesi hususu düzenlemiştir.

Direktif ayrıca üye devletlerin Komisyona 3 Ekim 1991 tarihinden itibaren her iki yılda bir olmak üzere 4 ve 5. maddelerin uygulanması konusunda rapor sunmalarını öngörmüştür. Raporun, özellikle ilgili üye devletin yargı yetkisine giren her televizyon programı için 4 ve 5. maddelerde söz edilen oranların sağlanmasıyla ilgili istatistiki bir bildirimi, her bir ayrı durum için bu orana ulaşamama sebeplerini ve bu orana ulaşmak için kabul edilen veya öngörülen önlemleri kapsaması gerektiği ifade edilmiştir. Komisyonun, diğer üye devletleri ve Avrupa Parlamentosunu bu raporlar hakkında, gerekli görülmesi durumunda bir görüşle birlikte bilgilendireceği de bildirilmiştir.[94]

Direktifin 6. maddesiyle de Avrupa eserlerinin tanımı yapılmıştır. Bir görsel-işitsel eserin Avrupa eseri olarak değerlendirilebilmesi için Avrupa Topluluğu üye devletlerinde üretilmesi ya da Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'ne taraf olan üçüncü bir (Topluluk üyesi olmayan) Avrupa devleti tarafından üretilmesi ya da Topluluğun özel olarak anlaşma imzaladığı üçüncü bir Avrupa devletinde üretilmesi gerekmektedir.

[94] 89/552/EEC sayılı Direktif madde 4(3) ve 4(4).

> "… (E)n çok tartışma yaratan konuların başında televizyon kanallarının yayın akışının büyük bölümünün Avrupalı yapımlara ayrılması ve kota uygulamasına yönelik düzenlemeler gelmektedir. Direktifin son hâlini almasına kadar geçen süre beş yıllık süre içinde bu iki konu sürekli yeniden tartışılmış ve özellikle kendi görsel-işitsel sektörünü Amerikan yapımlarından korumayı hedefleyen Fransa'nın baskısıyla Direktif taslağına girebilmiştir. 1986 taslağında Komisyon, Avrupalı yapımlar için %30 ile başlayıp %60'a çıkacak bir kota rejimi öngörmüş ama müzakereler sonunda ancak "mümkün olan hâllerde" ve yayın akışında bir oran belirtmek yerine, "büyük bölümü" ifadesinde uzlaşılabilmiştir. Bağımsız yapımlara ilişkin düzenleme için de benzer bir pazarlık yaşanmış ve üye ülkeler ancak "yayın akışı toplam süresinin %10'u ya da TV kanalının program bütçesinin %10'u" ifadesine ikna olmuşlardır. Avrupa kültürüne yönelik vurgusuyla Avrupa Parlamentosu ve güçlü sinema sektörüyle Fransa'nın talep ettiği daha sert kota rejimini Belçika, İspanya ve İtalya desteklerken, İngiltere, Danimarka ve Almanya ile kendi pazarlarını korumak isteyen küçük Avrupa ülkeleri"[95] bu uygulamanın karşısında yer almışlardır.

Direktifin 4. maddesinde benimsenen yöntem, yoruma açık bir durum ortaya çıkarmıştır. Topluluğun birçok üyesi, bu yeni durumu ölümcül bir belirsizlik olarak görerek "uygulanabilir olduğunda" ifadesinden hoşnut olmamıştır.[96] Direktif (Avrupa eserleri konusunda 4 ve 5. maddelerinde yer alan) "uygulanabilir olduğunda ve uygun araçlarla" ifadesi için herhangi bir açıklama yapmamasına rağmen bazı üye devletler, bu ifadeyi büyük oran yükümlülüğünün hukuksal bir bağlayıcılıktan ziyade siyasi bir bağlayıcılık taşıdığı şeklinde yorumlamışlardır. Bu yorumdan hareketle bir üye devletin, televizyon üretim kabiliyetlerinden kaynaklanan "imkânsızlık" ilkesi gereği büyük oran yükümlülüğünden muaf tutulabilme ihtimali ortaya çıkmaktadır.[97] Ancak bu yorum tekniği Avrupa müktesebatı bakımından savunulabilir olmaktan uzak görünmektedir. Avrupa Toplulukları Adalet Divanı, Komisyon ve İtalya başlıklı 7

[95] B. Sümer, 2010, s. 206.
[96] K. McDonald, 1998, s. 2006.
[97] Filipek'ten aktaran Donaldson, 1996, s. 100.

Şubat 1973 tarihli kararında bir üye devletin, karşı çıktığı için ya da ulusal hukukuyla uyumlu olmadığı için Topluluğun bir düzenlemesinin hükümlerini eksik ya da seçici bir şekilde uygulamasının kabul edilemeyeceğini bildirmiştir.[98] Bu bakımdan üye devletler sadece, Topluluk nezdinde kabul edilen bir düzenlemeyi nasıl ve hangi araçlarla uygulayabileceklerine karar verebilmektedir.

2.1.2.4 Ticari İletişim

Direktifin Dördüncü Bölümü 10 – 21. maddeleri arasında "Televizyon Reklamları ve Program Desteklemesi" uygulamalarını düzenlemektedir:

> "Buna göre, yayıncılar reklam yayınlarında reklam ile programın birbirinden ayrılabilir olmasını sağlayacaklar; bilinçaltına yönelik reklam teknikleri kullanmayacaklar ve gizli reklam yayını yapmayacaklardır. Reklamlar ilke olarak program aralarında yayınlanacak; ayrıca belirli kurallar dahlinde program akışı içinde de yayınlanabilecektir. Genel bir kural olarak, birbirini takip eden reklam kesintileri arasında en az yirmi dakika süre bulunmalı; ancak program süresi kırk beş dakikayı aşıyorsa, her kırk beş dakikalık bölüm için bir kez olmak koşuluyla yayın arasına reklam konabilir. Dini yayınlar içinde reklam kesintisi yapılmayacak, ayrıca haber ve güncel haber programları, belgeseller, dini programlar ve çocuk programları otuz dakikadan az sürüyorsa, reklam amacıyla kesilmeyecektir. Sigara, tütün ürünlerinin, reçeteye bağlı ilaçların reklamı yasaktır. Çocuklara yönelik reklamlarda, çocuklar deneyimsizliklerinden veya saflıklarından istifade edilerek bir mal veya hizmeti almaya zorlanamayacaktır. Bir yayıncının reklam yayınlarına ayırdığı sürenin günlük yayın süresinin % 15'ini geçmeyecektir. Bu oran doğrudan satış reklamlarını kapsamak üzere en fazla % 20'ye çıkarılabilir. Bir yayın saati içinde yayınlanan reklam süresinin % 20'yi (12 dakikayı) geçemez ve

[98] Court of Justice of European Union, Commission of the European Communities v Italian Republic. - Premiums for slaughtering cows, Case 39-72, 7 Şubat 1973.

doğrudan reklam satışları da bir gün içinde bir saati aşamaz. Yönerge sponsorluk uygulamasına da ancak belirli kurallar çerçevesinde izin vermektedir. Buna göre, sponsor kişi veya kuruluş, katkı yaptığı programın içerik ve yayınlanma biçimi üzerinde, yayıncının bağımsızlığı ve sorumluluğuna aykırı herhangi bir etkide bulunamaz. Program sponsorunun adı ve / veya logosu programın başında veya sonunda açıkça ifade edilmelidir."[99]

Desteklenen televizyon programlarında, destekleyenin veya üçüncü bir tarafın ürünlerinin veya hizmetlerinin, özellikle bu ürünlere veya hizmetlere özel promosyonlar yaparak, satın alınmasını veya kiralanmasını teşvik edilemeyeceği ifade edilmiştir. Televizyon programlarının çalışma alanı tütün, tütün mamullerinin ve yayıncı kuruluşun yargı yetkisi altında olduğu üye devlette sadece reçeteye bağlı belli tıbbi ürünlerin veya tedavilerin imalatı veya satışı olan şirketlerce desteklenemeyeceği belirtilmiştir. Haberler ve güncel haber programların program desteklemesi alması yasaklanmıştır.

Ayrıca "televizyon reklamı …, insan onurunu zedeleyemez, ırk, cinsiyet veya milliyet konularında ayrımcılık içeremez, dini veya politik inançlara saldırıda bulunamaz, sağlık veya güvenliği zedeleyici hareketleri teşvik edemez…"[100]

2.1.2.5 Küçüklerin Korunması

"Küçüklerin Korunması" başlıklı Beşinci Bölüm ile genel olarak pornografi ve aşırı şiddet içeren programların yasaklandığı bildirilmektedir. Bu yasaklamanın aynı zamanda, küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek nitelikte olmasına rağmen küçüklerin göremeyeceği bir zaman diliminde

[99] A. Akkor Gül, 2013, s. 133.
[100] A. Kihtir, 2006, s. 86.

yayımlanmayan ya da koruyucu teknik tedbirler içermeyen diğer programlar için de geçerli olması kararlaştırılmıştır. Aynı bölümde (22. madde) ayrıca üye devletler, yayınların ırk, cinsiyet, din ve milliyet temelli nefret söylemi içermemesini sağlamakla görevlendirilmişlerdir.

2.1.2.6 Cevap Hakkı

Altıncı ve son bölümde ise "Cevap Hakkı" uygulaması düzenlenmiştir:

> "Temel hak ve hürriyetler kapsamına giren "*Cevap ve düzeltme hakkı*", kişinin "*haysiyet ve şerefine dokunulması*" veya "*kendisiyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması*" hâlinde hukuken tanınan bir müessesedir… Kişilik hakkına zarar veren ve bu suretle hukuka aykırı nitelik taşıyan -yazılı, görsel ve işitsel- yayınlara karşı, zarar gören kişiye aynı araç ve imkânlardan yararlanarak (silahlarda eşitlik sağlanarak), aleni forum biçiminde cevap verebilme hakkının tanınması suretiyle, özünde kişilik hakkının korunması sağlanmaktadır."[101]

"Direktif, medeni, idari veya ceza hukuku çerçevesinde üye devletlerce kabul edilen diğer hükümler saklı kalmak kaydıyla, bir televizyon programındaki yanlış iddialar nedeniyle yasal çıkarları zarar gören özellikle ünlü gerçek veya tüzel kişilerin, milliyetine bakılmaksızın, cevap hakkına veya benzer bir hakka sahip olması gerektiğini belirtmektedir."[102] Cevap hakkı ya da benzer uygulamalar, bir üye devlet yargı yetkisi altındaki tüm yayıncılar için öngörülmüştür.

[101] Sena Coşkun, Avrupa Birliği Sürecinin Cevap ve Düzeltme Hakkına Katkısı ve Hakkın Kullanımında Alternatif Yollar, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 15, Sayı: 1, 2013, s. 90.
[102] A. Kihtir, 2006, s. 87.

"Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi (TVWF), Avrupa Birliği görsel-işitsel politikasının dönüm noktası olmuştur."[103] Aday ülkelerce de uygulanan Direktif, AB kültürel çeşitliliği hedefinin gerçekleştirilmesini ve görsel-işitsel sektörün gelişimini temin etmiştir.[104]

Görsel-işitsel sektörde yaşanan gelişmelerle eş güdüm içinde Avrupa Birliği[105], yaşanan zorlukları aşmak için çalışmalarını sürdürmüştür. Bu çalışmalar arasında Avrupa Komisyonu'nun paylaştığı "İç Pazarda Çoğulculuk ve Medya Yoğunlaşması-Komisyon Eylemleri için İhtiyaç Analizi" başlıklı Yeşil Rapor[106], Avrupa Birliği Konseyinin Aralık 1993'teki toplantısında kabul ettiği "Büyüme, Rekabet ve İstihdam Üzerine Beyaz Rapor"[107] ve yine Avrupa Komisyonu tarafından sunulan "Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Politikaları Bağlamında Avrupa Program Sektörünü Güçlendirmek Üzerine Strateji Tercihleri" başlıklı Yeşil Rapor[108] yer almaktadır.

---

[103] Meltem Acar, *Avrupa Birliği'nin Medya Politikaları ve Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk Medyası*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2007, s. 40.

[104] İktisadi Kalkınma Vakfı, Sorularla AB Politikaları ve Türkiye: Bilgi Toplumu ve Medya Politikası, İKV 248, s.34, https://oldweb.ikv.org.tr/images/upload/data/files/bilgi_medya_2.pdf (10.04.2021)

[105] 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması'yla Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği adını almıştır. Bu Antlaşmayla Ekonomik ve Parasal Birlik, Ortak Güvenlik ve Dış Politika ile İçişleri ve Hukuk alanında iş birliği başlıklarında yeni bir yapı tanımlanmıştır.
Bkz. Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu – Avrupa Birliği Yasal Çerçeve, https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-yasal-cerceve-109 (10.04.2021)

[106] Yeşil rapor, Avrupa Birliği'nin medya sahipliği konusunda kurallar belirlemesi gerekip gerekmediği sorununu tartışmaktadır.
Bkz. European Commission, Green Paper on Pluralism and media concentration in the internal market- an assessment of the need for Community action, COM (92) 480, 23 Aralık 1992.

[107] Beyaz Rapor, bilgi toplumunun gelişimi hakkında Birliğe çeşitli eylem ve fikirler içeren bir çerçeve sunmakta olup özellikle istihdam bakımından olmak üzere görsel-işitsel sektörün büyüme potansiyelinin altını çizmektedir.
Bkz. European Commission, White Paper on Growth, competitiveness, employment- the challenges and ways forward into the 21st century, COM (93) 700, 12 Mayıs 1993.

[108] Yeşil Raporda; sayısallaşma ile ortaya çıkan teknolojik değişimler, bilgi toplumunda yer alan sektörler arasında yaşanan yakınsama ve sektör yapısında birlikler ve birleşmeler yoluyla gerçekleşen değişimleri göz önünde bulundurarak Komisyon, Avrupa Birliği'nin Avrupa kültürünün gelişimine katkı sunacak ve Avrupa'da istihdam sağlayacak ve dünya pazarlarında rekabet edebilecek güçlü ve ileriye dönük bir program sektörünü nasıl geliştirebilir sorusuna yanıt aramaktadır. Bu kapsamda Komisyon hazırladığı raporla sektörü düzenleyen kuralların gözden geçirilmesi ve güncellenmesini, sektörün daha etkin bir şekilde performans gösterebilmesi için mali olarak desteklenmesini ve üye devletlerde görsel-işitsel sektör ile ilgili kararları veren ve destek sunan idari yapıların birbiriyle uyumlu kılınmasını önermiştir.
Bkz. European Commission, Green Paper on Strategy Options to Strengthen the European Programme Industry in the Context of the Audiovisual Policy of the European Union, COM (94) 96, 6 Nisan 1994.

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi, televizyon yayını düzenlemeleri için Avrupa çapında bir temel oluşturan ve sonraki yıllarda sektörde yaşanacak gelişmelerin hukuki ve idari anlamda düzenlenebilmesine dayanak sağlayan temel çerçeveyi oluşturmuştur. Fakat 1990'lı yıllardan itibaren yaşanan gelişmeler Direktifin güncellenmesini gerektirmiştir. Bu çerçevede Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi, 30 Haziran 1997 tarihinde kabul edilen 97/36/EC sayılı Direktifle birtakım değişikliklere tabi tutulmuştur.

2.1.3 Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinin Revize Edilen Hükümleri (1997)

Avrupa Birliği Komisyonu, 31 Mayıs 1995 tarihinde 89/552/EEC sayılı Direktifin üye devletlerde uygulanışı konusunda bir rapor yayımlamıştır.[109] Söz konusu rapor ile Komisyon, üye devletlerin Direktif hükümlerine genel olarak uyum sağladıklarını ve tutarlı bir şekilde uyguladıklarını belirtse de raporun son kısmında gerek sektörde yaşanan gelişmeler gerekse üye devletler arasında bazı başlıklarda yaşanan yorum farklılıkları sebebiyle 89/552/EEC sayılı Direktifte kısıtlı bir revizyona gidilmesini teklif etmiştir. Buna göre Komisyon raporda; bir yayıncının hangi üye devletin yargı yetkisi altında olduğuna karar verirken kullanılan ölçütler ve küçüklerin korunması ile ilgili kuralların açıklığa kavuşturulması, sektördeki ekonomik ve teknolojik yeni gerçekliklerin (özellikle yeni reklam teknikleri ve tele-alışveriş) dikkate alınması ve Avrupa eserlerinin üretimi, dağıtımı ve teşvik edilmesi ile ilgili kuralların belli boyutlarının değiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Komisyonun 31 Mayıs 1995 tarihinde sunduğu değişiklik teklifi, uzun görüşmelerin ardından 30 Haziran 1997 tarihinde Avrupa Birliği Resmî Gazetesi'nde

[109] European Commission, Report on application of Directive 89/552/EEC and proposal for a European Parliament and Council Directive amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities (presented by the Commission), COM (95) 86, OJ: 19.07.1995, C 185.

yayımlanan 97/36/EC sayılı Direktifle sonuçlanmıştır.[110] Söz konusu Direktif hükümlerinin üye devletlerin iç hukuklarına 31 Aralık 1998 tarihine kadar aktarılması öngörülmüştür.

Revize Direktifin Giriş Bölümünde yer alan 8 no.lu gerekçesiyle üye devletler, bilgi toplumunu düzenleyen kuralları ihlal edebilecek ve hareket serbestisi ile adil rekabeti engelleyebilecek durumların önüne geçmek adına televizyon yayınlarıyla karşılaştırılabilir nitelikteki hizmetlere yönelik gerekli adımları atmaya davet edilmişlerdir. Bu kapsamda 97/36/EC sayılı Direktifle gerçekleştirilen önemli değişimlerden birisi "yayıncı" kavramının tanımının Direktife eklenmesi olmuştur. Buna göre yayıncı, "(a) bendi kapsamındaki televizyon program hizmetlerinin oluşturulmasında editoryal sorumluluğa sahip olan ve bunları ileten veya üçüncü kişiler tarafından iletimini sağlayan gerçek veya tüzel kişi" olarak tanımlanmıştır.

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi, görsel-işitsel sektörde tek Avrupa pazarı oluşturma yolundaki ilk adımdır. Direktif, televizyon yayıncılarının yargı yetkisi altında oldukları üye devletin düzenlemelerine uyum sağlamaları gerektiğini belirtmektedir. Ancak, Direktifin 1989 yılında kabul edilen versiyonunda yapılan yargı yeri tanımlaması bazı soru işaretleri oluşturmuştur. 1989 tarihli Direktifin 2. maddesi üye devletleri, yargı yetkileri altındaki yayıncıların o üye devlet halkına yönelik yayınlara uygulanan yasa sisteminin kurallarına uygun olmasını sağlamakla görevlendirmiştir. Fakat Avrupa Birliği Adalet Divanının, Komisyon ve Birleşik Krallık arasındaki Direktifin uygulanışı konusunda 10 Eylül 1996 tarihinde verdiği karar ile Direktifin 2. maddesinin sınır aşan yayınlarda üye devletler arasında yargı yeri çatışmasına yol açabileceği kabul edilmiştir.[111] Mahkemenin yargı yerinin

[110] European Parliament and of the Council, Directive 97/36/EC of the European Parliament and of the Council of 30 June 1997 amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities, OJ: 30.07.1997, L 202/60.
[111] Court of Justice of European Union, Commission of the European Communities v United Kingdom of Great Britain ve Northern Ireland, Case C-222/94, 12 Kasım 1996.

belirlenmesi konusundaki kararının ardından 1997 yılında güncellenen Direktifte de uygun değişiklikler yapılmıştır.

Güncellenen 2. madde ile "menşe ülke ilkesi" ortaya konmuş ve "yayıncının, merkez ofisinin bulunduğu ve program çizelgesi hakkındaki editoryal kararların alındığı" üye devletin kurallarına tabi olacağı belirtilmiştir.[112] Avrupa Birliği sınırları dışında kurulan yayıncıların, bir üye devlet tarafından tahsis edilen frekansı ya da o üye devlete ait uydu kapasitesini kullanmadıkları sürece Direktif kurallarıyla bağlı tutulamayacakları da vurgulanmıştır.

Bu değişiklikler hem Birlik yasa yapıcılarının amaçlarını netleştirmesi hem de bir yayıncı üzerinde yalnızca bir üye devletin yargı yetkisi tesis edebileceğinin garanti altına alınması bakımından uygulanacak usullere kesinlik kazandırmıştır. Ayrıca, yargı yeri yetkisi ile ilgili kuralların açıklığa kavuşturulması, yayıncıların hangi üye devletin kurallarına uyum sağlayacaklarını bilmeleri konusunda da kolaylık sağlamıştır.[113]

Revize edilen Direktifin (1997) 17 no.lu gerekçesiyle televizyon yayın hizmetlerinden doğrudan etkilenen üçüncü kişilere (diğer üye devletlerdeki gerçek kişiler de dâhil), yayıncı kuruluş üzerinde yargı yetkisini haiz üye devletteki yasal veya

[112] 97/36/EC sayılı Direktifte yargı yeri yetkisinin belirlenmesi hususunda daha fazla ölçüte yer verilmiştir. Buna göre "…yayıncının merkez ofisi bir üye devlet sınırları içindeyse ancak program çizelgeleri hakkındaki editoryal kararlar başka bir üye devlet içinde alınmaktaysa, yayıncı kuruluşun, televizyon yayıncılığı faaliyetinin sürdürülmesine çalışılan işgücünün önemli bölümünün bulunduğu üye devlette yerleşik olduğu kabul edilecektir, televizyon yayıncılığı faaliyetinin sürdürülmesine çalışan işgücünün önemli bölümü her iki üye devlette de bulunuyorsa yayıncı, merkez ofisinin bulunduğu üye devlette yerleşik sayılacaktır, söz konusu işgücünün önemli bölümü her iki üye devlette de değilse, yayıncı, yasa sistemine uygun olarak ilk kez yayın hayatına başladığı üye devlette, o üye devletin ekonomisiyle sağlam ve etkili bir bağ sürdürüyor olması koşuluyla yerleşik sayılacaktır. Yayıncının merkez ofisi bir üye devlet sınırları içindeyse ancak program çizelgeleri hakkındaki kararlar üçüncü bir devlette alınıyorsa veya tersi durumlarda, televizyon yayıncılığı faaliyetinin sürdürülmesinde çalışan işgücünün önemli bir bölümünün o üye devlet sınırları içinde yer alması koşuluyla, yayıncı kuruluş söz konusu üye devlette yerleşik kabul edilecektir." Bkz. A. Kihtir, 2006, s. 84-85.

[113] Vance Little, Audiovisual Media Services Directive: Europe's modernization of broadcast services regulations, *Journal of Law, Technology & Policy*, Cilt 223, Sayı: 1, 2008, s. 228.

idari otoriteler nezdinde hakkını arama imkânı tanınmış olup bu husus, Direktife eklenen madde 3(3) ile de garanti altına alınmıştır.

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinin temel amaçları arasında medyada çoğulculuğu sağlayarak toplumun ve dolayısıyla Avrupa kültürünün sınırlı kaynaktan beslenmesinin önüne geçmek yer almaktadır. Bu kapsamda toplumun, büyük önem taşıyan olayların televizyon yayınlarına erişim sağlayabilmeleri için üye devletlerin gerekli tedbirleri alması gerektiği 97/36/EC sayılı Direktifin 18 no.lu gerekçesinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda, Direktife eklenen madde 3a ile üye devletler, toplum için önemli olay olarak değerlendirilen etkinliklerin o toplumun büyük kısmının izlemesini engelleyecek şekilde münhasır olarak yayınlanmasının önüne geçmek için gereken tedbirleri almakla görevlendirilmişlerdir. Bu doğrultuda aynı madde ile üye devletlerin, açık ve şeffaf bir şekilde ve uygun zaman içinde, toplum için önemli olan olayların listesini hazırlayacakları belirtilmiştir. Avrupa Komisyonu tarafından Birlik müktesebatı ile uyumlu olduğu onaylandıktan ve Resmî Gazete'de yayımlandıktan sonra üye devletlerin belirledikleri bu ulusal listelerin, diğer üye devletlerdeki yayıncılar için de bağlayıcı olacağı bildirilmiştir.[114] Revize edilen Direktifin 21 no.lu gerekçesi ile toplum için büyük önem taşıyan olayların belirlenmesinde dikkate alınacak ölçütler belirlenmiştir. Buna göre önemli olayın, Avrupa Birliği veya belirli bir üye devlet için veya bir üye devletteki toplumun önemli bölümü için faydalı olacağının değerlendirilmesi ve bahse konu önemli olayın, ilgili haklarını satabilecek bir organizasyon tarafından düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca 22 no.lu gerekçede "ücretsiz televizyon" tanımı yapılmış ve madde 3(a) ile söz konusu önemli olayların bu ortamlardan topluma sunulmasının önündeki engellerin kaldırılması gerektiği ifade edilmiştir.

Direktif üzerinde 1997 yılında yapılan revizyon çalışmalarının önemli bir kısmı da televizyon reklamı tanımının değiştirilmesi ve tele-alışveriş tanımının

[114] Susanne Nikoltchev (Ed.), *Audiovisual Media Services without Frontiers - Implementing the Rules*, European Audiovisual Observatory, Strasbourg, 2006, s. 7.

getirilmesidir. Direktifin Tanımlar Bölümünde televizyon reklamı ve tele-alışveriş şu şekilde tanımlanmıştır:

Televizyon reklamı: **"**ücret karşılığı veya benzeri bir mülahazayla yayınlanan her türlü duyuru veya ticaret, iş, zanaat veya meslekle ilgili bir kamu veya özel teşebbüsün tanıtımı sebebiyle taşınmaz malların, hak ve yükümlülüklerin dâhil olduğu, mal veya hizmet teminini geliştirmek amacıyla ücret karşılığı yapılan yayınlar" anlamına gelmektedir. Televizyon reklamı tanımının kapsamı genişletilmiş olup yayıncının kendi programlarının tanıtımı ve kamu spotu için yapılacak duyuruların reklam hesaplama süresine dâhil edilmeyeceği belirtilmiştir.

Tele-alışveriş: "taşınmaz mallar, hak ve yükümlülüklerin de dâhil olduğu ürün ve hizmetlerin temini için bir ücret karşılığında doğrudan kamuya yönelik yapılan yayınları" ifade etmektedir.

Revize edilen Direktifte tele-alışveriş uygulamaları, televizyon reklamlarıyla ilgili kuralların birçoğuna tabi tutulmuştur. Tele-alışveriş programları için yayın süresi en az 15 dakika olarak belirlenmiş ve bu tür programların kolaylıkla ayırt edilebilir olması gerektiği vurgulanmıştır. Bir gün içinde en fazla 8 adet tele-alışveriş programına izin verilebileceği aktarılırken bu programların günlük yayın süresi boyunca toplamda üç saati geçemeyeceği belirtilmiştir.[115]

Program desteklemesi konusunda ise kural esnetilerek çalışma alanı tıbbi ürünlerin imalatı ve satışı ile tıbbi tedaviler olan şirketlerce televizyon programlarının desteklenmesinde, şirketin adı ve görüntülerinin yayınlanabileceği belirtilmiştir.

[115] European Commission, Summaries of EU Legislation, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Al24101 (10.04.2021)

Avrupa eserlerinin hesaplanmasında dışarıda tutulacak program türleri arasına Direktife yeni eklenen tele-alışveriş de eklenmiştir. Avrupa eserleri tanımında da bazı değişiklikler yapılmıştır. Buna göre ilk olarak daha önce üçüncü taraf Avrupa devletleriyle yapılacak Topluluk anlaşmalarının geniş kapsamı, Revize Direktifle birlikte "görsel-işitsel alanla ilgili olması" şartıyla sınırlı tutulmuştur. Ayrıca, yeni eklenen bir paragrafla da tanımın kapsamı genişletilmiş ve üye devletlerle üçüncü devletler arasında akdedilen anlaşmalar neticesinde üretilen eserlerin, üretim masraflarının büyük kısmının Topluluk yapımcıları tarafından üstlenilmesi ve üretiminin üye devletler dışında yerleşik yapımcılar tarafından kontrol edilmemesi durumunda, bu eserlerin Avrupa eseri olarak kabul edilmesi kararlaştırılmıştır.

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi daha önce 16. maddesi ile televizyon reklamlarında ve 22. maddesiyle de genel yayınlarda küçüklerin korunmasını düzenlemiştir. 1997 yılında yapılan değişiklikler ile önceki düzenlemelere "çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini ciddi şekilde olumsuz etkileyebilecek programların şifresiz yayınlanması hâlinde üye devletler, bu programlardan önce sesli bir uyarının yapılmasını veya yayın süresince görsel bir sembolle tanımlanmasını sağlarlar." hükmü eklenmiştir.

Direktife eklenen 22b. maddesi ile Komisyon tarafından Direktifin uygulanışı konusunda sunulacak raporda küçüklerin korunmasına özel önem verilmesi öngörülmüştür. Komisyonun ayrıca, Direktifin yayınlanmasını izleyen bir yıl içinde, yetkili üye devlet kurullarıyla bağlantı kurarak, çocukların izleyebileceği programlarda aile ve velilerin kontrolünü kolaylaştıracak diğer önlemlerin olası fayda ve sakıncalarının araştırılması konusunda bir çalışma yapması kararlaştırılmıştır. Bu çalışmada; aile ve velilerin belirli programları filtrelemelerini sağlayacak teknik araçlarla donatılmış yeni televizyon cihazlarına duyulan ihtiyacın, uygun ölçüm sistemlerinin kurulmasının, aile izleme politikası ile eğitici ve farkındalık artırıcı tedbirlerin teşvik edilmesinin ve Avrupa'da ve başka yerlerde bu alandaki deneyimlerin yanı sıra yayıncılar, yapımcılar, eğitimciler, medya uzmanları ve ilgili

kurumlar gibi konuyla ilişkisi olan tarafların görüşlerinin de değerlendirilmesinin uygun olacağı bildirilmiştir.

Revize edilen Direktifle birlikte düzenlenen önemli yeniliklerden birisi de Temas Komitesinin kurulmuş olmasıdır. Uygulamada ortaya çıkan sorunların çözümü için düzenli görüşmelerde bulunarak Direktifin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak, Direktifin uygulanışı konusunda resen veya Komisyonun talebi üzerine görüşler sunmak, üye devletler ve Komisyon arasında bilgi akışını sağlamak gibi hususlarda Komisyona yardımcı olmak üzere kurulan Temas Komitesi çalışmalarını günümüzde de sürdürmektedir. Temas Komitesi, Komisyona bağlı olarak çalışmakta olup üyeleri, Birliğe üye devletlerin düzenleyici otoritelerinin temsilcilerinden oluşmaktadır.

2.1.4 Direktifin Uygulanışının Takip Edilmesi

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinin 26. maddesi uyarınca AB Komisyonu Direktifin uygulanışına dair ilk izleme raporunu 15 Ocak 2001 tarihinde paylaşmıştır. Direktifte iç hukuka aktarma için belirlen son sürenin 31 Aralık 1998 olduğu belirtilen raporda[116], raporun yayımlanma tarihi itibarıyla 12 üye devletin Direktifi iç hukukuna aktardığı ve diğer üç üye devlet (İtalya, Lüksemburg ve Hollanda) için de Avrupa Birliği Adalet Divanı nezdinde gerekli işlemlerin başlatıldığı bilgisi verilmiştir. Raporda ayrıca 1997 ile 2000 yılları arasındaki dönemde Avrupa'da televizyon sektörünün kaydettiği gelişmeler de paylaşılmıştır. Buna göre 2000 yılı başında Avrupa'da ulusal düzeyde yayın yapan kanal sayısının 580'e ulaştığı ve bu oranın 1998 yılına göre %58'lik bir artış anlamına geldiği ifade edilmiştir. Yaklaşık 50 kanalın, yerleşik olduğu ülkeden başka ülkelerdeki izleyicileri hedeflediği tespit

[116] European Commission, Third report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the application of Directive 89/552/EEC "Television without Frontiers", COM/2001/0009, 15 Ocak 2001.

edilmiştir. Kamu ve ticari genel yayınlara ilave olarak tematik içerikli yayınların sayısında da artış görüldüğü kaydedilmiş ve ayrıca büyük ulusal pazarlarda yayınların en çok izlendiği zaman aralığında yerli yapımların izlenme oranının daha yüksek olduğu vurgulanmıştır. İzleyicilerin televizyon karşısında geçirdiği sürenin ise günlük 140 dakika ile 230 dakika arasında değiştiği aktarılmıştır. Avrupa eserleri konusunda getirilen yükümlülüklere büyük oranda uyum sağlandığı aktarılırken Direktifin, raporun paylaşım tarihi itibarıyla, hedeflerine ulaştığı da vurgulanmıştır.

Raporda ayrıca sayısal teknolojilerin izleyicilerin hayatına girmesi ve internetin gelişmesi ile birlikte yayıncılığın büyük bir değişim geçirdiği belirtilerek bu değişimlerin, Direktifin bazı hükümlerinin gözden geçirilmesini gerektirdiği kaydedilmiştir. Fakat giriş kısmında raporun geçiş sürecini kapsadığını ve Direktif hükümlerinin değiştirilmesi için herhangi bir teklif sunulmadığı açıkça ifade edilmiştir.

Görsel-işitsel içerik ve hizmetlerle ilgili hükümlerin güncellenmesi süreci, Komisyonun 18 Ocak 2003 tarihinde Direktifin uygulanışı konusunda paylaştığı dördüncü rapor[117] ile başlamıştır. Rapor, Direktifin 2001 ve 2002 yıllarında uygulanışının ana etkilerini incelemektedir. Raporun genel olarak değerlendirilmesinden; Direktifin, Birlik sınırları içinde televizyon hizmetleri sunma özgürlüğünün tesis edilmesinde başarılı şekilde uygulandığı sonucu çıkarılabilmektedir. Direktifin korumayı amaçladığı kamu menfaatine yönelik öncelikli hedeflerin hâlâ geçerli olduğu ve üye devletlerin bu hedeflere ulaşmak için her zamankinden daha fazla araç sağladığı bilgisi paylaşılmıştır. Avrupa eserleri ile ilgili kotalar konusunda ise kanalların genel olarak tatmin edici düzeyde Direktif hükümleriyle uyumlu hareket ettiği belirtilmiştir.

[117] European Commission, Fourth report from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the application of Directive 89/552/EEC "Television Without Frontiers" COM/2002/0778, 6 Ocak 2003.

Raporda, Direktifin 26. maddesinde Direktif hükümlerini yayıncılık sektöründeki gelişmelerle uyumlu tutma hususunda Komisyona verilen göreve atıfta bulunulmuş ve Komisyonun bu kapsamda sektör ve teknolojinin gelişimi üzerine bir çalışma yaptırdığı belirtilmiştir. Söz konusu çalışmayla teknolojik ve ekonomik gelişmelerin sektörün mevcut yapısında değişiklikler oluşturacağı ve bu kapsamda televizyon izleme süresinin ve reklam gelirlerinin düşmesinin beklendiği tespit edilmiştir. Komisyon, bu çalışmanın ve 23 Mayıs 2002 tarihli AB Bakanlar Konseyi toplantısında alınan kararın neticesinde Direktifin güncellenmesi için bir çalışma programını raporun ekinde sunmuştur.

Söz konusu çalışma programının amacı ise Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinin güncellenmesiyle ilgili tüm taraflara açık bir tartışma başlatmak ve aday ülke ve vatandaşlarını da sürece dâhil etmek olarak belirlenmiştir. Çalışma programı ile detaylı inceleme gerektiren başlıklar belirlenmiştir. Bu kapsamda 2003 yılında Avrupa görsel-işitsel program sektörünün kültürel çeşitliliğinin ve rekabet edebilirliğinin teşvik edilmesi, reklam kuralları, küçüklerin ve kamu düzeninin korunması gibi başlıklarda kamuoyu görüş alım süreci işletilmiştir. Sürece, yüksek oranda katılım gerçekleşmiştir. Katılımcıların birçoğu, Direktifin üye devletler için tatmin edici ve esnek bir düzenleyici unsur olduğunu belirtmiş ve televizyon hizmetlerinin Avrupa Birliği içinde serbest dolaşımı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu vurgulamışlardır. Ancak katılımcılar, ulusal mevzuatların çeşitliliği, yeni reklam teknikleri ve çevrim içi ortamda küçüklerin korunması gibi başlıklarda daha detaylı incelemeye ihtiyaç olduğunu da vurgulamışlardır.[118]

Kamuoyu görüş alım sürecinin sonuçları ışığında Komisyon, sektördeki durumun kısa dönemde Direktifin yeniden gözden geçirilmesini gerektirmediğinin altını çizmiştir. Ancak orta vadede ise teknolojik gelişmeler ve görsel-işitsel sektörün yapısındaki değişimlerin, Avrupa yasa koyucularını Direktifi detaylı bir şekilde revize

[118] European Commission, Summaries of EU Legislation, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Al24101. (10.04.2021)

etmeye itebileceği belirtilmiştir. Bu itibarla Komisyon, iki aşamalı bir yaklaşım geliştirmeye karar vermiştir:

Kısa dönem: Komisyon, Direktifin televizyon reklamcılığına ilişkin hükümleri hakkında yorumlayıcı bildiri[119] hazırlamayı, özellikle Direktif hükümlerinin yeni reklam tekniklerine ne ölçüde uygulandığını açıklığa kavuşturmayı ve dolayısıyla daha fazla yasal kesinlik oluşturmayı planlamıştır. Ayrıca, küçüklerin ve insan onurunun korunmasına ilişkin tavsiyelerin güncellenmesi için bir teklif yayımlamıştır.[120]

Orta dönem: görsel-işitsel içeriğin düzenlenmesi, televizyon reklamlarına yönelik düzenlemelerin detay düzeyi, önemli olaylar listesi ve kısa dönem raporları gibi başlıklarda daha detaylı çalışmalar yapılarak Direktifin revize edilmesine yönelik hazırlıklar yürütülmesi planlanmıştır.[121]

Komisyon bu kapsamda 2004 ve 2005 yıllarında birçok konuda odak grup çalışmaları yürütmüş ve araştırmalar yaptırmıştır.[122] Odak grup çalışmalarının sonuçları, 30 – 31 Mayıs 2005 tarihinde Lüksemburg'da gerçekleştirilen bir seminerde üye devletlere sunulmuş ve Komisyon tarafından Temmuz 2005'te paylaşılan görüş belgelerinde özetlenmiştir. Komisyonun 2003 yılındaki ilk kamuoyu görüş alım sürecinden sonra işlettiği bu ikinci sürece sivil toplum ve sektör temsilcileri dâhil iki

[119] European Commission, Commission interpretative communication on certain aspects of the provisions on televised advertising in the "Television without frontiers" Directive, OJ: 28.04.2004, C 102.

[120] European Parliament and Council, Recommendation on the protection of minors and human dignity and on the right of reply in relation to the competitiveness of the European audiovisual and on-line information services industry, OJ: 27.12.2006, L 378.

[121] European Commission, Communication, Future of European Regulatory Audiovisual Policy, COM(2003) 784, 15 Aralık 2003.

[122] Söz konusu dönemde yapılan bazı çalışmalar arasında "Yeni Reklam Tekniklerinin Gelişimi Üzerine Araştırma", "Direktif Kapsamındaki Televizyon Programlarının Üretim ve Dağıtımının Teşvik Edilmesi ile İlgili Tedbirlerin Etkisi Üzerine Araştırma" ve "Medya Sektöründe Ortak Denetim Tedbirleri Üzerine Araştırma" gibi çalışmalar yer almaktadır.
Bkz. European Commission, Audiovisual and Media Policy, Info Centre: Library: Studies, https://ec.europa.eu/archives/information_society/avpolicy/info_centre/library/studies/index_en.htm#regulators. (10.04.2021)

yüzden fazla paydaş katkı sunmuştur. Söz konusu görüş belgeleri ve sektörden toplanan diğer katkılar, Birleşik Krallık dönem başkanlığı eş güdümünde Eylül 2005'te Liverpool'da gerçekleştirilen büyük bir görsel-işitsel konferansın hazırlıklarına temel olmuştur. Bu tartışmalardan, Sınır Tanımayan Televizyon Direktifini mevcut hâliyle bırakmanın benzer ya da aynı görsel-işitsel içeriği sunan çeşitli platformlar arasındaki eşitsizliklerin artmasına yol açacağı ve sektörün rekabet edebilirliği için hukuki öngörülebilirliğin artırılması gerektiği sonucu çıkarılmıştır.

Komisyon 2002 yılından itibaren yürüttüğü hazırlık çalışmalarının neticesinde diğer yayın akışlı görsel-işitsel medya hizmetleri (Internet Protokol (IP) TV[123] ve internet üzerinden yayınlar) de dâhil televizyon yayınları için modern ve esnek bir düzenleyici çerçeve sağlayabilmek ve yayın akışsız (isteğe bağlı) görsel-işitsel medya hizmetleri için de asgari kurallar getirmek için Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinde değişiklikler yapan teklifini 13 Aralık 2005 tarihinde Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyine sunmuştur. [124]

Öte yandan Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinin uygulanışını takip etmek amacıyla 2003 ve 2004 yıllarını kapsayan beşinci rapor[125] 10 Şubat 2006 tarihinde, 2005 ve 2006 yıllarını kapsayan altıncı rapor[126] 24 Ekim 2007 tarihinde ve 2007 ve 2008 yıllarını kapsayan yedinci ve Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi için

[123] "IPTV, bütünleşik bir hizmet olarak ses, veri ve video hizmetini bünyesinde barındıran, genişbant ve IP teknolojisine dayalı, etkileşimli ve bireyselleştirilmiş bir erişim platformudur. Görüntü hizmeti temeline dayanmasına rağmen, geleneksel yayıncılıktan oldukça farklı olan IPTV, beraberinde ses ve veri erişimini de getiren ve sadece bir televizyon hizmeti olarak algılanmaması gereken bir hizmettir. IPTV, geleneksel yayın hizmetlerinden farklı olarak, değişik paketlerde televizyon ve içerik yayını, isteğe bağlı içerik seçme ve izleme VoD, önceden yayınlanan ancak izlenemeyen bir televizyon programını izleme (Catch-up TV) gibi olanaklar sağlamaktadır." Hasan Ali Erdem, *Yeni Medya Hizmetleri ve Düzenlemeleri*, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2011, s. 90.

[124] European Commission, Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities COM/2005/0646, 13 Aralık 2005.

[125] European Commission, Fifth Report from the Commission on the application of Directive 89/552/EEC "Television without Frontiers" COM/2006/0049, 10 Şubat 2006.

[126] European Commission, Sixth Report from the Commission on the application of Directive 89/552/EEC "Television without Frontiers", COM/2007/0452, 24 Ekim 2007.

hazırlanan son uygulama raporu[127] ise 26 Haziran 2009 tarihinde paylaşılmıştır. Söz konusu üç rapor Direktifin, televizyon yayın hizmetlerinin Avrupa Birliği pazarında serbest dolaşımını temin ettiğini, yeterli düzeyde tüketici koruması sağladığını ve Avrupa eserlerinin üretimi ve dağıtımını teşvik ettiğini belirtmiş olsa da Direktif hükümlerinin sektörde yaşanan teknolojik değişimlerle ve dolayısıyla izleyici tercihleriyle uyumlu kılınması gerektiğini vurgulamıştır.

2.2 2010/13/EU SAYILI GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ DİREKTİFİ (GİMHD)

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifini değiştiren Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi hükümleri, Avrupa Birliği Resmî Gazetesi'nin 18 Aralık 2007 tarihli sayısında yayımlanmıştır.[128] Söz konusu metinde üye devletlerin, yeni Direktif hükümlerini 19 Aralık 2009 tarihine kadar iç hukuklarına aktarmaları gerektiği belirtilmiştir. Direktifin kodifiye hâli ise Avrupa Konseyi tarafından 15 Şubat 2010 tarihinde kabul edilip Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.[129] Kodifiye metinde Direktif maddelerinin numaralandırılması ile ilgili değişiklikler yapılmış ve ayrıca Gerekçeler Bölümü güçlendirilmiştir.

2010/13/EU sayılı Direktif, televizyon yayınları için var olan kuralları korurken isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerini de kapsam dâhiline almaktadır. Direktif hem geleneksel televizyon yayınlarını (yayın/program akışlı görsel-işitsel

[127] European Commission, Seventh Report from the Commission on the application of Directive 89/552/EEC "Television without Frontiers", COM/2009/0309, 26 Haziran 2009.
[128] European Parliament and Council, Directive 2007/65/EC of the European Parliament and of the Council of 11 December 2007 amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities (Text with EEA relevance), OJ: 18.12.2007, L 332.
[129] European Parliament and Council, Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive), OJ: 15.4.2010, L95.

medya hizmetleri) hem de isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerini (yayın/program akışsız görsel-işitsel medya hizmetleri) kapsamaktadır. İki hizmet türü arasındaki ayrım; "belirli bir programın ne zaman iletileceğine kim karar verecek" ve "bir yayın akışı olup olmadığı" sorularının yanıtına göre belirlenmektedir. Ayrıca, esas olarak görsel-işitsel içeriği iletmeyi hedeflemeyen özel haberleşme ortamları (e-posta grupları vb.) ile gazete ve dergilerin elektronik versiyonları Direktif kapsamına dâhil edilmemiştir.

Direktif, televizyon yayını ile isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerini, kullanıcıların sunulan hizmetleri kontrol etme imkânlarını dikkate alarak, farklı seviyelerde düzenlemektedir. İsteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri, bir bütün olarak toplum üzerindeki göreli etkileri göz önünde bulundurulduğunda, daha esnek düzenlemelere tabi kılınmıştır.

Direktifin küçüklerin korunmasından işitme ya da görme engelli bireylerin görsel-işitsel hizmetlere erişimine kadar birçok alanda toplumsal değerleri koruduğu ve yeni isteğe bağlı ortamda kullanıcıların sahip olduğu tercih ve sorumlulukları tanıdığı belirtilebilir. GİMHD ile ayrıca menşe ülke ilkesi, tüm görsel-işitsel medya hizmetlerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Aynı zamanda isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin artan popülerliği, ekonomik alanda da düzenlemeye gidilmesini gerektirmiştir. Bu kapsamda Direktif ile isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinde ticari iletişime ilişkin bazı düzenlemeler getirilirken televizyon reklamları için de birtakım esneklikler sağlanmıştır.[130]

[130] European Commission, TV, online, on-demand: Modern Rules for Audiovisual Europe, *General fact sheet*, Sayı: 68, Ekim 2008, https://ec.europa.eu/archives/information_society/avpolicy/docs/reg/avmsd/fact_sheet_en.pdf. (10.04.2021)

2.2.1 GİMHD Hükümleri

Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi, ön söz kısmında yer verdiği 4 no.lu gerekçesinde "görsel-işitsel medya hizmetlerinin iletiminde kullanılan yeni teknolojiler ışığında, yayıncılık faaliyetlerinin takip edilmesine ilişkin olarak oluşturulacak düzenleyici çerçeve; yapısal değişimin etkisini, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasını, iş modellerindeki teknolojik gelişmeleri ve özellikle de ticari yayıncılığın finansmanını dikkate almalı" denilerek getirilen düzenlemelerin günün koşullarına uygun olmasının hedeflendiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda daha önce nispeten dar olan ve tanımların yer aldığı Birinci Bölüm oldukça geniş tutulmuştur.

2.2.1.1 Tanımlar

GİMHD ile yapılan en önemli değişiklik, isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin düzenleme altına alınması olmuştur. İsteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri, televizyon yayınları ve görsel-işitsel ticari iletişimle birlikte görsel-işitsel medya hizmetleri kavramı kapsamına dâhil edilmiştir:

Görsel-işitsel medya hizmeti; "Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma'nın 56 ve 57. maddelerinde tanımlandığı üzere, bir medya hizmet sağlayıcısının editoryal sorumluluğu altında olan ve temel amacı Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin 2002/21/EC sayılı Direktifinin 2(a). maddesine uygun olarak bilgilendirmek, eğlendirmek ve eğitmek üzere elektronik iletişim ağları yoluyla kamuya program sağlayan bir hizmet anlamına gelmektedir. Bu tür bir görsel-işitsel medya hizmeti; televizyon yayınını, isteğe bağlı bir görsel-işitsel medya hizmetini veya görsel-işitsel ticari iletişimi" ifade etmektedir.

Bu tanımdan hareketle bir görsel-işitsel medya hizmetinin yedi temel unsurun bir araya gelmesiyle oluştuğu söylenebilir:

(i) Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma'nın 56 ve 57. maddelerinde tanımlandığı gibi bir hizmet olmak,
(ii) Bir medya hizmet sağlayıcısı tarafından sağlanmak,
(iii) (Medya hizmet sağlayıcısının) Editoryal sorumluluğu altında sağlanmak,
(iv) Temel amacı sesli veya sessiz hareketli görüntülerden oluşan programlar sağlamak,
(v) Bilgilendirmek, eğlendirmek ve eğitmek amaçlarını taşımak,
(vi) Kamuya yönelik olmak ve
(vii) Elektronik iletişim ağları yoluyla sağlanmak.

Ön sözde yer alan 21, 22 ve 23 no.lu gerekçelerle Direktif kapsamının hangi hizmetleri içerdiği ve hangi hizmetleri dışarıda tuttuğu ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Buna göre; "görsel-işitsel medya hizmeti" tanımı, "sessiz filmleri kapsayan ancak ses iletimi veya radyo hizmetlerini kapsamayan sesli veya sessiz hareketli görüntüleri" ifade etmektedir. "Görsel-işitsel medya hizmetinin temel amacı program sağlanması olduğundan bu tür bir hizmetin tanımı, alt yazı hizmetleri ve elektronik program rehberleri gibi programlarla birlikte sunulan metne dayalı içeriği" de kapsamaktadır. Öte yandan "ortak çıkar grupları içinde paylaşım amacıyla özel kullanıcılar tarafından oluşturulan ve esası itibarıyla ekonomik olmayan görsel-işitsel içeriğin sağlanması veya dağıtımından ibaret olan hizmetler ve özel web siteleri gibi televizyon yayıncılığıyla rekabet içinde olmayan faaliyetler" kapsam dışında bırakılmış, aynı zamanda sınırlı sayıda alıcıya gönderilen e-postalar gibi her tür özel haberleşmenin de hariç tutulduğu görülmüştür.

Söz konusu tanım, herhangi bir görsel-işitsel içeriğin, hizmete sadece ikincil derecede ilişkin olduğu ve iletilmesinin temel amaç olmadığı durumlardaki gibi programların sağlanmasını temel amaç edinmeyen tüm hizmetleri kapsam dışında tutmaktadır. Bu doğrultuda "canlandırmalı grafik unsurlar, kısa reklam kuşakları veya

bir ürüne veya görsel-işitsel olmayan bir hizmete ilişkin bilgiler gibi sadece yardımcı durumdaki görsel-işitsel unsurları taşıyan web siteleri" tanım kapsamına girmemektedir. "Bu nedenle, kumar veya şans oyunlarına yer veren yayınlar hariç, çevrim içi oyunlar ve arama motorlarının yanı sıra piyango, bahis ve kumar hizmetlerinin diğer türleri de dâhil olmak üzere iddia ile ilgili şans oyunları da Direktifin kapsamı dışında" tutulmuştur. Ayrıca 28 no.lu gerekçede de Direktifin kapsamının gazete ve dergilerin elektronik sürümlerini içermediği belirtilmiştir.[131]

Görsel-işitsel medya hizmeti için yapılan geniş tanım altında yer alan diğer tanımlar ise şu şekildedir:

Televizyon yayıncılığı veya **televizyon yayını** (yayın akışlı görsel-işitsel medya hizmeti), "programların program çizelgesine dayalı olarak eş zamanlı izlenebilmesi için medya hizmet sağlayıcısı tarafından sunulan görsel-işitsel medya hizmeti" anlamına gelmektedir.

İsteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmeti (yayın akışsız görsel-işitsel medya hizmeti) "programların kullanıcının seçtiği bir zamanda ve medya hizmet sağlayıcısı tarafından seçilen program kataloğundan münferit isteği üzerine izlenmesi amacıyla medya hizmet sağlayıcısı tarafından sunulan görsel-işitsel medya hizmeti" anlamına gelmektedir.

Bu tanımlara bakıldığında, yayın akışlı ve yayın akışsız görsel-işitsel medya hizmetleri arasındaki ayrımın yapılmasında izleyicinin hizmet üzerinde kullanabildiği tercih ve kontrol imkânları ile hizmetlerin toplum üzerindeki etkilerinin belirleyici olduğu görülmektedir. Görsel-işitsel medya hizmetleri, geniş tanımı ve iki alt kategori arasındaki ayrım birlikte düşünüldüğünde üç önemli etkiye sahiptir:

(i) İçeriği, sunulduğu ortam fark etmeksizin düzenleme altına alma fikri, Direktife uygun bir şekilde yansıtılmış olup yayın iletim teknolojisinin

[131] 2010/13/EU sayılı Direktif 21,22,23 ve 28 no.lu gerekçeler.

herhangi bir içerik hizmetini Direktif kapsamının dışına çıkarmasına izin verilmemiştir.

(ii) İkinci ve en önemli husus olarak ise Avrupa görsel-işitsel medya rejiminin temelini oluşturan menşe ülke ilkesi yayın akışsız hizmetleri de kapsayacak şekilde tüm içerik hizmetlerine genişletilmiştir. Söz konusu bu asgari düzeyde uyum, tek pazarın işler hâlde kalmasını sağlamakta ve çeşitli ulusal kurallarla dolu bir haksız rekabet ortamının oluşmasını engellemektedir.

(iii) Bazı esneklikler sağlanarak isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine yönelik daha hafif düzenlemelere gidilmiştir. Geleneksel televizyon yayınlarına ilişkin düzenlemeler, ticari iletişim dışında, büyük oranda aynı kalırken yayın akışsız medya hizmetleri daha esnek bir düzenlemeye tabi tutulmuştur.[132]

Direktif kapsamında birinci maddede yer verilen diğer tanımlar ise şu şekildedir:

Program, "medya hizmet sağlayıcısı tarafından oluşturulan bir çizelge veya katalog içindeki tek bir öğeyi oluşturan bir dizi sesli veya sessiz hareketli görüntüler anlamına gelmekte ve şekil ve içeriği televizyon yayıncılığının şekil ve içeriği ile benzerlik" göstermektedir. "Program örnekleri; konulu uzun metrajlı filmler, spor olayları, durum komedileri, belgeseller, çocuk programları ve özgün dramaları" içermektedir.

Editoryal sorumluluk, "programların seçimi ve televizyon yayınlarında kronolojik bir çizelgede veya isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinde ise bir katalog içinde düzenlenmesi üzerinde etkili kontrol uygulanması anlamına gelmektedir." Sunulan içerik veya hizmetler açısından editoryal sorumluluğun ulusal

[132] Mira Burri-Nenova, The new Audiovisual Media Services Directive: Television Without Frontiers, Television Without Cultural Diversity, *Common Market Law Review*, Sayı: 44, Kasım 2007, s. 1703.

mevzuat kapsamında herhangi bir hukuki yükümlülük gerektirmesi zorunlu değildir.[133]

Medya hizmet sağlayıcısı, "görsel-işitsel medya hizmetinin görsel-işitsel içeriğinin seçiminde editoryal sorumluluğa sahip ve hizmetin düzenleniş şekline karar veren gerçek veya tüzel kişi" anlamına gelmektedir.

Yayıncı, "televizyon yayınları medya hizmet sağlayıcısı" anlamına gelmektedir.

Görsel-işitsel ticari iletişim, "ekonomik bir faaliyette bulunan özel veya tüzel bir kişinin, mal, hizmet veya imajını, doğrudan veya dolaylı olarak, tanıtmak amacıyla tasarlanmış sesli veya sessiz görüntüler" anlamına gelmektedir. Bu tür görüntüler, bir ücret veya benzeri bir karşılıkla ya da öz tanıtım amacıyla bir programla birlikte ya da bir program içine yerleştirilerek verilmektedir. Görsel-işitsel ticari iletişim şekilleri, diğerlerinin yanı sıra, televizyon reklamları, program desteklemesi, tele-alışveriş ve ürün yerleştirmeyi kapsamaktadır.

Televizyon reklamı, "taşınmaz mülk, hak ve yükümlülükler dâhil olmak üzere, mal veya hizmetlerin temininin bir ücret karşılığında tanıtımı amacıyla ticaret, iş, zanaat veya bir meslekle bağlantılı bir kamu veya özel teşebbüsü veya gerçek bir kişi tarafından bir ücret veya benzeri bir karşılıkla yapılan her türlü duyuru yayını veya öz-tanıtım yayını" anlamına gelmektedir.

[133] 2010/13/EU sayılı Direktifin 25 no.lu gerekçesinde editoryal sorumluluğun medya hizmeti sağlayıcısı rolünün tanımlanması ve buna bağlı olarak görsel-işitsel medya hizmetleri tanımı için zaruri olduğu belirtilmiştir. Öte yandan üye devletler, editoryal sorumluluk tanımının, özellikle bu Direktifi uygulamak üzere önlemler alınırken "etkin denetim" teriminin boyutlarını belirleyebileceklerdir.

Gizli görsel-işitsel ticari iletişim, "medya hizmet sağlayıcısı tarafından reklam yapmak maksadıyla ve doğası gereği kamuyu yanlış yönlendirebilecek şekilde; bir mal üreticisinin veya bir hizmet sağlayıcısının faaliyetlerinin, ticari markasının, adının, hizmetlerinin, ürünlerinin programlarda sözcükler veya resimler ile tanıtılması" anlamına gelmektedir. Bu tür bir tanıtım, özellikle bir ücret karşılığında veya benzeri bir karşılıkla yapılması durumunda kasıtlı olarak değerlendirilmektedir.

Program desteklemesi, "görsel-işitsel medya hizmetlerinin sağlanması veya görsel-işitsel eserlerin üretimiyle bağlantılı olmayan kamu veya özel bir teşebbüs veya gerçek bir kişinin adını, markasını, imajını, faaliyetlerini veya ürünlerini tanıtmak amacıyla görsel-işitsel medya hizmetlerinin veya programların finanse edilmesine yönelik yaptıkları her tür katkı" anlamına gelmektedir.

Tele-alışveriş, "taşınmaz mallar, hak ve yükümlülükler dâhil olmak üzere, bir ücret karşılığında mal veya hizmetlerin temini amacıyla kamuya yönelik doğrudan arz yayını" anlamına gelmektedir.

Ürün yerleştirme, "bir ürün, hizmet veya ticari markanın, ücret veya benzeri bir karşılıkla, program içine dâhil edilerek veya bunlara atıf yapılarak program içinde gösterildiği her tür görsel-işitsel ticari iletişimi" ifade etmektedir.

Avrupa eserleri konusunda ise Direktifte var olan tanım geneli itibarıyla korunmuştur. Bu bakımdan belli koşullar altında Avrupa Birliği'ne üye devletlerde üretilen eserler ve Avrupa Konseyinin Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'ne taraf olan devletler tarafından üretilen eserler ile Birlik ve üçüncü ülkeler arasında görsel-işitsel sektör ile ilgili akdedilen anlaşmalar çerçevesinde ortaklaşa üretilen ve bu anlaşmaların her birinde belirtilen koşulları yerine getiren eserler Avrupa eserleri olarak kabul edilmiştir.

2.2.1.2 Yargı Yeri Yetkisi ve Muafiyet Yetkisi

"Genel Hükümler" başlığını taşıyan İkinci Bölümde ise yargı yerinin belirlenmesi, yayın iletim özgürlüğünün sağlanması ve yeniden iletime getirilebilecek kısıtlamalar ile üye devletlerin daha katı kurallar getirme özgürlüğü ve bunu sağlama yolları düzenlenmiştir.

Madde 2 ile düzenlenen yargı yerinin belirlenmesinde dikkate alınacak kıstaslar, 1997 yılında getirilen kıstaslarla büyük ölçüde aynı tutulmuş olup sadece yargı yerinin belirlenmesinde kullanılan "üye devlet tarafından tahsis edilen frekansı kullanan televizyon yayıncıları" kıstası yeni Direktife dâhil edilmemiştir. Direktif kapsamındaki hizmetlerin sağlanmasıyla ilgili olarak, bir medya hizmet sağlayıcısının hangi üye devletin yargı yetkisi altında bulunduğunun belirlenmesi amacıyla, kolaylıkla uygulanabilir bir dizi kıstasın tespit edilmesi zahmetli bir süreç sonunda tasarlanmıştır. Bununla birlikte, Avrupa Birliği Adalet Divanının içtihatlarını dikkate almak ve yargı yetkisi boşluğu durumlarından kaçınmak amacıyla Direktif, yargı yerinin belirlenmesinde nihai olarak Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma'nın 49'dan 55'e kadar olan maddeleri kapsamında kuruluş kıstaslarına atıfta bulunmaktadır.[134] Ayrıca, Direktifin kapsam alanı genişletildiğinden dolayı söz konusu kıstaslar sadece televizyon yayıncıları için değil, aynı zamanda isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcıları için de geçerli hâle getirilmiştir.

Bir üye devletin, yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcılarının yayınlarının ulusal mevzuatıyla uyum sağlayıp sağlamadığını denetlemesi yükümlülüğü, Birlik hukuku çerçevesinde yayını alan diğer üye devletlerde yayınların serbestçe sunulabilmesi açısından yeterli görülmüştür. Ancak, yayını alan üye devletin, istisnai olarak ve belirli şartlar altında, televizyon yayınlarının yeniden

[134] 2010/13/EU sayılı Direktif 35 no.lu gerekçe. Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma'nın 49'dan 55'e kadar olan maddeleri, yerleşme özgürlüğü temel hakkını ele almaktadır. Bu nedenle medya hizmet sağlayıcıları, genel itibarıyla yerleşecekleri üye devleti seçmekte özgür bırakılmışlardır.
Bkz. 2010/13/EU sayılı Direktif 40 no.lu gerekçe.

iletimini geçici şekilde durdurabilme imkânına sahip olduğu garanti altına alınmıştır.[135]

Direktif, üye devletlerin yayın alım özgürlüğünü güvence altına almalarını öngören 3. maddesi ile diğer üye devletlerden yapılan görsel-işitsel medya hizmetlerinin kendi topraklarında yeniden iletimini durdurma konusunda televizyon yayınları ve isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri arasında ayrıma gitmiştir. Bu kapsamda, televizyon yayınlarının yeniden iletiminin durdurulması konusunda geçerli olan kıstaslar, nefrete teşvik (6. madde) ve küçüklerin korunması (27. madde) konularında 1997 yılında düzenlendiği şekliyle korunmuştur. Ancak isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin yapısı ve sunulan içerik göz önüne alındığında, televizyon yayınlarına göre durdurmaya izin verilen içerik kapsamının da daha geniş tutulduğu görülmüştür. Buna göre "üye devletlerin; küçüklerin korunması, ırk, cinsiyet, din veya milliyet temellerine dayalı nefret uyandırmaya karşı mücadeleyi ve bireylerin kişiliklerini ilgilendiren insan onuru ihlallerini de içeren özellikle adli suçların önlenmesi, araştırılması, incelenmesi ve kovuşturmasını da içeren kamu politikası, kamu sağlığının korunması, ulusal güvenlik ve savunmanın korunması da dâhil olmak üzere kamu güvenliği, yatırımcılar da dâhil olmak üzere tüketicilerin korunması amaçlarına zarar veren veya bu amaçlara yönelik ciddi ve büyük bir zarar verme riski oluşturan isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine karşı önlem almaları" mümkün hâle gelmiştir.

Bir üye devletin, bu önlemleri almadan önce hizmet sağlayıcısının yargı yetkisi altına girdiği üye devletten gerekli önlemleri almasını talep etmiş olması ve yargı yetkisine sahip devletin bu tür önlemleri almamış veya aldığı önlemlerin yetersiz olması gerekmektedir. Üye devlet ayrıca, Komisyonu ve hizmet sağlayıcısının yargı yetkisi altında olduğu üye devleti bu tür önlemleri alma niyeti hakkında bilgilendirmekle sorumlu tutulmuştur.

[135] 2010/13/EU sayılı Direktif 36 no.lu gerekçe.

Direktifin 4. maddesi ile üye devletlerin, kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının Direktif ile düzenlenen alanlarda daha ayrıntılı ya da daha katı kurallara, bu kuralların Birlik hukuku ile uyumlu olmaları kaydıyla, uymalarını isteme konusundaki serbestilerini sürdürecekleri tekrar vurgulanmıştır.

Bu kapsamda 4. maddede belirtilen serbestiyi kullanan bir üye devletin, "bir diğer üye devletin yargı yetkisi altındaki bir yayıncının televizyon yayınlarının tümünü veya önemli bir kısmını kendi topraklarına yönelik yaptığını değerlendirmesi durumunda,"[136] ortaya çıkan her türlü soruna karşılıklı tatmin edici çözümler getirebilmek amacıyla yargı yetkisine sahip üye devlet ile temas kurması öngörülmüştür. Hedeflenen üye devlet tarafından yapılan doğrulanmış talebin alınması üzerine yargı yetkisine sahip üye devletin, yayıncıya söz konusu genel kamu yararı kurallarına uyması için talepte bulunması ve bu talebi takip eden iki ay içinde elde edilen sonuçlar hakkında hedeflenen üye devleti bilgilendirmesi kararlaştırılmıştır. Hedeflenen üye devletin, yargı yetkisini haiz üye devletle kuracağı temaslarının ardından elde edilen sonuçların tatmin edici olmadığını ve söz konusu yayıncının, kendisine uygulanabilecek daha katı kuralları ihlal etmek amacıyla yargı yetkisine sahip üye devlette yerleşik olduğunu değerlendirmesi durumunda, söz konusu yayıncıya karşı uygun önlemler alma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu tür önlemlerin objektif kriterlere dayalı olması, ayrımcı olmayan bir şekilde uygulanması ve izledikleri amaçla orantılı olması gerektiği ifade edilmiştir.

Madde 4 ile ayrıca üye devletlerden, Direktif ile düzenlenen alanlarda kendi hukuk sistemlerinin izin verdiği ölçüde ulusal düzeyde ortak denetim veya öz denetim mekanizmalarını teşvik etmeleri istenmiştir. Avrupa Komisyonu, "Avrupa Birliği İçinde Büyüme ve İş Alanlarının Daha İyi Düzenlenmesi Hakkındaki Bildiri"de[137]

[136] 2010/13/EU sayılı Direktifin 42 no.lu gerekçesinde bu tür değerlendirmelerin her bir örnek için ayrıca yapılması gerektiği ve reklam ve/veya abone gelirlerinin kaynağı, hizmetin temel dili ya da özellikle alındığı üye devlet içindeki kamuyu hedefleyen programların veya ticari iletişimlerin varlığı gibi göstergelere bakılabileceği belirtilmiştir.

[137] European Commission, Communication, Better Regulation for Growth and Jobs in the European Union, COM/2005/0097, 16 Mart 2005.

ilgili sektör ve sorun için uygun düzenleyici yaklaşımın belirlenmesinde özenli bir analizin gerekli olduğuna vurgu yapmıştır. Bunun da ötesinde, üye devletlerin farklı hukuki geleneklerine göre uygulanan ortak ve öz denetim mekanizmalarının, yüksek düzeyde tüketici koruması sağlanmasında önemli bir rol oynadığının altı çizilmiştir.

2.2.1.3 Medya Hizmet Sağlayıcılarının Yükümlülükleri

"Tüm Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine Uygulanabilecek Hükümler" başlıklı Üçüncü Bölümde ise medya hizmet sağlayıcılarının yerine getirmesi gereken yeni birtakım hükümler Direktife eklenmiştir.

"Görsel-işitsel medya hizmetlerinin özel doğasından ve özellikle bu hizmetlerin insanların fikirlerini oluşturma şekli üzerindeki etkisinden dolayı, kullanıcıların bu hizmetlerin içeriğinden kimin sorumlu olduğunu kesin olarak bilmeleri"[138] önem taşımaktadır. Bu yüzden üye devletlerin, kullanıcıların medya hizmet sağlayıcısı hakkındaki bilgiye istedikleri zaman kolay ve doğrudan erişimini sağlamaları gerekli görülmüştür. Bu kapsamda 5. madde ile görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcılarının, kullanıcılarına kolaylıkla, doğrudan ve sürekli olarak erişilebilir kılmaları gereken asgari bilgiler sıralanmıştır. Buna göre kullanıcıların medya hizmet sağlayıcısının adına, medya hizmet sağlayıcısının yerleşik olduğu coğrafi adrese, medya hizmet sağlayıcısına ait kendisiyle doğrudan ve etkili bir şekilde temas kurulmasına olanak tanıyacak elektronik posta adresini veya web sitesini içeren ayrıntılara ve varsa, yetkili düzenleyici veya denetleyici kurum bilgilerine erişebilmeleri güvence altına alınmıştır.

Üye devletlerin, "kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan görsel-işitsel medya hizmetlerinin ırk, cinsiyet, din veya milliyete

[138] 2010/13/EU sayılı Direktif 45 no.lu gerekçe.

dayalı nefrete kışkırtma içermemesini, uygun araçlarla, güvence altına almaları" hususu 6. madde ile düzenlenmiştir.

Direktifin 7. maddesi ile "üye devletler, yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının hizmetlerini görme veya işitme engelli kişilere aşamalı olarak erişilebilir hâle getirmelerini teşvik etmekle" sorumlu tutulmuştur. Direktifin 46 no.lu gerekçesinde de erişilebilirliği gerçekleştirme araçlarının işaret dili, altyazı, sesli betimleme ve kolayca anlaşılabilir menü gezintisini içermesi ancak bunlarla sınırlı kalmaması gerektiği vurgulanmıştır.

2.2.1.4 Ticari İletişim

Direktifin 9, 10 ve 11. maddelerinde yeni tanımıyla görsel-işitsel ticari iletişim ile ilgili düzenlemelere gidilmiştir. Ticari iletişim konusunda Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi hükümlerinin büyük bir kısmını korusa da GİMHD hem Gerekçeler Bölümünde hem de ilgili maddelerinde yeni düzenlemeler getirmiş ve bazı hususları da detaylandırmıştır. Bu kapsamda ilk olarak, görsel-işitsel ticari iletişimin bundan sonra cinsiyet, ırk ve milliyete ek olarak etnik orijin, din/inanç, bedensel engellilik, yaş ve cinsel tercihlere dayalı herhangi bir ayrımcılığı içeremeyeceği/teşvik edemeyeceği kayıt altına alınmıştır.

Direktifin 59 no.lu gerekçesiyle görsel-işitsel medya hizmetlerindeki zararlı içeriğin varlığının yasa koyucular, medya sektörü ve ebeveynler için bir kaygı olduğu teyit edilmiş ve bu sebeple, görsel-işitsel ticari iletişimleri de içeren tüm görsel-işitsel medya hizmetlerinde insan onurunun yanı sıra küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini koruyan kuralların getirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda küçüklerin korunmasına yönelik olarak üye devletlerin ve Komisyonun, genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeleri içeren

yiyecek ve içeceklerin çocuk programlarıyla birlikte sunulan veya bu programların içine yerleştirilen görsel-işitsel ticari iletişimine ilişkin meslek ilkelerini oluşturmak üzere medya hizmet sağlayıcılarını teşvik etmelerinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

Program desteklemesi konusunda ise genel çerçeve korunmuş olup izleyicilerin, program desteklemesinin varlığından açık bir şekilde haberdar edilmesi garanti altına alınmıştır. Bu kapsamda program desteklemesi alan içeriklerin, programı destekleyenin ismine, logosuna ve/veya ürününe veya hizmetlerine atıfta bulunan herhangi bir sembolle veya ayırt edici bir işaretle programın başında, program süresince ve/veya sonunda açık bir şekilde belirtilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yeni düzenleme ile haber ve güncel olay programlarına ilave olarak çocuk programları, belgeseller ve dini programlar sırasında da program destekleyenin logosunun gösterilmesini yasaklayabilme imkânı getirilmiştir.

GİMHD ile ticari iletişim alanında getirilen önemli yeniliklerden biri, ürün yerleştirme düzenlemesi olmuştur. Avrupa Komisyonunun ilk teklifinde ürün yerleştirme tamamen yasal hâle getirilerek reklamcılık tekniğinin önemli bir unsuru olarak değerlendirilmiştir. Ancak, Komisyonun bu teklifine oldukça güçlü bir muhalefet gelmiştir. Sonuç olarak ise ürün yerleştirme için mutlak olmayan bir yasaklama getirilmesi üzerinde uzlaşıya varılmıştır.[139] Buna göre ürün yerleştirme, ilke olarak yasaklanmıştır. Bununla birlikte, bazı program türlerinin bu yasaktan muaf tutulmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.[140] Direktifin 11. maddesi ile ürün yerleştirmeye sinematografik eserlerde, görsel-işitsel medya hizmetleri için yapılmış film ve dizilerde, spor programlarında ve hafif eğlence programlarında izin verilmiştir. Ürün yerleştirme içeren programların içeriğinin ve televizyon yayınları olması hâlinde yayın akışının, hiçbir koşul altında medya hizmet sağlayıcısının sorumluluğuna ve editoryal bağımsızlığına tesir edecek şekilde etkilenmemesi gerekmektedir. Ürün yerleştirmede, ürün veya hizmetlerin satın alınmasının veya kiralanmasının doğrudan

[139] M. Burri-Nenova, 2007, s. 1714.
[140] 2010/13/EU sayılı Direktif 93 no.lu gerekçe.

teşvik edilemeyeceği bildirilmiştir. Söz konusu ürüne/hizmete aşırı önem verilmemesi gerekmektedir. İzleyicilerin ürün yerleştirmenin varlığı hakkında açıkça bilgilendirilmesi ve izleyici açısından herhangi bir karışıklığı önlemek amacıyla, ürün yerleştirmesi içeren programların başında ve sonunda ve reklam arası sonrasında program başladığında uygun bir şekilde belirtilmesi gerekli görülmüştür. Son olarak programların; tütün ürünlerinin, sigaraların veya başlıca faaliyeti sigara ve diğer tütün ürünlerinin üretimi veya satışı olan teşebbüslerin ürün yerleştirmesini ve medya hizmet sağlayıcısının yargı yetkisi altına girdiği üye devlette sadece reçeteye tabi özel tıbbi ürünlerin veya tıbbi tedavinin ürün yerleştirmesini içermesine izin verilemeyeceği belirtilmiştir.

Direktifin 80 ve 81 no.lu gerekçelerinde özellikle televizyon reklamları hususunda yeni reklam tekniklerinin gelişimi ve pazarlama yenilikleriyle birlikte geleneksel yayın hizmetlerinde yer alan görsel-işitsel ticari iletişim için yeni fırsatların doğduğu belirtilmiştir. Ticari ve teknolojik gelişmeler, kullanıcılara görsel-işitsel medya hizmetlerini kullanmalarında gittikçe artan seçenek ve sorumluluk getirmiştir. Ayrıca, kamu yararı hedefleriyle uyum sağlayabilmek için televizyon reklamlarıyla ilgili düzenlemelerde belirli bir düzeyde esnekliğe izin verilmesi gerekli görülmüştür. Bu kapsamda, televizyon reklamları konusundaki düzenlemeler, Direktifin "Televizyon Reklamı ve Tele Alışveriş" başlıklı Yedinci Bölümünde ele alınmıştır.

Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi, reklamcılıkla ilgili bazı niceliksel sınırlamaları kaldırmıştır. Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinde yer alan günde azami üç saat reklam izni, uygulamada herhangi bir televizyon kanalı bu sınıra yaklaşamadığından dolayı kaldırılmıştır. Bir saat içinde en fazla on iki dakikalık reklama izin veren düzenleme ise korunmuştur.[141] Reklamların programların içine yerleştirilmesiyle ilgili olarak Komisyon, reklamların yerleştirilmesi için en uygun zamanı seçmeleri konusunda yayıncılara daha fazla serbestî sunma taraftarıyken

[141] 2010/13/EU sayılı Direktif 23. maddesinde saat başından saat başına bir saatlik zaman dilimi içindeki reklam ve tele-alışveriş kuşaklarının oranının %20'yi geçmeyeceğini ve bu hesaplamanın yayıncıların kendi programları ve doğrudan bu programlardan türetilen tali ürünler, program desteklemesi duyuruları ve ürün yerleştirme ile bağlantılı olarak yapacakları duyurulara uygulanmayacağını belirtmektedir.

Avrupa Parlamentosu, reklam ve tele-alışverişin sadece programların arasında gösterilmesi konusunda ısrarcı olmuştur.[142] Direktifin nihai hâlinde bu kuralın açık bir şekilde şekillendirilmesinden kaçınılmış ve 20. maddede "Üye Devletler, reklam ve tele-alışverişin programların içine yerleştirilmesi durumunda, programların süresi ve yapısı ile doğal araları dikkate alarak, program bütünlüğüne ve hak sahiplerinin haklarına zarar verilmemesini temin edecektir." denilmiştir.[143]

Reklam aralarının sıklığı, Direktif görüşmelerinde önemli konu başlıklarından birisi olmuştur. Komisyon sunduğu teklifte televizyon için yapılan filmlerin (seriler, diziler, hafif eğlence programları ve belgeseller hariç), sinematografik eserlerin, çocuk ve haber programlarının en az 35 dakikalık her zaman dilimi için bir kez reklamla kesilmesi öngörülmüş olsa da Direktifin nihai hâlinde "televizyon için yapılan filmler (seriler, diziler ve belgeseller hariç), sinematografik eserler ve haber programları, en az 30 dakikalık her zaman dilimi için bir kez reklam ve/veya tele-alışverişle kesilebileceği kararlaştırılmıştır. Çocuk programlarının, program sürelerinin 30 dakikadan daha fazla olması durumunda, en az 30 dakikalık her zaman dilimi için bir kez reklam ve/veya tele-alışverişlerle kesilebileceği belirtilmiştir. Bu durumda reklam süreleri için belirlenen sınır, Komisyonun teklifinde sunulan oranın da altına çekilmiştir.[144] Dini tören yayınlarına hiçbir şekilde reklam ve tele-alışveriş yerleştirilemeyeceği de ayrıca ifade edilmiştir.

2.2.1.5 İsteğe Bağlı Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri

Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi, medya sektöründe yaşanan dönüşümlerin kullanıcılar ve sektördeki diğer oyuncular üzerinde oluşturduğu etkiyi

[142] Komisyon ile Parlamento arasındaki bu ayrım 2010/13/EU sayılı Direktifin 85 ve 86 no.lu gerekçelerinde de kendisine yer bulmuştur. Bu kapsamda saatlik kabul edilebilir reklam miktarının artırılmaması gerektiği bildirilmekle birlikte Direktif, program bütünlüğünü gereğinden fazla engellemediği takdirde yayıncılara yerleştirme açısından esneklik sağlamaktadır.
[143] M. Burri-Nenova, 2007, s. 1712.
[144] a.g.m., s. 1712-1713.

dikkate alarak, isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine yönelik birtakım düzenlemeler getirmiştir. Ancak, Direktifin 58 no.lu gerekçesinde de vurgulandığı gibi isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri, kullanıcının kendi tercih ve kontrolünü uygulayabilmesi ve toplum üzerindeki etkileri açısından televizyon yayınlarından farklı bir konumda bulunmaktadır. Bu durum ise isteğe-bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine yönelik daha esnek düzenleme getirilmesini mümkün hâle getirmiştir.

Direktifin "Sadece İsteğe Bağlı Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine Uygulanabilecek Hükümler" başlığını taşıyan Dördüncü Bölümü bu itibarla oldukça kısıtlı bir alanı düzenlemektedir. Madde 12 ile isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinde küçüklerin korunması konusu ele alınmıştır. Üye devletler, kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan ve küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini ciddi şekilde olumsuz etkileyebilecek isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin, küçüklerin bu tür hizmetleri normal olarak duymayacakları veya görmeyecekleri bir şekilde sunulmasını sağlamak için uygun önlemleri almakla görevlendirilmiştir.[145]

Münhasıran isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine uygulanması kararlaştırılan ikinci ve son madde ise Avrupa eserlerinin yapımı ve dağıtımı ile ilgilidir. Direktif 69 no.lu gerekçesinde isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin, televizyon yayınlarının yerini kısmen alma potansiyeli olduğunu belirterek bu hizmetlerin, uygulanabilmesi hâlinde, Avrupa eserlerinin yapımı ve dağıtımını teşvik etmesi ve böylece kültürel çeşitliliğin gelişmesine faal olarak katkıda bulunması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu doğrultuda üye devletler, yargı yetkileri altındaki

[145] 2010/13/EU sayılı Direktifin 60 no.lu gerekçesinde insan onurunun ve küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişiminin korunması için alınan önlemlerin, Avrupa Birliği'nin Temel Haklar Bildirisi'nde belirtilen temel ifade özgürlüğü hakkı ile titizlikle dengelenmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Kişisel kimlik numaralarının (PIN kodları), filtreleme sistemlerinin veya sınıflandırmanın kullanımı gibi önlemlerin amacı, bu nedenle insan onuru ve küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimine, özellikle isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri bağlamında yeterli düzeyde korumayı güvence altına almak olarak belirlenmiştir. Ayrıca 62 no.lu gerekçede de insan onurunun ve küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerinin korunmasına dair getirilen hükümlerin hiçbirinin, bu çıkarları korumak için alınacak önlemlerin görsel-işitsel medya hizmetlerinin kamu otoritelerince önceden denetimi yoluyla uygulanması hususunu gerektirmediği de ifade edilmiştir.

medya hizmeti sağlayıcılarının sundukları isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin, Avrupa eserlerinin üretimini ve bu eserlere erişimi teşvik etmelerini güvence altına almakla sorumlu tutulmuştur. Bu tür bir teşvikin, diğerlerinin yanı sıra, bu hizmetlerin Avrupa eserlerinin üretimine ve kazanılmış haklarına ilişkin finansal bir katkı veya isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri tarafından sunulan program kataloğundaki Avrupa eserleri kotası ve/veya önceliği ile ilgili olabileceği belirtilmiştir.

2.2.1.6 Kısa Haber Sunumu

Revize Direktif ile düzenleme kapsamına alınan başka bir konu ise kısa gösterim hakkı olmuştur. "Televizyon Yayıncılığında Münhasır Haklar ve Kısa Haber Sunumlarına İlişkin Hükümler" başlıklı Beşinci Bölümde yer verilen 15. maddeyle üye devletler, Birlik içinde yerleşik herhangi bir yayıncının kısa haber sunumu yapmak amacıyla kendi yargı yetkileri altındaki bir yayıncı tarafından iletilen ve kamu için büyük önem taşıyan münhasır özellikli olaylara adil, makul ve ayrımcı olmayan bir temelde erişimini sağlamakla görevlendirilmişlerdir. Bu erişim imkânlarının, kamu için büyük önem arz eden olay gerçekleşmeden önce ve diğer yayıncılara hakkı kullanabilmeleri için yeterli süreyi sağlamak amacıyla zamanında bildirilmesi gerekmektedir. Bu tür kısa gösterimlerin, tematik spor kanalları da dâhil olmak üzere, her bir kanal tarafından AB çapındaki yayınlar için kullanılabileceği ve 90 saniyeyi geçmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Öte yandan, kısa gösterimlere erişim hakkının sadece gerektiği yerlerde sınır ötesi düzeyde uygulanması öngörülmüştür.

Direktifin 15. maddesinde, kısa gösterimlerin sadece genel haber programları için kullanılacağını belirtilmiştir. Genel haber programları kavramının, kısa gösterimlerden oluşan bir derlemenin eğlence amaçlı programlar içine yerleştirilmesini kapsamayacağı Direktifin 55 no.lu gerekçesinde açıkça ifade edilmiştir. Diğer taraftan menşe ülke ilkesinin, kısa gösterimin hem erişimine hem de

iletimine uygulanması ve bu durumun sınır ötesi bir durumda, farklı kanunların sırasıyla uygulanması anlamına geldiği vurgulanmıştır. Öncelikle, kısa gösterimlere erişmek için, ilk sinyali sağlayan (bir başka deyişle erişim veren) yayıncı kuruluşun yerleşik olduğu üye devletin kanunu uygulanmalıdır. Bu, genellikle olayın gerçekleştiği üye devlettir. İkinci olarak, kısa gösterimlerin iletimi için kısa gösterimleri ileten yayıncı kuruluşun yerleşik olduğu üye devletin kanunu uygulanmalıdır.[146]

2.2.1.7 Düzenleyici Otoriteler Arası İş Birliği

Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi ile getirilen bir başka önemli yenilik ise "Üye Devletlerin Düzenleyici Kurulları Arasında İş Birliği" başlıklı On Birinci Bölümde düzenlenen ve üye devletlere, Direktif hükümlerinin, özellikle de 2, 3 ve 4. maddelerin (Genel Hükümler başlıklı İkinci Bölümün) uygulanışına yönelik gerekli bilgileri birbirlerine ve Komisyona, bilhassa kendi yetkili bağımsız düzenleyici kurulları vasıtasıyla, sağlama konusunda getirilen uygun önlemleri alma yükümlülüğü olmuştur. Söz konusu yakın iş birliği konusunda Direktifin 95 no.lu gerekçesinde lisanslama usullerine ulusal mevzuatta yer verilmesi hâlinde ve birden fazla üye devleti ilgilendirmesi durumunda, bu tür lisanslar verilmeden önce ilgili kurumlar arasında temaslar yapılması arzu edilen bir husus olarak belirtilmiştir.[147]

Direktif ile münhasır haklar, tele-alışveriş, Avrupa eserleri, küçüklerin korunması, cevap hakkı ve Temas Komitesi hususundaki düzenlemeler esas itibarıyla

[146] 2010/13/EU sayılı Direktif 55 no.lu gerekçe.

[147] Yakın iş birliği konusunda ayrıca, 2003 yılından itibaren yayıncılık alanında faaliyet gösteren ulusal düzenleyici otoritelerin Komisyon tarafından Belçika'nın başkenti Brüksel'de yılda bir kez bir araya geldikleri gayrı resmî bir grubun varlığı belirtilmelidir. Söz konusu toplantılara üye devletlerin, aday ülkelerin ve Avrupa Ekonomik Alanı üyesi ülkelerin düzenleyici otoriteleri katılım sağlamaktadır.
Bkz. European Commission, Audiovisual and Media Policy, AVMSD - Application and Implementation - Independent Regulators, https://ec.europa.eu/archives/information_society/avpolicy/reg/tvwf/implementation/regul/index_en.htm#30. (10.04.2021)

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifindeki hükümlerle aynı tutulmuş, sadece televizyon yerine, Direktifin getirdiği yeni tanımlar gereği, görsel-işitsel medya hizmeti gibi kavramsal değişikliklere ve dolayısıyla kapsam bakımından genişlemeye gidilmiştir.

2.2.2 Direktifin Uygulanışının Takip Edilmesi

2010/13/EU sayılı Direktifin uygulanışını takip etmek için Komisyon üç uygulama raporu hazırlamıştır. Bu raporlardan ilki[148] 2009-2010 yıllarını kapsamaktadır. Komisyon hazırladığı raporda görsel-işitsel medya hizmetleri için uygulanan düzenleyici çerçevenin doğru bir denge yakaladığını ve hem vatandaşlara hem de işletmelere yarar sağladığının görüldüğünü açıklamıştır. Ancak başta görsel-işitsel ticari iletişim ve küçüklerin korunması olmak üzere bazı konularda kuralların uygulanmasının ve sağladığı korumanın artırılmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir. Aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıdaların ticari iletişimine dair hazırlanan rehber ilkelerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Son olarak, ilk uygulama döneminde yaşanan teknolojik gelişmeler sebebiyle yayıncılık ile internet üzerinden sunulan hizmetler arasındaki sınırların belirsizleştiği ve bu durumun özellikle tüketicilerin korunması ve medya okuryazarlığı konularında mevcut düzenlemeleri zorlayabileceği vurgulanmıştır.

İkinci uygulama raporu ise 2011-2013 yıllarını kapsamaktadır.[149] Raporda 3 Şubat 2014 tarihli Komisyon kararı ile üye devlet düzenleyici otoriteleri arasında iş birliği yapılması, iyi uygulama örneklerinin paylaşılması ve Komisyona Direktifin uygulanmasında yardımcı olunması amacıyla Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Avrupa Düzenleyiciler Grubunun (ERGA) kurulduğu belirtilmiştir. Ayrıca, sektördeki

[148] European Commission, First Report on the application of the Audiovisual Media Services Directive (AVMSD), COM/2012/0203, 4 Mayıs 2012.
[149] European Commission, Commission Staff Working Document, Ex-post REFIT evaluation of the Audiovisual Media Services Directive 2010/13/EU, SWD(2016) 170, 25 Mayıs 2016.

değişim de rapora yansımış ve özellikle genç kuşakların akıllı telefon ve tablet gibi ikinci ekran kullanımının arttığına, bu izleyici kitlesinin televizyon yerine çevrim içi ortamda video içeriği tükettiğine işaret edilmiştir. Raporda Direktifin uygulanması konusunda ilk olarak, yargı yerinin belirlenmesinin bazı durumlarda zorlayıcı olduğu ve aynı zamanda yayın alım ve yeniden iletim özgürlüğünün kısıtlanmasında da sorunlu örneklere rastlanıldığı belirtilerek, bu konuların Temas Komitesi ve ERGA toplantılarında ele alınması gerektiği ifade edilmiştir. Ticari iletişim için belirlenen bir saatlik yayın süresinde azami 12 dakikalık gösterim hakkının tüm üyelerde ihlal edildiği ve bu durum hakkında uyarı yazılarının üyelere gönderildiği açıklanmıştır. Avrupa eserleri oranları konusunda ise 2009 yılında %63,8 olan ortalamanın 2011-2012 döneminde %64,1 olarak gerçekleştiği ve üye devletler tarafından Direktif maddelerinin doğru şekilde uygulandığının görüldüğü belirtilmiştir. Raporun sonunda ise sektörde meydana gelen değişimlerin yakından takip edildiği ve Komisyonun gerekli adımları attığı belirtilmiştir. Bu adımlardan birisinin de 2013 yılında paylaşılan "Tamamen Yakınsak Görsel-İşitsel Dünya için Hazırlık: Büyüme, Üretim ve Değerler" başlıklı Yeşil Rapor olmuştur.[150] Raporda küçüklerin korunması, engelli bireylerin erişimi, medyada çoğulculuk, finansman modelleri ve ticari iletişim gibi birçok konuda yakınsama sonucu ortaya çıkan değişiklikler ortaya konulmuş ve kamuoyu, görüşlerini sunmaya davet edilmiştir.

Üçüncü ve son uygulama raporu ise 2014-2019 yıllarını kapsamaktadır.[151] 2010/13/EU sayılı Direktifi tadil eden 2018/1808 sayılı Direktifin kabul edilmesinin ardından paylaşılan bu uygulama raporu, Direktifin görsel-işitsel medya hizmetlerinin üye devletler arasında serbest dolaşımını sağlamada başarılı olduğunu belirtmiş, ancak özellikle görsel-işitsel medya hizmeti tanımının uygulamada bazı sorunlara yol açtığı tespiti paylaşılmıştır. Buna göre özellikle çevrim içi bahis sitelerinin spor müsabakalarını yayınlaması veya bir hizmetin canlı akış video içerik sunması gibi internet üzerinden sağlanan bazı hizmetlerin görsel-işitsel medya hizmeti olarak

[150] European Commission, Green Paper on Preparing for a Fully Converged Audiovisual World: Growth, Creation and Values, COM(2013) 231, 24 Nisan 2013.
[151] European Commission, "Third reporting on the application of the Audiovisual Media Services Directive (AVMSD) (2014-2019)", SWD(2020) 228, 13 Ekim 2020.

değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışmalarına yer verilmiştir. Ayrıca birçok üye devlet, ülkelerine yönelik sınır aşan yayınlarda nefrete teşvik edici ya da küçüklerin korunması tedbirlerini ihlal edici nitelikte içeriğe rastladığını ve iş birliği girişimlerini işletmede ya da sonuca ulaşmada yetersiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Avrupa eserleri konusundaysa kota yükümlülüğünün, son dönemde büyük bir artış yaşanan isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine de genişletildiği ve böylece Avrupa kültürü ve çeşitliliğine daha fazla katkı yapılacağı değerlendirilmiştir. Engelli bireylerin görsel-işitsel hizmetlere erişimi konusunda tüm üye devletlerde bazı yükümlülüklerin bulunduğu belirtilmiş, öz denetim ve ortak denetim mekanizmalarının öneminin bu dönemde özellikle ticari iletişim konusunda ortaya çıktığı açıklanmıştır.

2.3 2018/1808 SAYILI GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ DİREKTİFİ

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi üzerinde daha önce ifade edildiği üzere, 2010 yılında yapılan son değişiklikten bu yana "televizyon ve internet hizmetlerinin devam eden bütünleşmeleri nedeniyle görsel-işitsel medya hizmetleri pazarı önemli ve hızlı bir değişim geçirmiştir. Teknolojik gelişmeler, yeni hizmet türlerine ve farklı kullanıcı deneyimlerine yol açmıştır. İzleyici alışkanlıkları, özellikle genç kuşaklarda önemli ölçüde değişmiştir. TV ekranı görsel-işitsel deneyimlerin paylaşımında önemli bir cihaz olarak yerini korurken birçok izleyici görsel-işitsel içerik izlemek için taşınabilir cihazlara yönelmiştir. Geleneksel TV içeriği, ortalama günlük izleme süresinde hâlen önemli bir paya sahiptir. Ancak, video klipler veya kullanıcı kaynaklı içerikler gibi yeni tip içerik çeşitleri giderek önem kazanmış ve isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcıları ve video paylaşım platform hizmeti sağlayıcıları gibi yeni oyuncular günümüzde iyice yerleşik hâle gelmişlerdir. Medyanın bu türden bütünleşmesi, pazardaki gelişmelerin yansıtılması ve çevrim içi içerik hizmetleri ile tüketicilerin korunması ve rekabet arasındaki dengenin sağlanması için güncel bir

yasal çerçeveyi gerekli hâle getirmiştir."[152] Bu kapsamda AB Komisyonu tarafından sunulan taslak üzerindeki tartışmalar neticesinde 28 Kasım 2018 tarihinde Avrupa Birliği Resmî Gazetesi'nde yayımlanan ve 2010/13/EU sayılı Direktifi tadil eden 2018/1808 sayılı Direktif ile görsel-işitsel sektörde meydana gelen gelişmelerin birçoğu düzenleme kapsamına dâhil edilmiştir.[153]

2.3.1 Tanımlar

Yenilenen Direktif ile getirilen en önemli değişikliklerden birisi "Tanımlar" başlıklı Birinci Bölümde meydana gelmiştir. Bu kapsamda ilk defa 2007 yılındaki değişikliklerle kapsamı genişletilen **görsel-işitsel medya hizmetleri** kavramının tanımına Avrupa Birliği Adalet Divanının 21 Ekim 2015 tarihinde "Çevrim İçi Yeni Medya Davası"nda verdiği karara[154] göre ekleme yapılmıştır.

Buna göre yenilenen Direktifte görsel-işitsel medya hizmeti tanımıyla "Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma'nın 56 ve 57. maddelerinde tanımlandığı üzere, bir medya hizmet sağlayıcısının editoryal sorumluluğu altındaki bir hizmetin veya *hizmetin farklı nitelik taşıyan kısımlarının* temel amacının Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin 2002/21/EC sayılı Direktifinin 2(a). maddesi kapsamında bilgilendirmek, eğlendirmek ve eğitmek üzere elektronik iletişim ağları yoluyla kamuya programlar sağlamaya yönelik olduğu bir hizmet" amaçlandığı belirtilmektedir.

[152] 2018/1808 sayılı Direktif 1 no.lu gerekçe.
[153] European Parliament and Council, Directive (EU) 2018/1808 of the European Parliament and of the Council of 14 November 2018 amending Directive 2010/13/EU on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive) in view of changing market realities, OJ: 28.11.2018, L 303.
[154] Court of Justice of European Union, New Media Online GmbH v Bundeskommunikationssenat ve Der Bundeskanzler, Case C-347/14, 21 Ekim 2015.

Ayrıca, Direktifin 3 no.lu gerekçesinde de "2010/13/EU sayılı Direktif, temel amacı bilgilendirme, eğlendirme ya da eğitmeye yönelik programlar sunma olan hizmetlere uygulanabilir olmaya devam etmelidir. *Temel faaliyetinden farklı nitelikte olarak değerlendirilebilecek kısımlarında* görsel-işitsel programlar veya kullanıcı kaynaklı videolar yayınlayan çevrim içi gazetelerin münferit kısımları örneğinde olduğu gibi bir hizmetin, hizmet sağlayıcısının temel faaliyetinden farklı nitelikteki kısımlarında görsel-işitsel içerik ve şekle sahip olduğu durumlarda, temel amaç koşulunun bu durumda da karşılandığı değerlendirilmelidir... Editoryal sorumlulukları olmayan video paylaşım platformlarında sunulsalar bile, bir hizmet sağlayıcısının editoryal sorumluğu altındaki kanallar veya her tür görsel-işitsel hizmet, görsel-işitsel medya hizmeti olarak değerlendirilecektir. Bu tür durumlarda, editoryal sorumluğu olan sağlayıcılar bu Direktifin hükümlerine uymakla yükümlü olacaktır." ifadeleri kullanılmış ve görsel-işitsel medya hizmetinin genişletilen tanımı açıkça ortaya konmuştur.

Program tanımı ise "uzun metrajlı filmler, *video klipler*, spor olayları, durum komedileri, belgeseller, çocuk programları ve özgün dramaları içerecek şekilde bir medya hizmet sağlayıcısı tarafından oluşturulan bir çizelge veya katalog içindeki *uzunluğuna bakılmaksızın* tek bir öğeyi oluşturan bir dizi sesli veya sessiz hareketli görüntüler anlamına gelir." şeklinde yapılmıştır.

Direktifin kapsam alanının görsel-işitsel medya hizmetlerinin farklı nitelik taşıyan kısımlarını içerecek şekilde genişletilmesi, program tanımından TV-benzeri ölçütünün çıkarılmasıyla birlikte ele alındığında bu yeni tanımlamalar, medya düzenleyici otoritelerinin yetki alanına çok sayıda görsel-işitsel içeriğin dâhil edilmesi durumunu ortaya çıkarmıştır. Görsel-işitsel programlar ve görsel-işitsel ticari iletişim ile ilgili kuralların etkili bir şekilde uygulanması, izleyicilerin giderek artan sayıda hizmette korunmaları anlamına gelmektedir.

Direktifin maddi kapsamını belirleyen bu değişiklikler "**kullanıcı kaynaklı video**" tanımının yapılmasıyla tamamlanmıştır. "Bir kullanıcı tarafından yaratılan ve o kullanıcı veya başka kullanıcılar tarafından video paylaşım platformuna yüklenen, uzunluğuna bakılmaksızın tek bir öğeyi oluşturan bir dizi sesli veya sessiz hareketli görüntüler" olarak tanımlanan kullanıcı kaynaklı videolar, bir yandan boyut ve şekil bakımından program tanımını takip ederken diğer yandan da video paylaşım platformlarının Direktifin maddi kapsamına dâhil edildiğini yansıtmaktadır. [155]

Yenilenen Direktife eklenen ve kapsamı genişleten başka bir tanım ise "**video paylaşım platform hizmeti**" olmuştur. "Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma'nın 56 ve 57. maddelerinde tanımlandığı üzere, video paylaşım platform sağlayıcısının editoryal sorumluluğu altında olmayan bir hizmetin veya hizmetin farklı nitelik taşıyan kısımlarının temel amacının veya hizmetin esas işlevinin Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin 2002/21/EC sayılı Direktifinin 2(a). maddesi kapsamında bilgilendirmek, eğlendirmek ve eğitmek üzere elektronik iletişim ağları yoluyla kamuya programlar, kullanıcı kaynaklı videolar veya her ikisini sağlamaya yönelik olduğu ve özellikle görüntüleme, etiketleme ve sıralama şeklindeki algoritmalar veya otomatik araçlarla organizasyonunun video paylaşım platform

[155] ERGA, Analysis & Discussion Paper to contribute to the consistent implementation of the revised Audiovisual Media Services (AVMS)- Towards the application of the revised Directive by National Regulatory Authorities (NRAs), 6 Kasım 2018.
https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2018/11/ERGA-2018-08-SG3-Analysis-and-Discussion-Paper.pdf. (10.04.2021)
"Yapılan yeni program tanımı, kullanıcı kaynaklı videolar tanımı kapsamına giren içerikler dışında, uzunluğuna bakılmaksızın, bir internet sayfasında ya da video paylaşım platformunda yer sağlanan uzun metrajlı filmlerin, video kliplerin, spor olaylarının, durum komedilerinin, belgesellerin, çocuk programlarının ve dramatik eserlerin tamamının görsel-işitsel medya hizmeti olarak değerlendirilmesine yol açabilir. Kullanıcı kaynaklı video tanımının belirleyici ölçütü "yükleyen kişi" olsa da program ve kullanıcı kaynaklı video arasındaki şekil farkı bazı durumlarda net olmayabilir. Örneğin bir kullanıcı kaynaklı içerik oldukça profesyonel görünebilir ve bazı açılardan program olarak değerlendirilebilecek diğer kaynaklardan içeriği barındırabilir veya bazı düzenleyici otoritelere göre şekil bakımından bir program olduğu düşüncesini tezahür ettirebilir. Bu gibi durumlarda ERGA gibi iş birliği platformlarında üye otoriteler arasında program, isteğe bağlı hizmet, kullanıcı kaynaklı video gibi başlıklarda herkes tarafından kabul edilecek ve uygulanacak tanımlamaların/rehber ilkelerin geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Fakat program ve kullanıcı kaynaklı video arasında tanımlama konusundaki bu zorluk için kolaylık sağlayabilecek bir durum bulunmaktadır. Yenilenen Direktif ile kullanıcı kaynaklı videolara getirilen bütün yükümlülükler aynı zamanda programlara da uygulanmak zorundadır. Böylece bir kullanıcı kaynaklı videoyu tanımlamadaki işlevsel amaç, video paylaşım platformunu tanımlamada oynadığı rolde ortaya çıkmaktadır."
Bkz. a.g.y., s. 37-38.

sağlayıcısı tarafından belirlendiği bir hizmet" olarak tanımlanan video paylaşım platform hizmetini görsel-işitsel medya hizmetinden ayıran tarafları ise şu şekilde sıralanabilir:

- Video paylaşım platform hizmetinin esas işlevi kamuya programlar, kullanıcı kaynaklı videolar veya her ikisini sağlamaya yöneliktir.
- Video paylaşım platform sağlayıcısının editoryal sorumluluğu altında olmayan bir hizmettir ve
- Programların ve/veya kullanıcı kaynaklı videoların özellikle görüntüleme, etiketleme ve sıralama şeklindeki algoritmalar veya otomatik araçlarla organizasyonu video paylaşım platform sağlayıcısı tarafından belirlenmektedir.

Direktife eklenen ya da içeriğinde değişiklikler yapılan diğer tanımlar ise şu şekilde olmuştur:

Editoryal karar, "editoryal sorumluluk amacıyla düzenli olarak alınan ve görsel-işitsel medya hizmetinin günlük faaliyetlerine ilişkin kararı" ifade etmektedir.

Video paylaşım platform sağlayıcısı, "bir video paylaşım platform hizmeti sağlayan gerçek veya tüzel kişileri" ifade etmektedir.

Görsel-işitsel ticari iletişim, "ekonomik bir faaliyette bulunan özel veya tüzel bir kişinin mal, hizmet veya imajını, doğrudan veya dolaylı olarak tanıtmak amacıyla tasarlanmış sesli veya sessiz görüntüler anlamına gelmektedir. Bu tür görüntüler, bir ücret veya benzeri bir karşılıkla ya da öz tanıtım amacıyla bir programla birlikte ya da bir program içine yerleştirilerek *veya kullanıcı kaynaklı bir video ile birlikte ya da kullanıcı kaynaklı bir videonun içine yerleştirilerek* verilmektedir. Görsel-işitsel ticari iletişim şekilleri, diğerlerinin yanı sıra, televizyon reklamları, program desteklemesi, tele-alışveriş ve ürün yerleştirmeyi kapsamaktadır."

Program desteklemesi, "görsel-işitsel medya hizmetlerinin *veya video paylaşım platform hizmetlerinin* sağlanmasıyla ya da görsel-işitsel eserlerin üretimiyle bağlantılı olmayan kamu veya özel şirketleri veya gerçek kişilerin adlarını, ticari markalarını, imajlarını, faaliyetlerini veya ürünlerini tanıtmak amacıyla görsel-işitsel medya hizmetlerinin, *video paylaşım platform hizmetlerinin, kullanıcı kaynaklı videoların* veya programların finanse edilmesine yönelik yaptıkları her tür katkı" anlamına gelmektedir.

Ürün yerleştirme, "bir ürün, hizmet veya ticari markanın, ücret veya benzeri bir karşılıkla, program *veya kullanıcı kaynaklı bir video* içine dâhil edilerek veya bunlara atıf yapılarak gösterildiği her tür görsel-işitsel ticari iletişimi" ifade etmektedir.

2.3.2 Yargı Yeri Yetkisi ve Muafiyet Yetkisi

"Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine Yönelik Genel Hükümler" başlıklı İkinci Bölümde ise yargı yerinin belirlenmesi, üye devletlerin yargı yetkileri altındaki görsel-işitsel medya hizmetlerinin bunlara uygulanabilir hukuk sistemi esaslarıyla uyumlu olmasını sağlamaları, yayın alım özgürlüğünün güvence altına alınması, yeniden iletime getirilebilecek kısıtlamalar, üye devletlerin daha ayrıntılı ve katı kurallar getirme özgürlüğü ve bunu sağlama yolları ile öz ve ortak denetim mekanizmalarının kullanımının teşvik edilmesi hususları düzenlenmiştir.

Direktifin 2. maddesi görsel-işitsel medya hizmetleri üzerinde tesis edilecek yargı yerinin belirlenmesi için kullanılan kıstasları sıralamaktadır. Burada yer alan hükümler sahadaki durumun değerlendirilmesini ve "editoryal kararlar nerede alınmaktadır", "editoryal sorumluluk nerede kullanılmaktadır", "işgücünün önemli bir kısmı nerede faaliyet göstermektedir" gibi soruların yanıtlanmasını gerektirmektedir.

Ancak bu değerlendirmeler, bazı durumlarda karmaşık bir hâl alabilmekte ve üye devletler arasındaki yorum farklılıklarından dolayı çatışan sonuçların doğmasına yol açabilmektedir.[156] Avrupa Komisyonu ise uygulamada karşılaşılan bu sorunların üstesinden gelebilmek amacıyla yargı yerinin belirlenmesinde kullanılan kıstasları esas itibarıyla korumakla birlikte bazı hususları netliğe kavuşturmayı hedeflemiştir.

Bu kapsamda ilk olarak Direktife yeni eklenen editoryal kararın, yargı yerinin belirlenmesinde 2(3). maddeye dâhil edildiği görülmektedir. Tanımlar kısmında tarif edildiği üzere editoryal karar kavramının üç kilit unsuru öne çıkmaktadır: bu kararların "düzenli olarak alınması", "editoryal sorumluluk amacıyla alınması" ve "görsel-işitsel medya hizmetinin günlük faaliyetlerine ilişkin" olması gerekmektedir. Editoryal karar ile ilgili olarak, üye devletlerin bu üç unsuru ayrı ayrı yorumlayarak yargı yeri konusunda karar verirken sadece bir unsuru öne çıkarmaları çeşitli sorunlar doğurma ihtimalini de beraberinde getirmektedir.[157]

Yargı yerinin belirlenmesinde kullanılan kıstaslardan biri olan işgücünün önemli bir kısmının nerede faaliyet gösterdiği sorusu, yenilenen Direktifte "*programla ilgili görsel-işitsel medya hizmeti faaliyetlerinin* takibi ile iştigal eden işgücünün önemli bir kısmı" olarak sınırlandırılmış ve düzenleyici otoritelere, medya kuruluşlarının idari yapılarına daha ayrıntılı bakmaları yükümlülüğü getirilmiştir.

[156] a.g.y., s. 29.

[157] "ERGA bünyesinde 2018 yılında kurulan 3 No.lu Çalışma Grubunun rapor oluşturmak için üyelerine gönderdiği ankete verilen cevaplarda yenilenen Direktif öncesinde hiçbir AB üye devletin mevzuatında editoryal karar tanımının yer almadığı hususu belirtilmektedir. Hazırlanan raporda ayrıca, oluşturulan yeni tanımın tüm durumları kapsamadığı da vurgulanmaktadır. Örneğin tanımın kapsadığı türden kararları ortaya çıkarabilmek için kilit unsurların ne dereceye kadar değerlendirilmesi gerektiği farklı yorumlara açıktır. Bu kapsamda bazı düzenleyici otoriteler kararların içeriğinin (günlük somut olarak alınan kararlar) ilgili kıstas olduğunu ifade etmiş, başka bir grup ise kararların süresinin (düzenli, sezonluk ya da uzun dönem-kısa dönem gibi) önemli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca değerlendirme yapılırken program türünün (haber programı-eğlence programı) de dikkate alınması gerektiği savunulmuştur. Öte yandan dikkate alınması gereken başka bir husus ise bir üye devletin yargı yetkisi kapsamında olmayan bir medya kuruluşunun editoryal karar alım sürecine ilişkin ilgili bilgilere nasıl ulaşılacağıdır." a.g.y., s. 54-55.

Yeni Direktif ile 2. maddeye eklenen alt paragraflar yoluyla üye devletlere birtakım yeni yükümlülükler getirilmektedir. Yeni 5a alt paragrafı ile üye devletlerden 2. madde uyarınca yargı yetkisinin belirlenmesini etkileyen değişiklikler hakkında medya hizmet sağlayıcılarının, yetkili ulusal düzenleyici otoritelere veya kurumlara bilgi vermelerini temin etmeleri beklenmektedir.

Üye devletler arasında iş birliğini hızlandırmak amacıyla eklenen 5b alt paragrafıyla ise üye devletlerden yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının, yargı yetkisini temellendirdiği kıstasla birlikte güncel bir listesini tutmaları ve bu listeleri Komisyona iletmeleri beklenmektedir. Ayrıca, aynı paragrafla Komisyonun, bu listelerin merkezi bir veri tabanında erişilebilir olmasını temin etmesi ve listelerde uyumsuzluk olması hâlinde çözüm bulmak amacıyla ilgili üye devlet ile temasa geçmesi öngörülmektedir.[158]

Direktifin 3. maddesi ile yayın alım ve yeniden iletim özgürlüğünü temin etme ve bu yükümlülükten muaf olma koşulları ele alınmaktadır. Direktif üye devletlere, diğer üye devletlerden gelen görsel-işitsel medya hizmetlerinin dolaşım özgürlüğünü kısıtlayıcı tedbirler almalarını sağlamaktadır, ancak bu sadece belirli koşullar altında ve Direktifte belirtilen işlemlere uygun olarak yapılabilmektedir. Önceki Direktifteki temel çerçeve korunsa da uygulanan işlemlerde ciddi değişiklikler yapılmıştır. 2010/13/EU sayılı Direktif, iki aşamalı bir yaklaşım sağlamaktadır: televizyon yayıncılığı için daha katı ve daha sınırlı bir kurallar dizisi varken isteğe bağlı görsel-

[158] "ERGA üyeleri tarafından bir üye devlet yargı yetkisi altındaki tüm medya hizmet sağlayıcıların listesini tutma, küçük pazarlar dikkate alınmazsa oldukça zor bir işlem olarak değerlendirilmiştir. Üye otoriteler ayrıca, bilgi sağlama yükümlülükleri daha katı olduğu için yayın akışlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin (AB dışında kurulmuş olan uydu kanalları dışında) isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine nispeten daha kolay tanımlanıp kayıt altına alınabileceğini belirtmişlerdir. Bazı üyelerde isteğe bağlı hizmetlerin bildirim yükümlülüğü bulunmasına rağmen hizmet sağlayıcıların hizmetlerini doğru bir şekilde sınıflandıramamaları, işledikleri verilerin kesin veya tam olmaması, medya sektöründe yaşanan sürekli dönüşüm sebebiyle hizmet sağlayıcıların tabi tutuldukları sınıfların sürekli değişmesi ve bazı üyelerde isteğe bağlı medya hizmeti sağlayıcılara yönelik yargı yeri yetkisinin kullanımını etkileyebilecek değişiklikleri bildirme yükümlülüğünün olmaması gibi sebeplerden ötürü listeleme işlemlerinin üye otoritelere ciddi külfet oluşturacağı belirtilmiştir. Komisyon tarafından oluşturulacak veri tabanı konusunda ise Avrupa Görsel-işitsel Gözlemevi bünyesinde faaliyet gösteren ve Avrupa Konseyi üyesi 47 devletin yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcıları listeleyen MAVISE veri tabanının kullanımı gündeme getirilmiştir." a.g.y., s. 56-57.

işitsel medya hizmetleri için bir dizi daha esnek kurallar işletilmektedir (acil durumlarda daha akıcı bir prosedür olasılığı dâhil). Yayın akışlı görsel-işitsel medya hizmetlerinde işlemleri başlatabilmek için sadece 6 (nefrete teşvik) ve 27. (küçükleri koruma) maddelerdeki düzenlemeler sebep olarak gösterilebilirken isteğe bağlı görsel-işitsel hizmetlerine yönelik muafiyet gerekçeleri daha fazladır: televizyon hizmetleri için geçerli mevcut gerekçelere ek olarak insan onuru ihlalleri, kamu sağlığının ve kamu güvenliğinin korunması ve tüketicilerin korunmasını da içermektedir.

Yayın alım ve yeniden iletim özgürlüğü ilkesi, revize edilen Direktifin 3. maddesinin ilk paragrafında yeniden ifade edilmiştir ancak istisnai durumlar, tüm görsel-işitsel medya hizmetlerini kapsayacak şekilde tasarlanmış ve birbiriyle aynı tutulmuştur. İki aşamalı yaklaşım, yani televizyon yayıncılığı ve isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri arasında yapılan ayrım bu nedenle artık geçerli değildir. Yeni 3. Madde, üç farklı işlem usulü belirlemektedir.

Revize edilen Direktifle birlikte üye devletlerin yayın alım ve yeniden iletim özgürlüğüne yalnızca "6. maddenin birinci ve ikinci paragraflarında belirtildiği üzere Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirisi'nin 21. maddesinde belirtilen bir gruba ya da grubun bir üyesine yönelik şiddete ve nefrete teşvik edici unsurlar ve 2017/541/EU sayılı Direktifin 5. maddesinde belirtildiği şekilde terör suçu işlemeye yönelik kamuyu provoke edici unsurlar ile 6a(1). maddesinde belirtildiği üzere küçüklerin korunması" ile ilgili durumlarda sınırlama getirebilmeleri öngörülmüştür.

Yayın alım ve yeniden iletim özgürlüğünden muaf tutulmayı sağlayan ilk yaklaşım, "olağan muafiyet süreci" olarak adlandırılabilecek işlem usulüdür. Bu usul esas olarak, koşulları önceki Direktifte TV hizmetleri için öngörülen işlem usulünden esinlenmiştir: son 12 ay içinde en az üç kez ihlal olması; alınacak tedbirlerin bildiriminin medya hizmet sağlayıcısına, medya hizmet sağlayıcısı üzerinde yargı yetkisine sahip üye devlete ve Avrupa Komisyonuna gönderilmesi; medya hizmet sağlayıcısının savunma hakkına saygı duyulması ve Avrupa Komisyonu ve yargı

yetkisine sahip üye devlet ile yapılan istişarelerin bir ay içinde dostane bir çözüm üretememesi bu yaklaşımın işletilebilmesi için gerekli koşullardır.

İkinci yaklaşım ise "hızlandırılmış işlem usulü"dür. Ulusal güvenlik ve ulusal savunmanın korunmasını içerecek şekilde kamu güvenliğine zarar veren hâllerde veya bir terör suçu işlemeye yönelik kamusal provokasyon durumlarında geçerlidir: son 12 ay içinde en az iki ihlal olması; medya hizmet sağlayıcısına, medya hizmet sağlayıcısı üzerinde yargı yetkisine sahip üye devlete ve Avrupa Komisyonuna alınacak tedbirlerle ilgili bildirim gönderilmesi ve medya hizmet sağlayıcısının savunma hakkına saygı duyulması bu yaklaşımın işletilebilmesi için belirlenen koşullardır.

Üçüncü yaklaşım ise "acil durum işlem usulü"dür. Hızlandırılmış işlem usulünün işletildiği durumlarda geçerli olan bu usul kapsamında tedbirlerin, iddia edilen ihlalden sonraki bir ay içinde alınması; tedbirlerin mümkün olan en kısa sürede medya hizmet sağlayıcısının yargı yetkisi altına girdiği üye devlete ve Komisyona bildirilecek olması ve üye devletin acil bir durum olduğunu düşündüğü nedenler de dâhil olmak üzere tedbirlerle ilgili olarak Avrupa Komisyonuna ve üye devlete bir bildirim göndermiş olması gerekmektedir. [159]

2018/1808 sayılı Direktif 4. maddesi ile üye devletlerin kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının Direktif ile düzenlenen alanlarda daha ayrıntılı veya daha katı kurallara uymalarını isteme konusundaki serbestilerini sürdürmeye devam edecekleri ifade edilmektedir.

Bir üye devlet kamu yararına yönelik daha ayrıntılı veya daha katı kurallar getirmek için bu madde kapsamındaki serbestisini kullanmış olması ve bir diğer üye devletin yargı yetkisi altındaki bir medya hizmet sağlayıcısının görsel-işitsel medya hizmetinin tümünün veya önemli bir kısmının kendi topraklarına yönelik olarak

[159] a.g.y., s. 30-31.

yapıldığını değerlendirmesi durumunda,[160] yargı yetkisine sahip üye devletten belirlenen problemleri çözmesini isteme hakkını korumaktadır.[161] Önceki Direktif ile revize Direktif arasında bu konudaki en önemli fark, üye devletler arasındaki iş birliği usullerinin isteğe bağlı medya hizmetlerini kapsayacak şekilde genişletilmesi olmuştur. Bir diğer önemli farkın ise üye devletler arasındaki öngörülen iş birliğinin "karşılıklı tatmin edici bir sonuca ulaşmak amacıyla samimi ve hızlı bir şekilde" olması beklenmektedir.

İş birliği konusunda yargı yetkisine sahip üye devletin talebi aldıktan sonra, belirtilen problemi çözmeye yönelik atılan adımlar hakkında talepte bulunan üye devlete düzenli olarak bilgi vermesi, talebin alınmasını takip eden iki ay içinde elde edilen sonuçlar hakkında talepte bulunan üye devlet ile aynı zamanda Komisyona da bilgi vermesi[162] ve bir çözüme ulaşılamadığı hâllerde sebeplerini açıklaması gerekmektedir.

Bir medya hizmet sağlayıcısının, Direktifte düzenlenen alanlarda kendisine uygulanacak daha katı kuralları aşmak amacıyla başka bir üye devlette yerleşik olduğunu gösteren kanıtlar sunması gereken ilgili (hedeflenen) üye devletin, bunu "medya hizmet sağlayıcısının, söz konusu katı kuralları aşmaya yönelik niyetini

[160] Bir üye devlet medya hizmet sağlayıcının sunduğu hizmetin kendi topraklarına yönelik olarak yapıp yapmadığını değerlendirirken dikkate alınabilecek ölçütler revize edilen Direktifte paylaşılmamıştır. Bu kapsamda değerlendirme yapılırken dikkate alınabilecek ölçütler için 2010/13/EU sayılı bir önceki Direktifin 42 no.lu gerekçesindeki koşulların kullanılabileceği değerlendirilmektedir. Buna göre "bir üye devlet, bir diğer üye devlette yerleşik bulunan bir medya hizmet sağlayıcısı tarafından bir yayının tamamen veya çoğunlukla kendi topraklarına yönelik yapılıp yapılmadığını her bir durum bazında değerlendirirken, reklam ve/veya abone gelirlerinin kaynağı, hizmetin temel dili ya da özellikle alındığı üye devlet içindeki kamuyu hedefleyen programların veya ticari iletişimlerin varlığı gibi göstergelere atıfta bulunabilir."

[161] 2010/13/EU sayılı bir önceki Direktifte bu konuda başvuran üye devletin yargı yetkisini haiz üye devlet ile ortaya çıkan her türlü soruna karşılıklı tatmin edici çözümler getirebilmek amacıyla temas kurabileceği öngörülmüştür. Bu noktada ERGA tarafından 17 Mayıs 2016 tarihinde paylaşılan "Yakınsak Ortamda Ülkesel Yargı Yetkisi Raporu" başlıklı çalışmasında kullandığı anketin faydalı olabileceği değerlendirilmektedir: söz konusu ankette ERGA üyesi düzenleyici otoritelerin çoğunluğu (15), başka bir üye devletin yargı yetkisine girip kendi ülkesinde de faal olan hizmet sağlayıcıların gönüllü bir şekilde daha katı kurallara uyum sağlamadığını ve ayrıca resmî iş birliği usulleri konusunda da ne herhangi bir tecrübeleri olduğunu ne de olumlu bir sonuca ulaşabildiklerini bildirmişlerdir.

[162] Yargı yetkisine sahip olan üye devletin ikili iş birliği sürecinin sonuçları konusunda Komisyona da bilgi vermesi gerekliliği Direktife yeni eklenmiş olup Komisyonun bu madde kapsamındaki rolünü açıklığa kavuşturarak daha da güçlendirmiştir.

ispatlamaya ihtiyaç duymadan"[163] sadece mantıklı gerekçelerini açık bir şekilde belirterek yapması yeterli sayılmıştır.

Revize Direktifle ayrıca, ilgili medya hizmet sağlayıcısının kendini savunma hakkına da saygı gösterilmesi gerekliliği getirilmiş olup katı kuralları aşma iddiası ile bildirimde bulunan üye devletin, almak istediği önlemler hakkında söz konusu medya hizmet sağlayıcısına kendi görüşlerini açıklama fırsatı vermesi öngörülmüştür.

2.3.3 Öz Denetim ve Ortak Denetim

Seksenli yıllara kadar ve özellikle öncesindeki yaklaşık elli yıl boyunca hukuk kuralları, her ne kadar eksiksiz ve düzenli bir şekilde olmasa da kamu yararını sağlamak ve dolayısıyla insanları, toplulukları ve çevreyi korumak için ana kurumsal araç olarak kullanılmıştır.[164] Seksenler ve doksanlarda hâkim bakış açısı olan "az ama öz" *(less is more)* felsefesi doğrultusunda piyasaya ve bu anlamda medya sektörüne devlet müdahalesini asgari düzeye indirme politikaları belirleyici olmuştur. Bu dönemde özel sektör eliyle yürütülen gönüllü rejimler ve bu doğrultuda yeni bir düzenleyici çerçeve hazırlama süreci başlamıştır.[165] Özellikle doksanlı yıllarda yasal anlamda bağlayıcılığı olan düzenlemelerin hazırlanması sürecine paydaşları da dâhil etmeyi hedefleyen başta ortak denetim ve bağlayıcılığı bulunmayan daha esnek hukuk

[163] Medya hizmet sağlayıcının daha katı kuralları aşmak niyetinin ispat edilmesi gerekliliğinin çıkarılması hususu düzenleyici otoriteler tarafından sürecin daha kolay bir şekilde işletilmesini sağlayacağı yönünde değerlendirilmiştir: daha katı kuralların varlığı (üretime destek zorunluluğu, reklam kuralları vb.) ve daha katı kuralları aşmanın sağladığı rekabet avantajının bir üye devlet için medya hizmet sağlayıcısının daha katı kuralları aşma girişimlerini ispatlamak için yeterli olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca ERGA üyeleri arasında başka göstergeler konusunda farklı yorumların olduğu ve bu maddenin işletilebilmesi için düzenleyici otoriteler arasında kanıt toplamada iş birliği yapılmasının önemli olduğu vurgulanmıştır.
Bkz. ERGA, 2018, s. 60.

[164] Joel Bakan, The Invisible Hand of Law: Private Regulation and the Rule of Law, *Cornell International Law Journal*, Cilt 48, 2015, s. 279-280.

[165] Fabrizio Cafaggi ve Andrea Renda, Public and Private Regulation: Mapping the Labyrinth, *CEPS Working Document*, Sayı: 370, 2012, s. 1.

düzenlemeleri (rehber ilkeler ve deklarasyonlar gibi) sayısında ciddi bir artış görülmüştür.[166]

Öz denetim ve ortak denetim mekanizmalarının medya sektöründe kullanımı üzerine hem AB düzeyinde gerçekleştirilen düzenlemelerin hem de bu alanda yapılan araştırmaların yirmi yıldan uzun bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir.[167] Bu bakımdan en eski tarihli çalışma olarak Avrupa Birliği Konseyinin 27 Eylül 1999 tarihinde kabul ettiği "Yakınsama Yeşil Raporu Üzerine Kamu Görüşü" başlıklı metinde öz denetimin mevcut düzenlemeleri tamamlayabileceği ve serbest rekabet ile kamu çıkarlarının korunması arasındaki dengeyi sağlamaya katkı sunabileceği değerlendirilmiştir.[168] Geleneksel olarak öz ve ortak denetimin medya politikalarında küçüklerin korunması, tüketicinin korunması ve basın etik ilkeleri olmak üzere üç alanda uygulanageldiği görülmektedir. Son dönemlerde ise medya sektöründe öz ve ortak denetimin sadece belli bir alanda uygulanması yerine, belirlenen bir medya alt kategorisinde aynı düzenleyici sistemi yerleştirebilmek maksadıyla sektörün belli bir bölümü için de uygulandığı görülmektedir. Bu kapsamda, 2009-2015 yılları arasında Birleşik Krallık'ta Ofcom tarafından isteğe bağlı medya hizmetlerini denetlemek üzere görevlendirilen İsteğe Bağlı Televizyon Birliği (ATVOD) ya da İrlanda'da öz denetim modeli olarak uygulanan İsteğe Bağlı Görsel-İşitsel Sektör Kodu (ODAS) gibi düzenlemeler pratikte görülen örnekler arasında yer almaktadır.[169] AB düzeyinde öz denetim mekanizması olarak uygulanan güncel örneklerden birisi de Dezenformasyon Uygulama Kodudur. Çevrim içi platformlar, önde gelen sosyal medya hizmetleri ve reklam sektörü oyuncuları, çevrim içi ortamdaki dezenformasyon ve sahte haberlerle

[166] Maja Cappello (ed.), *Self- and Co-regulation in the new AVMSD*, European Audiovisual Observatory, Strasbourg, 2019, s. 1-4.
[167] Wolfgang Schulz (Ed.), *Final Report: Study on co-regulation measures in the media sector,* Hans-Bredow-Institut ve Institute of European Media Law, 2007, s. 18-27.
[168] European Council (1999), Council Conclusions concerning the results of the public consultation on the Convergence Green Paper (in particular the aspects relating to the media and the audiovisual sector), OJ: 6.10.1999, C 283.
[169] Jean-François Furnémont ve Tanja Kerševan Smokvina, European Co-regulation Practices in the Media: Comparative analysis and recommendations with a focus on the situation in Serbia, European Commission ve Council of Europe, Ekim 2017, s. 22.

mücadele edebilmek amacıyla AB Komisyonunun girişimleri neticesinde gönüllü olarak bir araya gelmişlerdir.[170]

Bu kapsamda konunun kazandığı öneme binaen Avrupa yasa koyucuları, revize Direktifin İkinci Bölümünde son olarak 4a. maddesi ile ortak ve öz denetim ilkelerini düzenlemiştir. Böylelikle paydaşlar ve özellikle hizmet sağlayıcıların öz ve ortak denetim yoluyla düzenleyici sürece daha fazla katılmalarını mümkün kılacak yönde bir adım atılarak öz ve ortak denetim mekanizmaları, belli konularda daha önce hiç olmadığı kadar önemli hâle getirilmiştir. Genel bir kabul olarak Direktifin 4a(1). maddesinde bu hususta "Üye devletler, bu Direktifte düzenlenen alanlarda ortak denetimin kullanımını ve ulusal çapta kabul edilen rehber ilkelerle öz denetimin geliştirilmesini, kendi yasal sistemlerinin izin verdiği ölçüde, teşvik edeceklerdir." ifadeleri kullanılmıştır. Söz konusu ilkelerin ilgili üye devletlerdeki temel paydaşlar tarafından geniş ölçüde kabul görmüş olması; amaçlarının açık ve net bir şekilde belirlenmesi; düzenli, şeffaf ve bağımsız bir izleme ile istenilen amaçlara ulaşılıp ulaşılmadığına ilişkin değerlendirmeler öngörmesi; etkili ve orantılı müeyyidelerle etkin bir uygulama sağlaması gerekmektedir.

Revize Direktifin 14 no.lu gerekçesinde öz denetim "ekonomik operatörlerin, sosyal tarafların, sivil toplum örgütlerinin ve derneklerin, kendi aralarında ve kendileri için ortak ilkeleri hayata geçirmelerine olanak sağlayan bir çeşit gönüllü girişim" olarak tanımlanmış ve bu ilkelerin geliştirilmesinden, izlenmesinden ve uygulanmasından bu kuruluşların sorumlu olduğu belirtilmiştir. Aynı gerekçede ortak denetimin, "en basit hâliyle, öz denetim ve yasa yapıcı arasında üye devletin yasal geleneklerine uygunluk içinde yasal bir bağ oluşturduğu" ifade edilmiştir. Ortak denetimde düzenleyici rol, paydaşlarla hükûmet veya ulusal düzenleyici otoriteler veya kurumlar arasında paylaşılmaktadır. Ortak denetim sisteminin kabulü, süreçlerin denetlenmesi ve sistemin finansmanı, ilgili kamu kurumlarının görevleri arasında yer

[170] European Commission, Shaping Europe's digital future: Code of Practice on Disinformation, https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/code-practice-disinformation (10.04.2021)

almaktadır. Hedeflenen amaçları karşılamaması hâlinde ortak denetim, devlet müdahalesine de imkân tanımaktadır.

Gelişen görsel-işitsel medya hizmetleri sektöründeki kamu yararına yönelik amaçların elde edilmesini hedefleyen tedbirler, hizmet sağlayıcılarının aktif destekleriyle birlikte alındığı takdirde daha etkili olmaktadır.[171] Bu minvalde Direktifte üye devletlerin ve Komisyonun, medya hizmet sağlayıcıları, video paylaşım platform hizmeti sağlayıcıları veya onları temsil eden örgütler tarafından ve gerekli görüldüğü durumlarda da sektör, ticaret, meslek ve tüketici birlikleri veya örgütleri ile iş birliği içinde hazırlanan Birlik rehber ilkeleri aracılığıyla öz denetimi destekleyebileceği vurgulanmıştır.[172]

Revize Direktif ayrıca, üye devletlerin söz konusu rehber ilkelerin veya bazı kısımlarının yeterince etkin olmadığı yönünde kendi ulusal bağımsız düzenleyici otoritelerinin veya kurumlarının bir sonuca ulaşmaları durumunda, Direktife ve AB hukukuna uygun olarak kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının daha detaylı ve daha katı kurallara uymalarını talep etme serbestilerini sürdürebileceklerini teyit etmektedir.

2.3.4 Medya Hizmet Sağlayıcılarının Yükümlülükleri

"Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine Uygulanacak Hükümler" başlığını taşıyan Üçüncü Bölümde ilk olarak 5. maddede medya hizmet sağlayıcılarıyla ilgili bilgilere kamunun kolaylıkla erişim sağlamasına ilişkin hususlar düzenlemektedir. Buna göre

[171] 2018/1808 sayılı Direktif 13 no.lu gerekçe.
[172] Komisyon ayrıca üye devletlerle iş birliği içinde ve uygun olduğu durumlarda yerindelik ve orantılılık ilkelerine uygun olacak şekilde Birlik rehber ilkelerinin geliştirilmesini kolaylaştırmak; Birlik rehber ilkelerini kamunun erişimine sunmak ve bu ilkelerin uygun tanıtımını yapmakla da görevlendirilmiştir.

medya hizmet sağlayıcısının adı; yerleşik olduğu coğrafi adresi; medya hizmet sağlayıcısına ait, kendisiyle doğrudan ve etkili bir şekilde hızlıca temas kurulmasına olanak tanıyacak elektronik posta adresini veya web sitesini içeren ayrıntılara ek olarak, medya hizmet sağlayıcısı üzerinde yargı yetkisine sahip üye devlet ile yetkili düzenleyici otoritelerin veya kuruluşların veya denetleyici kuruluşların bilgilerine kullanıcıların kolaylıkla, doğrudan ve sürekli olarak erişim sağlayabilmeleri öngörülmüştür.

Öte yandan, revize Direktif ile bu maddenin kapsamı genişletilmiş ve üye devletlere yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının, ortaklarını da içerecek şekilde sahiplik yapılarıyla ilgili bilgileri erişilebilir hâle getirmelerini gerektiren yasal önlemleri de alabilme imkânı getirilmiştir.[173] Direktifin 15 no.lu gerekçesiyle medya sahipliğinde şeffaflığın, ifade özgürlüğüyle doğrudan ilişkili olduğu belirtilmiş ve sahiplik nedeniyle sunulan hizmetlerin içeriğinin kontrol altına alındığı veya içerik üzerinde önemli bir etkinin olduğu durumlarda, medya hizmet sağlayıcılarının sahiplik yapısına ilişkin bilgilerin bu tür içerikler hakkında kullanıcıların bilinçli bir yargıda bulunmalarına olanak sağladığı ifade edilmiştir.

Üye devletlerin görsel-işitsel medya hizmeti alım ve yeniden iletim özgürlüğünü kısıtlamada kullanabilecekleri ve görsel-işitsel medya hizmetlerinde yer verilmemesi gereken unsurlar ise 6. maddede sıralanmıştır. Buna göre, üye devletlerin insan onuruna saygı gösterilmesi ve korunmasına yönelik yükümlülükleri saklı kalmak kaydıyla üye devletler, kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının sunduğu görsel-işitsel medya hizmetlerinin Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'nin 21. maddesinde[174] belirtilen bir gruba ya da grubun bir üyesine yönelik

[173] "İlgili temel hak ve özgürlüklerin esasına saygı duyulması ve alınacak önlemlerin gerekli ve orantılı olması şartıyla bir medya hizmet sağlayıcının sahiplik yapısına ilişkin bilgilerin kullanıcıların erişimine açılıp açılmayacağına ya da ne ölçüde açılacağına üye devletler karar verebilmelidirler." Bkz. 2018/1808 sayılı Direktif 15 no.lu gerekçe ve 5. madde.

[174] Ayrımcılık yasağı başlığını taşıyan 21. madde iki alt paragraftan müteşekkildir:
"1. Cinsiyet, ırk, renk, etnik veya sosyal köken, kalıtımsal özellikler, dil, din veya inanç, siyasi veya başka herhangi bir görüş, bir ulusal azınlığın üyesi olma, hususiyet, doğum, maluliyet, yaş veya cinsel eğilim gibi herhangi bir nedenle ayrımcılık yapılması yasaktır.

şiddete ve nefrete teşvik edici unsurları ve 2017/541/EU sayılı Direktifin 5. maddesinde[175] belirtildiği şekilde terör suçu işlemeye yönelik kamuyu provoke edici unsurları içermemesini uygun araçlarla temin etmekle sorumlu tutulmuşlardır. Bu madde uyarınca alınan önlemlerin gerekli ve orantılı olması, Bildirgede belirtilen haklara saygı gösterilmesi ve Bildirgedeki ilkelere uygun hareket edilmesi gerekmektedir.

Direktifin 17 no.lu gerekçesinde, "şiddete veya nefrete teşvik" kavramının, iş dünyası ve üye devlet otoriteleri arasında uyum ve yasal bir netlik temin etmek amacıyla 2008/913/JAI Konsey Çerçeve Kararı'nda[176] belirtilen anlama uygun olacak şekilde anlaşılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Görsel-işitsel medya hizmetlerinde küçüklerin korunması için üye devletlerin almaları gereken tedbirler detaylandırılmış ve kapsamı genişletilmiştir. Buna göre Direktifin 6a. maddesinin ilk paragrafıyla üye devletlerin, kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan ve küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek olan görsel-işitsel medya hizmetlerinin, küçüklerin normal zamanlarda bu hizmetleri görmeyeceği veya işitmeyeceği şekilde vermelerini temin edecek uygun tedbirleri almaları öngörülmüştür.

2. Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşma ve Avrupa Birliği Antlaşması'nın uygulanması kapsamı çerçevesinde ve bu Antlaşmaların özel hükümleri saklı kalmak üzere milliyet nedeniyle her türlü ayrımcılık yasaktır."

[175] "Üye Devletler, terör eylemlerinin yüceltilmesi gibi doğrudan veya dolaylı olarak terör suçlarının işlenmesini savunan ve böylelikle bu tür suçlardan bir veya daha fazlasının işlenmesi riskinin ortaya çıktığı durumlarda olduğu gibi bir davranışın 3(1) maddenin (a) bendinden (i) bendine kadar listelenen suçlardan birinin işlenmesini kışkırtmak amacıyla bir mesajın çevrimiçi veya çevrimdışı olarak halka dağıtılmasını veya herhangi bir yolla sunulmasını sağlamanın, kasıtlı olarak yapıldığında, bir suç olarak cezalandırılması için gerekli önlemleri alacaklardır."

[176] European Council, Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law, OJ: 6.12.2008, L 328.

2010 tarihli Direktifte sadece televizyon yayın hizmetlerinde alınması uygun görülen tedbirlerin, 2018/1808 sayılı Direktifle birlikte isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine de uygulanması ve koruma seviyesinin artırılması gereği duyulmuştur. Alınabilecek tedbirler arasında yayın saatin seçimi, yaş doğrulama araçları gibi teknik tedbirlere yer verilmiş ve alınacak tedbirlerin, programın potansiyel zararıyla orantılı olması gerektiği belirtilmiştir.

Öte yandan 20 no.lu gerekçede, üye devletler arasında asgari standartlarda uyum sağlanmasının, özellikle küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek içeriğe karşı üye devletlerin daha yüksek dereceli bir koruma geliştirmelerine imkân vereceği vurgulanmıştır. Küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek olan ancak cezai suçlar kapsamına girmeyen çok zararlı içeriklerin, üye devletler tarafından kabul edilen daha katı önlemler saklı kalmak kaydıyla, şifreleme ve etkin ebeveyn kontrolü gibi daha katı önlemlere tabi tutulması gerekliliğine işaret edilmiş ve bu kapsamda 6a. maddesinin ilk paragrafında özellikle pornografi ve aşırı şiddet gibi çok zararlı içeriklerin en katı önlemlere tabi olacağı belirtilmiştir.

Medya hizmet sağlayıcıları tarafından çocuk koruma mekanizmalarının oluşturulmasının, küçüklerin kişisel verilerinin işlenmesine kaçınılmaz olarak sebep olacağı Direktifte altı çizilen başka bir husustur. Direktifin 21 no.lu gerekçesi, Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 2016/679/EU sayılı Tüzük'ünün[177] kişisel verilerinin işlenmesi hususunda çocukların özel olarak korunması gerektiğini onayladığını hatırlatmakta ve madde 6a'nın ikinci paragrafı, medya hizmet sağlayıcıları tarafından toplanan küçüklere ait kişisel verilerin doğrudan pazarlama, profil çıkarma ve kişinin alışkanlıklarına yönelik reklamlar gibi ticari amaçlar için kullanılmaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

[177] European Parliament and Council, Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance), OJ: 4.5.2016, L 119.

Aralarında ebeveynler ve küçüklerin de olduğu izleyicilerin, izledikleri içerikler hakkında bilinçli karar almalarında yetkinleştirilmeleri amacıyla medya hizmet sağlayıcılarının küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek içerikler hakkında yeterli bilgi sunmaları gerekli bir husustur.[178] Üye devletlerin, medya hizmet sağlayıcılarının küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek nitelikteki içerikler hakkında izleyicilere yeterli bilgiyi sunmalarını temin etmeleri konusu, madde 6a kapsamında düzenlenmiştir. Bu amaçla medya hizmet sağlayıcılarının, görsel-işitsel medya hizmeti içeriğinin "potansiyel zararını" açıklayan sistemler kullanmaları öngörülmüştür. Yapılacak bilgilendirmenin, içerik tanımlayıcı bir sistemle veya içeriğin türünü açıklayan sesli bir uyarı, görsel bir sembol veya başka araçlar vasıtasıyla olabileceği ifade edilmiştir.

Direktifin 4a. maddesinde düzenlenen ve birçok konuda uygulanması beklenen ortak ve öz denetim modellerine 6a. maddesi kapsamında da gönderme yapılmıştır. Medya hizmet sağlayıcılarının, izleyicilere içeriğin küçüklerin gelişimine zarar verebilecek nitelikteki yapısı hakkında bilgi vermesini temin etmek amacıyla üye devletlerden ortak denetim kurallarının kullanımını teşvik etmeleri beklenirken Komisyona da ortak denetim ilkelerine ilişkin iyi uygulama örneklerinin paylaşımı konusunda medya hizmet sağlayıcılarını teşvik etme görevi verilmiştir. Ayrıca, kamu yararına yönelik elde edilmesi hedeflenen etkiler konusunda alınacak tedbirler arasında sayılan Birlik rehber ilkeleri aracılığıyla öz denetim modelinin de desteklenebileceği bildirilmiştir.

Revize Direktif ile detaylı bir şekilde düzenlenen başka bir konu ise engelli bireylerin görsel-işitsel medya hizmetlerine erişiminin sağlanması olmuştur. Direktifin 22 no.lu gerekçesinde belirtildiği üzere, görsel-işitsel içeriğe erişim sağlanması Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen taahhütler çerçevesinde temel bir zorunluluktur. Madde 7 ile düzenlenen bu konuda, medya hizmet sağlayıcılarının teşvik edilmesi noktasından engelli bireylerin görsel-işitsel medya

[178] 2018/1808 sayılı Direktif 19 no.lu gerekçe.

hizmetlerine erişiminin sağlanmasının temin edilmesi noktasına gelinmiştir. Buna göre üye devletler, gecikmesizin, yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının hizmetlerine, uygun önlemler kullanarak, devamlı ve artan bir şekilde engellilerin erişim sağlamalarını temin etmekle sorumlu tutulmuşlardır.

Üye devletlerin, engellilerin görsel-işitsel medya hizmetlerine devamlı ve artan bir şekilde erişimlerini sağlama hususunda erişim eylem planları geliştirmelerine yönelik olarak medya hizmet sağlayıcılarını teşvik etmeleri ve erişim konularında bilgi sağlama ve şikâyetler almak üzere engellilerin de kolayca erişebileceği, kamuya açık ve tek bir çevrim içi temas noktası oluşturmaları öngörülmüştür. Üye devletlere aynı zamanda, görsel-işitsel medya hizmetleri aracılığıyla kamuya sunulan doğal afet olaylarındaki duyurular ve bildiriler gibi acil bilgilerin de engellilerin erişimlerine açık bir şekilde verilmesini temin etme yükümlülüğü getirilmiştir.[179]

2.3.5 Kamu Yararına Yönelik Hizmetler ve Program Bütünlüğü

Medya ortamının sürekli değişim içinde olduğunu ve hem yayın akışlı medya hizmet sağlayıcılarının hem de yayın akışsız medya hizmet sağlayıcılarının tipik şirket politikaları gereği, izleyicilerin önceki etkileşimlerine dayanarak daha fazla izlenme ihtimali olan içerikleri paylaşmalarını göz önünde bulunduran Komisyon, revize Direktifin 7a. maddesi ile üye devletlerin kamu yararına yönelik görsel-işitsel medya hizmetlerinin uygun bir şekilde görünür hâle getirilmesini temin edecek önlemler alma serbestileri olduğunu teyit etmiştir. Ancak bu durum Direktifin 25 no.lu gerekçesinde de belirtiği üzere, üye devletlerin tercihine bırakılmış olup Komisyon sadece bu tür

[179] Ancak 2018/1808 sayılı Direktifin 24 no.lu gerekçesinde bazı durumlarda, acil bilgilerin engellilerin de erişimlerini sağlayarak verilmesi mümkün olmayabileceği ve bu tür olağandışı durumların, acil bilgilerin görsel-işitsel medya hizmetleriyle kamuya verilmesine engel teşkil etmemesi gerektiği ifade edilmektedir.

yükümlülüklerin Birlik hukukuna uygun olacak şekilde ve kamu yararına yönelik hedeflerin karşılanması için gerekli olduğu durumlarda getirilmesini istemiştir.

Direktifte medya hizmet sağlayıcılarının editoryal sorumluluklarını ve görsel-işitsel değer zincirini korumak amacıyla medya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan programların ve görsel-işitsel medya hizmetlerinin bütünlüklerinin garanti altına alınması gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda Direktifin 7b. maddesi ile üye devletler, medya hizmet sağlayıcısının açık rızası olmaksızın, sunulan görsel-işitsel medya hizmetlerine ticari amaçlarla eklentiler yapılmamasını ve bu hizmetlerin değiştirilmemesini sağlayacak uygun ve orantılı önlemleri almakla yükümlü tutulmuşlardır.

Üye devletlerin, 7b. maddesinin uygulanması amacıyla görsel-işitsel medya hizmetlerini ilk olarak sağlayan medya hizmet sağlayıcılarının yasal çıkarlarını dikkate alırken kullanıcıların yasal çıkarlarının da korunmasına ilişkin istisnaların yer aldığı düzenleyici detayları da belirlemeleri gerekmektedir. Bu kapsamda Direktifin 26 no.lu gerekçesinde üye devletlerden bireysel iletişim hizmetlerinden kaynaklanan eklentiler gibi hizmetin alıcısı tarafından sadece özel kullanımlar için başlatılan veya yetkisi verilen eklentiler için medya hizmet sağlayıcısının rızasının gerekmemesini temin etmelerinin; ses barları, arama fonksiyonları, gezinti menüleri veya kanalların listeleri gibi programlar arası gezinti yapılabilmesi ve cihazın çalıştırılması için gerekli kullanıcı kontrol unsurlarını sağlamalarının; uyarı bilgileri, kamu yararına yönelik bilgiler, altyazılar veya medya hizmet sağlayıcısı tarafından yapılan ticari iletişim eklentileri gibi yasal eklentilerin kapsam içine alınmamasını sağlamalarının beklendiği belirtilmektedir.

2.3.6 Ticari İletişim

Ticari iletişim konusunda genel ilkelerin yer aldığı 9. madde, 2010/13/EU sayılı Direktifte bazı değişikliklere tabi tutulsa da genel hatlarıyla korunmuştur. İlk olarak 9. madde ile daha önceden yasak olan sigara ve diğer tütün ürünlerinin her türlü görsel-işitsel ticari iletişimi kapsamına elektronik sigaralar ve dolum kitleri de dâhil edilmiştir.

Revize Direktifin 9. maddesine eklenen ikinci ve üçüncü paragraflarla alkollü içeceklerin görsel-işitsel ticari iletişim hususları ele alınmıştır. Buna göre öncelikle ikinci paragrafla birlikte program desteklemesi ve ürün yerleştirme hariç olmak üzere isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerindeki alkollü içecekleri içeren görsel-işitsel ticari iletişimlerin, alkollü içeceklerin televizyon reklamları ve tele-alışverişlerine uygulanan kriterlere uygun olması beklenmektedir.[180] Eklenen üçüncü paragraf ile üye devletlere, Birlik rehber ilkeleri aracılığıyla alkollü içecekleri içeren uygunsuz görsel-işitsel ticari iletişimler hakkında ortak denetimin kullanımını ve öz denetimin desteklenmesini teşvik etme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu ilkelerin alkollü içecekler içeren görsel-işitsel ticari iletişimlere küçüklerin maruz kalmasını etkin bir şekilde azaltmayı amaçlaması gerekmektedir.[181]

Revize Direktifin 9. maddesinde son olarak aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıdaların ticari iletişimi konusunda değişiklik yapılmıştır. Revize Direktifteki hâliyle aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeleri içeren yiyecek ve içeceklere

[180] 2018/1808 sayılı Direktifin 27 no.lu gerekçesinde alkollü içeceklere ilişkin televizyon reklamları ve tele-alışverişe uygulanan daha detaylı kriterlerin, programlardan ayrı olmaları özelliğiyle reklam spotlarına da uygulanması ve bu nedenle program destekleme ve ürün yerleştirme gibi programa bağlantılı olan ya da programın ayrılmaz bir parçası olan diğer ticari iletişimlerin hariç tutulması gerektiği vurgulanmaktadır.

[181] Alkollü içecekler konusundaki görsel-işitsel ticari iletişimi tamamen yasaklamayan 2018/1808 sayılı Direktif bu konuda ortak ve öz denetim modellerinin kullanılmasını teşvik etmektedir. 2018/1808 sayılı Direktifin 29 no.lu gerekçesinde görsel-işitsel ticari iletişimlerdekileri kapsayacak şekilde alkollü içeceklerin sorumlu bir şekilde pazarlanmasına yönelik Avrupa Birliği ve ulusal düzeyde ortak denetim ve öz denetim sistemleri bulunduğu ve özellikle de alkolün ölçülü tüketimine yönelik mesajların alkollü içeceklerin görsel-işitsel ticari iletişimleri içinde verilmesini amaçlayan sistemlerin daha fazla desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir.

yönelik olup çocuk programlarıyla birlikte veya bu programların içine yerleştirilen uygunsuz görsel-işitsel ticari iletişimler hakkında Birlik rehber ilkeleri aracılığıyla ortak denetimin kullanımının ve öz denetimin desteklenmesinin üye devletlerce teşvik edilmesi öngörülmektedir. Bu ilkelerin bu tür yiyecek ve içecekleri içeren görsel-işitsel ticari iletişimlere çocukların maruz kalmasını etkin bir şekilde azaltmayı amaçlaması beklenmektedir. Ayrıca, söz konusu görsel-işitsel ticari iletişimlerde bu tür yiyecek ve içeceklerin besinsel bakımdan olumlu özelliklerine vurgu yapılmaması gerektiği de bildirilmektedir.[182]

Program desteklemesi alan görsel-işitsel medya hizmetlerinde sağlanması beklenen koşulları belirleyen 10. maddeye revize Direktif ile bazı eklemeler yapılmıştır. Buna göre ikinci paragrafta görsel-işitsel medya hizmetlerinin veya programların, temel faaliyetleri elektronik sigaralar ve dolum kitlerinin yanı sıra sigara ya da diğer tütün ürünlerinin üretimi veya satışı olan şirketler tarafından desteklenemeyeceği belirtilmiştir. Dördüncü paragraf ile üye devletlere çocuk programlarının desteklenmesini yasaklayabilme serbestisi tanınmıştır.

Ürün yerleştirme konusundaki ilkelerin düzenlendiği 11. maddenin de kapsamı genişletilmiştir. Direktifin 32 no.lu gerekçesinde, televizyon yayıncılığı pazarının büyük bir değişim geçirdiği ve yayın akışlı görsel-işitsel medya hizmetleri ile ürün yerleştirmeye yönelik nicel kurallar bağlamında tüm görsel-işitsel ticari iletişimlerde daha fazla esnekliğe ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, içeriğin reklamsız verilmesi gibi yeni hizmetlerin ortaya çıkmasının, izleyicilerin alternatif hizmetlere kolayca geçiş yapabilmesine imkân sağladığı hatırlatılmıştır. Bu kapsamda 2010/13/EU sayılı Direktifin sadece televizyon yayınlarındaki ürün yerleştirmeyi düzenleyen bu maddesinin, artık isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine de uygulanması öngörülmüştür. Ürün yerleştirmenin izin verildiği görsel-işitsel medya hizmeti türleri ise yeniden tarif edilmiş olup önceki Direktifte hangi görsel-işitsel medya

[182] Çocuklara yönelik yiyecek reklamları bağlamında yiyecekleri besin içerikleri temelinde ayırmak için söz konusu rehber ilkelerin hazırlanması konusunda 2018/1808 sayılı Direktifin 28 no.lu gerekçesi, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Avrupa Bölgesel Ofisi besin profil modelinde olduğu gibi yaygın olarak bilinen ulusal ve uluslararası besin rehber ilkelerinin kullanımını teşvik etmektedir.

hizmetlerinde ürün yerleştirme olabileceği belirtilirken revize Direktif ile hangi görsel-işitsel medya hizmetlerinde ürün yerleştirmeye yer verilemeyeceği düzenlenmiştir. Buna göre haberler, güncel olay programları, tüketici programları[183], dini programlar ve çocuk programları hariç olmak üzere ürün yerleştirme tüm görsel-işitsel medya hizmetlerinde serbest hâle getirilmiştir. Revize Direktif ile ticari iletişime getirilen genel yasak kapsamında elektronik sigaralarla dolum kitlerinin de ürün yerleştirmelerine izin verilmeyeceği açıkça ifade edilmiştir.

"Televizyon ve Tele-Alışveriş" başlığını taşıyan Yedinci Bölümde yer alan 20. madde ile reklam ve tele-alışverişin yerleştirilmesi ile ilgili olarak bazı değişiklikler yapılmıştır. Buna göre televizyon için yapılmış filmler (diziler, seriler ve belgeseller hariç), sinematografik eserler ve haber programları yayınında en az 30 dakikalık aralıklarla bir kez sadece reklam ya da tele-alışveriş ile kesilebileceğini belirten 2010/13/EU sayılı Direktif, bu programların yayınının yine en az 30 dakika aralıklarla fakat bu kez reklam, tele alışveriş veya her ikisiyle bir kez kesilebileceği yönünde değiştirilmiştir. Ayrıca, Direktif ile birlikte çocuk programlarında tele-alışveriş yayını yapılması yasaklanmıştır.

2018/1808 sayılı Direktifin 23. maddesiyle televizyon reklam spotları ile tele-alışveriş spotlarının yerleştirilme zamanları ve oranları konusunda ciddi bir değişikliğe gidilmiştir. Direktifin 41 no.lu gerekçesinde vurgulandığı üzere, reklam verenlerin taleplerini ve izleyici sayısını azami ölçüde artırmak amacıyla yayıncıların daha fazla esnekliğe sahip olmaları ve reklamları yerleştirme zamanlarına karar verebilmeleri önemli bir husustur. Öte yandan bu esnekliğin izlenme oranının yüksek olduğu zaman diliminde izleyicileri aşırı miktarda reklama maruz bırakabilecek olması nedeniyle bu bağlamda tüketicilerin yeterli seviyede korunması da ayrıca önemlidir. Direktif bu detayları göz önünde bulundurarak 06.00-18.00 saatleri arasında gösterilebilecek

[183] 2018/1808 sayılı Direktifin 34 no.lu gerekçesinde tüketici programları, izleyicilere tavsiyeler veren ya da ürün ve hizmetlerin satın alınmasına yönelik değerlendirmeler sunan programlar olarak tanımlanmış ve bu tür programlarda ürün yerleştirmeye izin verilmesi, bu programlardaki mal ve hizmetlerin gerçeklere dayalı ve dürüst bir değerlendirmesini bekleyebilecek izleyiciler için reklam ve editoryal içerik arasındaki ayrımı bulanıklaştıracağı vurgulanmıştır.

televizyon reklam spotlarının ve tele-alışveriş spotlarının oranı ile 18.00-24.00 saatleri arasında gösterilebilecek oranların birbirinden ayrı olarak hesaplanmasını öngörmüştür. Gösterimine izin verilen televizyon reklam ve tele-alışveriş spotları oranının belirlenen zaman dilimlerinin %20'sini geçmemesi gerektiği belirtilmiştir.

Televizyon reklam ve tele-alışveriş spotları için belirlenen oranların hesaplamasına, 2010/13/EU sayılı Direktif ile yayıncıların kendi programları ve doğrudan bu programlardan türetilen tali ürünler, program desteklemesi duyurularının ve ürün yerleştirme ile bağlantılı olarak yapacakları duyuruların dâhil edilmemesi gerektiği garanti altına alınmıştır. 2018/1808 sayılı Direktif bu unsurlara, televizyon yayıncılarının büyük yayın gruplarının parçası olduğunu kabul ederek, aynı medya grubuna ait diğer kuruluşlardan alınan görsel-işitsel medya hizmetleri ve programlarla ilgili yayıncı tarafından yapılan duyuruları ve televizyon reklamı veya tele alışveriş spotları ile editoryal içerik arasındaki ve iki ayrı spot arasındaki nötr aralıkları[184] da dâhil etmiştir.

2.3.7 İsteğe Bağlı Hizmetlerde Avrupa Eserleri ve Finansal Katkı Yükümlülüğü

Yenilenen Direktifin 13. maddesi ile isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinden sunulan Avrupa eserleri konusunda önemli değişikliklere gidilmiştir. 13. maddenin 2010/13/EU sayılı Direktifteki hâli, Avrupa eserlerine erişimin sağlanması ve bunların üretiminin teşvik edilmesi için isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine yönelik genel bir yükümlülük tesis etmiştir. Uygulanabilir olduğunda ve uygun araçlarla bu hedeflere ulaşılabilmesi için bu tür hizmetlerin, Avrupa eserlerinin üretimine ve kazanılmış haklarına ilişkin finansal katkı yapmaları veya program kataloğundaki Avrupa eserleri payı ve/veya önceliği/görünürlüğü gibi yöntemlerden

[184] 2018/1808 sayılı Direktifin 41 no.lu gerekçesinde nötr aralıkların, editoryal içeriği televizyon reklamlarından veya tele alışveriş spotlarından ve tek spotlardan ayırdığına vurgu yapılarak herhangi bir görsel-işitsel içeriğin bittiğini ve diğerinin başladığının izleyiciler tarafından açık bir şekilde ayırt edilebilmesini sağladığı ifade edilmiştir.

hangilerinin tercih edileceği de dâhil olmak üzere tüm kararı üye devletlere bırakmıştır.[185]

Bu doğrultuda da Avrupa Birliği üye devletlerinin isteğe bağlı hizmetlerde Avrupa eserlerinin üretimi ve dağıtımı konusundaki Direktif hükümlerini ulusal mevzuatlarına aktarırken farklı yaklaşımlar benimsediği görülmüştür:

- "Bazı üye devletler 13. maddenin uygulanması amacıyla isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmeti sağlayıcılarına kataloglarında belli bir oranda Avrupa eserinin gösterilmesi yükümlüğü getirmiştir. Bu yükümlülük bazı üye devletlerde (Macaristan, Litvanya, Malta, Slovakya gibi) isteğe bağlı hizmet sağlayıcılarına Avrupa eserleri konusunda getirilen tek yükümlülük iken bazı üye devletlerde (Fransa, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, İtalya, Polonya, Romanya, Slovenya, İspanya gibi) ise bu yükümlülük, diğer yükümlülüklerle birleştirilmiş ya da alternatif olarak sunulmuştur. İsteğe bağlı hizmetlerin kataloglarında yer vermeleri gereken Avrupa eserleri oranları ise %10 ila 60 arasında değişmektedir. Bazı üye devletler (Malta, Hırvatistan, Fransa, İtalya) aynı zamanda bu oranların uygulanması için belli bir dönem boyunca aşamalı artış politikası uygulamışlardır.
- Bazı üye devletler ise 13. maddenin uygulanması için isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri sağlayıcılarına yönelik olarak Avrupa eserlerine görünürlük sağlamaları yükümlülüğü getirmiştir. Bu yükümlülüğü getiren üye devletlerin büyük bir çoğunluğu aynı zamanda diğer yükümlülükleri de getirmişlerdir. Özel tanıtım/görünürlük yükümlülüklerine örnekler ise şu şekildedir: katalogda menşe ülkenin belirtilmesi (Romanya, Polonya), Avrupa eserlerinin aranmasına imkân veren araçların geliştirilmesi (Polonya), kataloğa Avrupa eserlerini tanıtan bilgi ve materyallerin eklenmesi (Polonya), ana sayfaya Avrupa eserlerinin ayrıca eklenmesi (Fransa), özellikle son beş yılda üretilen Avrupa eserlerinin vurgulanması (Estonya), tanıtıcı film veya görsellerin kullanılması (Fransa).

[185] ERGA, 2018, s. 26.

- Bazı üye devletler ise isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri sağlayıcılarına Avrupa eserlerinin üretimine finansal katkı sunma ya da bu eserlerin haklarının satın alınması yönünde yükümlülükler getirmişlerdir. Bazı üye devletler (Hırvatistan, İspanya) bu yükümlülüğün, katalogda belli bir oranda Avrupa eserlerine yer verilmesi yükümlülüğüyle, bazı üye devletler (Belçika Fransız Topluluğu) bu eserlerin görünürlüğünü sağlama yükümlülüğüyle ve bazıları da (Fransa) her iki yükümlülükle birlikte uygulanmasını öngörmüştür. Diğer üye devletler ise isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmeti sağlayıcısının yükümlülükler arasında seçim yapabilmesine imkân tanımıştır: katalog oranı ile finansal katkı yükümlülükleri arasında seçim yapılması (İtalya, Slovenya, Çek Cumhuriyeti), görünürlük ile finansal katkı yükümlülükleri arasında seçim yapılması (Estonya). Finansal katkı sağlama zorunluluğunun oranı genellikle %1 ila 5 arasında değişiklik gösterirken bu oran sadece Fransa'da %26'ya kadar çıkabilmektedir."[186]

Bu kapsamda Komisyon, Avrupa eserlerinin üretiminde isteğe bağlı görsel-işitsel hizmetlere getirilen yükümlülüklerin birçok üye devlette var olmasına rağmen parçalı bir yapıda ve tutarsız bir şekilde uygulanmasının bu eserlerin üretimini ağırlıklı olarak geleneksel yayıncıların yapmasına sebep olduğu, isteğe bağlı görsel-işitsel hizmetlerin yıllık gelirlerinin çok ufak bir bölümünü bu üretime ayırmalarının haksız rekabete yol açtığı ve aynı zamanda üye devletler arasında tutarlı bir politikanın uygulanmıyor oluşunun isteğe bağlı hizmetlerin haksız bir şekilde yararlanabileceği bir ortam oluşturduğu gerekçesiyle 25 Mayıs 2016 tarihinde sunduğu teklifte isteğe bağlı görsel-işitsel hizmetlerde Avrupa eserlerinin gösterimi konusunda bağlayıcı düzenlemeler getirilmesi gerektiğini savunmuştur.[187]

[186] European Commission, Promotion of European Works in practice, Temmuz 2014, http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/dae/document.cfm?doc_id=6296 (10.04.2021)
[187] European Commission, Commission Staff Working Document – Impact Assesstment, SWD(2016) 168, 25 Mayıs 2016.

Bu doğrultuda yeni 13. maddeyle getirilen yükümlülüklerin her birine ayrı bir paragraf ayrılarak konu, 2010/13/EU sayılı Direktifteki versiyona kıyasla daha ayrıntılı ve eksiksiz düzenlenmiştir. Ayrıca, 13. madde bugüne kadar yalnızca isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine ayrılmışken 2. paragrafta belirtilen mali yükümlülük konusunda kabul edilen yeni versiyonun yayın akışlı görsel-işitsel medya hizmetlerine de genişletildiğinin altı çizilmelidir.[188]

Yeni 13. maddenin ilk paragrafında, isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine yönelik getirilen yükümlülüğün niteliği değiştirilmiş ve üye devletlerin, yargı yetkileri altındaki isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmeti sağlayıcılarının kataloglarının en az %30'unu Avrupa eserlerine ayırmalarını ve bu eserlerin görünür olmalarını temin etmeleri öngörülmüştür. Böylelikle, Avrupa eserleri için televizyon yayıncılarına getirilen yükümlülüklerle isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine yönelik yükümlülükler arasında yakınlaşma sağlanması hedeflenmiştir.

Direktifin 35 no.lu gerekçesi, görünürlüğü temin etme deyiminin anlaşılması konusunda bir tanım sunmasa da birtakım göstergeler sağlamaktadır. Buna göre; hizmetin ana sayfasında Avrupa eserlerine erişebilmeye yönelik özel bir bölümün bulunması, söz konusu hizmetin bir bölümünde yer alan arama çubuğunda "Avrupa eserleri"ni arayabilme imkânı, söz konusu hizmetin reklam kampanyalarında Avrupa eserlerinin kullanımı veya bayraklama vb. araçlarla söz konusu hizmetin kataloğunda Avrupa eserlerine asgari oranda yer verilmesinin teşvik edilmesi gibi çeşitli yollarla görünürlüğün temin edilebileceği kaydedilmiştir.

İkinci ve üçüncü paragraflarla ise üye devletlerin medya hizmet sağlayıcılarına getirebileceği finansal katkı yükümlülüğü düzenlenmiştir. Finansal katkı yükümlülüğü konusunda Direktif, üye devletleri herhangi bir düzenleme yapmaları konusunda zorunlu tutmamaktadır. Buna göre üye devletler, yargı yetkileri altındaki medya

[188] a.g.y., s. 26-27.

hizmet sağlayıcılarına yönelik Avrupa eserlerinin yapımına finansal olarak katkı yapma yükümlülüğü getirdiği durumda, bir başka üye devlette yerleşik olup kendi sınırları içindeki izleyicileri hedef alan medya hizmet sağlayıcılarına da orantılı ve ayrımcı olmayacak şekilde finansal katkılar yapma yükümlülüğü getirebilme imkânına kavuşmuştur.[189] Bu durumda, finansal katkı yükümlülüğünün belirlenmesinde sadece hedeflenen üye devletlerde sağlanan kazançlar esas alınacak olup medya hizmet sağlayıcısının yerleşik olduğu üye devletin, bu tür bir finansal katkı zorunluluğu getirmesi durumunda, hedeflenen üye devletler tarafından medya hizmet sağlayıcısına getirilen tüm finansal katkı yükümlülüklerini dikkate alması gerekmektedir.[190]

Yayıncılar, isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmeti sağlayanlara nazaran Avrupa görsel-işitsel eserlerine hâlihazırda daha fazla yatırım yapmaktadır. Bu nedenle hedef alınan bir üye devletin başka bir üye devletin yargı yetkisi altındaki bir yayıncıya finansal yükümlülükler yükleme yolunu seçmesi hâlinde, özellikle ortak üretimlerde, Avrupa eserlerinin üretimine ve hakların elde edilmesine yönelik o yayıncı tarafından yapılan doğrudan katkıların, orantılılık ilkesi uyarınca dikkate alınması hususu Direktifin 37 no.lu gerekçesinde açıkça ifade edilmiştir.

2018/1808 sayılı Direktifin 38 no.lu gerekçesinde, bir üye devletin, bir isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetinin kendi ülkesini hedefleyip hedeflemediğini olay bazında değerlendirirken özellikle kendi ülkesindeki tüketicilere yönelik reklamlar veya diğer tanıtımlar, hizmetin ana dili, vatandaşlarını hedef alan içerik veya ticari iletişimlerin varlığı gibi göstergelere bakması gerektiği vurgulanmaktadır.

[189] Direktifin yenilenmesinden önce bu sorun, Almanya, Fransa ve Belçika Flaman Topluluğunda kabul edilen yasal düzenlemelerle birkaç kez vuku bulmuştur.
Bkz. Francisco Javier Cabrera Blázquez, Maja Cappello, Gilles Fontaine, Julio Talavera Milla ve Sophie Valais, Territoriality and financing of audiovisual works: latest developments, European Audiovisual Observatory, Strasbourg, 2019, s. 39-42.

[190] Bu konuda 2018/1808 sayılı Direktif 39 no.lu gerekçesiyle bir üye devletin medya hizmet sağlayıcılarına mali katkı yükümlülüğü getirdiği durumlarda, bu katkıların medya hizmet sağlayıcılara çifte yükümlülük getirmediğinden emin olunması vurgulanmaktadır.

2018/1808 sayılı Direktifin 40 no.lu gerekçesinde, Avrupa eserlerinin teşvik edilmesine yönelik yükümlülüklerin, pazarın gelişimine zarar vermemesini temin etmek ve pazara yeni oyuncuların girmesine imkân tanımak amacıyla pazarda önemli bir yeri olmayan hizmet sağlayıcılarının bu tür yükümlülüklere tabi tutulmaması gerektiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda Direktifin 13(6). maddesinin 1. paragrafı uyarınca getirilen yükümlülükler ile 2. paragrafta belirtilen ve diğer üye devletlerdeki izleyicileri hedef alan medya hizmet sağlayıcılarının tabi tutulduğu şartların, düşük ciroya ya da az izleyiciye sahip olan medya hizmet sağlayıcıları için uygulanmaması öngörülmüş ve Avrupa Komisyonuna Avrupa eserleri oranının hesaplanışıyla ve "düşük ciro" ve "az izleyici" kavramlarının tanımıyla ilgili olarak rehber ilkeler hazırlama görevi getirilmiştir.

Komisyon bu kapsamda 7 Temmuz 2020 tarihinde AB Resmî Gazetesi'nde yayımlanan "İsteğe Bağlı Görsel-İşitsel Medya Hizmeti Kataloglarındaki Avrupa Eserleri Oranının Hesaplanması ve Az İzleyici ile Düşük Cironun Tanımlanması Hakkında Rehber İlkeleri" hazırlamıştır.[191]

Komisyon öncelikli olarak isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin, programları belli bir çizelgeye göre yayınlamadığını ve bu sebeple aynı anda birden fazla programın izlenebilmesinin mümkün olduğunu vurgulamıştır. Bu kapsamda Komisyon, isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri kataloglarında sunulan Avrupa eserleri oranının hesaplanması amacıyla geleneksel televizyon yayınlarında kullanılan izlenme süresini değil, başlık esasına göre hesaplama yönteminin kullanılmasını tavsiye etmektedir. Başlık kavramının, uzun metrajlı ve televizyon için hazırlanmış filmlerde her bir filmin bir başlık olarak ve seri olarak yayınlanan eserlerde ise her bir sezonun bir başlık olarak kabul edilebileceği ifade edilmiştir.

[191] European Commission, Communication from the Commission Guidelines pursuant to Article 13(7) of the Audiovisual Media Services Directive on the calculation of the share of European works in on-demand catalogues and on the definition of low audience and low turnover, OJ: 7.7.2020, C 223.

Direktifin 13(2). maddesinin uygulanmasından muaf tutulacak düşük ciro ya da az izleyiciye sahip medya hizmet sağlayıcılarının tanımlanması ve bu tanımların kullanılmasının ayrımcı olmayan ve orantılı bir şekilde olması gerektiği vurgulanmış ve bu kapsamda eğer bir üye devletin yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcılarına getirdiği Avrupa eserlerine finansal katkı yükümlülüğünü, kendisini hedefleyen başka üye devlet yargı yetkisindeki medya hizmet sağlayıcılarına yönelik genişletmezse bu tanımlamaları/rehber ilkeleri kullanmasına gerek olmadığı belirtilmiştir.

Komisyon ilk olarak düşük ciro tanımını yapmıştır. Düşük cironun belirlenmesinde 2003/361/EC sayılı Tavsiye Kararında belirtilen mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler tanımlarının kullanılmasını ve bu doğrultuda düşük ciro imtiyazından yararlanması öngörülen medya hizmet sağlayıcılarının mikro ölçekli olan (bir başka deyişle, yıllık geliri 2 milyon avronun altında olan) kuruluşlara uygulanmasını tavsiye etmiştir. Ancak Komisyon nispeten küçük görsel-işitsel sektöre sahip olan üye devletlerin 2 milyon avro sınırı yerine geliri, ulusal görsel-işitsel sektörün toplam gelirlerinin %1'inden az olma ölçütünü kullanabileceklerini de ifade etmiştir.

Az izleyici tanımında ise Komisyon isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri ile geleneksel görsel-işitsel medya hizmetleri arasında ayrıma gitmiştir. İsteğe bağlı hizmetler için az izleyici ölçütü olarak bir hizmetin abone/izleyici sayısının kullanılmasını tavsiye eden Komisyon, bu ölçütün uygulamada bir isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetinin kullanıcı sayısının sektördeki tüm isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetinin kullanıcı sayısına bölünüp yüz ile çarpılması sonucu ortaya çıkan sonucun %1'in altında olmasıyla belirlenebileceğini açıklamıştır.

Geleneksel görsel-işitsel medya hizmetlerinde ise mevcut hesaplama yöntemi olan referans alınan yıl için hesaplanan günlük izleyici sayısının kullanımına devam edilmesini tavsiye eden Komisyon, bu ölçüt için eşiği %2'nin altı olarak belirlemiştir.

Komisyon son olarak az izleyici ve düşük ciro tanımlamalarının tavsiye niteliğinde olduğunu hatırlatarak üye devletlerin kendi sektör büyüklüklerine göre bu oranları yeniden belirleyebileceklerini belirtmiştir.

2.3.8 Video Paylaşım Platform Hizmetleri

Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi, yeni eklenen 28a ve 28b. maddeleriyle birlikte uygulama kapsamını genişletmiştir. "Video Paylaşım Platform Hizmetlerine Uygulanacak Hükümler" başlığını taşıyan 9a Bölümüyle Direktifin bugüne kadar kullanıcı kaynaklı içeriklere uygulanması konusundaki belirsizlik giderilmiştir. 44 no.lu gerekçeyle Direktifin kapsadığı video paylaşım platform sağlayıcılarının, Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 2000/31/EC sayılı e-Ticaret Direktifinin anlamı çerçevesinde, bilgi toplumu hizmeti sunduğu teyit edilmiştir. Bu kapsamda daha önce aracı hizmetler olarak platformların, sınırlı sorumluluk ilkesi gereği, yasa dışı içeriği haberdar olduktan sonra kaldırmalarını öngören e-Ticaret Direktifi hükümlerine uyma zorunluluğu mevcut durumda hâlâ devam etmektedir. Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifinden farklı olarak e-Ticaret Direktifi sadece yasa dışı içerikle mücadeleyi kapsamakta olup zararlı içerikle mücadele konusuna değinmemektedir.

Revize edilen Direktifle birlikte video paylaşım platformlarının düzenleme altına alınmasının, görsel-işitsel medya hizmetlerinde sunulan içerikle video paylaşım platformlarında sunulan fakat aynı kurallara tabi olmadığı için daha az korunaklı video içeriği arasındaki ayrımı, belli bir noktaya kadar, ortadan kaldırdığı söylenebilir.[192]

[192] ERGA, 2018, s. 22.

2.3.8.1 Video Paylaşım Platform Hizmeti Tanımı ve Belirleyici Kriterler

Video paylaşım platform hizmetinin tanımı Direktife yeni eklenen 1(1)(aa). maddesi ile yapılmıştır:

> "*Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma'nın 56 ve 57. maddelerinde tanımlandığı üzere, video paylaşım platform sağlayıcısının editoryal sorumluluğu altında olmayan bir hizmetin veya hizmetin farklı nitelik taşıyan kısımlarının temel amacının veya hizmetin esas işlevinin Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin 2002/21/EC sayılı Direktifinin 2(a). maddesi kapsamında bilgilendirmek, eğlendirmek ve eğitmek üzere elektronik iletişim ağları yoluyla kamuya programlar, kullanıcı kaynaklı videolar veya her ikisini sağlamaya yönelik olduğu ve özellikle görüntüleme, etiketleme ve sıralama şeklindeki algoritmalar veya otomatik araçlarla organizasyonunun video paylaşım platform sağlayıcısı tarafından belirlendiği hizmetlerdir.*"

Madde 1(1)(aa) ile yapılan tanımlama video paylaşım platformlarının yasal olarak tanınmasını, görsel-işitsel içeriğin sunulmasının hizmetin temel amacı ya da esas işlevi olmak üzere iki temel alternatif üzerine kurmaktadır. Temel amaç kriterinin herhangi bir tartışmaya sebep olmadan YouTube gibi en bilinen platformları işaret ettiği üzerine mutabık kalınırken esas işlev kriterinin verilen kararlarda dikkatle incelenmesi gerekmektedir.[193]

Bununla birlikte Direktif, asıl amacın sosyal medya hizmetlerini düzenlemek olmadığını 5 no.lu gerekçesinde açıkça belirtse de kullanıcılarına sağladığı imkânlarla diğer kullanıcıların fikirlerini etkilemede ve şekillendirmede oldukça önemli bir etkiye de sahip oldukları ve görsel-işitsel medya hizmetlerinin izleyici ve gelirleriyle rekabet hâlinde oldukları için bu hizmetlerin de Direktif kapsamında olmasına gerek olduğunu değerlendirmiştir. Bu nedenle, küçüklerin zararlı içeriklerden; tüm vatandaşların da

[193] Lubos Kuklis, Video-Sharing Platforms in AVMSD – A New Kind of Content Regulation (November 26, 2019), *Forthcoming, Research Handbook on EU Media Law and Policy*, Elgar Publishing, s. 2.

nefrete teşvik, şiddet ve terörden korunmaları amacıyla bu hizmetler de video paylaşım platform hizmetleri tanımını karşıladıkları ölçüde Direktifin kapsamına dâhil edilmiştir. Video paylaşım platform hizmeti tanımı yapılırken kullanılan esas işlev kriterinden, özellikle sosyal medya hizmetlerini tanımlarken yararlanılacağı düşünülmüştür.

Bu kapsamda Komisyon, kendisine Direktifte verilen görev gereği hazırlamış olduğu ve Avrupa Birliği Resmî Gazetesi'nde yayımlanan "Video Paylaşım Platform Hizmeti Tanımındaki 'Esas İşlev' Kriterinin Uygulanışı Konusunda Rehber İlkeler" ile esas işlev kriterini açıklığa kavuşturmaya çalışmıştır.[194]

Söz konusu rehber ilkeler, video paylaşım platform hizmetleri tanımının üç farklı kriter üzerine kurulabileceğini kabul etmektedir: i) hizmetin temel amacının kamuya programlar, kullanıcı kaynaklı videolar veya her ikisini sağlamaya yönelik olması, ii) geniş kapsamlı bir hizmetin, diğer unsurları arasında, farklı nitelik taşıyan kısımlarının temel amacının kamuya programlar, kullanıcı kaynaklı videolar veya her ikisini sağlamaya yönelik olması veya iii) hizmetin esas işlevinin kamuya programlar, kullanıcı kaynaklı videolar veya her ikisini sağlamaya yönelik olması. Ayrıca Komisyon, sıralanan kriterlerin birlikte de var olabileceğini, örneğin temel amaç kriteri altında video paylaşım platformu olarak tanımlanan bir hizmetin farklı nitelik taşıyan kısımlarının (2 no.lu kriter) aynı zamanda esas işlev kriteri kapsamında da bir video paylaşım platformu olabileceğini belirtmektedir (3 no.lu kriter).

Direktifin 5 no.lu gerekçesinde görsel-işitsel içeriğin, bir sosyal medya hizmetinin faaliyetine *yardımcı nitelikte olmadığı veya faaliyetinin küçük bir kısmını oluşturmadığı durumlarda* programlar veya kullanıcı kaynaklı videolar sağlamanın söz konusu sosyal medya hizmetinin esas işlevini oluşturduğu kabulünden hareketle

[194] European Commission, Communication from the Commission Guidelines on the practical application of the essential functionality criterion of the definition of a 'video-sharing platform service' under the Audiovisual Media Services Directive, OJ: 7.7.2020, C 223.

Komisyon, paylaştığı rehber ilkelerde esas işlev kriterinin bu iki unsurunun hangi durumlarda gerçekleşeceğini tarif etmeye çalışmıştır.

Bu kapsamda Komisyon, video paylaşım platform hizmeti tanımındaki "esas işlev" kriterini uygularken ulusal düzenleyici otoritelerin kullanabileceği bazı göstergeleri belirlemiştir: i) görsel-işitsel içerik ile esas ekonomik faaliyet arasındaki bağlantı, ii) hizmetin sunduğu görsel-işitsel içeriğin niceliksel ve niteliksel bağlantısı, iii) görsel-işitsel içeriğin parasallaştırılması ya da gelir getirmesi ve iv) görsel-işitsel içeriğin görünürlüğünü veya çekiciliğini artıracak imkânların varlığı. Bu göstergelerin kümülatif olarak uygulanması gerekmediğini belirten Komisyon, bir hizmetin video paylaşım platform hizmeti olarak değerlendirilebilmesi için dört göstergenin de bir arada bulunmasına gerek olmadığını vurgulamıştır.

Komisyon rehber ilkelerde son olarak bir hizmetin, video paylaşım platform hizmeti olup olmadığına kararı verecek son merciin bu hizmet üzerinde yargı yetkisine sahip üye devlet olduğunu ve esas işlev kriteri kullanılarak verilecek kararlarda her bir örneğin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

2.3.8.2 Video Paylaşım Platformlarında Sunulan İsteğe Bağlı Hizmetler

Direktif 3 no.lu gerekçesinde yer alan *"editoryal sorumlulukları olmayan video paylaşım platformlarında sunulsalar bile bir hizmet sağlayıcının editoryal sorumluğu altındaki kanallar veya her tür görsel-işitsel hizmet, görsel-işitsel medya hizmeti olarak değerlendirilecektir."* ifadesi ile video paylaşım platformlarından sunulan her türlü görsel-işitsel medya hizmetinin, sunuldukları ortamdan bağımsız olarak Direktif kapsamında oldukları kabul edilmiştir. Ancak bu hususun Direktifte kendisine yer bulması, uygulamadaki örneklerden ve Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarından kaynaklanmaktadır.

Birçok Avrupa Birliği üye devletinde, Direktifin yenilenmesinden önce video paylaşım platformları ile sosyal medya hizmetlerinde sunulan görsel-işitsel medya hizmetlerinin, isteğe bağlı hizmetler olarak kabul edilip düzenleme altına alındığı görülmüştür.

Avusturya İletişim Otoritesi'nin (KommAustria) 9 Ekim 2012 tarihinde ülkesinde hizmet sunan "Tiroler Tageszeitung online" isimli çevrim içi gazetenin internet sayfasındaki videolar sekmesini isteğe bağlı hizmet olarak kabul etmesinin ardından tarafların Avrupa Birliği Adalet Divanına giderek sorunlarına çözüm bulmaları, hem video paylaşım platformlarında sunulan isteğe bağlı hizmetleri hem de temel faaliyetinden farklı nitelikte olarak değerlendirilebilecek kısımlarında görsel-işitsel programlar veya kullanıcı kaynaklı videolar yayınlayan çevrim içi gazetelerin münferit kısımlarının Direktif kapsamında kabul edilmesine yol açmıştır.[195]

Bu kararın dışında özellikle Birleşik Krallık ve Avusturya'da düzenleyici otoritelerin video paylaşım platform kanallarını isteğe bağlı hizmet olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Buna göre Birleşik Krallık İletişim Ofisi (Ofcom) gelen bir şikâyet üzerine, kendisini yüksek kalite müzik videoları, belgeseller, canlı performanslar ve yaşam tarzı içeriği sunan bir platform olarak tanımlayan P110 adlı YouTube kanalı hakkında söz konusu içeriğin bir isteğe bağlı hizmet olup olmadığı konusunda inceleme başlatmıştır. Yapılan incelemede söz konusu kanalın üç bine yakın video içeriği ile yaptığı programlarda temel amacının izleyicilere TV-benzeri içerik sunmak olduğu, bu programların içeriğinin sadece belli bir ilgi grubuna değil halkın geniş kitlelerine ulaştırılmak üzere bir editoryal karar ile seçildiği ve yargı yetkisinin Direktifte sıralanan kriterler çerçevesinde İngiltere'de olduğu değerlendirilmiştir.[196] Avusturya'da bir siyasi parti olan Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ), YouTube ve Facebook platformlarında KommAustria'ya kayıtlı bir şekilde

[195] Court of Justice of European Union, New Media Online GmbH – Bundeskommunikationssenat, Case C-347/14, 21 Ekim 2015.
[196] Ofcom, Broadcast and on demand bulletin, Sayı 330, 5 Haziran 2017, s. 43. https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0021/102567/issue-330-broadcast-on-demand-bulletin.pdf (10.04.2021)

isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmeti sunmakta olup FPÖ'nün YouTube üzerinden sağlık sistemine ilişkin yayınladığı "E-kart" isimli bir videoda Ortadoğulu Müslümanlar için kıyafetler ve isimler ile desteklenmiş kalıp yargılar kullanılmış ve Ali ve Mustafa adlı kişiler E-kart hususunda bir sahtekârlığın tarafları olarak gösterilmiştir. KommAustria, FPÖ'nün YouTube ve Facebook hesaplarında yayınlanan bu video içeriğini aldığı bir şikâyet sonucu değerlendirmiş ve Avusturya Yayıncılık Kanunu madde 31(3)(2)'de hükme bağlanan "ayrımcılık yapılmaması" ilkesini ciddi bir şekilde ihlal ettiğine karar vermiştir.[197]

Bununla birlikte, video paylaşım platformunda sunulan bir isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmeti üzerinde ve video paylaşım platform hizmeti üzerinde tesis edilecek yargı yeri yetkisinin birbirinden farklı ülkelerde olması durumu, Direktifin etkili bir şekilde uygulanmasını engelleme ihtimalini barındırmaktadır. Zira Direktifte isteğe bağlı hizmetler için getirilen hükümlerle video paylaşım platformları için getirilen hükümler birbirinden çok farklı oldukları ve isteğe bağlı hizmetlerin de yargı yetkisi altında olduğu ülkenin mevzuatına uymama ihtimali olduğu göz önünde bulundurulursa Direktifin etkin bir şekilde uygulanması için tek olasılığın üye devletler arasında ve platformlar ile yapılacak iş birliği olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun üstesinden ERGA bünyesinde kabul edilen ve Direktifin sınır aşan sorunlarda etkin şekilde uygulanmasını amaçlayan Mutabakat Zaptı yoluyla gelinmeye çalışılmaktadır.

Mutabakat Zaptının istenen sonucu verememesi ve dolayısıyla Direktif hükümlerinin uygulanamaması, üye devletleri ulusal düzeyde harekete geçmeye

[197] Gianna Iacino, FPÖ video on "E-Card Abuse" is discriminatory, IRIS 2019-8:1/8, http://merlin.obs.coe.int/article/8639 (10.04.2021)

zorlayacaktır. Bunun ilk örnekleri Almanya'da kabul edilen Ağ İcra Yasası (NetzDG)[198] ve Fransa'da kabul edilen Çevrim İçi Nefret Yasası[199] ile görülmüştür.

2.3.8.3 Video Paylaşım Platform Hizmeti Üzerindeki Yargı Yeri Yetkisinin ve İlgili Otoritenin Belirlenmesi

Video paylaşım platformları üzerinde tesis edilecek yargı yetkisinin hangi üye devlete ait olacağı konusunda Direktif esas itibarıyla menşe ülke ilkesini korumakla birlikte kullanılacak kıstasları değiştirmiştir. Menşe ülke ilkesinin korunmuş olması bir video paylaşım platformu üzerinde tek bir düzenleyici otoritenin yetkili olacağını ve dolayısıyla tek bir düzenleyici çerçevenin uygulanabileceğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak, Direktifin 28a. maddesiyle üye devletlerin video paylaşım platformları üzerinde yargı yetkilerini tayin edebilmeleri için takip edecekleri kurallar belirlenmiştir. Bu madde hem Avrupa Birliği sınırları içinde kurulu olan video paylaşım platformlarını hem de bir üye devlet sınırları içinde kurulu olmasa bile ilgili üye devletin sınırlarında yerleşik bir ana şirketinin veya yan bir şirketinin olması veya bir grubun parçası olması durumlarını kapsamaktadır.[200] Madde 28a'nın birinci paragrafı, 2000/31/EC sayılı e-Ticaret Direktifinin madde 3(1)'i[201] uyarınca bir üye devlet sınırlarında yerleşik olan bir video paylaşım platform sağlayıcısının söz konusu üye devletin yargısı altında olacağını belirtmiş ve Avrupa Birliği sınırlarında yerleşik video paylaşım platformlarının yargı yerinin belirlenmesinde e-Ticaret Direktifi kriterlerinin geçerli olacağını açıkça ifade etmiştir.[202]

---

[198] Act to Improve Enforcement of the Law in Social Networks (Network Enforcement Act), https://www.bmjv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/NetzDG_engl.pdf?__blob=publicationFile&v=2 (10.04.2021)

[199] EPRA, Online hate in France - the 'Avia Law': the end of an intensive legislative saga, 8 Temmuz 2020.https://www.epra.org/news_items/online-hate-in-france-the-law-avia-an-intensive-legislative-saga-for-a-heavily-censored-law (10.04.2021)

[200] ERGA, 2018, s. 33-34.

[201] E-Ticaret Direktifi 3(1) maddesi: "Her Üye Devlet, kendi ülkesinde yerleşik bir hizmet sağlayıcının sunduğu bilgi toplumu hizmetlerinin söz konusu Üye Devlette düzenlenen alanlar kapsamına giren ulusal hükümlere uymasını temin eder."

[202] E-Ticaret Direktifinde yer alan ve yargı yerinin belirlenmesinde kullanılabilecek kavramlardan birisi olan yerleşik hizmet sağlayıcı, "sabit bir işletmeyi/kuruluşu ucu açık bir süre için kullanarak bir ekonomik faaliyeti etkili biçimde sürdüren bir hizmet sağlayıcı" olarak tanımlanmaktadır. Hizmetin

Madde 28a'nın ikinci paragrafında ise ilk paragraf uyarınca bir üye devletin sınırlarında yerleşik olmayan bir video paylaşım platform sağlayıcısının; ilgili üye devletin sınırlarında yerleşik bir ana şirketinin veya yan bir şirketinin olması veya bir grubun parçası olması ve bu grubun da başka bir şirketinin ilgili üye devletin sınırlarında yerleşik olması durumlarında Direktifin uygulanması amacıyla ilgili üye devlet sınırlarında yerleşik kabul edileceği belirtilmektedir.[203]

Yargı yerinin belirlenmesinin ardından video paylaşım platformları üzerinde bu yetkiyi kullanacak otoritenin belirlenmesi sorunu gündeme gelmektedir. Zira gerek yargı yerinin belirlenmesinde kullanılan kıstaslara gerekse 28b. maddesiyle getirilen ve düzenleyici otoritelerden önce video paylaşım platformlarının alması gereken tedbirlere bakıldığında, bu tür hizmetlerin düzenlenmesi işinin geleneksel anlamda yapılan yayın hizmetlerinin düzenlenmesinden farklı olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple video paylaşım platform hizmetlerini düzenlemek için ayrı bir otorite ya da kuruluş oluşturulmasına gerek olup olmadığı tartışma konusu olmuştur.[204]

28a. maddesiyle ana şirketin, yan şirketin veya grubun diğer şirketlerinden birinin yerleşik olduğu üye devlet olarak belirlenen yargı yeri kıstaslarının değerlendirilmesi neticesinde en tanınan ve en sık kullanılan video paylaşım platformları olan YouTube, Facebook Watch ve Twitter'ın AB içinde İrlanda yargı yetkisi altında olduğu anlaşılmaktadır. İrlanda Yayıncılık Otoritesi (BAI), İrlanda İletişim, İklim Eylemi ve Çevre Bakanlığı'nın çevrim içi zararlı içeriğin düzenlenmesi ve Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifinin uygulanması üzerine başlattığı kamu görüşü alımına ilişkin ilettiği raporda çevrim içi videolar ve çevrim içi güvenlik için

sunulması için gerekli olan teknik araç ve teknolojilerin mevcudiyeti ve kullanılması, kendiliğinden, hizmet sağlayıcının yerleşik olmasına yol açmaz.

[203] Aynı paragrafta ana şirket, "bir veya daha fazla yan şirketi kontrol eden şirket" olarak; yan şirket, "en tepedeki ana şirketin tüm yan şirketlerini de içerecek şekilde bir ana şirket tarafından kontrol edilen şirket" olarak ve grup, "bir ana şirket, ona bağlı tüm yan şirketler ve bu yan şirketlerle örgütsel açıdan ekonomik ve hukuki bağlantıları olan diğer tüm şirketler" olarak tanımlanmıştır.

[204] Department of Tourism, Culture, Arts, Gaeltacht, Sport and Media, Regulation of Harmful Online Content and the Implementation of the revised Audiovisual Media Services Directive, 23 Haziran 2020, s. 29.
https://www.gov.ie/en/consultation/430d0-regulation-of-harmful-online-content-and-the-implementation-of-the-revised-audiovisual-media-services-directive/ (10.04.2021)

getirilecek yeni düzenlemelerin tek ve kapsamlı yetkilerle donatılmış bir düzenleyici otorite ve mevzuatla en etkili şekilde sonuç vereceğini belirtmiştir. [205] Bu yaklaşımın izleyicileri ve kullanıcıları koruma ve desteklemede en iyi fırsat ve çözümleri sağlayacağı vurgulanmış ve hem görsel-işitsel düzenleme hem de çevrim içi güvenlik düzenlemesi arasındaki uyumu vurgulayan, ancak bunlar arasındaki farklılıkları da göz önünde bulundurabilen tek bir medya düzenleyicisi kurmanın daha faydalı olduğu belirtilmiştir.[206]

Öte yandan benzer ikilemler birçok AB üyesinde görülmektedir. İrlanda'dan başka, Fransa'da da hem geleneksel medyanın hem çevrim içi medyanın düzenlenmesinin tek bir otorite vasıtasıyla gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Mevcut durumda görsel-işitsel medyayı düzenleme ve denetleme görevini yürüten Görsel-İşitsel Yüksek Konsey'in (CSA) çevrim içi ortamda telif hakkının korunması ile ilgili görev yapan Çevrim İçi Ortamda Fikri Mülkiyetin Dağıtımı ve Korunması Yüksek Otoritesi (HADOPI) ile birleştirilmesi ve sayısal ortama yönelik olarak daha fazla güce kavuşması öngörülmüştür. Avusturya İletişim Otoritesi'nin (KommAustria) de ilgili mevzuatın uygulanması konusunda görevini sürdürmesi beklenirken arabuluculuk ve medya okuryazarlığı faaliyetlerinin KommAustria'nın destek birimi RTR-GmbH'ye devredilmesi öngörülmüştür.[207] Ayrıca, Birleşik Krallık her ne kadar AB'den ayrılmış olsa da Direktif hükümlerinin iç hukuka aktarımını gerçekleştirmiş ve video paylaşım platformlarına yönelik düzenleme ve denetleme yetkisini mevcut görsel-işitsel ve telekomünikasyon düzenleyici otoritesi İletişim Ofisi'ne (Ofcom) vermiş olup Ofcom bu görevini 1 Kasım 2020 tarihi itibarıyla başlatmıştır.[208]

[205] The Broadcasting Authority of Ireland, Submission to the Government's Public Consultation on the Regulation of Harmful Content and the Implementation of the Revised Audiovisual Media Services Directive, 24 Haziran 2019, s. 10-11. https://www.bai.ie/en/bai-publishes-submission-on-regulation-of-harmful-online-content-implementation-of-new-audiovisual-media-services-directive/ (10.04.2021)
[206] a.g.y., s. 22-23.
[207] Asja Rokša-Zubčević ve Jean-François Furnémont, 'Great expectations': the changing paradigm of media regulators, EPRA Background Paper, 27 Ekim 2020, s. 5, https://www.epra.org/events/epra-webinar-great-expectations-the-changing-paradigm-of-media-regulators-plenary-i (10.04.2021)
[208] Ofcom, Regulating video-sharing platforms: A guide to the new requirements on VSPs and Ofcom's approach to regulation, 21 Ekim 2020, s. 1, https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0021/205167/regulating-vsp-guide.pdf (10.04.2021)

2.3.8.4 Direktifle Video Paylaşım Platformlarına Yönelik Getirilen Önlemler

Sunulan içeriklere yönelik olarak video paylaşım platformlarının alması gereken önlemler, Direktifin 28b. maddesinin üçüncü paragrafında sıralanmıştır:

a) "Düzenleme kapsamına alınan içeriklerin (küçüklerin korunması, nefret söylemi, cezai bir suç oluşturan eylemlerle mücadele ve ticari iletişim), video paylaşım platform hizmetlerine ilişkin "hüküm ve şartların" içine dâhil edilmesi ve uygulanması,
b) video paylaşım platformu tarafından pazarlanmayan, satılmayan veya tertip edilmeyen görsel-işitsel ticari iletişimlerle ilgili yükümlülüklerin, video paylaşım platform hizmetlerine ilişkin "hüküm ve şartların" içine dâhil edilmesi ve uygulanması,
c) bildikleri ölçüde veya haklı gerekçelerle bilmelerinin beklendiği ölçüde kullanıcı kaynaklı video yükleyen kullanıcılara bu videoların görsel-işitsel ticari iletişim içerip içermediğini beyan etme fonksiyonelliğinin tahsis edilmesi,
d) video paylaşım platform kullanıcılarının, bir video paylaşım platformunda sunulan ve düzenleme altına alınan içeriklerle ilgili olarak söz konusu video paylaşım platformu sağlayıcısına bildirimde bulunabilmeleri veya işaretleme yapabilmeleri için şeffaf ve kullanıcı dostu mekanizmalar kurulması ve bunların işletilmesi;
e) (d) bendinde belirtilen bildirim ve işaretlemelere ilişkin ne tür işlemler yapıldığı hususunda video paylaşım platform sağlayıcılarının video paylaşım platform kullanıcılarını bilgilendirdiği sistemlerin kurulması ve bunların işletilmesi;
f) küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek içeriğe ilişkin olarak video paylaşım platform kullanıcıları için yaş doğrulama sistemlerinin kurulması ve bunların işletilmesi;
g) video paylaşım platform kullanıcılarının düzenleme altına alınan içeriği sınıflandırmalarına imkân sağlayan kullanımı kolay sistemlerin kurulması ve bunların işletilmesi;

h) küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek içeriğe ilişkin olarak nihai kullanıcının kontrolü altında olan ebeveyn kontrol sistemlerinin sağlanması;
i) (d) ila (h) bentlerinde belirtilen önlemlerin uygulanışı hususunda video paylaşım platform sağlayıcılarına gelen kullanıcı şikâyetlerinin değerlendirilmesi ve çözümlenmesine yönelik şeffaf, kullanımı kolay ve etkin prosedürlerin kurulması ve bunların işletilmesi;
j) etkili bir medya okuryazarlığına yönelik önlem ve araçların sağlanması ve bu önlem ve araçlar hususunda kullanıcıların farkındalıklarının artırılması."

2.3.8.5 Direktifle Video Paylaşım Platformlarında Düzenlenen Alanlar

Revize Direktifin 28b. maddesiyle birlikte video paylaşım platformlarında sunulan içerikler dört alanda düzenleme altına alınmıştır. 28b. maddesinin yapısı Direktifin diğer bölüm ve maddelerinden farklı bir şekilde ele alınmış olsa da 2007 yılında isteğe bağlı hizmetler Direktif kapsamına dâhil edilirken yapıldığı gibi editoryal sorumluluğun olmadığı kabul edilen video paylaşım platform hizmetlerine yönelik olarak görsel-işitsel medya hizmetleri için öngörülenden daha esnek bir düzenleyici çerçeve getirilmiştir.

Bu kapsamda madde 28b'nin ilk paragrafında 2000/31/EC sayılı e-Ticaret Direktifinin 12 ila 15. maddeleri saklı kalmak kaydıyla üye devletlerin, yargı yetkileri altındaki video paylaşım platform sağlayıcılarının madde 6a(1) uyarınca küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek programlardan, kullanıcı kaynaklı videolardan ve görsel-işitsel ticari iletişimlerden korunması; kamunun; Bildirgenin 21. maddesinde belirtilen bir gruba ya da grubun bir üyesine yönelik şiddete ve nefrete teşvik eden programlardan, kullanıcı kaynaklı videolardan ve görsel-işitsel ticari iletişimlerden korunması; kamunun; Birlik hukuku çerçevesinde yayınlanmasının cezai bir suç oluşturan bir eylemi (bir terör suçu işlemeye yönelik

kamuyu kışkırtma, çocuk pornografisi, ırkçılık ve yabancı düşmanlığına ilişkin suçlar) içeren programlardan, kullanıcı kaynaklı videolardan ve görsel-işitsel ticari iletişimlerden korunması hususlarında uygun önlemler almalarını temin etmeleri öngörülmüştür.

Öte yandan üye devletler, video paylaşım platform sağlayıcıları tarafından pazarlanmayan, satılmayan veya tertip edilmeyen görsel-işitsel ticari iletişimlerle ilgili olarak, yargı yetkileri altındaki video paylaşım platform sağlayıcılarının madde 9(1)'de belirtilen koşulları yerine getirmelerine yönelik uygun tedbirler almalarını sağlamakla yükümlü tutulmuşlardır. Ancak bu noktada video paylaşım platformunun sözü edilen görsel-işitsel ticari iletişimler üzerindeki sınırlı kontrolleri dikkate alınması gerektiği hususu ayrıca belirtilmiştir.

İkinci paragrafla son olarak, video paylaşım platform hizmetlerinde sunulan görsel-işitsel ticari iletişime yönelik şeffaflık kriteri getirilmiştir. Bu kapsamda üye devletler, görsel-işitsel ticari iletişimlerin beyan edilmesi ve hizmet sağlayıcısının da bu konu hakkında bilgisi olması şartıyla, programlarda veya kullanıcı kaynaklı videolarda görsel-işitsel ticari iletişimlerin olduğu durumlarda, video paylaşım platform sağlayıcılarının, kullanıcıları açık bir şekilde bilgilendirmelerini temin etmekle sorumlu tutulmuştur. Video paylaşım platformunun üstleneceği rolün ise videoyu yükleyen kişinin, video paylaşım platformu tarafından oluşturulan mekanizmayı kullanarak yüklenen içerikte görsel-işitsel ticari iletişim olduğunu bildirmesini sağlamak şeklinde ya da video paylaşım platformunun görsel-işitsel ticari iletişimin varlığından haberdar olması durumunda izleyicilere bunu bildirmesi şeklinde olduğu belirtilmiştir.

2.3.8.6 Öz ve Ortak Denetim ve Diğer Hususlar

Revize Direktifin sıklıkla vurgu yaptığı konuların başında gelen ortak denetimin kullanılması ve öz denetimin teşvik edilmesi video paylaşım platformları için de geçerli kılınmıştır. Buna göre Direktif 28b(2). maddesi ile besinsel veya fizyolojik etkisi olan, genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeleri içeren yiyecek ve içeceklere yönelik görsel-işitsel ticari iletişimlere çocukların maruz kalmasını etkin bir şekilde azaltmayı amaçlayan ve madde 4a(1)'de belirtilen rehber ilkeler aracılığıyla ortak denetimin kullanımını ve öz denetimin desteklenmesini açıkça ifade etmektedir.

28b(4). madde ile de 1 ve 3. paragraflarda belirtilen tedbirlerin uygulanması amacıyla üye devletlerin madde 4a(1)'de belirtilen ortak denetimin kullanımını teşvik edecekleri belirtilmiştir. Bir başka deyişle, Direktif hem içerik bakımından düzenleme altına aldığı alanlar hem de bu alanlara yönelik olarak video paylaşım platformlarının uygulamasını öngördüğü tedbirler için ortak denetimin kullanılmasını istemektedir. Ancak 28b(6). maddede üye devletlere 3. paragrafta belirtilen tedbirlerden daha detaylı ve daha katı olan tedbirleri video paylaşım platform sağlayıcıları için getirebilme serbestisi tanıyarak ortak ya da öz denetim yerine doğrudan bağlayıcı yasal düzenlemelerle bu madde ile öngörülen hususların yerine getirilebileceğini de ifade etmiştir. Avrupa'daki büyük ve en sık kullanılan video paylaşım platformlarına ev sahipliği yapan İrlanda'da da BAI bu serbestiyi kullanmayı ve doğrudan yasal düzenlemeler getirmeyi planlamaktadır.

Direktifin video paylaşım platformları hususunda getirdiği bir diğer önemli husus ise üye devletlerin video paylaşım platform sağlayıcıları tarafından alınan tedbirlerin uygunluğunu değerlendirmeye yönelik gerekli mekanizmaları kurmaları ve bu tedbirleri değerlendirme görevini ulusal düzenleyici otorite veya kurumlarına tevdi etmeleri gerekliliğidir. Video paylaşım platformlarının bu konuda denetlenmesi hususu düzenleyici otoritelere sağlanan verilerin güvenilir ve yeterli olmasını gerektirmektedir. Bu husus, özellikle son dönemde ERGA nezdinde yürütülen

Dezenformasyon Uygulama Kodunun takibinin yapılması ile daha da açık hâle gelmiştir. Ayrıca, bu değerlendirmeyi yapacak düzenleyici otoritenin Direktifin 30. maddesi ile belirtilen niteliklere ve özellikle bağımsızlığa sahip olması önem taşımaktadır.

Son olarak Direktif, 28b. maddesinin 1 ve 3. paragrafların uygulanışı konusunda kullanıcılar ve video paylaşım platform sağlayıcıları arasındaki anlaşmazlıkların giderilmesi için mahkeme harici çözüm mekanizmalarının olmasını öngörmüştür. Bu tür mekanizmaların, anlaşmazlıkların tarafsız bir şekilde çözümünü sağlayacak ve ulusal hukuklarının gerektirdiği yasal korunmadan kullanıcıları mahrum bırakmayacak şekilde tasarlanması zorunlu tutulmuştur. Bu tedbir ile Direktif, ulusal otorite ya da kuruluşların iş yükünün fazla olmasının önüne geçmeye çalışmıştır.

2.3.9 Ulusal Düzenleyici Otoriteler ve ERGA

"Üye Devlet Düzenleyici Otoriteleri veya Kuruluşları" başlıklı On Birinci Bölümde bağımsız ulusal düzenleyici otoritelerin kurulması, birbirleriyle iş birliği yapmaları ve ERGA'nın kurulması hususları ele alınmıştır.

Madde 30 ile üye devletler, hükûmetlerden yasal olarak ayrı ve hükûmetler ile diğer herhangi bir kamu kuruluşundan ya da özel bir kuruluştan işlevsel olarak da bağımsız bir veya daha fazla ulusal düzenleyici otorite, kuruluş veya her ikisini belirlemekle görevlendirilmiştir. Bağımsızlık yükümlülüğünün, üye devletlerin görsel-işitsel ve telekomünikasyon sektörleri gibi farklı sektörler üzerinde denetim hakkına sahip düzenleyici otoriteler oluşturma ihtimallerine zarar vermemesi de belirtilmiştir.[209]

[209] 2018/1808 sayılı Direktif 53 no.lu gerekçe.

Üye devletler, ulusal düzenleyici otoriteler veya kuruluşlarının yetkilerini tarafsız ve şeffaf bir biçimde ve Direktifin amaçlarına, özellikle de medyada çoğulculuğa, kültürel ve dilsel çeşitliliğe, tüketicinin korunmasına, erişilebilir olmaya, ayrımcılık yapılmamasına, iç pazarın düzgün işleyişine ve adil rekabetin korunmasına uygun olarak kullanmalarını temin etmekle sorumlu tutulmuşlardır. Ulusal düzenleyici otoriteler veya kuruluşların, Birlik mevzuatını uygulayan ulusal yasa kapsamında kendilerine verilen görevlerin yerine getirilmesi ile ilgili olarak başka herhangi bir kuruluştan talimat istemeyecekleri ya da almayacakları da Direktifte ayrıca belirtilen hususlar arasındadır.[210]

Ulusal düzenleyici otorite veya kuruluşların kendi işlevlerini etkili biçimde yerine getirmeleri ve ERGA'nın çalışmalarına katkı sağlayabilmeleri amacıyla yeterli finansal ve insan kaynağı ile icrai yetkilere sahip olmaları Direktif kapsamında garanti altına alınmıştır. Üye devletlere bu kapsamda, ulusal düzenleyici otorite veya kuruluşlarının kendi yıllık bütçelerine sahip olmalarını ve söz konusu bütçenin kamuya duyurulmasını temin etme yükümlülüğü getirilmiştir.

Üye devletlerin ulusal düzenleyici otorite veya kuruluşlarının Başkanlarının veya bu görevi yerine getiren yönetim kurulu üyelerinin atanması, görevden alınması ve görev sürelerine ilişkin koşul ve süreçleri kendi ulusal yasalarında belirtmeleri gerekmektedir. Bu süreçlerin şeffaf ve ayrımcı olmayan bir şekilde ve gerekli bağımsızlık seviyesini göz önünde bulundurarak gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Bir ulusal düzenleyici otorite veya kuruluşun Başkanı veya bu görevi yerine getiren ulusal düzenleyici otorite veya kuruluştaki yönetim kurulu üyeleri, görevlerini icra edebilmeleri için ulusal yasada daha önceden belirlenmiş şartları yerine getiremez olduklarında görevden alınabilirler.

[210] Bu otorite veya kuruluşların denetlenmesi konusunda ulusal düzenleyici otoriteler veya kuruluşlarının yetki ve görevleri ile bu kuruluşları hesap verebilir yapan hükümlerin yasada açıkça belirtilmesi öngörülmüştür. Öte yandan üye devletlerin, ulusal düzeyde etkin itiraz mekanizmalarının kurulmasını temin etmeleri gerekmektedir.
Bkz. 2018/1808 sayılı Direktif 30. madde.

Madde 30a ise düzenleyici otoriteler arasında 2010/13/EU sayılı bir önceki Direktifte de yapılması öngörülen iş birliği hususlarını açıklığa kavuşturmuş ve düzenleyici otoritelere yönelik yeni yükümlülükler getirmiştir. Madde 30a ilk paragrafıyla tadil edilmiş Direktifte de var olan ve 2 (yargı yeri yetkisi), 3 (muafiyet yetkisi) ve 4. (daha katı kurallar getirme yetkisi) maddeler üzerinde yapılması öngörülen iş birliğini teyit etmiştir.

İkinci paragraf ile düzenleyici otorite ya da kuruluşlara yönelik yeni bir iş birliği yükümlülüğü getirilmiştir. Buna göre ulusal düzenleyici otorite veya kuruluş, kendi yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcısından bir hizmetin tümünün veya çoğunun bir başka üye devlete yönelik olacağına ilişkin bir bilgi aldığı durumlarda, hedef alınan ülkedeki ulusal düzenleyici otorite veya kuruluşu bilgilendirmekle görevlendirilmiştir. Bu bilgilendirme görevinin, hedeflenen ülkedeki ulusal düzenleyici otorite ya da kuruluşlara hizmetin hedef kitlelerine yönelik ön bilgi sağlayabileceği ve bu şekilde, 4. madde ile düzenlenen daha katı ve detaylı kurallardan kaçınan medya hizmet sağlayıcılarının tespit edilmesinde yardımcı olabileceği vurgulanmıştır.

30a. maddesinin üçüncü paragrafında ise bir başka üye devletin yargı yetkisi altındaki bir medya hizmet sağlayıcısının kendisine yönelik yayın yaptığı bir üye devletin düzenleyici otoritesi veya kuruluşunun, söz konusu yayıncı üzerinde yargı yetkisine sahip üye devletin düzenleyici otoritesi veya kuruluşuna yayıncının faaliyetlerine ilişkin bir talepte bulunması hâlinde, yargı yetkisine sahip ülkenin düzenleyici otoritesinin veya kuruluşunun talebe ilişkin konuyu, Direktif hükümlerine göre uygulanabilecek daha katı zaman sınırlamalarına zarar vermeksizin, 2 ay içinde değerlendirmesi öngörülmüştür. Bu paragraf kapsamında öngörülen iş birliğinin 13. maddenin uygulanmasını temin edebilmek için yapılacağı üzerinde geniş bir uzlaşı bulunmaktadır.[211]

[211] ERGA, 2018, s. 35.

Görsel-işitsel düzenleyici çerçevenin tüm üye devletlerde uyumlu şekilde uygulanışını temin etmek amacıyla Komisyon, 3 Şubat 2014 tarihinde aldığı kararla[212] ERGA'yı kurmuştur.[213] Kurulduğu tarihten bu yana ERGA, düzenleyici çerçeveye olumlu katkılarda bulunmuş ve Direktifin uygulanması konusunda Komisyona çok önemli tavsiyeler sunmuştur.[214] Bu durum, ERGA'nın Direktifte resmen tanınmasını ve rolünün güçlendirilmesini sağlamış ve bu kapsamda, Direktif çerçevesinde kurulmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda yasa koyucular, ERGA'nın kuruluşuna revize Direktifte yer vermiş ve 30b. maddesi ERGA'nın yapısı, görev ve sorumluluklarına ayrılmıştır.[215]

ERGA'nın görevleri arasında ilk sırada, Direktifin üye devletlerde uyumlu uygulanışını temin etmeye yönelik konularda ve kendi yetkisi kapsamındaki görsel-işitsel medya hizmetlerine ilişkin konularda Komisyona teknik uzmanlık sağlayacağı belirtilmiştir. Komisyon ayrıca, madde 2(5c) (yargı yeri yetkisi),[216] madde 3(2) ve (3) (muafiyet yetkisi),[217] madde 4(4)'ün (c) bendi (daha katı kurallar getirme serbestisi)[218] ve madde 28a(7)'de (video paylaşım platformları)[219] belirtilen konuların teknik ve gerçek boyutları hakkında ERGA'dan görüşlerini bildirmesini talep etme imkânına kavuşmuştur.

[212] European Commission, Commission Decision on establishing the European Regulators Group for Audiovisual Media Services, C(2014) 462, 3 Şubat 2014.
[213] 2018/1808 sayılı Direktif 56 no.lu gerekçe.
[214] 2018/1808 sayılı Direktif 57 no.lu gerekçe.
[215] 2018/1808 sayılı Direktif 30b. maddesinin ilk paragrafıyla Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Avrupa Düzenleyiciler Grubu (ERGA), Direktif kapsamında resmen kurulmuştur.
[216] Madde 2(5c) uyarınca üye devletlerin medya hizmet sağlayıcılar üzerinde kimin yargı yetkisi olduğu üzerinde uzlaşamadıklarında Komisyona başvurmaları durumunda Komisyon, ERGA'dan talebi aldıktan sonra 15 iş günü içinde görüşünü bildirmesini isteyecektir.
[217] Madde 3(2) ve 3(3) uyarınca bir üye devlet, bir medya hizmet sağlayıcısının sunduğu içeriğin Direktifin 6(1)(a), 6(1)(b) ve 6a(1)'i ihlal ettiğini temellendirdiği bildirimini Komisyona iletmesi durumunda Komisyon, ERGA'dan konu üzerinde görüşünü sunmasını isteyecektir.
[218] Madde 4(4)(c) uyarınca kamu yararına yönelik daha ayrıntılı veya daha katı kurallar getirme serbestisini kullanan bir üye devletin, kendi topraklarını hedefleyen bir medya hizmet sağlayıcısına yönelik alacağı tedbirleri içeren bildirimi Komisyona ilettikten sonra Komisyon, konu ile ilgili olarak ERGA'dan görüş talep edecektir.
[219] Madde 28a(7) uyarınca ise üye devletlerin video paylaşım platform hizmeti üzerinde kimin yargı yetkisi olduğu üzerinde uzlaşamadıklarında Komisyona başvurmaları durumunda Komisyon, ERGA'dan talebi aldıktan sonra 15 iş günü içinde görüşünü bildirmesini isteyecektir.

ERGA'nın Direktifle belirlenen görevleri arasında üyeleri arasında iş birliğini kolaylaştırmak ve gerekli zemini tesis etmek de sıralanmıştır. Bu kapsamda erişim ve medya okuryazarlığı konuları da dâhil olmak üzere görsel-işitsel medya hizmetlerine yönelik düzenleyici çerçevelerin uygulanışına ilişkin deneyimlerin ve en iyi uygulama örneklerinin karşılıklı değişimlerini sağlamak, Direktifin özellikle de 3 (muafiyet yetkisi), 4 (daha katı kurallar getirme yetkisi) ve 7. (engelli bireylerin erişimi) maddelerinin[220] uygulanması amacıyla üyeleriyle iş birliği yapmak ve gerekli bilgileri üyelerine sunmakla görevlendirilmiştir.

2.3.10 Medya Okuryazarlığı

Revize Direktifle Avrupa Birliği görsel-işitsel medya hizmetleri düzenleyici çerçevesinde yapılan son değişiklik ise medya okuryazarlığının Direktif kapsamına alınmasıdır. Daha önceki Direktifte Gerekçeler Bölümünde yer alan bu husus, önemine binaen revize Direktifle birlikte maddeler arasına dâhil edilmiştir. Madde 33a ile üye devletlerden medya okuryazarlığı becerilerinin gelişimine yönelik uygun tedbirler almaları ve bunları teşvik etmeleri beklenmektedir. Alınacak tedbirler konusunda da 19 Aralık 2022 tarihine kadar ve sonrasındaki her üç yılda bir Komisyona bir rapor sunmaları öngörülmüştür.[221]

Üye devletler, 19 Eylül 2020 tarihine kadar bu Direktife uyum için gerekli yasaları, düzenlemeleri ve idari hükümleri yürürlüğe koymakla yükümlü kılınmışlar ve Komisyon ise en geç 19 Aralık 2022 tarihine kadar ve sonrasındaki her üç yılda bir,

[220] 7. madde engelli ve yaşlı bireylerin görsel-işitsel medya hizmetlerine erişiminin sağlanmasını konu almaktadır.
[221] 2018/1808 sayılı Direktifin 59 no.lu gerekçesinde hem medya hizmet sağlayıcılarının hem de video paylaşım platformlarının diğer paydaşlarla iş birliğine giderek, toplumun tüm kesimlerinde, tüm yaş grupları için ve tüm medya türleri için medya okuryazarlığının desteklenmesini teşvik etmelerinin ve bu bağlamda yaşanan gelişmeleri yakından takip etmelerini gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

bu Direktifin uygulanması ile ilgili olarak Avrupa Parlamentosuna, Konseye ve Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesine bir rapor sunmakla görevlendirilmiştir.

2.4 ULUSAL DÜZENLEYİCİ OTORİTELER ARASINDA AKDEDİLEN MUTABAKAT ZAPTI

2018/1808 sayılı Direktifin 30. maddesiyle her üye devlette bağımsız şekilde faaliyet göstermesi öngörülen ulusal düzenleyici otoriteler veya kuruluşlar, Direktifin başta sınır aşan durumlarda olmak üzere etkili ve tutarlı bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla bir Mutabakat Zaptı imzalamışlardır.

ERGA'nın 3 Aralık 2020 tarihinde gerçekleştirilen 14. Genel Kurul Toplantısında imzalanan Mutabakat Zaptının[222] bölümleri şu şekildedir:

- Düzenleyici otoritelerin ortak çıkarlarının, Mutabakat Zaptının hedeflerinin, imzacılar arasındaki iş birliği ilkelerinin sıralandığı ilk bölüm,
- Etkin bilgi paylaşımı ve iş birliği için genel çerçevenin ve ilave özel iş birliği hükümlerinin yer aldığı ikinci bölüm,
- Mutabakat Zaptının uygulanış hükümlerinin yer aldığı üçüncü bölüm,
- İlave ve nihai hükümlerin yer aldığı dördüncü ve beşinci bölümler.

Mutabakat Zaptının giriş bölümünde Direktif hükümleri, ERGA Hedef/Amaç Bildirisi gibi düzenlemelere atıf yapılmış ve uzun yıllardır fiili olarak yürütülen iş birliğinin kurumsal bir çerçeve altında devam ettirileceği belirtilmiştir. Tanımlamalar ve metnin ilgili diğer bölümlerinde ise "olağanüstü önem", "en yüksek hız" ve "fazla

[222] ERGA, Memorandum of Understanding Between the National Regulatory Authority Members of the European Regulators Group for Audiovisual Media Services, 3 Aralık 2020.

gecikmeden" gibi üye otoriteler tarafından farklı şekilde yorumlanmaya uygun ifadelere yer verildiği görülmüştür.

Birinci bölümde "Mutabakat Zaptına taraf olan otoritelerin ortak çıkarları" arasında Direktifin uygulanması ve bu bağlamda ortak hususların dikkate alınması; medyada çoğulculuk, kültürel çeşitlilik, izleyicilerin korunması, ifade özgürlüğünün geliştirilmesi gibi hedeflerin garantiye alınması; üye devletlerde sunulan görsel-işitsel medya hizmetlerinde tüketicilere en yüksek düzeyde koruma sağlanmaya çalışılması; nefrete veya şiddete teşvik edici veya kamuyu terör eylemleri işlemeye kışkırtıcı nitelikteki içeriklerle mücadele edilmesi; erişilebilirlik ve medya okuryazarlığı da dâhil olmak üzere sektöre yönelik yasal düzenlemelerin uygulanması konusunda deneyim ve iyi uygulama örneklerinin paylaşılması gibi başlıklara yer verilmiştir.

Birinci Bölümde aynı zamanda Mutabakat Zaptının hedefleri de belirlenmiştir: Direktifin uyumlu ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak maksadıyla üye otoriteler arasında iş birliğinin güçlendirilmesi, üye otoriteler arasında iş birliği ve bilgi paylaşımını mümkün kılan bir çerçeve oluşturulması, Direktifin belirli hükümlerinin (özellikle Direktifte nasıl yürütüleceği belirtilmeyen hükümlerin) sınır aşan uygulamaları ile ilgili yaşanabilecek zorluklara çözüm yolları aranması ve üye otoriteler arasındaki iş birliğinin, bilgi paylaşımının ve ortak davranışların kapsam ve değişkenlerinin ayrıntılarıyla ve açık bir şekilde ortaya konulması. Bu bölümde son olarak Mutabakat Zaptının uygulanmasını yorumlamada yol göstermesi ve bu bağlamda tarafların taahhütlerine bağlılıklarını artırması beklenen "iş birliği ilkeleri" ise şu şekilde sıralanmıştır:

1. "Direktif hedef ve değerlerinin geliştirilmesi,
2. Düzenleyici otoritelerin birbirlerinin çıkarlarına saygı duyması,
3. Şeffaf şekilde ve iyi niyetle hareket edilmesi,
4. Etkili ve geçerli bir iş birliği yürütülmesi,
5. Hukukun üstünlüğü ilkesine uygun hareket edilmesi ve bu ilkenin geliştirilmesi,

6. İş birliği sınırlarına uygun hareket edilmesi,
7. Tarafların menşe ülke ilkesine uygun hareket etmesi,
8. İlerleyici uygulama ve geliştirme,
9. Makul şekilde hareket edilmesi."

Mutabakat Zaptının esas bölümü olan "İş Birliği Alanları" başlıklı İkinci Bölümde ise düzenleyici otoritelerin uygulayacakları iş birliği mekanizmaları ve alanları düzenlenmektedir. Bu bölüm, "Etkin Bilgi Paylaşımı ve İş Birliği İçin Genel Çerçeve" ve "İlave Özel İş Birliği Düzenlemeleri" olmak üzere iki alt bölümden oluşmaktadır.

İlk alt bölümde yer verilen iş birliği mekanizmalarının üç farklı başlık altında ve farklı usullere göre düzenlendiği görülmüştür. Ayrıca, bu iş birliği mekanizmalarının çalıştırılabilmesi amacıyla düzenlenen "Bilgi Paylaşımı İçin Genel Çerçeve" başlıklı bölümde Mutabakat Zaptına taraf her bir düzenleyici otoritenin diğer taraflarla iletişim kurabilmesi için yeterli bilgi, yetki ve kaynağa sahip "tek temas/başvuru noktası" (SPOC) oluşturması öngörülmüştür. Taraf otoritelerdeki tek temas noktaları, diğer taraf otoritelere temsil ettiği düzenleyici otoritenin yetki ve yeterlilikleri ile aynı zamanda ilgili ulusal düzenlemeler konusunda güncel bilgiler sunmakla görevli olacaktır. "İş Birliği Talebi"nde bulunan bir otorite, karşı tarafın tek temas noktasına yazılı olarak yapacağı başvuruyla süreci başlatabilecektir.

Bu kapsamda ilk iş birliği mekanizması kapsamında taraf düzenleyici otoriteler, diğer taraflardan "Bilgi Talebi" gelmesi durumunda Direktifin uygulanması ve yürütülmesiyle ilgili bilgileri paylaşacaklardır. Bilgi talebinde bulunabilmek için bir taraf, söz konusu bilgiyi talep etmesinde "Meşru Menfaati" olduğunu, bilgiyi elde ettiğinde bu Meşru Menfaatin gerçekleştirileceğini/geliştirileceğini ve istediği bilgilerin karşı tarafta olduğuna dair makul verilere sahip olduğunu gösterebilmelidir. Meşru Menfaat ise kısaca, taraf bir otoritenin bir konuda iş birliği yapılmasını talep etmede yeterli ve uygun yasal dayanağa sahip olması anlamında kullanılmıştır.

Herhangi bir sınırlama olmamakla birlikte Bilgi Talebi başvurusu; karşı taraf yargı yetkisindeki bir hizmet sağlayıcı hakkında bilgi almak, Avrupa eserlerine finansal katkı yapma yükümlülüğünü düzenleyen Direktifin 13(2). maddesine uygun olarak bir medya hizmet sağlayıcının katkılarının hesaplanabilmesi için ekonomik bilgilerini almak, karşı taraftaki idari ya da yasal hususlar konusunda bilgi almak, yargı yeri ve yeterlilikler konusunda bilgi almak, video paylaşım platformlarının alması gereken tedbirlerin sıralandığı Direktifin 28b. maddesinin uygulanması konusunda bilgi almak gibi konularda yapılabilecektir.

Öngörülen ikinci iş birliği mekanizması ise "Karşılıklı Yardım Talebi"dir. Karşılıklı yardım talebinde bulunabilmek için talepte bulunan taraf; yargı yetkisini tesis ettiği alanda Direktifin uygulanması ya da yürütülmesi ile ilgili bir sorunun varlığını, söz konusu sorunun çözümünde "Meşru Menfaati" bulunduğunu, sorunun çözülmesiyle bu Meşru Menfaatin gerçekleştirileceğini/geliştirileceğini ve sorunun çözümünde talepte bulunulan tarafın yardımcı olabileceğine dair makul verilere sahip olduğunu gösterebilmelidir. Karşılıklı Yardım Talebi kapsamında taraf bir otorite, Direktif ile düzenlenen ve karşı tarafa hukuken tahsis edilen yetkiler kapsamında olan herhangi bir konuda başvuru yapabilir. Taraf otoriteler Mutabakat Zaptı çerçevesinde ayrıca, Direktif kapsamında yer almamasına rağmen başvuru yapılan taraf otoritenin kendisine verilen yetkiler içinde yer alan başka konularda da Karşılıklı Yardım Talebi mekanizmasını işletebileceklerdir. Uygun koşullar altında, talepte bulunan taraf karşı tarafa işlemlerin ilerleyebilmesi için insan gücü, bilgi paylaşımı gibi gerekli yardımları sunacaktır.

Öngörülen üçüncü iş birliği mekanizması ise "Hızlandırılmış Karşılıklı Yardım Talebi"dir. Mutabakat Zaptına taraf olan bir düzenleyici otorite; çözüme kavuşturulamaması durumunda ağırlık, ivedilik ya da kapsam bakımından yüksek düzeyde zarar ortaya çıkaracak sorunların çözümü veya ülkesinde çok önem arz eden bir kamu çıkarı ile ilgili konu veya yine aynı ülkede çözümü olağanüstü öneme sahip bir konu söz konusu ise bu mekanizmayı işletebilecektir. Hızlandırılmış Karşılıklı Yardım Talebinde tarafların en yüksek hızda hareket etmeleri, tek temas noktalarının

karşı tarafı günlük olarak bilgilendirmesi ve başvuruyu yapan otoritenin belli bazı işlemleri atlayarak süreci daha hızlı gerçekleştirmesi gibi imkânlara yer verilmektedir.

"İlave Özel İş Birliği Düzenlemeleri" başlıklı ikinci alt bölümde ise Direktifin 28b. maddesi ile uyumlu olarak video paylaşım platformlarına ilişkin kuralların ve 13(2). maddesi uyarınca birden fazla üye devlette hizmet sunan görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcılarına getirilebilecek ekonomik katkı yükümlülüğünün uygulanması konusunda iş birliği detayları düzenlenmektedir.

Bu kapsamda video paylaşım platformlarına ilişkin olarak taraf otoriteler; 28b. maddesinin yürütülmesini sağlayacak düzenleyici çerçevenin geliştirilmesi konusunda birbirleriyle istişare etmek, yargı yetkileri altında kalan video paylaşım platform hizmetleriyle ilgili mevzuat değişikliği ya da mahkeme kararı gibi maddi gelişmelerden diğer taraf otoriteleri haberdar etmek, düzenleyici otoritelerin istifade edebileceği özel şikayet mekanizmalarının geliştirilmesi imkânını incelemek, İş Birliği Talebinde bulunmak, video paylaşım platformları üzerinden sunulan görsel-işitsel medya hizmetlerini düzenlemekle görevli düzenleyici kuruluşlara yardım etmek gibi tedbirlere başvurmaya karar vermişlerdir.

Birden fazla üye devlette faaliyet gösteren görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcılarına ilişkin olarak ise taraf otoriteler; yargı yetkileri altındaki ve/veya başka bir üye devletin yargı yetkisinde olmakla birlikte kendi yargı yetkisi altındaki izleyicileri hedefleyen medya hizmet sağlayıcılara uygulanabilir finansal katkı planlarıyla ilgili detayları paylaşmak, yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılar için yıllık cirolarını hesaplayacak şekilde hesap bilgilerini temin edebilecekleri bildirim formları üzerinde diğer taraf otoritelerle birlikte çalışmak, medya hizmet sağlayıcılarının Avrupa Birliği genelinde elde ettiği gelirlerin bilgisini toplamak ve saklamak, kendi ülkesini hedefleyen medya hizmet sağlayıcılarına uygulamayı planladığı kurallar da dâhil olmak üzere 13(2). madde hükümleri

kapsamında yaptığı hukuki ve ekonomik değerlendirmeleri yargı yetkisini haiz tarafın tek temas noktası ile paylaşmak gibi tedbirleri uygulamaya karar vermişlerdir.

Mutabakat Zaptının üçüncü bölümünde üye otoritelerin raporlama yükümlülükleri, aracılık kurumunun oluşturulması ve aracıların belirlenmesi, Avrupa Komisyonunun üstleneceği rol, çalışma dili, taahhütlerden cayma ya da askıya alma gibi düzenlemeler yer almaktadır. Öte yandan ulusal hukuk kurallarıyla ilişkisi, fikri mülkiyet ve gizlilik hükümlerinin nasıl uygulanacağı, Mutabakat Zaptının yasal statüsü gibi konular ise son iki bölümde ele alınmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖRSEL-İŞİTSEL SEKTÖRE İLİŞKİN ULUSAL MEVZUATIMIZIN REVİZE GİMHD İLE KARŞILAŞTIRILMASI

AB katılım müzakereleri kapsamında yürütülen mevzuat uyum çalışmalarının bir parçası olarak, Türkiye'deki görsel-işitsel sektöre yönelik yasal düzenlemeleri AB Direktifleriyle uyumlaştırmak amacıyla birçok çalışma yürütülmüştür. Bu kapsamda Uyum Paketleri ile yapılan değişiklikleri, 6112 sayılı Kanun takip etmiştir. Tez çalışmasının Üçüncü Bölümünde öncelikle Türkiye'de yayıncılık faaliyetlerine dair kısa bir giriş yapıldıktan sonra, sırasıyla 6112 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun" ile "Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik" ve "Sağırların, İşitme ve Görme Engellilerin Yayın Hizmetlerine Erişiminin İyileştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" hükümleri incelenmiş ve 2018/1808 sayılı Direktif hükümleri ile uyum sağlamak maksadıyla yapılabilecek çalışmalar değerlendirilmiştir.

3.1 TÜRKİYE'DE YAYINCILIK FAALİYETLERİ VE HUKUKİ DÜZENLEMELERİN KISA TARİHİ

Türkiye'de görsel-işitsel medya hizmetlerinin yüz yıla yakın bir geçmişi mevcut olup radyo yayınlarına 1927'de Ankara ve İstanbul'daki telsiz istasyonlarından başlanmıştır. Kuruluşu hükûmetçe 6 Ocak 1926 tarihinde onaylanan Telsiz - Telefon Türk Anonim Şirketi'nin (TTTAŞ) on yıllık süre için radyo yayını yapma hakkını almasıyla Türkiye'de radyo yayıncılığı bu kuruluş vasıtasıyla

yapılmaya başlanmıştır.[223] Böylelikle "radyo yayıncılığı devlet denetiminde özel bir şirkete devredilmiştir."[224] Şirketin 1936 yılında kapanma kararından sonra çıkarılan kararname ile radyo yayınları PTT'ye bırakılmıştır. Radyo yayın hizmetlerini yerine getirebilmek amacıyla 31 Mayıs 1940 tarihinde 3837 sayılı Kanun ile Matbuat Umum Müdürlüğü ve 16 Temmuz 1943 tarihinde 4475 sayılı Yayın Umum Müdürlüğü Teşkilat Vazife ve Memurları Hakkında Kanun ile Basın-Yayın Umum Müdürlüğü kurulmuştur.[225]

Televizyon yayınları konusunda ise ilk denemelerin 1930'ların başında yapıldığı ve kısa sürede düzenli yayınlara başlandığı bilinmektedir.[226] "Türkiye'de televizyona yönelik ilk ilgiler, dünyada gerçekleştirilen deneme çalışmalarına paralel olarak, 1930'ların başlarına kadar"[227] gitse de televizyon yayıncılığı konusunda ilk ciddi ve başarılı girişimlerin 1950'li yıllarda gerçekleştiği görülmektedir. Bu kapsamda, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye'nin Batı Blokunda yer almayı tercih etmesi, bu bloktaki ABD şirketlerinin ilgisini çekmiş ve ellili yıllarda birçok defa Amerikalı girişimciler eliyle televizyon kanallarının kurulması teklif edilmiştir. Aynı dönemde önemli bir adım atılarak Türkiye'nin ilk televizyon kanalı olan İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Televizyonu kurulmuştur.[228] Türkiye'de televizyonculuğun "1951 yılında İTÜ TV'nin çalışmalarıyla başlayıp ilk yayının 1952 yılında yapıldığı"[229] söylenebilir. İlerleyen dönemde televizyon yayınlarının bir düzen içinde

---

[223] Kuyucu'dan aktaran Davut Dursun, Türkiye'nin Görsel-İşitsel Medya Politikası, *Liberal Düşünce Dergisi*, Yıl: 22, Sayı: 86, Bahar 2017, s. 98; İbrahim Sena Arvas, Türkiye'nin Radyo ile Tanışması ve Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi, *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 4, No. 2, 2018, s. 416.

[224] Mihalis Kuyucu, "Türkiye'de Özel Radyo Yayıncılığı: Ulusal Ölçekte Yayın Yapan Özel Radyo Kanallarının Yapıları Üzerine Bir Araştırma", Global Media Journal, Cilt 4, Sayı:7, s. 139.

[225] Cankaya'dan aktaran Halit Yılmaz, İdarenin Görsel-İşitsel İletişim Alanındaki İşlevi, İmaj Yayınevi, Ankara, 2006, s. 140-141.

[226] D. Dursun, 2017, s. 99.

[227] Süleyman İlaslan, Türkiye'de Televizyon Yayıncılığının Kuruluşu Üzerine Temel Tartışmalar: Kalkınma, Eğitim ve Millî Güvenlik, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 69, No. 3, 2014, s. 486.

[228] a.g.m., s. 489-491.

[229] Zeynep Şahin Tutuk ve Burak Barutçu, Televizyon Diye Bir Şey Varmış, *TRT Akademi*, Cilt 4, Sayı: 7, Ocak 2019, s. 190.
"İTÜ'den haftalık iki saatlik yayınlar deneysel olarak devam etti, ancak 1957'de İstanbul'da hâlâ 200'den az televizyon alıcısı vardı. İTÜ yayınları 1970 yılına kadar devam etti ve 1971'de İTÜ'nün tesisleri ve ekipmanlarının Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumuna devredilmesi emredildi."
Bkz. http://aysezengin.com.tr/turkiyenin-ilk-televizyon-kanali-itu-tv/

devam etmesi için adımlar atılsa da televizyon yayınları konusundaki girişimlerde başarı sağlanamadığı görülmektedir.[230]

Türkiye'de görsel-işitsel alanı düzenleme konusunda atılan önemli adımların başında 1961 Anayasası'nın kamu yayıncısını Anayasal bir kuruluş olarak kabul etmesi gelmektedir. Anayasa'nın 121. maddesindeki düzenleme şu hususları içermektedir: "*Radyo ve televizyon istasyonların idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği hâlinde, kanunla düzenlenir. Her türlü radyo ve televizyon yayımları, tarafsızlık esaslarına göre yapılır.*"[231] Radyo ve televizyon istasyonlarının idaresinin özerk kamu tüzel kişiliği hâlinde düzenlenmesi hususu 24 Aralık 1963 tarih ve 359 sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanunu ile ele alınmıştır. "Kanun Anayasadaki düzenlemeyi hayata geçirecek özerk bir kamu tüzel kişisi niteliğinde bir kurum kurmuş olup radyo ve televizyon yayıncılığının devlet tekelinde sürdürülmesiyle ilgili örgütsel ve yapısal düzenlemeleri ortaya koymuştur."[232] Kanun'un 35. maddesinde radyo ve televizyon istasyonlarını kurma ve işletme hakkının yalnızca Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna (TRT) ait olduğu belirtilmiştir.[233] Bu kapsamda da ilk ulusal televizyon yayını, 31 Ocak 1968'de TRT'nin Ankara Mithatpaşa Stüdyosu'nda Mahmut Tali Öngören'in açılış konuşmasıyla başlamıştır.[234]

Anayasa'nın 121. maddesinin ilk fıkrası, 20 Eylül 1971 tarih ve 1488 sayılı Kanunla "*Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eliyle kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği hâlinde kanunla düzenlenir. Kanun, yönetim ve denetimde ve yönetim organlarının kuruluşundan tarafsızlık ilkesini bozacak hükümler*

[230] S. İlaslan, 2014, s. 491-501.
[231] 1961 Anayasası, 121. madde, R.G:31.05.1961, 10810.
[232] D. Dursun, 2017, s. 107.
[233] Merve Ergüney, *Türk Televizyon Mevzuatının Avrupa Birliği Televizyon Mevzuatına Uyumlaştırılması*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013, s. 121; Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanunu, R.G: 2.01.1964, 11596.
[234] TRT, Tarihçe, http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx. (10.04.2021)

koyamaz."[235] şeklinde değiştirilerek düzenlemedeki "özerklik" ifadesinin kaldırıldığı görülmüştür.[236]

"Türkiye'de 1982 Anayasası'na kadar olan dönemde kamu tekeli konumunda herhangi bir ciddi tartışmaya rastlanmaz... Bunda, "gelişmiş" Avrupa ülkelerinde de kamu tekelinin sürdürülüyor olmasının yanında Anayasanın açık hükümlerinin de payı vardır."[237] 1982 Anayasası'nda ise yayıncılık konusu 133. maddede düzenlenmiştir. Ancak madde üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmamış ve TRT yine sadece tarafsız bir kurum olarak tanımlanmıştır[238]: "*Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eli ile kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzelkişiliği hâlinde düzenlenir*"[239] şeklindeki 133. maddesinin 1. fıkrasıyla radyo-televizyon faaliyetlerinin devlet tekelinde olduğu tekrar teyit edilmiştir.

1982 Anayasası döneminde TRT ve yürüteceği kamu hizmeti 11 Kasım 1983 tarihinde çıkarılan 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanun'un kurumsal olarak getirdiği en büyük yenilik, Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulunu (RTYK) TRT'den ayrı bir idari merci olarak kurması olmuştur. RTYK'nin kuruluş amacı 2954 sayılı Kanun'un 6. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre "*Yurt içine yapılacak radyo ve televizyon yayınları için millî siyasete uygun ilkeleri tespit etmek, bu Kanunda belirtilen görev ve esasların uygulanmasının gözetim, denetim ve değerlendirilmesini yapmak*"[240] amacıyla oluşturulan RTYK, on iki üyeli bir kurul olup üyelerinin sekizi Cumhurbaşkanı tarafından seçilirken dördünü hükûmet atamaktadır. RTYK Başkanı'nın da yine Cumhurbaşkanı tarafından atanması öngörülmüştür.[241]

---

[235] Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bazı maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddeler eklenmesi hakkında Anayasa Değişikliği, R.G: 22.09.1971, 13964.
[236] D. Dursun, 2017, s. 109.
[237] H. Yılmaz, 2006, s. 142.
[238] Aktaran E. Sapmaz, 2011, s. 64.
[239] 1982 Anayasası, 133. madde, R.G: 20.10.1982, 17844.
[240] 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu, 6. madde, R.G: 14.11.1983, 18221 (2. Mükerrer)
[241] D. Dursun, 2017, s. 112.

"*1982 Anayasasının ve 2954 sayılı Kanunun kurduğu devlet tekelindeki radyo ve televizyon yayıncılığı sistemi seksenli yılların sonuna doğru, dünyadaki köklü değişikliklerin ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle fiilen sona ermiş ve özel radyo ve televizyon yayınları herhangi bir izin almaksızın izleyici ve dinleyicilerin önüne gelmiştir.*"[242] Uydu teknolojisindeki gelişmeler, seksenlerin ikinci yarısından itibaren televizyon yayıncılığında özel girişimleri gerçekleştirilebilir hâle getirmiş ve doksanlarda yaşanan serbestleşme ortamının televizyon yayıncılığına da yansıması sonucunda 7 Mayıs 1990 tarihinde yayın yapmaya başlayan Magic Box şirketinin Star 1 kanalı, Türkiye'nin ilk özel televizyon kanalı olmuştur.[243] Anayasa'nın 133. maddesine aykırı şekilde 1990'nın sonlarına doğru İngiltere ve Fransa'dan alınan yayınlar ile ilk radyo yayınları da başlamıştır. "Radyo yayınlarının daha kolay olması, yurt dışından yapılan bu yayınların çanak antenlerle alınarak yurtiçi kurulan karasal vericilerle verilmesi ve bu konuda herhangi bir önlem alınmaması, Anayasa'daki TRT tekeline karşı olan bu yayınları daha farklı boyutlara getirdi."[244]

Doksanların başında ticari kanal sayısında yaşanan bu artış sonucunda durumu geriye çevirmek mümkün olmamış ve Anayasa'nın 133. maddesi fiili duruma uygun hâle getirilmiştir.[245] Bu kapsamda 133. madde "*Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir. Devletçe kamu tüzelkişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzelkişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.*"[246] şeklinde değiştirilmiştir.

Bu değişiklikle yayıncılıkta kamu tekeli sona ermiş ve kamu yayıncısının özerkliği Anayasa'da yeniden güvence altına alınmıştır. Başka bir yenilik ise TRT'nin gerçekleştirdiği kamu hizmetinin millî kültür ve eğitime yardımcı olma ve haber verme

[242] a.g.e., s. 113.
[243] Özgür Coşar, Görsel İşitsel Medyanın Gelişimi, *Elektrik Mühendisliği Dergisi*, Sayı: 442, Mayıs 2011, s. 48.
[244] Aysel Aziz, *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı (Giriş)*, Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2013, s. 208.
[245] D. Dursun, 2017, s. 114.
[246] 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 133 üncü Maddesinin Değiştirilmesi ile İlgili Kanun, R.G: 10.07.1993, 21633.

niteliklerinin Anayasa metninden çıkarılması olmuştur. Böylelikle kamu yayıncısının sunduğu hizmetin içeriğinin Anayasal güvencesi kaldırılmıştır.[247] Özel radyo ve televizyonların kurulmasına izin veren Anayasa değişikliğinden sonra, 20 Nisan 1994 tarih ve 21911 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 3984 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun" ile görsel-işitsel medya sektörü hukuki zemine oturtulmuştur.[248]

Türkiye'de radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesi amacıyla on yedi yıl boyunca uygulanan 3984 sayılı Kanun da hem sektörde ve teknolojide meydana gelen gelişmelerle uyumlu olması için hem de Türkiye'nin AB üyelik süreci kapsamında birçok defa değiştirilmiştir. Ancak AB'de 2007 yılında kabul edilen Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi ile tam uyumun sağlanması maksadıyla 2011 yılında 6112 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun" yürürlüğe girmiştir.

3.2 RADYO VE TELEVİZYONLARIN KURULUŞ VE YAYIN HİZMETLERİ HAKKINDA KANUN (6112 SAYILI KANUN) VE 2018/1808 SAYILI DİREKTİF İLE KARŞILAŞTIRMASI

TBMM Genel Kurulunda 15 Şubat 2011 tarihinde kabul edilerek yasalaşan 6112 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun", Cumhurbaşkanının onaylamasının ardından 3 Mart 2011 tarih ve 27863 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.[249]

[247] H. Yılmaz, 2006, s. 144.
[248] D. Dursun, 2017, s. 114-115; Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, R.G: 20.04.1994, 21911.
[249] Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, R.G: 03.03.2011, 27863.

TBMM Başkanlığına gönderilen 7 Mayıs 2010 tarihli Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Tasarısında, 3984 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdikten sonra "yaklaşık yirmi değişiklikle günün şartlarına uyarlanmak istenmişse de, yayın teknolojisindeki hızlı değişim, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal kararları gibi temel nedenlerle yasal çerçevenin yeniden düzenlenmesi zorunlu hâle"[250] geldiği belirtilmiştir. "AB mevzuatına uyum çalışmaları kapsamında "Bilgi Toplumu ve Medya" başlığı ile açılan 10 uncu Fasılda AB'ye sunulan Eylem Planı ile Ortak Müzakere Pozisyon Belgesinde, AB mevzuatı ile tam uyumun Aralık 2009 sonuna kadar taahhüt" [251] edildiği hatırlatılmış ve kanun tasarısıyla Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi ile uyum sağlanmasının amaçlandığı vurgulanmıştır. "Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun dört yıl süren çalışmaları sonucunda, kamu kurumlarının, radyo ve televizyon kuruluşlarının, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının görüşleri alınarak hazırlanan kanun, sektörün sorunlarına çözümler içermekte, yayın denetimi konusunda RTÜK'ü daha etkin kılmakta, yayıncılık sektöründe rekabeti artırıcı bir nitelik taşımaktadır."[252]

Kanun'un Birinci Bölümünde "Amaç, Kapsam ve Tanımlar"; İkinci Bölümünde "Genel Esaslar"; Üçüncü Bölümünde "Yayın Hizmeti İlkeleri"; Dördüncü Bölümünde "Yayın Hizmetlerinde Ticari İletişim"; Beşinci Bölümünde "Yayın Hizmeti İçeriği"; Altıncı Bölümünde "Özel Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar"; Yedinci Bölümünde "Frekans Planlaması ve Yayın Lisansı"; Sekizinci Bölümünde "Yayınların İletimi ve Yetkilendirme"; Dokuzuncu Bölümünde "Seçim Dönemi"; Onuncu Bölümünde "Yaptırımlar"; On Birinci Bölümünde "Radyo ve Televizyon Üst Kurulu"; On İkinci Bölümünde "Çeşitli ve Son Hükümler" ile ilgili düzenlemelere yer

[250] Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Tasarısı, Genel Gerekçe, s. 29. https://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0883.pdf. (10.04.2021)
[251] a.g.y., s. 29.
[252] RTÜK, "6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Yürürlüğe Girdi", https://rtuk.gov.tr/6112-sayili-radyo-ve-televizyonlarin-kurulus-ve-yayin-hizmetleri-hakkinda-kanun-yururluge-girdi/2636 (10.04.2021)

verilmiştir. Kanun, on iki bölüm hâlinde düzenlenen 42 madde ve 8 geçici madde olmak üzere toplam 50 maddeden oluşmaktadır.

3.2.1 Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Madde 1 ile Kanun'un amacı; "radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi, ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması, medya hizmet sağlayıcılarının idarî, malî ve teknik yapıları ve yükümlülükleri ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, teşkilâtı, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemek" olarak ifade edilmiş ve görsel-işitsel sektöre yönelik mevzuatın maddi kapsamı genişletilmiştir.

2018/1808 sayılı Direktif ile getirilen en önemli değişikliklerden birisi video paylaşım platformlarının kapsam dâhiline alınması olmuştur. Direktif ile tam uyum sağlanabilmesi için 1. madde ile düzenlenen başlıklar arasına video paylaşım platform hizmetlerinin de dâhil edilmesi gerekli görülmektedir.

Kapsam başlıklı 2. madde ile medya hizmet sağlayıcılar üzerinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yargı yetkisini tesis edecek ilkeler belirlenmiştir. Maddede Türkiye'nin Avrupa toplumunun bir parçası olduğu ön kabulüyle Avrupa Konseyi Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi ve Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifinde yer alan menşe ülke ilkesi esas alınmıştır.

Bununla birlikte 17/4/2017 tarihli ve 690 sayılı KHK'nin 58. maddesiyle bu maddeye dördüncü fıkra eklenmiş, daha sonra bu hüküm 1/2/2018 tarihli ve 7077 sayılı Kanun'un 48. maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır. Üst Kuruldan yayın lisansı almadan yayınlarına devam eden medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara

yönelik eklenen dördüncü fıkra ile "Türkiye'ye ait uydular üzerinden Türkçe olarak Türkiye'ye yönelik yayın yapan veya yayın dili Türkçe olmamakla birlikte Türkiye'ye yönelik ticari iletişim yayınlarına yer veren yayın kuruluşlarının" 2. maddenin diğer fıkralarına bakılmaksızın Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yargı yetkisi altında kabul edileceği bildirilmektedir. Bu kuruluşların da Üst Kuruldan yayın lisansı alması zorunlu tutulmuştur.

2018/1808 sayılı Direktif, yargı yeri konusunu düzenleyen 2. maddesinde birtakım değişikliklere gitmiştir. Menşe ülke ilkesi korunmakla birlikte işgücü kriterinin kapsamı daraltılmıştır. Önceki hâlinde *"görsel-işitsel medya hizmeti (yayın hizmeti) faaliyetleri ile iştigal eden önemli işgücü"* kriteri, revize Direktifle birlikte *"programla ilgili görsel-işitsel medya hizmeti faaliyetlerinin takibi ile iştigal eden işgücü"* olarak değiştirilmiştir. Bu değişiklikle bundan sonra yargı yeri belirlenirken medya hizmet sağlayıcısının programla ilgili işleri yürüten ekibinin nerede yerleşik olduğuna bakılması gerekmektedir. Bu kapsamda 6112 sayılı Kanun'un kapsam başlıklı 2. maddesinde de *"yayın hizmeti faaliyetini yürüten işgücünün önemli bir kısmının bulunduğu ülke"* ifadesinin *"programla ilgili yayın hizmeti faaliyetini yürüten işgücünün önemli bir kısmının bulunduğu ülke"* ifadesiyle değiştirilmesinde yarar olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca, Kanun'un 2. maddesinin 2 ve 3. fıkralarına Direktifle uygun olarak yargı yetkisinin belirlenmesini etkileyen hususlarda değişiklikler gerçekleştiğinde, medya hizmet sağlayıcılarının Üst Kurula bilgi vermelerini temin edecek ilgili yükümlülüklerin eklenmesinde de fayda bulunmaktadır.

3. maddeyle Kanun'da kullanılan bazı ifadelerin tanımlarına yer verilmiştir. Bu tanımlar yapılırken hem teknik açıdan hem de uygulamada birliği sağlamak üzere Avrupa Birliği mevzuatında yer alan tanımlar esas alınmıştır.[253] 2011 yılındaki "yeni düzenlemeyle Avrupa eserleri, bağımsız yapımcı, editoryal sorumluluk, gizli ticari iletişim, medya hizmet sağlayıcısı, isteğe bağlı yayın hizmeti, koruyucu sembol,

[253] Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Tasarısı, Madde Gerekçeleri, s. 31.

sayısal yayın, ürün yerleştirme, verici tesis ve işletim şirketi ve multipleks kapasitesi gibi yeni tanımlar mevzuata girmiştir."[254] Kanun program akışlı ve program akışsız olmak üzere iki tür yayın hizmeti üzerine kurulmuştur. Buna göre program akışı içinde sunulan radyo ve televizyon yayın hizmetleri ile program akışsız olarak sunulan isteğe bağlı medya hizmetleri Direktifte ele alındığı gibi tek bir kavram (yayın hizmeti) altında birleştirilmiştir. Söz konusu kavramların tercih edilmesinde Anayasa'nın 133. maddesinde Üst Kurulun görevleri belirtilirken kullanılan "*radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek*" ifadesi dikkate alınmıştır. Ticari iletişim tanımı da Direktiftekine uygun şekilde reklam, tele-alışveriş, program desteklemesi ve ürün yerleştirmeyi kapsayacak şekilde yapılmıştır.

Tez çalışmasının İkinci Bölümünde yer verildiği üzere, 2018/1808 sayılı Direktifle birlikte getirilen yeni tanımlamalar olduğu gibi mevcut bazı tanımlamalar üzerinde de değişiklikler yapılmıştır. Direktifle tam uyumun sağlanabilmesi maksadıyla 6112 sayılı Kanun'da yayın hizmeti, program, ticari iletişim, program desteklemesi, ürün yerleştirme tanımlarında değişikliklerin yapılmasında ve Kanun'a video paylaşım platform hizmeti, kullanıcı kaynaklı video, editoryal karar ve video paylaşım platform sağlayıcısı gibi yeni tanımların dâhil edilmesinde yarar bulunmaktadır.

3.2.2 Genel Esaslar

Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'ne ve Direktife uygun olarak yayın hizmetlerinin alımı ve yeniden iletimi 4. madde ile serbest bırakılmıştır.[255] Yeniden

[254] RTÜK, "6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Yürürlüğe Girdi", https://www.rtuk.gov.tr/haberler/3787/158/6112-sayili-radyo-ve-televizyonlarin-kurulus-ve-yayin-hizmetleri-hakkinda-kanun-yururluge-girdi.html. (10.04.2021)

[255] Madde ile ayrıca bir medya hizmet sağlayıcı kuruluşun aynı yayın hizmetini uydu, kablo ve karasal gibi farklı ortamlardan değişiklik yapmaksızın eş zamanlı olarak iletmesi yeniden iletim olarak kabul edilmeyeceği belirtilmiştir.

iletim serbestisinin, "Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ilgili hükümleri çerçevesinde" sınırlandırılabileceği de belirtilmektedir.

"Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"in 6. maddesine 3 Nisan 2014 tarihli ve 28961 sayılı Resmî Gazete ile eklenen 7. fıkra ile bir başka ülkenin yargı yetkisi altındaki yayınların yeniden iletimi esnasında yayınların Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi ve 6112 sayılı Kanun hükümlerini ihlal etmesi durumunda Üst Kurul tarafından kaynak devletin ilgili mercileri nezdinde girişimde bulunulacağı ifade edilmiştir. Buna göre;

> *"(7)* ***(Ek:RG-3/4/2014-28961)*** *Bir başka ülkenin yargı yetkisi altındaki yayınların yeniden iletimi esnasında yayınların Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi ve 6112 sayılı Kanun hükümlerini ihlal etmesi durumunda Üst Kurulca kaynak Devletin ilgili mercileri nezdinde girişimde bulunulur.*
>
> *a) Eğer tespit edilen ihlal önemli toplumsal sorunlar doğuran açık, ciddi ve ağır özellikte ve Sözleşmenin 7 nci maddesinin 1 inci veya 2 nci paragraflarına, 12 nci maddesinin birinci paragrafının ilk cümlesine, 13 üncü maddesinin birinci paragrafının ilk cümlesine, 14 üncü maddesinin birinci veya üçüncü paragrafına veya 15 inci maddesinin birinci veya üçüncü paragrafına veya 6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) veya (n)bentlerine, ikinci veya üçüncü fıkralarına, 9 uncu, 10 uncu ve 11 inci madde hükümlerine aykırı ise ve ihlalin bildirimini takip eden 15 gün içinde devam ederse Üst Kurul söz konusu yayın hizmetinin yeniden iletimini altı aya kadar durdurulabilir.*
>
> *b) (a) bendinde sayılanlar hariç ve Sözleşmenin 7 nci maddesinin üçüncü paragrafı veya 8 inci, 9 uncu veya 10 uncu maddeler dışındaki hükümleri ile 6112 sayılı Kanunun diğer hükümlerinin ihlalinin sekiz ay devam etmesi durumunda da Üst Kurul söz konusu yayın hizmetinin yeniden iletimini altı aya kadar durdurulabilir.*

c) Yukarıda belirtilen usulde işlemler tesis edilmesine rağmen çözüme ulaşılamazsa Sözleşmenin ilgili hükümleri gereğince işlem yapılır."[256]

Direktifte yayın alım ve yeniden iletim özgürlüğünde var olan ikili yapı ortadan kaldırılarak televizyon yayınları ile isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin alımı veya yeniden iletimi konusunda getirilebilecek kısıtlamalar ve usuller birbiriyle aynı hâle getirilmiştir. Ayrıca, işbu tez çalışmasının ikinci bölümünde belirtildiği üzere, 2018/1808 sayılı Direktif bu kısıtlamaların üç farklı şekilde (olağan muafiyet süreci, hızlandırılmış işlem ve acil durum işlemi) gerçekleştirilebileceğini de kabul etmiştir. Bu kapsamda, ülkemiz henüz AB üyesi olmadığı ve dolayısıyla Sayısal Tek Pazara da dâhil olmadığı için Direktifin bu hükümlerini işletememekle birlikte muafiyet sürecine dair yeni hükümlerin Yönetmelik kapsamına dâhil edilmesinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

"Yayın hizmetlerinin Türkçe yapılmasının esas olduğu, ancak Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde de yayın yapılabileceği" 5. madde ile garanti altına alınmıştır. Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde yapılacak yayınların usul ve esasları başlıklı 7. maddesine göre "farklı dil ve lehçelerde yayın yapmak isteyen medya hizmet sağlayıcılarının; yayın yapmak istedikleri dil ve lehçeleri, bu dil ve lehçelerde yayınlanacak program türlerini, bu programların, günlük yayın akışı içindeki yerleşimini ve aylık yayın planlarını belirleyen yönetim kurulu kararı ile birlikte Üst Kurula başvurmaları" gerekmektedir. Önemli bir ayrıntı olarak, "farklı dil ve lehçelerdeki münferit müzik eserleri, sinema filmleri, ticari iletişim ve isteğe bağlı yayın hizmetleri için farklı dil ve lehçelerde yayın yapmak üzere Üst Kuruldan izin şartı aranmayacağı" belirtilmektedir. Nisan 2021 itibarıyla Üst Kuruldan farklı dil ve lehçelerde yayın yapmak üzere izin alan medya hizmet sağlayıcısı sayısı otuz ikidir.[257]

[256] Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 6(7). madde.
[257] RTÜK, "Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerde Yayın Yapan Yayın Kuruluşlarının Listesi (Yayında Olanlar)", https://www.rtuk.gov.tr/yayin-izni-verilen-kuruluslar/5165/5046/yayin-izni-verilen-kuruluslar.html. (10.04.2021)

Medya hizmet sağlayıcılarının bağımsızlığı ve sorumluluğu konusu, 6112 sayılı Kanun'un 6. maddesinde ele alınmıştır. Bu madde ile "yayın hizmetlerinin içeriğine ve yayınlanmasına önceden müdahale edilemeyeceği ve yayınların önceden denetlenemeyeceği", yani sansürün yasaklandığı vurgulanmaktadır. Madde ile ayrıca, medya hizmet sağlayıcılarının sorumlulukları tespit edilmiştir. Buna göre "medya hizmet sağlayıcıları, yayın hizmetlerini kendileri, hisse sahipleri ve üçüncü derece dâhil olmak üzere üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile bir başka gerçek ve tüzel kişinin haksız çıkarları doğrultusunda kullanamayacaklar ve ticarî iletişim ile üçüncü şahıslar tarafından üretilenler de dâhil olmak üzere, yayınlanan tüm yayın hizmetlerinin içeriğinden ve sunumundan sorumlu tutulacaklardır. Medya hizmet sağlayıcılar künye, iletişim ve adres bilgileri ile kayıtlı elektronik posta adresini, izleyici temsilcisinin adını ve iletişim bilgilerini Üst Kurula bildirmek ve internet sitelerinde yayınlamakla" sorumlu tutulmuşlardır.

Revize Direktif, görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcılarına ilişkin hizmet sundukları kişilerin kolaylıkla, doğrudan ve sürekli olarak erişebilecekleri asgari bilgiler arasında 6112 sayılı Kanun'un 6. maddesinde belirtilen künye, iletişim ve adres bilgileri ile kayıtlı elektronik posta adresine ilave olarak, medya hizmet sağlayıcısı üzerinde yargı yetkisine sahip üye devlet ile yetkili düzenleyici otorite/kuruluş veya denetleyici kuruluş bilgilerinin de bulunmasına karar vermiştir. Bu kapsamda, 6. madde ile Türkiye yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcılarına bu durumu hizmet sundukları kişilerin erişimine sunmalarının temin edilmesi yerinde olacaktır. Direktif 5. maddesinin ikinci paragrafı ile bu bilgilere ilaveten üye devletlere, yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının, ortakları da içerecek şekilde sahiplik yapılarıyla ilgili bilgileri, ortakların özel ve aile hayatları gibi ilgili temel haklarına saygı göstermek, gerekli ve orantılı olmak ve kamu yararı amacına hizmet etmek kaydıyla, erişilebilir hâle getirmelerini gerektiren yasal önlemleri de alabilme imkânı tanımıştır.

"Olağanüstü dönemlerde yayınlar" başlığı taşıyan 7. madde ile "savaşlar, terör amaçlı saldırılar, doğal afetler ve benzeri olağanüstü durumların ortaya çıkardığı kriz

zamanlarında da ifade ve haber alma özgürlüğünün esas olduğu teyit edilmiş, bu dönemlerde de yayın hizmetlerinin önceden denetlenemeyeceği ve yargı kararları saklı kalmak kaydıyla durdurulamayacağı" ifade edilmiştir. Ancak, "millî güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hâllerde yahut kamu düzeninin ciddî şekilde bozulmasının kuvvetle muhtemel olduğu durumlarda, Cumhurbaşkanı veya görevlendireceği Cumhurbaşkanı yardımcısı veya Bakan geçici yayın yasağı getirebilecektir." Alınacak kararlara ilişkin doğrudan Danıştay nezdinde iptal davası açabilecektir. Maddeye 2 Ocak 2017 tarihli 680 sayılı KHK ile eklenen ve daha sonra da 1 Şubat 2018 tarihli 7072 sayılı Kanun ile aynen kabul edilen 4. fıkra ile "bu maddeye aykırı yayın yapılması hâlinde Üst Kurul tarafından medya hizmet sağlayıcı kuruluşun programlarının yayını bir gün durdurulacağı ve 32. maddenin 4. fıkrasının uygulanacağı" belirtilmiştir. Bu doğrultuda "bir yıl içinde; aykırılığın tekrarı hâlinde medya hizmet sağlayıcı kuruluşun yayınlarının beş güne kadar, ikinci kez tekrar edilmesi hâlinde on beş güne kadar durdurulmasına, üçüncü kez tekrar edilmesi hâlinde ise yayın lisansının iptaline karar verileceği" bildirilmiştir.

3.2.3 Yayın Hizmeti İlkeleri

Kanun'un 8. maddesi ile yayın hizmeti ilkeleri belirlenmiştir. Birinci fıkrada yer alan 24 ilkenin tüm yayın hizmetlerine uygulanması söz konusuyken çocukların ve gençlerin korunması konusunda radyo ve televizyon yayın hizmetleriyle isteğe bağlı yayın hizmetleri arasında ayrıma gidildiği görülmüştür. Maddeye 14 Nisan 2017 tarihli 690 sayılı KHK ile eklenen ve daha sonra da 1 Şubat 2018 tarihli 7077 sayılı Kanun ile aynen kabul edilen dördüncü fıkra ile "radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde arkadaş bulma amacıyla kişilerin tanıştırıldığı ve/veya buluşturulduğu türden programlara, takviye edici gıdalar ve benzeri destekleyici ürünler de dâhil olmak üzere herhangi bir ürünün ilgili mevzuatına aykırı olarak sağlık beyanıyla satışına, pazarlanmasına ve/veya reklamına, sohbet, arkadaşlık ve eş bulma hatlarının ve hizmetlerinin tanıtımına yer verilemeyeceği" hükmü eklenmiştir.

6112 sayılı Kanun'un 8. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları, 2018/1808 sayılı Direktifin 6a. maddesi birinci paragrafındaki görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan ve küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek olan görsel-işitsel medya hizmetlerinin, küçüklerin normal zamanlarda bu hizmetleri görmeyeceği veya işitmeyeceği şekilde vermelerini temin edecek uygun önlemleri alma yükümlülükleri ile uyumludur. Ancak Kanunda, Direktifin 6a(1). maddesi uyarınca medya hizmet sağlayıcıları tarafından toplanan veya başka bir şekilde kullanılan küçüklere ait kişisel verilerin doğrudan pazarlama, profil çıkarma ve kişinin alışkanlıklarına yönelik reklamlar gibi ticari amaçlar için kullanılmaması gerektiğinin belirtilmesinde yarar olduğu düşünülmektedir.

3.2.4 Yayın Hizmetlerinde Ticari İletişim

Madde 9 ile ticari iletişimin tabi olduğu genel esaslar, Direktifle uyumlu olacak şekilde düzenlenmiştir. Bu kapsamda "ticari iletişimin yayın hizmetinin diğer unsurlarından görsel ve işitsel olarak kolayca ayırt edilebilir olması, bilinçaltı tekniklerine yer verilmemesi, gizli ticarî iletişime izin verilemeyeceği, ticarî iletişimin medya hizmet sağlayıcısının editoryal bağımsızlığını ve program içeriğini etkileyecek şekilde kullanılamayacağı, ticari iletişimin adalet, hakkaniyet ve dürüstlük ilkelerine uygun olması gerekliliği, yanıltıcı olamayacağı ve tüketicinin çıkarlarına zarar veremeyeceği, ticari iletişimin çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar veremeyeceği, deneyimsizliklerini veya saflıklarını istismar ederek çocukları bir ürün veya hizmeti satın almaya veya kiralamaya doğrudan yönlendiremeyeceği, genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeler içeren yiyecek ve içeceklerin ticarî iletişimine, çocuk programlarıyla birlikte veya bu programların içinde yer verilemeyeceği" gibi hususlar garanti altına alınmıştır. Aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeleri içeren yiyecek ve içeceklerin ticari iletişimini ele alan Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 9. madde 7. fıkrası genel itibarıyla Direktif hükümleriyle uyumludur.

Direktifin ortak denetimle birlikte öz denetim mekanizmalarının kullanılmasını da teşvik etmesi sebebiyle ülkemizde sektör tarafından görsel-işitsel ticari iletişime dair rehber ilkeler yoluyla öz denetimin kullanılmasının özendirilmesinin yararlı olabileceği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda sektörde faaliyet gösteren öz denetim kuruluşları ile protokol ve mutabakat zaptı gibi bağlayıcılığı olmasa da yol gösterici nitelikteki düzenlemelerle;

- özellikle televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinde yer verilen ticari iletişimlere yönelik ortak değerlendirme raporlarının hazırlanması,
- daha sonra yayınlanacak ticari iletişim unsurlarının da Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun ve ilgili öz denetim kuruluşlarının sitelerinden paylaşılacak bu raporlardaki kıstaslara uygun olmasının sağlanması ve
- bu ticari iletişim unsurlarının değerlendirilmesinde sektördeki öz denetim kuruluşlarının çalışmalarına öncelik verilmesi ve tanıtımlarının artırılmasının ticari iletişime dair öz ve ortak denetim mekanizmaları için önemli bir örnek teşkil edebileceği değerlendirilmektedir.

"Televizyon ve radyo yayın hizmetlerinde reklam ve tele-alışveriş" başlıklı 10. maddeyle "reklam ve tele-alışveriş yayınlarının açıkça fark edilebilir ve program hizmetinin diğer unsurlarından kolaylıkla ayırt edilebilecek biçimde düzenlenmesi gerektiği" belirtilmiş ve reklam ve tele-alışveriş yayınlarının bir saatlik zaman diliminde gösterilebileceği oranlar belirlenmiştir. Reklamlar için bu süre bir saatlik zaman diliminde %20'yi aşamazken tele-alışverişin bu süreden bağımsız olarak kesintisiz on beş dakika sürmesi ve bir gün içinde toplamda bir saati aşmaması öngörülmüştür. Reklam süresinin hesaplamasına program desteklemesi, yayıncının kendi programlarının tanıtımlarına ayrılan süre, ürün yerleştirme ile ücretsiz yayınlanan ve Üst Kurul tarafından tavsiye edilen kamu hizmeti duyurularının dâhil edilmeyeceği açıkça ifade edilmiştir. "Sinema ve televizyon için yapılmış filmler ile haber bültenleri ve çocuk programlarının, planlanan yayın süreleri otuz dakikadan fazla olması hâlinde, her otuz dakikalık yayın süresi için bir kez olmak üzere reklam ve tele-alışverişle kesilebileceği, dinî tören yayını içine hiçbir şekilde reklam ve tele-alışveriş yayını yerleştirilemeyeceği" bildirilmiştir. Ayrıca, "reklam ve tele-alışveriş

yayınlarının, programların arasına veya programın bütünlüğü, değeri ve hak sahiplerinin hakları zedelenmeyecek biçimde bir program içine yerleştirilebilmesine" izin verilmiştir. "Bağımsız bölümlerden oluşan programlarda veya devre araları içeren spor programları ve benzer yapıdaki olay ve gösteri programlarında, reklam ve tele-alışveriş yayınlarının bölüm veya devre aralarına yerleştirilmesi" öngörülmüştür.

Alkol, tütün ürünleri ve reçeteye tabi ilaçlarla tedaviler hakkında ticari iletişime izin verilemeyeceği 11. madde ile belirtilmiştir. "İlaçlar ve tıbbi tedaviler için genel olarak tele-alışverişe izin verilmeyeceği ve reçeteye tabi olmayan ilaçlarla tedavilerin reklamlarının dürüstlük ilkesi çerçevesinde, gerçeği yansıtan ve doğrulanması mümkün unsurlardan oluşacak şekilde hazırlanması" gerektiği de aynı maddede düzenlenmiştir.

2018/1808 sayılı Direktif ise reklam ve tele-alışveriş yayınlarına ilişkin önemli değişiklikler getirmektedir. Buna göre ilk olarak Direktifin 20. maddesiyle çocuk programlarında tele-alışveriş yayınları yasaklanmıştır. 23. madde ile reklam ve tele-alışveriş yayınlarının oranının hesaplanmasında bir saatlik zaman dilimi kıstası terk edilmiş, yerine bir günün üç farklı zaman dilimi esas ölçüt olarak kabul edilmiştir: reklam ve tele-alışveriş yayınlarının oranı 06.00-18.00 saatleri arasındaki zaman diliminin %20'sini ve 18.00-24.00 saatleri arasındaki zaman diliminin de %20'sini geçemeyeceği kararlaştırılmıştır. Reklam ve tele-alışveriş oranlarının hesaplanmasına, 6112 sayılı Kanun ve Yayın Hizmeti Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik maddesinde sayılanlara ek olarak, medya hizmet sağlayıcılarının doğrudan kendi programlarından türetilen yan ürünlerle veya aynı medya grubuna ait diğer kuruluşlardan alınan görsel-işitsel medya hizmetleri ve programlarla ilgili yayıncı tarafından yapılan duyuruların dâhil edilmeyeceği açıklanmıştır. Direktifin 9. maddesi tütün ürünlerinin kapsamını elektronik sigaralar ve dolum kitlerini de kapsayacak şekilde genişletmiştir. Direktifle tam uyumun sağlanması amacıyla televizyon reklamları ve tele-alışveriş yayınlarına yönelik getirilen bu ilave tedbirlerin de 6112 sayılı Kanun'a aktarılmasının yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Madde 12 ile program desteklemesi düzenlenmiştir. Maddede "bir program tamamen veya kısmen destek görmüşse, bu hususun programın başında, program içindeki reklam kuşaklarına giriş ve çıkışta ve programın sonunda uygun ibarelerle belirtileceği ve program tanıtımlarında programı destekleyene atıfta bulunulamayacağı" ifade edilmiştir. Desteklenen programlarda aynı zamanda, "destek verene veya üçüncü bir kişiye ait mal ve hizmetlere atıfta bulunulması ve bunların alınması, satılması ve kiralanmasının teşvik" edilmesi yasaklanmıştır. Haber bülteni ve dinî tören yayınlarında program desteklemesine izin verilemeyeceği; program desteklemesinin, medya hizmet sağlayıcısının editoryal bağımsızlığını ve sorumluluğunu etkileyemeyeceği garanti altına alınmıştır. Ayrıca, ticarî iletişimi yasaklanmış olan mal ve hizmetlerin üretimi veya satışıyla iştigal eden gerçek ve tüzel kişilerin programları destekleyemeyeceği de açıklanmıştır. Öte yandan, Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun 13 Eylül 2012 tarihli Üst Kurul İlke Kararı ile program sonlarında akar ve hareketsiz olarak gösterilen isim, marka ve logo uygulamalarının "Kısmi Program Desteklemesi" olarak kabul edileceği belirtilmiştir.[258]

Kanun'da düzenlenenlerden ayrı olarak 2018/1808 sayılı Direktif 10(4). maddesiyle üye devletlere çocuk programlarının desteklenmesini yasaklayabilme imkânı tanımaktadır. 6112 sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliklerin uyumlaştırılması sürecinde bu yeni düzenlemenin, özellikle küçüklerin korunmasını sağlama tedbirleri kapsamında mevzuata aktarılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Kanun 13. maddesiyle de ürün yerleştirmeye dair genel hükümleri açıklamaktadır. Bu kapsamda sinema ve televizyon için yapılmış filmler, diziler ile spor ve genel eğlence programları haricindeki yayınlarda ürün yerleştirmeye izin verilemeyeceği ifade edilirken dördüncü fıkra ile bu husus "*haber bültenlerinde, çocuk programlarında ve dinî programlarda ürün yerleştirmeye izin verilmez*" hükmü ile daha da güçlendirilmiştir. Ürün yerleştirmenin medya hizmet sağlayıcısının editoryal bağımsızlığını etkilememesi, ürün veya hizmetlerin kiralanması veya satın alınmasının

[258] RTÜK, "13/9/2012/51-24 sayılı Üst Kurul İlke Kararı", https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-ilke-kararlari/3720/3913/ust-kurul-ilke-kararlari.html (10.04.2021)

doğrudan teşvik edilmemesi ve izleyicilerin programın başında, sonunda ve reklam arası sonrasında program başladığında ürün yerleştirmenin varlığı hakkında açıkça bilgilendirilmesi gerekliliği madde kapsamında düzenlenen diğer hususlardır. Ayrıca ticarî iletişimi yasaklanmış ürünlerin, ürün yerleştirmede kullanılması da yasaklanmıştır. Yayın Hizmeti Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in 14. maddesi ile de ürün yerleştirmenin, programın bütünlüğünü bozmaması gerektiği, ürün yerleştirme esnasında yerleştirilen ürüne ilişkin bant reklam yapılamayacağı belirtilmektedir.

2018/1808 sayılı Direktif ile ürün yerleştirmeye dair bakış değişmiş ve haberler, güncel olay programları, tüketici programları, dini programlar ve çocuk programları hariç olmak üzere ürün yerleştirme tüm görsel-işitsel medya hizmetlerinde serbest bırakılmıştır. Ayrıca, medya hizmet sağlayıcısının kendisi veya söz konusu medya hizmet sağlayıcısına bağlı bir şirket tarafından üretilen veya siparişi verilen programlar hariç olmak kaydıyla reklamdan sonra program tekrar başladığında uygun bir tanımlamayla ürün yerleştirmenin varlığı hakkında açıkça bilgilendirme koşulunun kaldırılabileceği hüküm altına alınmıştır. Direktifin ürün yerleştirmeye ilişkin 11. maddesi ile getirdiği bu önemli yenilikler kapsamında hem 6112 sayılı Kanun'da hem de Yayın Hizmeti Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'te uygun değişikliklerin yapılmasının mevzuat uyum süreci bakımından önem taşıdığı değerlendirilmektedir.

3.2.5 Yayın Hizmeti İçeriği

Beşinci Bölümde yer alan genel ve tematik yayın başlıklı 14. madde ile yayın hizmetlerinin içeriği düzenlenmektedir. Yayınlar genel ve tematik yayınlar olarak ikiye ayrılmıştır. Medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar yayın lisansı başvurusu sırasında yayınlarının türünü Üst Kurula bildirmek durumundadırlar ve bu yayın hizmetlerinin

de Üst Kurula bildirilen türde ve seçilen dilde yapılması zorunludur.[259] Genel ve tematik içerikli yayın yapan televizyon kuruluşlarının, çocuk yayınlarında çizgi filmlere yer vermeleri hâlinde, çizgi filmlerin en az yüzde yirmisinin, diğer çocuk programlarının en az yüzde kırkının Türkçe dilinde üretilmiş yapım olması ve Türk kültürünü yansıtması zorunlu tutulmuştur. Öte yandan bu madde ile radyo ve televizyon kuruluşlarına yayınlarında belli oran ve saatlerde Türk halk ve Türk sanat müziği programlarına yer verme zorunluluğu da getirilmiştir.[260] Maddeye 2 Temmuz 2018 tarihli 703 sayılı KHK ile eklenen beşinci fıkra ile radyo ve televizyonların ayda en az doksan dakika gıda güvenliği, iş sağlığı ve güvenliği, trafik ve yol güvenliği, suçun önlenmesi, afet yönetimi gibi sıralanan konularda uyarıcı ve eğitici mahiyette yayınlar yapmak zorunda oldukları belirtilmiştir. Aynı KHK ile bu madde kapsamında yapılan yayınlar için herhangi bir bedel ödenmeyeceği de vurgulanmıştır.

Revize Direktif 7a. maddesi ile üye devletlere kamu yararına yönelik görsel-işitsel medya hizmetlerinin uygun bir şekilde görünür hâle getirilmesini temin edecek önlemler alma imkânı tanımaktadır. Madde 14'e 703 sayılı KHK ile eklenen beşinci fıkrada belirtilen konularda ayda en az doksan dakikalık programların yayınlanmasını sağlamak ve uygulanmasını düzenli olarak takip edilmesinin kamu yararının gerçekleşmesi bakımından önem taşıdığı değerlendirilmiştir.

Avrupa eserleri başlığını taşıyan 15. madde, "ulusal karasal yayın lisansına sahip televizyon yayıncılarının haberler, spor olayları, yarışmalar, reklamlar, tele-alışveriş ve bağlantılı veri yayınları için ayrılan süre dışında kalan yayın süresinin en az yüzde ellisini Avrupa eserlerine" ve yine belirtilen hizmetler dışındaki "yayın süresinin veya program bütçesinin yüzde onunu bağımsız yapımcıların ürettiği Avrupa

[259] Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 17. maddesinde tematik yayın izni alan kuruluşların günlük yayınlarının ticari iletişim yayınları hariç 06.00-24.00 saatleri arasındaki bölümünün en az %70'inde, lisans belgesinde belirtilen türe uygun programlara yer vermek zorunda oldukları ifade edilmiştir.

[260] Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 19. maddesinde belirtilen müzik programları için toplam yayın süresinin haftalık yayın süresi içinde bir saatten az olamayacağı belirtilmektedir. Öte yandan Üst Kurulun tematik yayın yapma izni verdiği yayın kuruluşları bu zorunluluktan muaf tutulmuştur.

eserlerine" ayırmak durumunda olduklarını belirtmektedir.[261] "İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcı kuruluşların Avrupa eserlerinin yapımına ve erişimine destek vermelerini teşvik edecek usul ve esasların Üst Kurulca belirleneceği" ifade edilmiştir.

Revize Direktifte 16 ve 17. Maddelerde düzenlenen televizyon yayın hizmetlerinde Avrupa eserlerine yer verilmesi hususunda önceki Direktife göre herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak revize Direktifin getirdiği en önemli değişikliklerden birisi isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmeti sağlayıcılarının, kataloglarının en az %30'unu Avrupa eserlerine ayırmalarının ve bu eserlerin görünür olmalarının sağlanması olmuştur. Öte yandan Direktif, üye devletlere yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarına içeriklere doğrudan yatırım ve Avrupa eserlerinin yapımına finansal katkı yapma şartı getirirse bu yükümlülüğü başka bir üye devlet yargı yetkisinde olup kendi sınırları içindeki izleyicileri hedefleyen medya hizmet sağlayıcılarına da getirebilme imkânı tanımaktadır. Bununla birlikte, Direktifle getirilen oran ve finansal katkı şartlarının, düşük ciroya ya da az izleyiciye sahip medya hizmet sağlayıcılarına uygulanmayacağı da ifade edilmiştir. Tam mevzuat uyumunun sağlanabilmesi amacıyla Direktifle getirilen bu yeni yükümlülüklerin Kanun'a aktarılmasında yarar olduğu değerlendirilmektedir.

Öte yandan, AB üyelik müzakere süreci boyunca medya hizmet sağlayıcılarının bu yükümlülüklere hazırlanması maksadıyla, kademeli olarak Avrupa eserlerinin ve ayrıca belirlenecek oranlarda Türkçe dilinde üretilen eserlerin televizyonlarda ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinde yayınlanmasının sağlanabileceği ve söz konusu içeriklerin görünür kılınması amacıyla da Direktifte önerilen tedbirlere başvurulabileceği değerlendirilmektedir.

Madde 16 ile kısa gösterim hakkı ve madde 17 ile kamunun önemli olaylara erişimi başlıkları düzenlenmiştir. 16. maddeyle kamuoyu için büyük önem taşıyan

[261] 6112 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesi ile bu maddede yer alan hükümlerin Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliğine tam üye olduğu tarihten itibaren uygulanacağı ifade edilmektedir.

olayların münhasır yayın haklarına sahip televizyon yayıncılarına, "5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında, diğer yayıncılara âdil, makul ve eşitlikçi bir temelde bedeli karşılığında kısa gösterim hakkı" sağlama zorunluluğu getirilmiştir. "Münhasır yayın hakkına konu olaylara erişim hakkı talep eden diğer televizyon yayıncılarına, kısa gösterimleri serbest bir biçimde seçme hakkı tanınacak olup kısa gösterimlerin, kaynağını belirtmek suretiyle sadece haber programları içinde doksan saniyeyi geçmeyecek şekilde ve isteğe bağlı medya hizmetlerinde ise sadece aynı programın aynı medya hizmet sağlayıcısı tarafından banttan verilmesi durumunda" uygulanacağı belirtilmiştir.

17. maddeyle "toplum için büyük önem arz eden ulusal ve uluslararası olayların ülke geneline şifresiz ve ücretsiz yayın yapan televizyon kanallarından canlı veya banttan yayınlanmasını temin etmek amacıyla, konuyla ilgili diğer kurumların görüşlerini de almak suretiyle" Üst Kurulun önemli olaylar listesi hazırlayıp ilân edeceği bildirilmektedir. Öte yandan televizyon yayıncılarının, "Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'ne taraf başka bir ülkenin listesinde yer alan önemli olaylarla ilgili münhasır haklarını, söz konusu ülke vatandaşlarının önemli bir kesimi tarafından izlenmesini engelleyecek şekilde" kullanamayacakları da öngörülmüştür. 16 ve 17. maddelerle düzenlenen hususlar revize Direktif maddeleri ile de uyumludur.

Kanun'un 18. maddesi düzeltme ve cevap hakkını düzenlemiştir. "Gerçek ve tüzel kişiler, kendileri hakkında şeref ve haysiyetlerini ihlâl edici veya gerçeğe aykırı yayın yapılması hâlinde, yayın tarihinden itibaren altmış gün içinde, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmamak ve suç unsuru içermemek kaydıyla, düzeltme ve cevap yazısını ilgili medya hizmet sağlayıcısına gönderme hakkına" sahiptir. Medya hizmet sağlayıcıları, "hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, yazıyı aldığı tarihten itibaren en geç yedi gün içinde, cevap ve düzeltmeye konu yayının yapıldığı saatte ve programda, izleyiciler tarafından kolaylıkla takip edilebilecek ve açıkça anlaşılabilecek biçimde düzeltme ve cevabı yayınlamakla" sorumlu tutulmuştur. Düzeltme ve cevabın belirtilen esaslara göre yayınlanmaması durumunda yargı yoluna başvurulabileceği de garanti altına alınmıştır. 6112 sayılı Kanun'un cevap

hakkını düzenleyen maddesi ile revize Direktifin ilgili hükümleri birbiriyle uyumludur.

3.2.6 Özel Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar

"Özel Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar" başlıklı Altıncı Bölüm 19-25. maddeler arasında düzenlenmiştir. Kuruluş ve hisse oranları başlıklı 19. madde yayın hizmeti sunmak üzere kurulan şirketlerin sahip olması gereken özel koşulları belirlemektedir. Direktif, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi ve diğer birçok hukuki metinde de vurgulandığı gibi medyada çoğulculuk ve içerik çeşitliliği hususu, medya ve ifade özgürlüğünün temin edilebilmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda da medya hizmet sağlayıcılarının kurulmasına yönelik getirilen hükümler de önem kazanmaktadır.

6112 sayılı Kanun 19. maddesiyle yayın lisansının "münhasıran radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmeti sunmak amacıyla Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş anonim şirketlere" verilebileceğini ve aynı şirketin ancak bir radyo, bir televizyon ve bir isteğe bağlı yayın hizmeti sunabileceğini ifade etmektedir. Medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara "siyasî partiler, sendikalar, meslek kuruluşları, kooperatifler, birlikler, dernekler, mahallî idareler ve bunlar tarafından kurulan veya bunların doğrudan veya dolaylı ortak oldukları şirketler ile sermaye piyasası kurumlarının ve bunlara doğrudan veya dolaylı ortak olan gerçek ve tüzel kişilerin ortak olamayacağı" belirtilmiştir. Medya hizmet sağlayıcı kuruluşların hisselerinin nama yazılı olmak zorunluluğu, şeffaflık için alınan bir tedbir olarak değerlendirilirken medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara sermaye piyasası araçlarını ihraç ve halka arz edebilme imkânı tanınmıştır.

Kanun ile medyada tekelleşmenin önüne geçilmesi için alınan önlemler arasında karasal yayın lisansı olan kuruluş sayısı ve gelire dayalı sınırlamalar getirilmiştir. Buna göre "bir gerçek veya tüzel kişi doğrudan veya dolaylı olarak en fazla dört karasal yayın lisansına sahip medya hizmet sağlayıcı kuruluşa ortak olabilir. Ancak, birden çok medya hizmet sağlayıcıya ortaklıkta bir gerçek veya tüzel kişinin doğrudan veya dolaylı hisse sahibi olduğu medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yıllık toplam ticarî iletişim geliri, sektörün toplam ticarî iletişim gelirinin yüzde otuzunu geçemeyeceği" belirtilmiştir. Medya sahipliği konusunda yabancı gerçek ve tüzel kişilerin doğrudan ortağı olabileceği medya hizmet sağlayıcı kuruluş sayısı iki ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca, "bir medya hizmet sağlayıcı kuruluşta doğrudan toplam yabancı sermaye payı, ödenmiş sermayenin yüzde ellisini geçemez. Medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ortağı olan şirketlere yabancı gerçek veya tüzel kişilerin iştirak ederek yayın kuruluşlarına dolaylı ortak olmaları hâlinde, yayıncı kuruluşların yönetim kurulu başkanı, başkan vekili ile yönetim kurulu çoğunluğu ve genel müdürünün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması ve ayrıca, yayıncı kuruluş genel kurullarında oy çoğunluğunun Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetini haiz gerçek veya tüzel kişilerde bulunması" zorunlu tutulmuştur.[262]

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 1998 yılından itibaren aday ülkelerin Kopenhag kriterlerine sağladıkları uyumun yıllık olarak değerlendirildiği raporlar yayımlanmaktadır. Bunlar arasında Türkiye için hazırlanan son beş raporda "*Yayıncılık Kanunu (Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun), tekelleşmeyi önlemediği gibi adil rekabeti de temin etmemektedir… Medya sahipliği konusunda şeffaflığın bulunmaması, yayın politikalarının bağımsızlığı konusunda şüphe doğmasına neden olmaya devam etmektedir.*"[263] eleştirisi yinelenmektedir.

[262] Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un geçici 7. maddesi yabancılara dair getirilen bu kısıtlamaların Türkiye'nin AB üyesi olması durumunda AB üye devletlerine uygulanmayacağı ifade edilmiştir.

[263] Söz konusu eleştiriler, Avrupa Birliği Komisyonunun 2015, 2016, 2018, 2019 ve 2020 Türkiye Raporlarının İfade Özgürlüğü başlığı altında yapılmaktadır.
Bkz. Avrupa Birliği Başkanlığı, Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları, https://www.ab.gov.tr/46224.html (10.04.2021)

Medya hizmet sağlayıcıların kuruluşları ile ilgili olarak hisse, şirket devri ve birleşme konuları da 20. madde kapsamında düzenlenmiş olup "hisse devri, şirket devri ve birleşme işlemleri sonucunda oluşacak şirket yapısında Kanun'da öngörülen hususlara aykırılık bulunması hâlinde, Üst Kurulun doksan günü geçmemek üzere vereceği süre içinde bu aykırılığın giderilmesinin" zorunlu olduğu vurgulanmıştır. 21. madde ile kullanıcıların ve diğer tarafların, medya hizmet sağlayıcılarını birbirinden ayırt edebilmelerini sağlayabilmek amacıyla logo ve çağrı işaretleri kullanılması zorunluluğu getirilmiştir.

6112 sayılı Kanun'un 22. maddesi görsel-işitsel medya sektöründe katılımcı ve çoğulcu bir ortamın oluşturulmasını öngörmektedir. Buna göre medya hizmet sağlayıcıları, "ortak denetim ile öz denetim mekanizmalarının oluşturulması, izleyici ve dinleyicilerden ulaşan şikâyetlerin değerlendirilip kuruluşun yayın kuruluna sunulması ve sonuçlarının takip edilmesi amacıyla en az on yıllık meslekî tecrübeye sahip bir izleyici temsilcisi" görevlendirmekle sorumlu tutulmuşlardır. İzleyici temsilciliği, 2018/1808 sayılı Direktifin üzerinde ağırlıkla duruğu ortak ve öz denetim mekanizmalarının işletilebilmesi açısından önem taşımakla birlikte kendiliğinden yeterli değildir. Gerek ortak denetim gerekse öz denetim mekanizmalarında düzenleyici kurum olarak Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun teşvik edici yönünü öne çıkarmasının beklenebileceği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda öz denetim kapsamında medya hizmet sağlayıcı kuruluşlardaki izleyici temsilciliği mekanizmasının kamuoyunda daha fazla görünür kılınması temin edilebilir. RTÜK'ün öncülüğünde izleyici temsilcileri bir araya gelerek önceki yıllarda hayata geçirilmiş olan "Görsel-İşitsel Yayıncılık Etik İlkeleri"ne benzeyen ancak daha kapsamlı ve daha detaylı olacak şekilde (kamu yararına yönelik yayınlar, engellilerin erişimi) rehber ilkeler hazırlanması sağlanabilir ve şikâyetler konusunda medya hizmet sağlayıcılarının ortak kullanabileceği bir izleyici temsilciliği platformu tesis edilebilir.

24. madde yine öz denetim mekanizmasının işletilebilmesi için önemli bir sistem tesis etmiştir. Buna göre "medya hizmet sağlayıcıları, koruyucu sembol sistemi kullanarak izleyicileri program hizmetlerinin içeriği hakkında sesli veya yazılı olarak"

bilgilendirmekle yükümlü tutulmuşlardır. Bu maddenin TRT hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir. Koruyucu sembol sistemi ile programların hangi yaş grubuna uygun olduğu ve programda yer alan zararlı içerik konularında izleyiciye bilgi verilmesi öngörülmüştür.

Koruyucu sembol sistemi, Direktifin 6a(3). maddesiyle üye devletlerin, medya hizmet sağlayıcılarının küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek olan içerik hakkında izleyicilere yeterli bilgiyi sunma ve bu amaçla medya hizmet sağlayıcılarının, görsel-işitsel medya hizmeti içeriğinin "potansiyel zararını" açıklayan bir sistemi kullanmalarını temin etme sorumluluğu ile uyumludur. Ancak bu konuda özellikle ülkemizdeki isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcılarının küçüklerin korunması hususunda kullandıkları mekanizmaların, Üst Kurul tarafından belirlenen koruyucu sembol sistemi ilke ve esaslarıyla uyumlaştırılmasının ve yayın akışlı medya hizmet sağlayıcılarının da yine aynı ilke ve esasları tam olarak uygulamasının sağlanmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

3.2.7 Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

"Radyo ve Televizyon Üst Kurulu" başlıklı On Birinci Bölüm 34-43. maddeler arasında düzenlenmiştir. 34. madde ile "radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetleri sektörünü düzenlemek ve denetlemek amacıyla, idarî ve malî özerkliğe sahip, tarafsız bir kamu tüzel kişiliği niteliğinde" Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kurulduğu belirtmektedir. Üst Kurulun, "Kanun ve mevzuatta kendisine verilen görev ve yetkileri kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirip kullanacağı" ifade edilmiştir. 35. madde ile Üst Kurul üyelerinin seçimi ve görev süreleri düzenlenmektedir. Üst Kurul Başkanı ve Başkan Vekilinin seçimi ve görevleri 36. maddede, Üst Kurulun görev ve yetkileri ise 37. maddede ele alınmıştır. Madde 41 ile Üst Kurulun gelirleri ve bütçesi düzenlenmektedir.

2018/1808 sayılı Direktifin 30. maddesinde üye devlet düzenleyici otoriteleri veya kuruluşları konusu düzenlenmektedir. Madde ile her üye devlette hükûmetlerden yasal olarak ayrı ve hükûmetler ile diğer herhangi bir kamu kuruluşundan ya da özel bir kuruluştan işlevsel olarak da bağımsız olacak düzenleyici otoritelerin kurulması ve bunların Birlik mevzuatını uygulayan ulusal yasa kapsamında kendilerine verilen görevlerin yerine getirilmesi ile ilgili olarak başka herhangi bir kuruluştan talimat alamayacakları hususu düzenlenmiştir. Bu bakımdan 6112 sayılı Kanun hükümleri ile Direktif hükümlerinin uyumlu olduğu görülmektedir.

3.2.8 Diğer Hususlar

"Frekans Planlaması ve Yayın Lisansı" başlıklı Yedinci Bölüm altında yer alan 26. madde ile karasal kanal ve frekansların planlaması ile tahsisi düzenlenmektedir. "5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ile radyo ve televizyon yayınları için ayrılmış frekans bantlarının planlanması ve planların uygulanması görevi Üst Kurula verilmiştir. Bu düzenlemeye paralel olarak ve sayısal karasal yayınlara geçiş de dikkate alınarak, bu maddede planlama ve tahsis uygulaması düzenlenmiştir. Radyo ve televizyon yayınlarının iletilmesi alanında karasal sayısal yayın teknolojisine geçiş ile frekansların daha etkin kullanımının yanı sıra, yayın kalitesinde yaşanacak artışın, yayıncı kuruluşlar arasında rekabete daha elverişli bir ortam sağlayacağı ve tüm bu gelişmeler sonucu oluşacak etkinlik artışı sayesinde, tüketicilerin daha az maliyetle daha çok seçenek ve daha yüksek kalitede yayına ulaşabileceği" değerlendirilmektedir.

Kamu yayıncısı olan "TRT'ye yeteri kadar kanal ve frekans kapasitesi tahsis edilerek yayınlarını yurdun tüm yerleşim birimlerine ulaştırması öngörülmüştür."[264] Buna göre "karasal televizyon ve karasal radyo yayınları için uygun görülen kanal ve frekanslar ile karasal sayısal yayınlar için bir multipleksten az olmamak üzere uygun

[264] Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Tasarısı, Madde Gerekçeleri, s. 36.

görülen sayıda multipleks kapasitesi", TRT'ye tahsis edilmiştir. TRT'ye tahsis edilen frekans ve multipleks kapasitesi ile en az dört karasal televizyon ve dört karasal radyo yayını yapılması öngörülmüştür. "Kamu kurum ve kuruluşlarının ikaz, duyuru ve eğitim maksadıyla karasal radyo veya televizyon yayını yapma talebinde bulunmaları hâlinde; bu talepler yapılacak protokol çerçevesinde" TRT'den hizmet alınarak karşılanacağı bildirilmiştir.

Madde 27 ile yayın lisansı türleri, süresi ve devri düzenlenmiştir. Buna göre "medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar kablo, uydu, karasal ve benzeri ortamlardan yayın yapabilmeleri için her bir yayın tekniği ve ortamına ilişkin Üst Kuruldan ayrı ayrı lisans almak zorundadır. Lisansın hangi yayın tekniği ve ortamına ilişkin verildiği lisans belgesinde açıkça" belirtileceği bildirilmiştir. Farklı yayın teknikleri ve ortamlarından aynı anda yayın yapmak isteyen kuruluşların, her yayın tekniği ve ortamı için ayrı lisans almak ve eş zamanlı yayın yapmak yükümlülüğü bulunmaktadır.

Madde 28 ile karasal sayısal yayında yayın hizmetlerinin izleyiciye ulaştırılmasında gerekli olan multipleks işletmecilerinin yükümlülükleri, madde 29 ile de yayın hizmetlerinin iletimini yapacak platform ve altyapı işletmecilerinin yetkilendirilmelerine ilişkin hükümlerle bunların yükümlülükleri düzenlenmektedir.

Madde 30 ile seçimlerle ilgili olarak seçim dönemlerinde yayınlara ilişkin usul ve esaslar YSK tarafından düzenleneceği ve Üst Kurulun bu yayınları YSK'nın kararları doğrultusunda izleyip değerlendirilmesi öngörülmektedir. Medya hizmet sağlayıcılarının, YSK tarafından ilân edilen seçim döneminde, yayın yasaklarının başlayacağı saate kadar siyasî parti ve aday reklamları yayınlayabileceği 31. madde ile garanti altına alınmıştır.

Yaptırımlar konusu ise 32 ve 33. maddelerde düzenlenmiştir. 32. maddede yayın ilkelerine ve Kanun'da belirtilen diğer esaslara aykırı yayın yapan medya hizmet

sağlayıcılarına uygulanacak idari yaptırımlar ele alınmaktadır. Medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara uygulanacak yaptırımların ihlalin ağırlığı ve yayının ortamı ve alanı göz önünde bulundurularak orantılılık ilkesi çerçevesinde olması önem taşımaktadır. Bu kapsamda idari yaptırımlar konusunda yayın ilkelerinin düzenlendiği 8. maddenin birinci fıkrasının belirli bentlerine ve dördüncü fıkrasına aykırı yayın yapılması durumunda uygulanacak yaptırımlarla maddenin geri kalan fıkra ve bentlerine aykırı yayın yapılması durumunda uygulanacak yaptırımlar birbirinden farklı düzenlenmiştir.

Uygulanacak yaptırımlar arasında uyarı,[265] idari para cezası, artırılmış idari para cezası, program durdurma, yayın durdurma ve yayın lisansı iptali sıralanmıştır. Medya hizmet sağlayıcılarının Kanun hükümlerine göre verilen idari yaptırım kararlarına karşı yargı yoluna başvurma hakları olduğu güvence altına alınmıştır.

Adli yaptırımlar ise 33. maddede düzenlenmiştir. Üst Kuruldan yayın lisansı almadan yayın yapılması veya yayınları Üst Kurul tarafından durdurulmasına veya yayın lisansı iptal edilmesine rağmen yayın yapılması adli ceza gerektiren durumlar olarak görülmüş ve bunları gerçekleştiren gerçek kişilere veya kuruluşların sahip ve yöneticilerine fiilin ağırlığına göre bir yıldan iki yıla kadar hapis ve bin günden beş bin güne kadar adli para cezası verilmesi öngörülmüştür.

Kanun ile düzenlenen önemli konulardan birisi de TRT'nin yükümlülükleri olmuştur. 45. madde ile yayın ilkelerini düzenleyen 8. maddenin ve Kanun'un yayın hizmetlerinde ticari iletişimi düzenleyen hükümlerinin TRT için de geçerli olduğu bildirilmiştir. "Söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde, TRT ihlâlin

[265] Yaptırım türleri arasında yer alan uyarı, 6112 sayılı Kanun'un ilk hâlinde olmayıp 17 Nisan 2017 tarihli ve 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kanun'a eklenip 1 Şubat 2018 tarihli ve 7077 sayılı Kanun ile aynen kabul edilmiştir. Buna göre *"Üst Kurul; ihlalin ağırlığı, haksız ekonomik kazancın ve tekrarın varlığı ile son beş yılda uygulanan idarî yaptırımlar gözetilmek suretiyle ikinci fıkrada belirtilen her bir ihlal için bir defaya mahsus olmak üzere, idarî para cezası uygulamak yerine medya hizmet sağlayıcı kuruluşu uyarabilir."*

niteliği açıkça belirtilerek Üst Kurulca uyarılır ve yükümlülüğün gereğinin yerine getirilmesi ilgili Bakanlığa bildirilir."

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun 2011 yılında kabul edilip yürürlüğe girmesinden sonra da günün gereklerine uygun şekilde değişikliğe uğramıştır. Günümüzde çevrim içi ortamdan görsel-işitsel içeriğin büyük oranda artması ve bu ortamdan sunulan içeriklerde küçüklerin, insan onurunun ve genel olarak toplum için yeteri kadar koruma sunulmaması Avrupa Birliği ve üye devletlerinde olduğu gibi ülkemizde de bazı yasal ve idari adımların atılmasını gerektirmiştir. Bu kapsamda 6112 sayılı Kanunda yapılan son değişikliklerden birisi internet ortamından sunulan yayın hizmetleriyle ilgili olmuştur.

3.3 MADDE 29/A VE RADYO, TELEVİZYON VE İSTEĞE BAĞLI YAYINLARIN İNTERNET ORTAMINDAN SUNUMU HAKKINDA YÖNETMELİK

İnternet, yakınsama sürecini somutlaştırırken tüm medya hizmetleri için büyük bir mücadele alanına dönüşmektedir. Bu durum, özellikle medya hizmetleri arasında metin, grafik, fotoğraf ve video unsurlarının birleştirilerek kullanıldığı internet üzerinde yaşanan rekabeti tarif ederken geçerlidir. Ayrıca, bireysel olarak vatandaşlar da televizyon yayıncılığında ya da geleneksel yazılı medyada var olan giriş masrafları ve engelleri ile karşılaşmadan video dâhil olmak üzere kendi içeriklerini hazırlayıp dağıtabilmektedir. Etkileşim, internetin televizyon ya da yazılı basın gibi geleneksel olarak tek yönlü medyaya getirdiği en büyük özellik olarak kabul edilmektedir. Tüm internet medyası iki yönlü iletişimi içermektedir. Bu da benzer çıkarları paylaşan topluluklar oluşturmayı kolaylaştırmaktadır.[266] İnternetin ve yeni iletişim teknolojilerinin görsel-işitsel içeriğin sınırlar arası yayılımını köklü bir şekilde

[266] European Commission, Commission Staff Working Document, Media pluralism in the Member States of the European Union, SEC(2007) 32, 16 Ocak 2007.

değiştirme şekli, sayısız miktarda içerikle (yasal ve yasal olmayan) dolup taşan sayısal bir sanal gerçeklik ortaya çıkarmış ve böylece düzenleme gerektiren yeni zorluklar/sorunlar meydana getirmiştir.[267]

Bu doğrultuda aynı zamanda insanların çevrim içi ortamda karşılaştıkları çeşitli sorunların üstesinden nasıl gelineceği konusunda gittikçe büyüyen küresel bir tartışma mevcuttur. Bu kapsamda, tartışılan konular arasında insanların zararlı içerik ve davranışlara maruz kalmaları, gizlilik ve kişisel verilerin kullanımı, siber suçlarda artış, çevrim içi işletmelerin rekabet etme yolları ve bunun yatırım ve tüketici tercihleri üzerindeki etkilerinin oluşturduğu endişeler, gazetecilik ve medya çoğulculuğu dâhil içerik üretimi üzerindeki muhtemel etkileri yer almaktadır. Yasa dışı ve kullanıcının yaşına uygun olmayan içerikler, yanlış yönlendirici reklamlar, sahte haber ve zorbalık dâhil zararlı içerik ve davranışlarla ilgili sorunlar özellikle dikkat çekmektedir.

Çevrim içi içeriğe yönelik düzenleyici rejim son dönemde gelişme gösterse de çevrim içi içeriğin düzenlenmesi gerekliliği ve bunun nasıl yapılacağı üzerine hâlâ ciddi görüş farklılıkları bulunmaktadır. Yayıncılık ve çevrim içi dünya arasındaki sınırlar, toplumun çevrim içi hizmetleri kullanırken uygulanan koruma seviyesini anlayıp anlamadığı çıkarımı ile birlikte yeniden çizilmektedir.[268]

Bu tartışmaların yaşandığı dönemde uluslararası düzeyde Avrupa Birliği'nin Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi, video paylaşım platformlarını kapsayacak şekilde tadil edilmiş olup ulusal düzeyde ise Almanya, Avustralya, Fransa ve Birleşik Krallık gibi farklı kültürel geçmişlere sahip ülkelerde farklı çalışmalar yürütülmektedir. *"İngiltere'de OFCOM (İletişim Ofisi), İtalya'da ise AGCOM (İletişimi Koruma Otoritesi) radyo ve televizyon yayıncılığının yanı sıra uydu*

[267] Maja Cappello (ed.), *Media Law Enforcement Without Frontiers*, European Audiovisual Observatory, Strasbourg, 2018, s. 1.
[268] Ofcom, Addressing harmful online content, A perspective from broadcasting and on-demand standards regulation, 18 Eylül 2018, s. 3, https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0022/120991/Addressing-harmful-online-content.pdf (10.04.2021)

yayıncılığı, internet, mobil iletişim, telefon ve posta hizmetleri gibi çeşitli alanlarda da düzenleme ve denetleme yetkilerine sahip olduğu görülmektedir. Fransa'daki CSA (Görsel-İşitsel Yüksek Konsey) ve Almanya'daki DLM (Eyaletlerarası Medya Direktörler Kurulu) ise özel olarak radyo ve televizyon alanının düzenlenmesi, denetlenmesi ve yayın lisansının verilmesi yetkisine sahiptir." [269]

Türkiye'de ise 21 Mart 2018 tarih ve 7103 sayılı Vergi Kanunları ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'a 29/A maddesi eklenmiş ve yayın hizmetlerinin internetten sunumu konusu yasal düzenleme altına alınmıştır. İnternet düzenlemeleri ile ilgili usul ve esaslar, 23 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe giren 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun"da düzenlenmektedir. "*Medya hizmet sağlayıcıların yayıncılık hizmetlerini, geleneksel yayın tekniklerin yanı sıra internet aracılığıyla da sunmaya başlamaları ve radyo-televizyona özgü içerik türlerinin internet ortamından da sunulabilmesiyle "yayın hizmetlerinin internet ortamından sunumu" ile ilgili bir düzenleme yapılması söz konusu olmuştur.*"[270]

Madde 29/A ile Üst Kuruldan "geçici yayın hakkı ve/veya yayın lisansı bulunan medya hizmet sağlayıcı kuruluşların, bu hak ve lisansları ile yayınlarını 6112 sayılı Kanun ve 5651 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak internet ortamından da sunabilmesine" imkân tanınmıştır. Ancak radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerini sadece internet ortamından sunmak isteyen medya hizmet sağlayıcılarının Üst Kuruldan yayın lisansı, bu yayınları internet ortamından iletmek isteyen platform işletmecilerinin de Üst Kuruldan yayın iletim yetkisi alması zorunlu tutulmuştur.

[269] Merve Ergüney, RTÜK'ün İnternet Denetimi: İlgili Mevzuat Üzerine Bir Değerlendirme, *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 2020 Bahar, Cilt 11, S. 41, s. 118-119.
[270] a.g.m., s. 97.

"Üst Kuruldan geçici yayın hakkı ve/veya yayın lisansı bulunmayan ya da bu hak ve/veya lisansı iptal edilen gerçek ve tüzel kişilerin yayın hizmetlerinin internet ortamından iletildiğinin Üst Kurulca tespiti hâlinde, Üst Kurulun talebi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından internet ortamındaki söz konusu yayınla ilgili olarak içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesine karar"[271] verilebilmektedir. Bu karar, gereği yapılmak üzere Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna (BTK) gönderilmektedir.

İçerik veya yer sağlayıcısının yurt dışında bulunmasına rağmen, "Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu Üst Kurulun görev alanına ilişkin uluslararası antlaşmalara ve 6112 sayılı Kanun hükümlerine aykırı yayın yaptığı Üst Kurulca tespit edilen bir başka ülkenin yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcılarının veya platform işletmecilerinin yayın hizmetlerinin internet ortamından iletimi ile internet ortamından Türkçe olarak Türkiye'ye yönelik yayın yapan veya yayın dili Türkçe olmamakla birlikte Türkiye'ye yönelik ticari iletişim yayınlarına yer veren yayın kuruluşlarının yayın hizmetlerini sunabilmesi için Üst Kuruldan yayın lisansı, platform işletmecilerinin de yayın iletim yetkisi"[272] almaları zorunlu tutulmuştur.

Madde 29/A'nın dördüncü fıkrasıyla bireysel iletişimin[273] kapsam dışında tutulduğu ve "radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerini internet ortamından iletmeye özgülenmemiş platformlar ile radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerine yalnızca yer sağlayan gerçek ve tüzel kişilerin" platform işletmecisi sayılmayacağı belirtilmektedir.

"Radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin internet ortamından sunumuna, iletimine, medya hizmet sağlayıcılara yayın lisansı, platform işletmecilerine de yayın iletim yetkisi verilmesine ve söz konusu yayınların

[271] 6112 sayılı Kanun 29/A maddesi ikinci fıkra.
[272] 6112 sayılı Kanun 29/A maddesi üçüncü fıkra.
[273] Kanun'un ve Yönetmelik'in uygulanması açısından önem taşıyan bireysel iletişim Yönetmelik'te "kişiler arası görsel-işitsel etkileşim ve iletişimi sağlama yolu" olarak tanımlanmıştır.

denetlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek" amacıyla RTÜK ile BTK tarafından hazırlanan "Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik" 1 Ağustos 2019 tarih ve 30849 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.[274]

Yönetmelik 2. maddesi ile radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin internet ortamından sunumunun, bu yayın hizmetlerini internet ortamından sunan özel medya hizmet sağlayıcı kuruluşlarının ve bu yayın hizmetlerinin iletimini sağlayan platform işletmecilerinin kapsam dâhilinde olduğunu belirtmektedir.

Yönetmelik ile Üst Kuruldan geçici yayın hakkı ve/veya yayın lisansı bulunan medya hizmet sağlayıcı kuruluşların, bu hak ve lisansları ile yayınlarını 6112 sayılı Kanun ve 5651 sayılı Kanun ile Yönetmelik'in ilgili hükümlerine uygun olarak internet ortamından da sunabileceği garanti altına alınırken Yönetmelik'in yayımlanmasından sonra, karasal, uydu, kablolu veya diğer ortamlardan ilgili mevzuata uygun olarak Üst Kuruldan yayın lisansı alan kuruluşlar da yayınlarını internet ortamından sunabilmektedir. Bu kuruluşların "radyo ve televizyon yayın hizmetlerini internet ortamından da sunmaları hâlinde, bu yayınlarda değişiklik yapmadan diğer ortamlarla eş zamanlı olarak yayınlamaları; isteğe bağlı yayınlarını ise aynı program kataloğuna bağlı olarak sunmaları" zorunlu tutulmuştur. "Üst Kuruldan geçici yayın hakkı ve/veya yayın lisansı bulunan medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yayın akış çizelgesinde yer alan görsel-işitsel hizmetleri eş zamanlı olmadan arşivden veya depodan yayınlamak istemeleri hâlinde internet ortamından isteğe bağlı yayın lisansı" almaları gerekeceği de bildirilmiştir.[275]

Radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerini sadece internet ortamından sunmak isteyen medya hizmet sağlayıcılarının Üst Kuruldan "internet

[274] Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik, RG: 01.08.2019, 30849.
[275] Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik, 5 ve 7. maddeler.

ortamından yayın lisansı" alması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca "medya hizmet sağlayıcı kuruluşun, internet ortamından yayın lisansı kapsamında sadece internet ortamından sunduğu yayınlarını kablo, uydu, karasal ve benzeri ortamlardan da sunmak istemesi hâlinde her bir yayın tekniği ve ortamına ilişkin olarak ayrı ayrı yayın lisansı almak zorunda" olduğu da ifade edilmiştir.

"İçerik veya yer sağlayıcısının yurt dışında bulunmasına rağmen, Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu Üst Kurulun görev alanına ilişkin uluslararası antlaşmalara ve 6112 sayılı Kanun hükümlerine aykırı yayın yaptığı Üst Kurulca tespit edilen bir başka ülkenin yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcılarının veya platform işletmecilerinin yayın hizmetlerinin internet ortamından iletimi ile internet ortamından Türkçe olarak Türkiye'ye yönelik yayın yapan veya yayın dili Türkçe olmamakla birlikte Türkiye'ye yönelik ticari iletişim yayınlarına yer veren yayın kuruluşlarının yayın hizmetleri hakkında" da Yönetmelik hükümlerinin uygulanacağı ve bu kuruluşların internet ortamındaki yayınlarına devam edebilmeleri için Üst Kuruldan "internet ortamından yayın lisansı", bu kapsamdaki platform işletmecilerinin de "internet ortamından yayın iletim yetkisi" almalarının zorunlu olduğu bildirilmiştir.[276]

Üst Kurul tarafından resen ve/veya şikâyet üzerine internet ortamından yayın lisansı bulunmayan yayın hizmetlerinin sunulduğunun tespiti hâlinde, bu durumun Üst Kurulun internet sitesinde duyurulacağı ve bu duyuruda söz konusu yayın hizmetlerini sunan gerçek veya tüzel kişiye internet ortamından yayın lisansı başvurusunda bulunabileceğinin bildirileceği ifade edilmiştir. Söz konusu gerçek veya tüzel kişinin yayın hizmetlerini, duyuruyu müteakiben yetmiş iki saat içinde sonlandırmaması durumunda, Üst Kurul tarafından sulh ceza hâkiminden söz konusu yayınla ilgili olarak içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi talebinde bulunulacağı ve

[276] Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik, 5. madde.

ayrıca Kanun'un 33. maddesinin birinci fıkrası uyarınca ilgililer hakkında suç duyurusunda bulunulacağı da ifade edilmiştir.

İnternet ortamından yayın lisansı verilen medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar, 5651 sayılı Kanun ve 6112 sayılı Kanun'da, Yönetmelik'te, ilgili diğer mevzuatta ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşmalarda öngörülen yükümlülükleri yerine getirmekle yükümlü tutulmuştur.

İnternet ortamından yayın lisansı verilen yayınların Yönetmelik ile düzenlenen hususlara uygun olmaması durumunda uygulanabilecek idari yaptırımlar; idari para cezası, yayın durdurma, içeriğin yayından/katalogdan çıkarılması ve erişimin engellenmesi olarak belirlenmiştir.

Yönetmelik'te çocukların korunması hususunda ayrı bir maddeye yer verilmiştir. Buna göre 21. maddede internet ortamından yayın lisansı verilen medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar ile yayın iletim yetkisi verilen internet yayın platform işletmecilerinin çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde yayınlarda ebeveyn kontrolünü sağlayıcı tedbirleri almakla yükümlü olduğu bildirilmektedir. Çocuğun üye olamayacağı ve kişiye özel üyelik sistemi ile hizmet veren medya hizmet sağlayıcılarıyla internet yayın platform işletmecilerine, 6112 sayılı Kanun'daki ve Yönetmelik'teki çocukların korunması amacına yönelik hükümlerin uygulanmayacağı da açıklanmıştır.

29/A. maddesinin eklenmesiyle Kanun'un kapsam alanında herhangi bir değişiklik yapılmamış ve sadece 2. maddede *"bireysel iletişim hizmetleri, bu Yönetmelik'in kapsamında değerlendirilmez ve radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerini internet ortamından iletmeye özgülenmemiş platformlar ile radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerine yalnızca yer sağlayan gerçek ve tüzel kişiler bu maddenin uygulanmasında platform işletmecisi sayılmaz"* denilerek

düzenleme altına alınan alanlar daha açık bir şekilde ifade edilmiştir. Ancak bilindiği üzere Direktif, görsel-işitsel medya hizmetlerinin yanı sıra video paylaşım platform hizmetlerini de kapsamaktadır.

Öte yandan Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye 2019 Raporunda Kanun'a eklenen 29/A maddesi için *"RTÜK'ün internet ortamından yayın lisansı verme konusundaki yetkilerini daha da genişleten taslak hükümlerin… AB standartlarına uygun olarak gözden geçirilmesi gerekmektedir."* ve Yönetmelik için *"Eylül 2018'de RTÜK, internet üzerinden yapılan radyo ve televizyon yayınlarına ilişkin kapsamlı denetleme ve sansür yetkilerini daha da artıran bir düzenleme kabul etmiştir."*[277] eleştirileri yapılmıştır. Türkiye 2020 Raporunda ise *"RTÜK'ten geçerli yayın lisansı alan medya hizmet sağlayıcıları, mevcut lisanslarıyla birlikte çevrim içi yayınlarını yapabilmektedir, dolayısıyla büyük çoğunluğu hükûmet yanlısı olan ana yayıncılar muaf tutulmaktadır. Yönetmelik, kapsamı, tanımı, lisanslama kriteri ve maliyetleri bakımından açık değildir ve yargı ve çevrim içi yayın içeriğine erişimin kısıtlanmasına ilişkin tartışmalı hükümler içermektedir. Ayrıca, yönetmelik internet yayıncılığı için müstehcenlik, genel ahlak ve ulusal bütünlük kavramlarının tanımını ve yorumlanmasını RTÜK'e bırakmaktadır. Yönetmelik, muhtemelen küçük medya işletmecilerini ekonomik olarak etkileyecektir ve bu da medya çoğulculuğunu daha da kısıtlayabilir."*[278] ifadeleri kullanılmıştır.

[277] Avrupa Birliği Başkanlığı, Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları, Türkiye 2019 Raporu, s. 35, https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu-_tr.pdf (10.04.2021)

[278] Avrupa Birliği Başkanlığı, Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları, Türkiye 2020 Raporu, s. 78, https://www.ab.gov.tr/siteimages/trkiye_raporustrateji_belgesi_2020/turkey_report_30.10.2020.pdf (10.04.2021)

3.4 SAĞIRLARIN, İŞİTME VE GÖRME ENGELLİLERİN YAYIN HİZMETLERİNE ERİŞİMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN USUL VE ESASLAR HAKKINDA YÖNETMELİK

Yüzyıllar boyunca engelli bireyler sürekli olarak ötekileştirilmiştir. Engelli aile bireylerinin bakımının sağlanması için ilk devlet tesisleri, modern zamanlara kadar inşa edilememiştir. Engelli hakları hareketi, altmışlı yıllarda başta Birleşik Krallık olmak üzere Avrupa'da başlamış ve Amerika'da engelli bireylerin, ihtiyaçlarına dair farkındalık artırmak için yaptıkları hareketlere de yön vermiştir.[279]

> "Engelli bireylerin örgütlenmesi ve engelliliği bir insan hakları sorunu olarak görme eğiliminin giderek yaygınlaşması neticesinde engelliliğe yönelik müdahaleler 1970'lerden itibaren değişmiştir. Tarih boyunca engelli insanlar için genellikle yatılı kurumlar ve özel okullar gibi kendilerini toplumdan ayıran çözümlere başvurulmuştur. Günümüzde politikalar toplumsal ve eğitimsel bütünleştirici uygulamalar ile tıbbi çözümlerden çok etkileşimli yaklaşımlara doğru kaymaktadır, zira insanların bedenleri kadar çevresel faktörler neticesinde de engelli hâle geldikleri gerçeği daha fazla kabul görmektedir. *BM Engelliler için Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar* gibi ulusal ve uluslararası girişimler engelli bireylerin insan haklarını bağlama dâhil etmiş, bunun sonucunda 2006 yılında *Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme* (EHS) kabul edilmiştir… EHS'nin giriş bölümünde engelliliğin "evirilmekte olan bir kavram" olduğu ifade edilmekte, "engelliliğin, yetersizlikleri bulunan bireylerle bu bireylerin topluma başkalarıyla eşit bir zeminde tam ve etkili biçimde katılmalarına engel olan tutumsal ve çevresel engeller arasındaki etkileşimden" kaynaklandığı vurgulanmaktadır. Engelliliğin karşılıklı etkileşim olarak tanımlanması, engelliliğin kişiye özgü bir özellik olmadığı anlamına gelmektedir. Sosyal katılımı artırmanın ancak engelli bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları

[279] Susanne Nikoltchev (Ed.), *Enabling Access to the Media for All*, European Audiovisual Observatory, Strasbourg, 2014, s. 7.

bu engellerin ortadan kaldırılmasıyla mümkün"[280] olabileceği değerlendirilmektedir.

Bu konuda Türkiye'de ise *"2000'li yıllardan sonra engelli vatandaşların cinsiyet, eğitim, işgücü vb. açılardan durumlarını öğrenmek için çeşitli demografik veriler toplanmış ve 2005 yılında, bugün de geçerli olan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, yürürlüğe girmiştir. Engelli bireylerin temel haklarını yasal güvence altına alan bu kanundan sonra Türkiye, 13 Aralık 2006 tarihinde kabul edilip 3 Mayıs 2008 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'ni 30 Mart 2007 tarihinde imzalamış ve 28 Ekim 2009 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Engelli bireylerin eğitim, sağlık, ulaşım gibi hak ve özgürlüklerinin yanı sıra iletişim haklarını gözeten ilk çalışmalar, 11 Kasım 2007'de yürürlüğe giren Avrupa Birliği Yönetmeliği ve 10 Mart 2010'da yürürlüğe giren Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi olmuştur."*[281]

"Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun (RTÜK) engelli bireylerin erişimlerine yönelik çalışmaları, 2007 yılında yapılan *Özürlülerin Televizyon İzleme/Dinleme Eğilimleri Kamuoyu Araştırması* ile başlamış, 2011 yılında yürürlüğe giren 6112 Sayılı Kanun, 2014 yılında yürürlüğe giren Yayın Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ve 2016-2020 Stratejik Planı'nda yer alan faaliyetlerle devam etmiştir. Dezavantajlı grupların yayın hizmetlerine ve yeni teknolojilere erişimini kolaylaştırmak, medyada görünürlüklerinin arttırılması, sağlıklı temsillerinin oluşturulması ve yayına erişim şartlarının iyileştirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmaların sonuncusu, *Sağırların, İşitme ve Görme Engellilerin Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine Erişiminin İyileştirilmesi Çalıştayı'*dır. 26 Aralık 2018-7 Ocak 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen

[280] Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *Dünya Engellilik Raporu,* Ankara, 2011, s. 3.
[281] Ebru Kabakçı, "2020 Erişilebilirlik Yılında Türk İşaret Dilinin Kullanımı", *12. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı,* 21-23 Ekim 2020, Ankara, s. 614.

çalıştayda, dezavantajlı grupların yayın hizmetlerine erişimleri konusunda çeşitli talep ve beklentiler sunulmuştur."[282]

6112 sayılı Kanun'un 37. maddesinde yer alan "*Engellilerin ve yaşlıların yayın hizmetlerine ve yeni teknolojilere erişimini kolaylaştırmak amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasını teşvik etmek.*" hükmü ve 2016-2020 Stratejik Planı'nda yer alan 1.5.4. numaralı "*Dezavantajlı birey ve grupların medya görünürlüklerinin arttırılması, sağlıklı temsillerinin oluşması ve yayına erişim şartlarının iyileştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak*" faaliyeti ile tanımlanan görevler kapsamında Üst Kurul, "görme ve işitme engellilerin medya hizmetlerine erişimlerinin iyileştirilmesine yönelik bir yönetmelik çalışması yapılması yönünde"[283] karar almıştır. Bu kapsamda sektörden ilgili temsilcilerin katılımıyla müzakere toplantıları ve bahsi geçen çalıştay gerçekleştirilmiş olup bu çalışmaların çıktıları neticesinde 11 Ekim 2019 tarih ve 30915 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Sağırların, İşitme ve Görme Engellilerin Yayın Hizmetlerine Erişiminin İyileştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" hazırlanmıştır.[284]

Yönetmelik'in amacı 1. maddesinde "sağırların, işitme ve görme engelli bireylerin yayın hizmetlerine erişiminin iyileştirilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek" olarak ifade edilmiştir. 2. maddesiyle Yönetmelik'in kapsama alanı olarak "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yargı yetkisi altındaki ulusal karasal televizyon yayın lisansına veya geçici yayın hakkına sahip ulusal karasal özel medya hizmet sağlayıcı kuruluşları ile Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun sunduğu televizyon yayın hizmetleri" olarak belirlenmiştir.

[282] a.g.m., s. 616.
[283] RTÜK, Sağırların, İşitme ve Görme Engellilerin Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine Erişiminin İyileştirilmesi Çalıştayı Sonuç Bildirisi, 15 Ocak 2019, Ankara, s. 3. https://www.rtuk.gov.tr/assets/Galeri/Haberler/sagirlarin-isitme-ve-gorme-engellilerin-gorsel-isitsel-medya-hizmetlerine-erisiminin-iyilestirilmesi-calistayi-sonuc-bildirisi.pdf (10.04.2021)
[284] Sağırların, İşitme ve Görme Engellilerin Yayın Hizmetlerine Erişiminin İyileştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, RG: 11.11.2019, 30915.

Yönetmelik'in 3. maddesiyle kullanılan kavramların tanımlamaları yapılmıştır. Bu kapsamda ayrıntılı altyazı *"sağırların ve işitme engellilerin, programlardaki tüm işitsel unsurlara erişimini sağlamak için işitsel unsurların izleyicinin erişimine uygun şekilde yeniden düzenlenmesini gerektiren bir çeviri türü"*, işaret dili *"duygu, düşünce, istek ve ihtiyaçların ifade edilmesi amacıyla el ve vücut hareketleri ile mimikler kullanılarak oluşturulan görsel dili"*, sesli betimleme *"programlarda, diyaloglar haricindeki bölümleri dolduran bir dış sesin, olayın geçtiği mekânı, zamanı, karakterleri, sessiz gelişen olayları ve benzerini betimleyerek, görünüm ve duyguları anlatmasından oluşan bir çeviri türü",* engelli dostu program ise *"sağırların, görme ve işitme engellilerin yayın hizmetlerine erişebilmesi amacıyla hazırlanan, ayrıntılı altyazı, işaret dili ve sesli betimleme çeviri türlerinden en az biri ile yayınlanan program"* olarak tanımlanmıştır.

Son dönemde, "kültürel ürün ve hizmetleri erişilebilir kılmak amacıyla gerçekleştirilen etkinlikler"[285] olarak anılan medya erişilebilirliği (ME) uygulamalarının hedef kitlelerin gereksinimlerine göre düzenlenerek geliştirilmesi üzerine çalışılmaktadır. "*Görme engeli olan bireylere yönelik olarak sunulan uygulamalar arasında sesli betimleme, sesli altyazı/üst yazı, sesli betimleyici rehber, sesli anlatım, sesli tanıtım ve dokun-keşfet gezisi yer almaktadır. İşitme engeli olanlara yönelik olarak benimsenen iki temel uygulama ise (alt/üst) yazılama ve işaret dili çevirisidir."*[286] ME hizmetlerinin en yaygın geliştirildiği ortam olan televizyon, gelişmiş ülkelerdeki hane halklarının %98'ine ulaşmaktadır.[287] "*Bu nedenlerle, ME konusundaki çalışmaların büyük bir bölümü TV ortamındaki hizmetlerin geliştirilmesine yönlendirilmiştir. Yayıncı kurumlar açısından ME hizmetlerinin hangi saatlerde, hangi programlarda ve hangi tekniklerle sunulacağı önemli bir karardır. Analog TV ortamında genelde en kolay çözüme başvurulmuş ve sadece belli bir kitleye hitap eden özel programlar hazırlanarak ana zaman dilimi dışında yayınlanmıştır."*[288]

[285] Mine Güven, Televizyon Ortamında Erişilebilirlik Uygulamalarının Gelişimi: Sesli Betimleme, Altyazılama ve İşaret Dili Çevirisi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 154.
[286] a.g.m., s. 155.
[287] a.g.m., s. 155.
[288] a.g.m., s. 155.

Yönetmelik 5. maddesiyle belirtilen medya erişilebilirliği uygulamalarını kullanarak ulusal karasal yayın lisansına sahip televizyon kanallarının engelli dostu programları yayınlama zamanını ve oranını belirlemiştir. Buna göre sağırların, işitme ve görme engellilerin yayın hizmetlerine erişimini sağlamak amacıyla engelli dostu programların yayın süresinin, medya hizmet sağlayıcısının aylık yayın süresi toplamının en az yüzde onuna altı ay içinde; en az yüzde beşi ayrıntılı altyazı, en az yüzde beşi işaret dili, en az yüzde beşi sesli betimleme çeviri türlerinde olmak üzere yüzde yirmi beşine iki yıl içinde ve en az yüzde onu ayrıntılı altyazı, en az yüzde onu işaret dili, en az yüzde onu sesli betimleme çeviri türlerinde olmak üzere yüzde kırkına beş yıl içinde ulaşmak zorunda olduğu bildirilmiştir.

Yönetmelik ile ayrıca ana haber bültenleri hariç olmak üzere haftada en az iki akşam kuşağı programının, ilk yayınlarında ya da ilk yayınlarını takiben bir hafta içinde engelli dostu program olarak yayınlanması ve engelli dostu program olarak yayınlanan dizi filmlerin, devam eden bölümlerinin de engelli dostu program olarak yayınlanması zorunlu tutulmuştur.[289]

Madde 6 ile ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması amacıyla medya hizmet sağlayıcılarının ana haber bültenlerinden birini günlük olarak işaret dili ile yayınlaması, hava ve yol durum ekranlarını, güncel piyasa ve döviz durum ekranlarını, skor durum ekranlarını seslendirmesi de zorunlu hâle getirilmiştir. Ayrıca, işaret dili ve/veya ayrıntılı altyazı ve/veya sesli betimleme çeviri türleri kullanılsa dahi ana haber bültenlerinin erişim dostu programların oranlarının hesaplanmasında dikkate alınmayacağı da bildirilmiştir.

[289] Sağırların, İşitme ve Görme Engellilerin Yayın Hizmetlerine Erişiminin İyileştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 5. madde.

Yönetmelik TRT için ayrıca 7. madde ile düzenleme getirmiştir. Buna göre TRT, RTÜK'e bildirdiği en az üç kanalında, Yönetmelik'te belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde yayın yapmakla sorumlu tutulmuştur.

Kamu spotlarında ayrıntılı altyazı, işaret dili ve sesli betimleme çeviri türlerinden en az birinin bulunması gerekmektedir. Bu çeviri türlerinden herhangi birini bulundurmayan kamu spotu başvuruları Üst Kurulca reddedilebilir. Ayrıca, koruyucu sembol sisteminde kullanılan sembollerin seslendirilmesi de zorunlu tutulmuştur.[290]

2018/1808 sayılı Direktif 7. maddesiyle daha önceden üye devletlere tanıdığı serbestiyi kaldırmış ve üye devletlerden gecikmesizin, yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının hizmetlerine, uygun tedbirler kullanarak, devamlı ve artan bir şekilde engellilerin erişim sağlamaları için tedbir alma yükümlülüğü getirmiştir. Ayrıca üye devletler, engellilerin hizmetlerine devamlı ve artan bir şekilde erişimlerini sağlama hususunda erişim eylem planları geliştirmelerine yönelik olarak medya hizmet sağlayıcılarını teşvik etmekle sorumlu tutulmuşlardır. Yönetmelik maddelerinin ve öngörülen uygulama aşamalarının Direktif hükmüyle uyumlu olduğu görülmektedir. Bu kapsamda yapılabilecek çalışma, uygulamanın yakından takip edilmesi, gerekli görülen yerlerde medya hizmet sağlayıcılarıyla temas kurularak yaşanan zorlukların aşılmasına yardımcı olunması ve beşinci yılın sonunda erişilen oranlar da göz önünde bulundurularak Yönetmelik'in ve özellikle kapsam alanı ile oranlarının günün şartlarına uygun şekilde yeniden değerlendirilmesi olarak öne çıkmaktadır.

[290] Sağırların, İşitme ve Görme Engellilerin Yayın Hizmetlerine Erişiminin İyileştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 8. madde.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Avrupa Birliği'nin öncülü Avrupa Ekonomik Topluluğu, 1957'de Federal Almanya Cumhuriyeti ile Fransa arasında İtalya ve Benelux (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) ülkelerini de içine alan bir demir-çelik ve gümrük antlaşması olarak ortaya çıkmıştır.[291] Tarihin en başarılı uluslararası örgütlerden birisi olarak tamamladığı 64 yılının ardından ve son dönemdeki mülteci krizi ile Brexit gibi sorunlara rağmen AB bugün iç işleri ve adaletten dış politika ve güvenlik alanlarına kadar pek çok alanda etkili iş birliği çalışmalarını sürdürmektedir. Bu iş birliği alanlarından birisi de özellikle yetmişli yıllardaki ekonomik kriz döneminin ardından başlayan serbestleşme politikaları ile gelişme gösteren görsel-işitsel sektöre yönelik düzenlemeler olmuştur.

Her ne kadar kurucu antlaşmalarda doğrudan ele alınmasa da Avrupa Birliği Adalet Divanının 1974'teki Sacchi Davası Kararı ile başlayan görsel-işitsel alana yönelik oluşturmaya başladığı politikalar, 1989 yılında üye devletleri bağlayıcı nitelikteki ortak asgari kuralların belirlenmesiyle ayrı bir boyuta geçmiştir. 1989 tarihli Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi ile televizyon yayın hizmetlerinin Birlik içinde serbest bir şekilde alımı ve yeniden iletiminin yapılması, ticari iletişimin ortak kurallarla denetlenmesi, küçüklerin korunması ve Avrupa eserlerinin üretiminin ve dağıtımının sağlanması konularında tedbirler alınmıştır. Direktifin kabul ediliş tarihinin (Ekim 1989), 1986'da akdedilen Avrupa Tek Senediyle ve Direktifin iç hukuka aktarılması için verilen son tarihin (Ekim 1991), AB Komisyonu tarafından Avrupa'da tek pazarın tamamlanması için belirlenen 1992 yılı ile aynı döneme denk gelmesi AB yasa koyucularının görsel-işitsel sektörün taşıdığı önemin farkında olduğunu gösteren bir ayrıntı olarak karşımıza çıkmaktadır.

[291] İlber Ortaylı, "AB Nereye Gidiyor?", Hürriyet, https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/ab-nereye-gidiyor-40119363 (10.04.2021)

Direktif sektörde yaşanan gelişmelere ve uygulamada hissedilen eksiklerine paralel olarak 1997 yılında revizyona tabi tutulmuştur. Revizyon kapsamında, Direktifin temeli olan yargı yeri ilkesi ölçütleri güncellenmiş, önemli olaylar listesi kapsama dâhil edilmiş ve Komisyona yardımcı olmak maksadıyla Temas Komitesi kurulmuştur.

Ancak 1997 değişiklikleri de teknolojik gelişimlerin gerisinde kalmış, 2007 yılında Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi kabul edilmiş ve bu Direktif ile en önemli husus olarak isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin düzenleme altına alındığı görülmüştür. Direktif ilk defa 2007 değişikliği ile aynı düzenleme altında iki farklı düzeyde uygulanabilecek kurallar getirme yöntemini benimsemiştir. Zira Direktif hükümleri esas olarak televizyon yayın hizmetlerine yönelik olup isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin uyması beklenen kurallar ise küçüklerin korunması ve Avrupa eserlerinin üretimini ve dağıtımını teşvik etmekle sınırlı tutulmuştur.

Direktifin yenilenmesinin üzerinden geçen yaklaşık on yıllık sürede görsel-işitsel sektörde ciddi bir dönüşüm yaşanmakta ve televizyon ile internet üzerinden dağıtılan hizmetler arasındaki yakınsama hızlı bir şekilde devam etmektedir. Günümüzde özellikle gençler, gittikçe artan oranlarda akıllı telefon ya da tablet bilgisayar gibi ikinci ekrana kaymakta ve televizyonlardaki dizi ve filmler yerine çevrim içi ortamda reklama maruz kalmadan kısa süreli video içerik tüketimine yönelmektedir. İzleyicilerin bu talebi ise sektörün daha da gelişmesini ve yeni iş modellerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Günümüzde televizyon yayıncılarının, isteğe bağlı hizmet modelleri geliştirdiği ve görsel-işitsel medya hizmetlerini aynı zamanda video paylaşım platformları gibi yer sağlayıcılar üzerinden de sunduğu görülmektedir. Diğer taraftan, çevrim içi ortamdaki isteğe bağlı hizmet sağlayıcıların sayısı da artmakta ve farklı ortamlardan kullanıcılara erişmektedirler. Tüm bunlara ilave olarak, ülkemizde de faal olan YouTube, Dailymotion ve Facebook Watch gibi video paylaşım platformları hem kullanıcı kaynaklı videolar sunmakta hem de görsel-işitsel medya hizmeti olarak tanımlanabilecek hizmetler sunmaktadır. Sektörde yaşanan bu gelişmelerin neticesinde Avrupa yasa koyucuları, 2018/1808 sayılı

Direktifle isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine yönelik var olan düzenlemelerin kapsamını genişletmiş ve ayrıca, video paylaşım platformlarını da belirli ilkeler çerçevesinde Direktif kapsamına dâhil etmişlerdir.

30 yılı aşan bir süredir görsel-işitsel sektörü düzenlemek amacıyla uygulanagelen Direktifin önemi ise tüm AB üyelerinde görsel-işitsel politikalar bakımından asgari standartların belirlenmesini sağlamasındadır. Asgari düzeyde olsa bile AB üyeleri arasındaki uyum hem izleyicilerin hem medya hizmet sağlayıcılarının hem de bağımsız yapımcılar ve dağıtım şirketleri gibi sektördeki diğer paydaşların temel düzeyde korunmasını sağlamakta ve uygulanacak kurallar bütünü sayesinde Avrupa kültürünün, çoğulculuk ve öngörülebilirlik temellerinde gelişmesi temin edilmektedir.

Ayrıca bugün geniş çevrelerce kabul edildiği üzere, sadece görsel-işitsel sektörün değil, çevrim içi ortamın da düzenlenmesi bakımından AB, çalışmaları dikkatle takip edilen bir konumda bulunmaktadır. Zira AB politikalarına bakıldığında, çevrim içi ortamda sadece yasa dışı içerikle değil aynı zamanda zararlı içerikle de mücadele edildiği ve bunun ifade özgürlüğü korunarak yapılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Ülkemizin ise özellikle Ortaklık Anlaşması addedilmesi için başvuru yaptığı 1959 yılından itibaren AB ile sürekli temas hâlinde olduğu ve bu süreklilik hâlini 14 Nisan 1987 yılında yapılan tam üyelik başvurusu ile farklı bir boyuta geçirmek istediği görülmektedir. Ekim 2005'te resmen başlayan üyelik müzakereleri süreci hâlen devam etmekte olup Müzakere Çerçeve Belgesi'nde de öngörüldüğü üzere, tam üye olabilmek için gerekenlerden birisinin de belirlenen 35 fasıl altında AB mevzuatıyla uyumun sağlanması hususudur.

Söz konusu fasıllardan biri olan 10 no.lu Bilgi Toplumu ve Medya başlığında da ülkemizde görsel-işitsel sektöre yönelik düzenlemeleri içeren hukuki metinlerin AB'deki temel mevzuat olan Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi hükümleri ile uyumlaştırılması gerekmektedir.

Bu doğrultuda mevzuat uyumlaştırma sürecinde 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun, yerini 3 Mart 2011 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'a bırakmıştır. 6112 sayılı Kanun'da kullanılan dil ve yer verilen düzenlemeler dikkate alındığında, esas olarak 2010/13/EU sayılı Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifine uyum sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Bu husus Avrupa Komisyonunun 2011 İlerleme Raporunda da kendisine yer bulmuş ve Kanun ile 10 no.lu fasıldaki müzakereler bakımından kilit unsur olan Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifine büyük ölçüde uyum sağlanmış olduğu teyit edilmiştir.

Ancak 2010/13/EU sayılı Direktifin ve bununla uyumlu olarak 6112 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinin üzerinden geçen on yılı aşkın bir sürede, Avrupa'daki gelişmelere paralel olarak ülkemizde de görsel-işitsel medya sektöründe ciddi değişimler yaşanmış ve çevrim içi ortamda video paylaşım platformları gibi yeni aktörler, izleyiciler üzerinde ciddi anlamda nüfuz kurmaya başlamıştır. Bu kapsamda ülkemizde internet ortamından sunulan yayın hizmetlerinin düzenlenmesine yönelik olarak 1 Ağustos 2019 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik" ve ayrıca sosyal ağ sağlayıcılarına yönelik olarak 31 Temmuz 2020 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile görsel-işitsel alanda ve çevrim içi ortamda yasa dışı ve zararlı içerikle mücadele edilmesi amaçlanmıştır.

6112 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra yaşanan gelişmelere binaen ayrıca Kanun'a yargı yeri yetkisi, yayın hizmeti ilkeleri, yayın iletim ve yetkilendirme ile yaptırımlar gibi bazı alanlarda değişiklikler/eklemeler yapılmış olsa da 2018/1808 sayılı Direktif ile ulusal mevzuatımızın uyumlaştırılması hususunda daha kapsamlı bir çalışma gerçekleştirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu bakımdan 6112 sayılı Kanun'da yapılabilecek değişiklikler şu şekilde sıralanabilir:

- 2018/1808 sayılı Direktif ile getirilen en önemli değişikliklerden birisi video paylaşım platformlarının da kapsam dâhiline alınması olmuştur. Direktif ile tam uyum sağlanabilmesi için Kanun'un kapsamına video paylaşım platform hizmetlerinin de dâhil edilmesi gerekli görülmektedir. Bu kapsamda Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi ile ulusal mevzuatın uyumlaştırılması bakımından, öncelikle Anayasa'nın 133. maddesi hükümleri göz önünde bulundurularak, video paylaşım platformlarına ilişkin düzenlemeleri Radyo ve Televizyon Üst Kurulu uhdesine bırakacak bir yasal çalışmanın yapılmasının gerekli olduğu değerlendirilmektedir.
- 2018/1808 sayılı Direktif ile yargı yeri konusunu düzenleyen 2. maddede birtakım değişikliklere gidilmiştir. Menşe ülke ilkesi korunmakla birlikte işgücü kriterinin kapsamı, programla ilgili yayın hizmetlerini yürüten ekip olarak daraltılmıştır. Bu değişiklikle bundan sonra yargı yeri belirlenirken genel olarak yayın hizmetlerini yürüten ekibin nerede bulunduğuna değil, medya hizmet sağlayıcısının programla ilgili yayın hizmetini yürüten ekibinin nerede yerleşik olduğuna bakılması gerekmektedir. Bu kapsamda, 6112 sayılı Kanun'un yargı yeri yetkisini düzenleyen 2. maddesinin de "programla ilgili" ölçütünü içerecek şekilde güncellenmesinin yararlı olduğu değerlendirilmektedir.
- 2018/1808 sayılı Direktifle birlikte getirilen yeni tanımlamalar olduğu gibi mevcut bazı tanımlamalar üzerinde de değişiklikler yapılmıştır. Direktifle tam uyumun sağlanabilmesi maksadıyla 6112 sayılı

Kanun'da yayın hizmeti, program, ticari iletişim, program desteklemesi, ürün yerleştirme tanımlarında değişikliklerin yapılmasında ve Kanun'a video paylaşım platform hizmeti, kullanıcı kaynaklı video, editoryal karar ve video paylaşım platform sağlayıcısı gibi yeni tanımlamaların dâhil edilmesinde yarar bulunmaktadır.

- Direktif ile yayın alım ve yeniden iletim özgürlüğü konusunda getirilen muafiyet sürecinin daha da detaylandırıldığı ve üç farklı şekilde gerçekleştirilebileceği görülmüştür. Bu kapsamda Kanun ve ilgili Yönetmelik'te de Direktifle uygun olarak gerekli değişikliklerin yapılmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.
- 2018/1808 sayılı Direktif ile görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcılarının, hizmet sundukları kişilerin kolaylıkla, doğrudan ve sürekli olarak erişebilecekleri asgari bilgiler arasında 6112 sayılı Kanun'un 6. maddesinde belirtilenlerin yanı sıra, medya hizmet sağlayıcısı üzerinde yargı yetkisine sahip üye devlet ile yetkili düzenleyici otorite/kuruluş veya denetleyici kuruluş bilgilerini de eklemesi öngörülmüştür. Bu kapsamda 6. madde ile Türkiye yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcılarına bu durumu hizmet sundukları kişilerin erişimine sunmalarının temin edilmesi yerinde olacaktır.
- Direktifin 6a(1). maddesinde medya hizmet sağlayıcılar tarafından toplanan küçüklere ait kişisel verilerin doğrudan pazarlama, profil çıkarma ve kişinin alışkanlıklarına yönelik reklamlar gibi ticari amaçlar için kullanılmaması gerektiği ifade edilmektedir. Bu kapsamda bu hususun ulusal mevzuatımızda da belirtilmesinde yarar olduğu düşünülmektedir.
- Kanun'daki düzenlemelerden farklı olarak 2018/1808 sayılı Direktif, üye devletlere çocuk programlarının desteklemeyi yasaklayabilme imkânı tanımaktadır. Uyumlaştırma sürecinde bu yeni düzenlemenin, özellikle küçüklerin korunmasını sağlama tedbirleri kapsamında mevzuata aktarılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

- 2018/1808 sayılı Direktif reklam ve tele-alışveriş yayınlarına ilişkin önemli değişiklikler getirmektedir. Buna göre ilk olarak Direktif ile çocuk programlarında tele-alışveriş yayınları yasaklanmıştır. Reklam ve tele-alışveriş yayınlarının oranının hesaplanmasında bir saatlik zaman dilimi kıstası terk edilmiş, yerine bir günün üç farklı zaman dilimi esas ölçüt olarak kabul edilmiştir: reklam ve tele-alışveriş yayınlarının oranı 06.00-18.00 saatleri arasındaki zaman diliminin %20'sini ve 18.00-24.00 saatleri arasındaki zaman diliminin de %20'sini geçemeyeceği kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte, 24.00-06.00 arası zaman dilimi için ise herhangi bir kısıtlama öngörülmemiştir. Reklam ve tele-alışveriş oranlarının hesaplanmasına, Kanun maddesinde sayılanlara ek olarak, medya hizmet sağlayıcılarının doğrudan kendi programlarından türetilen yan ürünlerle veya aynı medya grubuna ait diğer kuruluşlardan alınan görsel-işitsel medya hizmetleri ve programlarla ilgili yayıncı tarafından yapılan duyuruların dâhil edilmeyeceği açıklanmıştır. Direktif, tütün ürünlerinin kapsamını elektronik sigaralar ve dolum kitlerini de kapsayacak şekilde genişletmiştir. Direktifle tam uyumun sağlanması amacıyla televizyon reklamları ve tele-alışveriş yayınlarına yönelik getirilen bu ilave tedbirlerin de 6112 sayılı Kanun'a aktarılmasının yerinde olacağı değerlendirilmektedir.
- 2018/1808 sayılı Direktif ile ürün yerleştirmeye dair bakış değişmiş ve haberler, güncel olay programları, tüketici programları, dini programlar ve çocuk programları hariç olmak üzere ürün yerleştirme tüm görsel-işitsel medya hizmetlerinde serbest bırakılmıştır. Ayrıca, medya hizmet sağlayıcısının kendisi veya söz konusu medya hizmet sağlayıcısına bağlı bir şirket tarafından üretilen veya siparişi verilen programlar hariç olmak kaydıyla reklamdan sonra program tekrar başladığında uygun bir tanımlamayla ürün yerleştirmenin varlığı hakkında açıkça bilgilendirme koşulunun kaldırılabileceği hüküm altına alınmıştır. Direktifin ürün yerleştirmeye ilişkin getirdiği bu önemli yenilikler

kapsamında 6112 sayılı Kanun'da uygun değişikliklerin yapılmasının mevzuat uyum süreci bakımından önem taşıdığı değerlendirilmektedir.

- Direktifin getirdiği en önemli değişikliklerden birisi isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmeti sağlayıcılarının, kataloglarının en az %30'unu Avrupa eserlerine ayırmalarının ve bu eserlerin görünür olmalarının sağlanması olmuştur. Öte yandan Direktif, üye devletlere yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarına içeriklere doğrudan yatırım ve/veya Avrupa eserlerinin yapımına finansal katkı yapma şartı getirdiği takdirde, bu yükümlülüğü başka bir üye devlet yargı yetkisinde olup kendi sınırları içindeki izleyicileri hedefleyen medya hizmet sağlayıcılarına da getirebileceğini öngörmektedir. Bununla birlikte, Direktifle getirilen oran ve finansal katkı şartları düşük ciroya ya da az izleyiciye sahip medya hizmet sağlayıcılara uygulanmayacağı da ifade edilmiştir. 6112 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesinde Avrupa eserleri konusundaki yükümlülükleri düzenleyen 15. maddenin Türkiye'nin AB üyesi olması durumunda uygulanacağı belirtildiği için tam mevzuat uyumunu gerçekleştirebilmek maksadıyla Direktifle getirilen bu yeni yükümlülüklerin de Kanun'a aktarılmasında yarar olduğu değerlendirilmektedir.
- AB üyelik müzakere süreci boyunca medya hizmet sağlayıcılarının bu yükümlülüklere hazırlanması maksadıyla, kademeli olarak Avrupa eserlerinin ve ayrıca belirlenecek oranlarda Türkçe dilinde üretilen eserlerin televizyonlarda ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinde yayınlanmasının sağlanabileceği ve söz konusu içeriklerin görünür kılınması amacıyla da Direktifte önerilen tedbirlere (hizmetin ana sayfasında bu eserlere yönelik özel bir bölümün bulunması, söz konusu hizmetin arama çubuğunda bu eserleri arayabilme imkânı, söz konusu hizmetin reklam kampanyalarında bu eserlerin kullanımı gibi) başvurulabileceği değerlendirilmektedir.
- Direktif kapsamında öne çıkan düzenlemelerden birisinin de öz ve ortak denetim mekanizmalarının kullanımının desteklenmesi olmuştur. Bu kapsamda Kanun'da yer verilen izleyici temsilciliği mekanizmasının

etkin bir şekilde kullanımı bu konuda oldukça yararlı olacaktır. Bu kapsamda RTÜK öncülüğünde izleyici temsilcilerinin bir araya gelerek kamu yararına yönelik yayınlar, engellilerin erişimi gibi konularda rehber ilkeler yayımlamaları sağlanabilir, en son 2018 yılında güncellenen "Görsel-İşitsel Yayıncılık Etik İlkeleri"nin etkin bir şekilde uygulanması takip edilebilir. Aynı zamanda şikâyetler konusunda medya hizmet sağlayıcıların ortak kullanabileceği bir platformun tesis edilmesinde yarar olacağı değerlendirilmektedir.

- Koruyucu sembol sistemi konusunda uygulamada hem geleneksel medya hizmet sağlayıcılarının hem de isteğe bağlı medya hizmeti sağlayıcılarının bu usul ve esaslara tam anlamıyla uymadığı görülmektedir. Bu kapsamda Üst Kurulun özellikle izleyici temsilcileri ve yayıncı birlikleri aracılığıyla medya hizmet sağlayıcılarla sürekli temas hâlinde kalarak geleneksel medya hizmet sağlayıcılarının söz konusu ilkelerle uyumlu hareket etmelerini ve bu konuda tutarlı hareket edilebilmesi maksadıyla isteğe bağlı medya hizmetlerinin de kendi sistemlerini Üst Kurulun belirlediği esas ve usullerle uyumlaştırmasını sağlamasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Görsel-işitsel medya hizmetlerine yönelik pek çok yeni düzenleme getiren 2018/1808 sayılı Direktif hükümlerine iç hukukumuzda yer verilmesi hususu, üyelik müzakereleri kapsamında üstlenilen yükümlülüğün bir parçasını oluşturmaktadır. Ancak Direktifte de belirtildiği üzere, belirlenen hükümler iç hukuka aktarılırken daha detaylı düzenlemelere gidilebilmektedir. Bu kapsamda, mevzuat uyumu sağlanırken ülkemizde görsel-işitsel sektörün mevcut şartları ve öncelikleri göz önünde bulundurularak adımlar atılabileceği ve görsel-işitsel alanı da ilgilendiren fakat Direktifle doğrudan düzenlenmeyen (video paylaşım platformları vb. görsel-işitsel içeriğin paylaşıldığı ortamlarda dezenformasyonla mücadele gibi) hususların da göz önünde bulundurulabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, Meltem (2007), Avrupa *Birliği'nin Medya Politikaları ve Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk Medyası*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011), Dünya Engellilik Raporu, Ankara.

Akkor Gül, Ayşen (2013), Görsel-İşitsel Politikasıyla Avrupa Birliği: Televizyon Yayıncılığından Yöndeşen Medyaya, Beta Yayıncılık, İstanbul.

Armaoğlu, Fahir (2009), 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Alkım Yayınevi, İstanbul.

Arvas, İbrahim Sena (2018), Türkiye'nin Radyo ile Tanışması ve Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi, *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 4, Sayı: 2, s. 406-428.

Aziz, Aysel (2013), *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı (Giriş)*, Hiperlink Yayınları, İstanbul.

Bakan, Joel (2015), The Invisible Hand of Law: Private Regulation and the Rule of Law, *Cornell International Law Journal*, Cilt 48, s. 279-300.

Baykal, Kemal Cem, "Avrupa Yayıncılık Hukukunda 'Avrupa Eseri' Kavramı ve Türkiye'deki Yansımaları", (Ed.) Hasan Çiftçi, İletişim Çalışmaları ve Yeni Medya 2, İksad Yayınevi, Ankara.

Burri-Nenova, Mira (2007), The new Audiovisual Media Services Directive: Television Without Frontiers, Television Without Cultural Diversity, *Common Market Law Review*, Sayı: 44, Kasım 2007, s. 1689-1725.

Cabrera Blázquez, Francisco J., Cappello, Maja, Fontaine, Gilles, Talavera Milla, Julio ve Valais, Sophie (2019), *Territoriality and financing of audiovisual works: latest developments*, European Audiovisual Observatory, Strasbourg.

Cafaggi, Fabrizio ve Renda, Andrea (2012), Public and Private Regulation: Mapping the Labyrinth, *CEPS Working Document*, Sayı: 370, Ekim 2012.

Cappello, Maja (Ed.) (2018), *Media Law Enforcement Without Frontiers*, European Audiovisual Observatory, Strasbourg.

_____ (2019), *Self- and Co-regulation in the new AVMSD*, European Audiovisual Observatory, Strasbourg.

Coşar, Özgür (2011), Görsel İşitsel Medyanın Gelişimi, Elektrik Mühendisleri Dergisi, Sayı: 442, Mayıs 2011, s. 47-55.

Coşkun, Sena (2013), Avrupa Birliği Sürecinin Cevap ve Düzeltme Hakkına Katkısı ve Hakkın Kullanımında Alternatif Yollar, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 15, No: 1, s. 89-108.

Coşkun, Şahin (2018), *Hibrit TV (HbbTV) ve Uygulamaları*, Uzmanlık Tezi, Ankara.

Court of Justice of European Union (1973), Commission of the European Communities v Italian Republic. - Premiums for slaughtering cows, Case 39-72.

_____(1974), Giuseppe Sacchi, Case 155-73.

_____(1980), Procureur du Roi v Marc J.V.C. Debauve ve others, Case 52/79.

_____ (1980), SA Compagnie générale pour la diffusion de la télévision, Coditel, and others v Ciné Vog Films ve others, Case 62/79.

_____ (1996), Commission of the European Communities v United Kingdom of Great Britain ve Northern Ireland, Case C-222/94.

_____ (2015), New Media Online GmbH v Bundeskommunikationssenat ve Der Bundeskanzler, Case C-347/14.

Çakmak, Cenap (2017), Avrupa Birliği Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.

Çakmak, Haydar (2014), Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri, Barış Kitap Basım Yayın, Ankara.

del Corral, Milagros ve Baer, Jean-Michel (1998), Cultural programmes on European public television channels: comparative approach; recommendations, UNESCO ve European Commission, Paris.

Demir, Özcan (2007), *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk Sayısal Yayıncılığının Düzenlenmesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Dimopoulos, Arthur (1993), "The Television without Frontiers Directive: Preserving Cultural Integrity or Protectionism", *The Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review*, Sayı:13, No: 2, s. 273-318.

Donaldson, John David (1996), ""Television Without Frontiers": The Continuing Tension Between Liberal Free Trade and, European Cultural Integrity", *Fordham International Law Journal*, Sayı: 20, No: 1, s. 90-180.

Dursun, Çiler (2001), TV Haberlerinde İdeoloji, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Dursun, Davut (2017), Türkiye'nin Görsel-İşitsel Medya Politikası, *Liberal Düşünce Dergisi*, Yıl: 22, Sayı: 86, Bahar 2017, s. 97-125.

Erdem, Hasan Ali (2011), *Yeni Medya Hizmetleri ve Düzenlemeleri*, Uzmanlık Tezi, Ankara.

Ergüney, Merve (2013), *Türk Televizyon Mevzuatının Avrupa Birliği Televizyon Mevzuatına Uyumlaştırılması,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

_____ (2020), RTÜK'ün İnternet Denetimi: İlgili Mevzuat Üzerine Bir Değerlendirme, *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, Cilt11, Sayı 41, s. 96-122.

European Commission (1986), Proposal for a Council Directive on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of broadcasting activities, COM (86) 146 final/2.

_____ (1988), European File: Towards a Large European Audio-visual Market, 4/88, L-2985.

_____ (1992), Green Paper on Pluralism and media concentration in the internal market- an assessment of the need for Community action, COM (92) 480.

_____ (1993), White Paper on Growth, competitiveness, employment- the challenges and ways forward into the 21st century, COM (93) 700.

_____ (1994), Green Paper on Strategy Options to Strengthen the European Programme Industry in the Contex of the Audiovisual Policy of the European Union, COM (94) 96.

_____ (1995), Report on application of Directive 89/552/EEC and proposal for a European Parliament and Council Directive amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities (presented by the Commission), COM (95) 86.

_____(2001), Third report from the Commission on the application of Directive 89/552/EEC “Television without Frontiers”, COM/2001/0009 final.

_____ (2002), Fourth report from the Commission on the Committee of the Regions on the application of Directive 89/552/EEC "Television Without Frontiers", COM/2002/0778 final.

_____ (2003), Communication, Future of European Regulatory Audiovisual Policy, COM(2003) 784.

_____ (2004), Commission interpretative communication on certain aspects of the provisions on televised advertising in the "Television without frontiers" Directive, OJ: 28.04.2004, C 102.

_____ (2005a), Communication, Better Regulation for Growth and Jobs in the European Union, COM/2005/0097.

_____ (2005b), Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities COM/2005/0646 - COD 2005/0260.

_____ (2006), Fifth Report from the Commission on the application of Directive 89/552/EEC “Television without Frontiers”, COM/2006/0049.

_____ (2007a), Commission Staff Working Document, Media pluralism in the Member States of the European Union, SEC(2007) 32.

_____ (2007b), Sixth Report from the Commission on the application of Directive 89/552/EEC “Television without Frontiers”, COM/2007/0452.

_____ (2009), Seventh Report from the Commission on the application of Directive 89/552/EEC "Television without Frontiers", COM/2009/0309.

_____ (2012a), First Commission report on the application of Articles 13, 16 and 17 AVMSD (covering the period 2009-2010), COM/2012/0522.

_____(2012b), First Report on the application of the Audiovisual Media Services Directive (AVMSD), COM/2012/0203.

_____ (2013), Green Paper on Preparing for a Fully Converged Audiovisual World: Growth, Creation and Values, COM(2013) 231.

_____ (2014), Commission Decision on establishing the European Regulators Group for Audiovisual Media Services, C(2014) 462.

_____ (2016a), Commission Staff Working Document, Ex-post REFIT evaluation of the Audiovisual Media Services Directive 2010/13/EU, SWD(2016) 170.

_____ (2016b), Commission Staff Working Document – Impact Assesstment, SWD(2016) 168.

_____ (2016c), Online Platforms and the Digital Single Market Opportunities and Challenges for Europe, SWD(2016) 172.

_____ (2016d), Second Report on the application of Articles 16 and 17 of Directive 2010/13/EU for the period 2011-2012, SWD(2016) 168.

_____ (2020a), Third reporting on the application of the Audiovisual Media Services Directive (AVMSD) (2014-2019), SWD(2020) 228.

_____ (2020b), Communication from the Commission, Guidelines on the practical application of the essential functionality criterion of the definition of a ‘video-sharing platform service’ under the Audiovisual Media Services Directive, OJ: 7.7.2020, C 223.

_____ (2020c), Communication from the Commission, Guidelines pursuant to Article 13(7) of the Audiovisual Media Services Directive on the calculation of the share of European works in on-demand catalogues and on the definition of low audience and low turnover, OJ: 7.7.2020, C 223.

_____ (2020d), Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the European democracy action plan, COM(2020) 790 final.

_____ (2020e), Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Europe’s Media in the Digital Decade: An Action Plan to Support Recovery and Transformation, COM(2020) 784 final.

_____ (2020f), Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Single Market For Digital Services (Digital Services Act) and amending Directive 2000/31/EC, COM(2020) 825 final.

European Council (1989), Council Directive 89/552/EEC of 3 October 1989 on the coordination of certain provisions laid down by Law, Regulation or Administrative Action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities, OJ: 17.10.1989, L 298/32.

_____ (1999), Council Conclusions concerning the results of the public consultation on the Convergence Green Paper (in particular the aspects relating to the media and the audiovisual sector), OJ: 6.10.1999, C 283.

_____ (2008a), Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law, OJ: 6.12.2008, L 328.

_____ (2008b), Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law, OJ: 6.12.2008, L 328/55.

European Parliament and Council (1997), Directive 97/36/EC of the European Parliament and of the Council of 30 June 1997 amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities, OJ: 30.07.1997, L 202/60.

_____ (2006), Recommendation on the protection of minors and human dignity and on the right of reply in relation to the competitiveness of the European audiovisual and on-line information services industry, OJ: 27.12.2006, L 378.

_____ (2007), Directive 2007/65/EC of the European Parliament and of the Council of 11 December 2007 amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities (Text with EEA relevance), OJ: 18.12.2007, L 332.

_____ (2010), Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive), OJ: 15.4.2010, L95.

_____ (2016), Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance), OJ: 4.5.2016, L 119.

_____ (2018), Directive (EU) 2018/1808 of the European Parliament and of the Council of 14 November 2018 amending Directive

2010/13/EU on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive) in view of changing market realities, OJ: 28.11.2018, L 303.

Furnémont, Jean-François ve Kerševan Smokvina, Tanja (2017), European Co-regulation Practices in the Media: Comparative analysis and recommendations with a focus on the situation in Serbia, European Commission ve Council of Europe, Ekim 2017.

Gönen, Emre (2020), "Avrupa Birliği'nin Kurumları", (Ed.) Ayhan Kaya, *Avrupa Birliği'ne Giriş: Tarih, Kurumlar ve Politikalar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Güven, Mine (2020), Televizyon Ortamında Erişilebilirlik Uygulamalarının Gelişimi: Sesli Betimleme, Altyazılama ve İşaret Dili Çevirisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 152-175.

Iacino, Gianna (2019), FPÖ video on "E-Card Abuse" is discriminatory, IRIS 2019-8:1/8, http://merlin.obs.coe.int/article/8639 (10.04.2021)

İlaslan, Süleyman (2014), Türkiye'de Televizyon Yayıncılığının Kuruluşu Üzerine Temel Tartışmalar: Kalkınma, Eğitim ve Millî Güvenlik, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 69, Sayı: 3, s. 481-510.

Kabakçı, Ebru (2020), "2020 Erişilebilirlik Yılında Türk İşaret Dilinin Kullanımı", *12. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı,* 21-23 Ekim 2020, Ankara.

Kaya, Ayhan, Aydın Düzgit, Senem, Gürsoy, Yaprak ve Onursal Beşgül, Özge (2020), *Avrupa Birliği'ne Giriş: Tarih, Kurumlar ve Politikalar,* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Kihtir, Arzu (2006), "Avrupa Birliği Görsel İşitsel Politikası Bağlamında AB Medya Hukukunun Temel Çerçevesi", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 26, s. 75-92.

Kuklis, Lubos (2020), Video-Sharing Platforms in AVMSD – A New Kind of Content Regulation (November 26, 2019), *Forthcoming, Research Handbook on EU Media Law and Policy*, Elgar Publishing.

Kuyucu, Mihalis (2013), Türkiye'de Özel Radyo Yayıncılığı: Ulusal Ölçekte Yayın Yapan Özel Radyo Kanallarının Yapıları Üzerine Bir Araştırma, *Global Media Journal*, Cilt 4, Sayı:7, s. 135-155.

Kuzu, Onur (2008), *Avrupa Birliği'nin Görsel-işitsel Politikalarının Belirlenmesinde ABD ile Rekabet Edebilme Düşüncesinin Yansımaları*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Levy, David (1999), Europe's Digital Revolution: Broadcasting Regulation, the EU and the Nation State, Routledge Press, London.

Little, Vance (2008), Audiovisual Media Services Directive: Europe's modernization of broadcast services regulations, *Journal of Law, Technology & Policy*, Sayı: 223, No: 1, s. 223-236.

Mathieu, Jean-Luc (2006), Avrupa Birliği, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.

McDonald, Kevin M. (1998), "How Would You Like Your Television: With or Without Borders and With or Without Culture-a New Approach to Media Regulation in the European Union", *Fordham International Law Journal*, Sayı: 22, No: 5, s. 1991-2023.

Michele Schwarz, Suzanne (1991), "Television without Frontiers", *North Carolina Journal of International Law*, Sayı: 16, No: 2, s. 351-378.

Neuman, William Lawrence (2013), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, Yayınodası Yayıncılık, Ankara.

Nikoltchev, Susanne (Ed.) (2006), Audiovisual Media Services without Frontiers - Implementing the Rules, European Audiovisual Observatory, Strasbourg.

_____ (2014), *Enabling Access to the Media for All*, European Audiovisual Observatory, Strasbourg.

Pazarcı, Hüseyin (2015), Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları, Turhan Kitabevi, Ankara.

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, R.G: 03.03.2011, 27863.

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, R.G: 20.04.1994, 21911.

Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik, RG: 01.08.2019, 30849.

Reçber, Kamuran (2009), Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa.

Reçber, Sercan (2013), Ortaklık Mevzuatı Açısından Türkiye Cumhuriyeti Uyrukluğundaki Gerçek ve Tüzel Kişilerin Avrupa Birliği Hukuk Düzeninde Açabilecekleri Davalar, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 71, Sayı: 1, s. 1392-1427.

Sağırların, İşitme ve Görme Engellilerin Yayın Hizmetlerine Erişiminin İyileştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, RG: 11.11.2019, 30915.

Sapmaz, Emel (2011), *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Görsel-İşitsel Medya Mevzuatı ve Karşılaşılan Sorunlar*, Uzmanlık Tezi, Ankara.

Sarp, Aydilge (20014), *Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'ne Yansıyan Avrupa Birliği Kültür Politikası ve Türkiye'ye Etkileri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Schulz, Wolfgang (Ed.) (2007), *Final Report: Study on co-regulation measures in the media sector*, Hans-Bredow-Institut ve Institute of European Media Law,

Sönmezoğlu, Faruk (2010), Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul.

Stevenson, Nick (2015), Medya Kültürleri: Sosyal Teori ve Kitle İletişim, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Sümer, Burcu (2010), "Avrupa Birliği ile Uyum Süreci Bağlamında Türkiye'de Yeni Yayıncılık Yasası", Mülkiye Dergisi, Cilt: 34, Sayı: 269, s. 199-223.

Şahin Tutuk, Zeynep ve Barutçu, Burak (2019), Televizyon Diye Bir Şey Varmış, *TRT Akademi*, Cilt 4, Sayı:7, s. 188-193.

Wilkins, Kelly (1991), "Television Without Frontiers: An EEC Broadcasting Premiere", *Boston College International and Comparative Law Review*, Sayı: 14, No: 1, s. 195-211.

Yılmaz, Halit (2006), *İdarenin Görsel-İşitsel İletişim Alanındaki İşlevi*, İmaj Yayınevi, Ankara.

Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanunu, R.G: 2.01.1964, 11596.

Elektronik Kaynaklar

Avrupa Birliği Yasal Çerçeve, https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-yasal-cerceve-109. (10.04.2021)

Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları, https://www.ab.gov.tr/ilerleme-raporlari_46224.html. (10.04.2021)

Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Tasarısı, Genel Gerekçe, https://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0883.pdf. (10.04.2021)

Bozkır, Volkan, "Türkiye ve Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Süreci", Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, Sayı: 5, Nisan 2002, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-birligi_ne-tam-uyelik-sureci.tr.mfa. (10.04.2021)

Department of Tourism, Culture, Arts, Gaeltacht, Sport and Media, Regulation of Harmful Online Content and the Implementation of the revised Audiovisual Media Services Directive, https://www.gov.ie/en/consultation/430d0-regulation-of-harmful-online-content-and-the-implementation-of-the-revised-audiovisual-media-services-directive/ (10.04.2021)

Dışişleri Bakanlığı, Helsinki Zirvesi (10-11 Aralık 1999), https://www.mfa.gov.tr/helsinki-zirvesi-10-11-aralik-1999.tr.mfa. (10.04.2021)

EPRA, Online hate in France - the 'Avia Law': the end of an intensive legislative saga,

https://www.epra.org/news_items/online-hate-in-france-the-law-avia-an-intensive-legislative-saga-for-a-heavily-censored-law (10.04.2021)

ERGA, Analysis & Discussion Paper to contribute to the consistent implementation of the revised Audiovisual Media Services (AVMS)- Towards the application of the revised Directive by National Regulatory Authorities (NRAs), https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2018/11/ERGA-2018-08-SG3-Analysis-and-Discussion-Paper.pdf. (10.04.2021)

European Commission, TV, online, on-demand: Modern Rules for Audiovisual Europe, General fact sheet Sayı: 68, https://ec.europa.eu/archives/information_society/avpolicy/docs/reg/avmsd/fact_sheet_en.pdf. (10.04.2021)

European Commission, Audiovisual and Media Policy, AVMSD - Application and Implementation - Independent Regulators, https://ec.europa.eu/archives/information_society/avpolicy/reg/tvwf/implementation/regul/index_en.htm#30. (10.04.2021)

European Commission, Audiovisual and Media Policy, History of TVwF, https://ec.europa.eu/archives/information_society/avpolicy/reg/history/historytvwf/index_en.htm. (10.04.2021)

European Commission, European Media and Audiovisual Action Plan, https://bit.ly/3f4kWmM. (10.04.2021)

European Commission, European Democracy Action Plan: making EU democracies stronger, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_2250. (10.04.2021)

European Commission, For a « European Media Freedom Act », https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/breton/announcements/european-media-freedom-act_en. (10.04.2021);

European Commission, Summaries of EU Legislation, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Al24101. (10.04.2021)

European Commission, Promotion of European Works in practice, http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/dae/document.cfm?doc_id=6296 (10.04.2021)

European Commission, Audiovisual and Media Policy, Info Centre: Library: Studies, https://ec.europa.eu/archives/information_society/avpolicy/info_centre/library/studies/index_en.htm#regulators. (10.04.2021)

European Commission, Shaping Europe's digital future: Code of Practice on Disinformation, https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/code-practice-disinformation (10.04.2021)

İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri, Ortaklığın Temel Belgeleri,

https://bit.ly/3fc28SV. (10.04.2021)

Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum,
https://www.ab.gov.tr/katilim-muzakerelerinde-mevcut-durum_65.html (10.04.2021)

Katılım Ortaklığı Belgeleri,
https://www.ab.gov.tr/46226.html (10.04.2021)

Madsen, Peter, Single European Act, Encyclopedia Britannica,
https://www.britannica.com/topic/Single-European-Act (10.04.2021)

Merger Treaty,
https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/merger-treaty (10.04.2021)

No: 236, 6 Ekim 2020, Avrupa Komisyonu 2020 Türkiye Raporu Hk.
http://www.mfa.gov.tr/no_-236_-avrupa-komisyonu-2020-turkiye-raporu-hk.tr.mfa (10.04.2021)

Ofcom, Broadcast and on demand bulletin, Issue 330.
https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0021/102567/issue-330-broadcast-on-demand-bulletin.pdf (10.04.2021)

Ofcom, Addressing harmful online content, A perspective from broadcasting and on-demand standards regulation,
https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0022/120991/Addressing-harmful-online-content.pdf (10.04.2021)

Ofcom, Regulating video-sharing platforms: A guide to the new requirements on VSPs and Ofcom's approach to regulation,
https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0021/205167/regulating-vsp-guide.pdf (10.04.2021)

Ortaylı, İlber, "AB Nereye Gidiyor?", Hürriyet,
https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/ab-nereye-gidiyor-40119363 (10.04.2021)

Rokša-Zubčević, Asja ve Furnémont, Jean-François (2020), 'Great expectations': the changing paradigm of media regulators, EPRA Background Paper,
https://www.epra.org/events/epra-webinar-great-expectations-the-changing-paradigm-of-media-regulators-plenary-i (10.04.2021)

RTÜK, Avrupa Konseyi (AK) Bünyesinde Yürütülen Faaliyetler,
https://bit.ly/3jaW8L8 (10.04.2021)

RTÜK, "Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerde Yayın Yapan Yayın Kuruluşlarının Listesi (Yayında Olanlar)",
https://www.rtuk.gov.tr/yayin-izni-verilen-kuruluslar/5165/5046/yayin-izni-verilen-kuruluslar.html (10.04.2021)

RTÜK, 13/9/2012/51-24 sayılı Üst Kurul İlke Kararı,

https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-ilke-kararlari/3720/3913/ust-kurul-ilke-kararlari.html (10.04.2021)

RTÜK, 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Yürürlüğe Girdi, https://www.rtuk.gov.tr/haberler/3787/158/6112-sayili-radyo-ve-televizyonlarin-kurulus-ve-yayin-hizmetleri-hakkinda-kanun-yururluge-girdi.html (10.04.2021)

RTÜK, Sağırların, İşitme ve Görme Engellilerin Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine Erişiminin İyileştirilmesi Çalıştayı Sonuç Bildirisi, https://www.rtuk.gov.tr/assets/Galeri/Haberler/sagirlarin-isitme-ve-gorme-engellilerin-gorsel-isitsel-medya-hizmetlerine-erisiminin-iyilestirilmesi-calistayi-sonuc-bildirisi.pdf (10.04.2021)

The Broadcasting Authority of Ireland, Submission to the Government's Public Consultation on the Regulation of Harmful Content and the Implementation of the Revised Audiovisual Media Services Directive, https://www.bai.ie/en/bai-publishes-submission-on-regulation-of-harmful-online-content-implementation-of-new-audiovisual-media-services-directive/ (10.04.2021)

The Committee of Ministers of Council of Europe, Joint Declaration on Audio-visual EUREKA, https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804c3b5b (10.04.2021)

Ulusal Programlar, https://www.ab.gov.tr/ulusal-programlar_46225.html (10.04.2021)

ÖZET

Avrupa Birliği'nde özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren görsel-işitsel medyanın kitleler üzerindeki etkisinin belli düzenlemelere tabi tutulmasına ihtiyaç olduğu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, görsel-işitsel sektörde yargı yeri yetkisi, Avrupa eserleri, ticari iletişim, küçüklerin korunması gibi başlıklarda üye devletler arasında asgari düzeyde de olsa belli normların oluşturulmasına karar verilmiştir.

"Revize Edilen 'Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi' ile Getirilen Yeni Düzenlemelerin Ulusal Mevzuatımızla İlişkisi" başlığını taşıyan bu tez çalışmasında genel olarak 2018/1808 sayılı Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi ile getirilen yeni hususlar ele alınmış ve mevzuat uyum sürecinde göz önünde bulundurulabilecek hususlara dikkat çekilmiştir. Ayrıca daha özel olarak ise öz ve ortak denetim, video paylaşım platformları ve isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri konularındaki yeni düzenlemeler kapsamlı şekilde incelenmiştir.

Tez çalışması ile Türkiye'de Kanun ile kendisine verilen görsel-işitsel alanı düzenleme ve denetleme yetkisine sahip Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun hem AB bünyesinde Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Avrupa Düzenleyiciler Grubu (ERGA) ile hem AB üye devletlerindeki ulusal bağımsız düzenleyici otoritelerle hem de diğer kurum ve kuruluşlarla ilişkilerinde yararlanılabilecek bir metnin ortaya konması amaçlanmıştır.

Anahtar terimler: Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi, 6112 sayılı Kanun, video paylaşım platformları, isteğe bağlı medya hizmetleri.

ABSTRACT

In the European Union, it has been evaluated that the effect of audiovisual media on the public needs to be subjected to certain regulations, especially since the last quarter of the 20th century. In this context, European legislators decided to establish certain norms among Member States on topics such as jurisdiction in the audiovisual sector, European works, commercial communication and protection of minors.

With this thesis titled “The Relationship of the New Provisions Introduced by the Revised 'European Union Audiovisual Media Services Directive' with our National Legislation”, the new issues brought by the Directive 2018/1808 are discussed and the matters that need to be taken into consideration in the legislative harmonization process are highlighted. In addition, more specifically, new regulations on self and co-regulation, video sharing platforms and on-demand audiovisual media services were thoroughly examined.

With this thesis, it is aimed to present a document that can be referred in relations of Radio and Television Supreme Council, which has the authority originating from the Law to regulate and supervise the audiovisual sector with the European Regulators Group for Audiovisual Media Services (ERGA), with the independent national regulators of Member States of the EU and with other stakeholders.

Keywords: Audiovisual Media Services Directive, Law No. 6112, video sharing platforms, on-demand audiovisual services.

ÖZGEÇMİŞ

Çağlayan ÇAĞLAR, 23 Eylül 1995 tarihinde Ankara'da doğdu. Orta öğrenimini Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Raylı Sistemler Alanında, yüksek öğrenimini ise Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde tamamladı. 12.02.2018 tarihinden beri Radyo ve Televizyon Üst Kurulunda Üst Kurul Uzman Yardımcısı olarak görev yapmakta olan Çağlar, iyi derecede İngilizce bilmektedir.